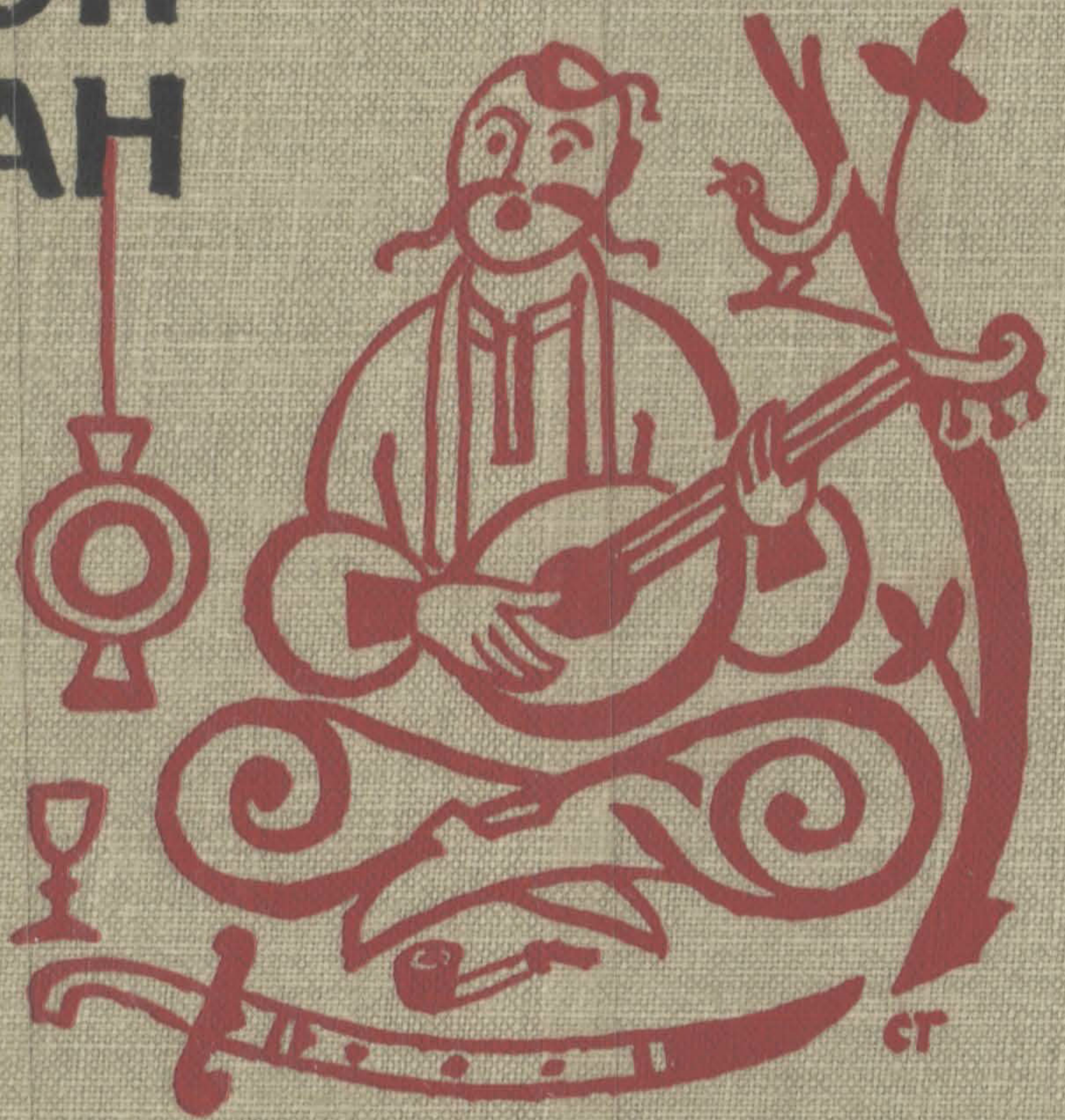

ІЛАРІОН
ЧОЛГАН

ДВАНАДЦЯТЬ
П'ЄС
БЕЗ ОДНІЄІ

Ilarion Cholhan
TWELVE PLAYS MINUS ONE
Collected Works 1945 — 1989
In Ukrainian

SLOVO - Ukrainian Writers Association —
AAU Selfreliance Publishers — New York

All rights reserved
Copyright © 1990 by the Author
Library of Congress Catalogue Card No.: 91-90084
ISBN 0-88054-169-5

Printed in United States of America
Computoprint Corporation, Clifton, New Jersey

ІЛАРІОН ЧОЛГАН

ДВАНАДЦЯТЬ П'ЄС

БЕЗ ОДНІЄЇ

711300

ЗІБРАНІ
ДРАМАТИЧНІ
ТВОРИ
1945 — 1989

БІБЛІОТЕКА
ЗДУ

С Л О В О

Передмова
ВАЛЕРІАН РЕВУЦЬКИЙ

Коментарі
В. НАГЛОЧ (автор)

Графіка обкладинки
СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

ВСТАВКА
Ескізи костюмів
до п'єси "Останнє втілення Лиса Микити"
ЕДВАРД КОЗАК

Мистецький редактор
МИРОН ЧОЛГАН

Технічний редактор
ОЛЬГА МАЛАНЧУК

Загальна редакція
УЛЯНА ЛЮБОВИЧ-СТАРСОЛЬСЬКА

ПЕРЕДМОВА

ЗЛІТ І ЗНИКНЕННЯ КОМЕДІОГРАФА І. АЛЕКСЕВИЧА

*"Бо хоч до прикростей мене привів язик
Але таїтися я з правдою не звик"*

(Мольєр "Мізантроп")

Коли здавалося б, що воєнні події 1940-их років остаточно припинили діяльність українських театрів в еміграції, то це не відповідає дійсності. Опинившись в містечку Ляндеку (австрійський Тіроль), Йосип Гірняк та Олімпія Добровольська з групою молоді з колишньої Театральної Студії у Львові зорганізували свою Студію. Вони вийшли зі складу таборового театру з мотивів, що працювати з акторами, що мають різні штампи й манери — нецікаво. Робота ж Театру-Студії, говорили вони, потрібніша, бо і суспільство домагається від театру чогось нового і театр потребує молодих сил з молодими ідеями.¹ Колишні учні Театральної Студії під проводом Й. Гірняка поставили 25 грудня 1945 р. виставу "Гайдамаки" Тараса Шевченка з нагоди конгресу науковців у Ляндеку. Поему було подано в пляні мистецького читання, без руху, де всю увагу звернено на опанування чистоти слова.

Тоді перебував теж у Ляндеку ентузіяст таланту Й. Гірняка — І. Алексевич (Іларіон Чолган). Він і був автором п'єси "Замотеличене теля", першої вистави новоствореного Театру-Студії, якої прем'єра відбулася 12 лютого 1946 р. в Ляндеку. Цю першу виставу автор назвав "Замаскованим літературно-театральним кабаре́том". Однак за форматом це була вистава-ревю. Перед глядачем проходила низка сцен ("Мигунці" — за автором): двобій тореадора з телям, побутові сценки "Жарівка" і "Дума про Щипуна" (пародія на родинні взаємини), сцена "Жаба" (пародія на літературну прозу), шарж на оперу Миколи Аркаса "Катерина" та інші.

П'єса "Замотеличене теля" відтворювала жанр вистав театру "Березіль" "Алло на хвилі 477" та "Чотири Чемберлени". В цьому

¹ *Театр-Студія Йосипа Гірняка — О. Добровольської*, упор. Б. Бойчук, УВАН, Нью-Йорк, 1975, стор. 38.

відношенні молодий драматург Алексевич мав нагоду почути від керівників Театру-Студії, Гірняка та Добровольської, їхні спогади та описи, як саме творилися ці березільські вистави. Саме звернення до жанру ревью Гірняк мотивував тим, що він дуже зручний для вишколу молодих акторів у сценічному ремеслі та що він був останнім кільцем і для вишколу актора в усіх театральних жанрах нашого театру.² Для посилення цієї мотивації та для заохочення молоді Гірняк і Добровольська взяли на себе ролі Репортера та Чорної Маски, пов'язуючи сцени в традиціях березільської вистави, застосовуючи широке вживання імпровізації та наголошуючи невідмінність руху й гіперболізованого жесту в сценах повних іронії, гротеску й пародії.

Початковий текст Алексевича в "Замотеличеному теляті" змінився у т. зв. ювілейній виставі "З. Т.", що відбулася 8 січня 1948 у Міттенвальді (Німеччина) з нагоди дворіччя існування Студії. У текст нової постановки ввійшли: ювілейний жарт на "Гайдамаків" Шевченка, сценка "Марокко", шарж на мотив поеми "Великий льох" Шевченка (містерія еміграційної політики), а далі — дружні шаржі на вистави Театру-Студії ("Мати і Я" за М. Хвильовим, "Оргія" Лесі Українки, "Слуга двох панів" К. Гольдоні, музичні куплети з вистави "Пошились у дурні"). З бігом часу доповнювалися й "Останні вісті" (читання Репортера та Чорної Маски), де порушувалися різні теми: створення Верховної Ради для великого діпівського народу; вістки про відродження УНДО; вісті з-за кордону з такими, наприклад, повідомленнями, як Різдво дипломатів у Нью-Йорку, де всі співали хором "Слава на землі, а мир у небесах"; об'єднання всіх українських партій та інші. Все це схарактеризував автор, як "веселих дотепів букет".³

Успіх "Замотеличеного теляти" показав, як зазначала критика, що ревью є та театральна форма, яка дає Студії змогу показати матеріал для сценічних вправ і життєву громадську актуальність.⁴ І до такої форми поєднання вдався Алексевич у своїй другій п'есі "Блакитна авантура" (поставлена Театром-Студією 5 травня 1946). Автор назвав її еміграційним фільмом-водевілем. "Блакитна авантура" композиційно різниться від "Замотеличеного теляти". Окремі картини єднають два основні характери — Роман Птах і Ясновидець.

Немає сумніву, що автор показав у "Блакитній авантурі" тип

2. Ібід., стор. 42.

3. І. Алексевич, *Замотеличене теля*, І. Чолган, "Дванадцять п'ес", стор. 44.

4. Гр. Шевчук, "Молодість, що вміє, старість що може", *Час*, Фюрт, лютий 1947.

еміграційного Хлестакова, самозакоханого брехуна. Сюжетну схему взято з "Ревізора" Гоголя, але, крім вічних рис хлестаківщини, показано й сучасні. Образ брехуна-пройдисвіта гострозлободенний і водночас у ньому є престарі риси й українського національного типу в його негативних проявах. Ясновидець пророкує спритному студентові Романові Птахові небуденне майбутнє. І той вирішує діяти...

Птах починає свою кар'єру науковцем, що винайшов нову блакитну "атомбомбу" і в місті Ляндеку стає представником американських українців, містером Покером. Збирає гроші на переїзд до Америки, забирає театральну касу під претекстом виїзду театру до Нью-Йорку і тікає до Зальцбургу. Там творить концепцію "гонолюльської держави" (кожен українець в ній має кілька партій) і заводить роман з австрійською баронесою, кидаючи свою наречену Марічку й тестя директора Паскаревича. Одначе, баронеса виявляється агенткою Студії, а квартет Друзів Прижмуреного Ока — членами Студії. Романа Птаха демаскують і зобов'язують його вступити до Театру-Студії. У фіналі автор стверджує, що "синя авантура — екзотична чарівна пригода. Політична буря, до сміху всім була нагода"⁵. "Блакитну авантуру" критика сприйняла позитивно. "Бачити реву, — писав Модест Сніжинський, — чи то в оздобі національних вишивок і танків, чи то модерної, з оголеними плечима і спокусливими стегнами — не первина. Але «Блакитна авантура» — це річ насправді свіжа, нова".⁶

Третю свою п'єсу "Сон української ночі", яку поставив Театр-Студія 10 жовтня 1946 р. в Ляндеку, автор назвав за жанром музичною казкою-каруселею. Інша її назва: "Мандрівка чумака Мамаєя довкола світу". П'єса охоплює події від 1917 до 1946 років, якщо не вважати на пролог, що зображає Україну 1830 р. Величезний успіх "Сну української ночі", а зокрема Й. Гірняка в ролі Мамаєя, спонукав Алексевиича написати другу частину про мандри Мамаєя п. н. "Хожденіє Мамаєя по другому світі" і, навіть, згодом третю "Мамаєй невмирущий" (1956) та четверту "Дума про Мамаєя" (1989).

У пролозі до "Сну української ночі" змальований чумака Мамаєя, який важко хворіє без горілки, а на згадку чумаків про ненависну йому жінку Ївгу, висловлює бажання побачити відьму-шинкарку з Лисої Гори. Коли вона з'являється, він, залицяючись до неї, про-

---

5. І. Алексевиич, *Блакитна авантура*, І. Чолган, "Дванадцять п'єс", стор. 78.

6. М. Сніжинський, "Правда-простота-сила", *Неділя*, Ашафенбург, 30 березня 1947.

силь у неї запіканки. Шинкарка перетворюється на Ївгу й вона, за його залицання до жінок, навіки замикає Мамаю в пляшку. Увесь пролог — це гострий сатиричний малюнок на вистави романтично-побутового театру з його яскравою театральністю, з неодмінним атрибутом співу, з п'яним горілчанним захопленням у комічному плані та використанням демонології засобами мелодрами.

Револуційні події 1917 р. розбили пляшку з Мамаєм і представники Пашківської Республіки висилають його з дипломатичною місією до Відня. Тут Мамай виголошує промову, яку автор подає з сарказмом на анархізм, нігілізм та вузькомислення. Недалеко від поглядів Мамаю стоїть д-р Рутенець зі своїми відсталоконсервативними принципами. Тож ніщо дивне в тому, що після мало не бійки одного з одним, вони приходять до порозуміння щодо доцільності існування Пашківської Республіки і їдуть до Парижу. Тут Мамай, раніше заперечуючи на словах своє малоросійство, при зустрічі з російським міністром, який працює як порт'є в кабаре, ладен підписати з ним договір, хоч той міністер виявляється ворогом Пашківської Республіки. Єдину вправність Мамай виявляє в танцях і його запрошують до Голлівуду.

Тепер Мамай не тільки відомий режисер (ставить змодернізовану виставу "Ой, не ходи, Грицю..."), але й виступає як суддя в боксерському матчі Гриця з Хомою (вже не як Мамай, а Мемей). Далі, він з культурною місією подорожує до Індії, але кінчає її ... в гаремі. Розмова з папугою на авансцені символічно засуджує попередню діяльність Мамаю, який промандрував увесь світ і, не знайшовши правди, погнався за порожніми кличками. Пашківська Республіка стала міражем і він їде покутувати самотній, як Робінзон Крузо, на острів Сан Доміно. У міжчасі до острова підїздить корабель з українськими емігрантами. Між ними Мамай чує голос своєї дружини Ївги. З переляку він ховається в пляшку, яку Ївга закорковує і кидає в море.

Як згадано раніше, після величезного успіху п'єси "Сон української ночі" Алексевич написав другу її частину "Хожденіє Мамаю по другому світі". Розчарований Мамай помер у "Сні української ночі", але залишився дух його. Цей дух попадає на морське дно. Там, на "дні морському" Мамай зустрічається з такими визначними особистостями як Сковорода, Сократ, Данте. Вони втекли на дно морське, бо в небі українському "заснували три академії та три наукові товариства"⁷ Данте рекомендує Мамаєві плисти в царство тіней і пройти чистилище, пекло і небо українського народу.

7. І. Алексевич, *Хожденіє Мамаю по другому світі*, І. Чолган, "Дванадцять п'єс", стор. 147.

Чистилище — паноптикум еміграції в таборах: плітки, паперові бої, безліч партій, потік консолідаційних промов. Мамає вибирають президентом. Він резигнує. Його розчарованого виводить з чистилища Гамлет, бо за словами останнього, це лиш в'язниця".⁸

Залишивши чистилище, Мамає потрапляє до опанованого більшовицькою демократією Олімпу, де зустрічається з детронуваним Зевсом та генералом Маркосом... з малоросійського міста Ніколаєва. Під час свята нові боги більшовицького Олімпу обдаровують гостей-американців статуєю Янгола Миру. Коли Мамає шарпає за простирало, яким прикрита статуя-постать, воно спадає. Замість неї стоїть озброєний червоноармієць. Мамає заарештовують, як ворога народу, а Смерть, що дістала наказ від політбюра доставити Мамає до Пекла, тягне його туди на шнурку...

Соловки репрезентують пекло. Янгол Миру читає козакам і Мамаєві заклик Віссаріоновича про повернення "на рідину". Козаки відписують йому їх власну версію "Листа запорожців", нагороджуючи султана низкою красномовних епітетів. Приходить Смерть з наказом ліквідувати козаків. Мамає у танці закручує шнур довкола шиї Смерти, душить її і визволяє козаків. Тепер він пройшов чистилище й пекло і йому стелиться шлях до українського неба.

Остання картина "Хождєнія..." відбувається в Києві (прихід до українського неба). Збираються врочисто відкривати Мамаєві пам'ятник. Політики з чистилища-паноптикуму виголошують промови і шкодують, що Мамає не може зійти до них з п'єдесталу. Але, коли Мамає починає сходити з нього, його зупиняють, мовляв, сиди собі в небі як символ на камені. Слава в небі тобі, Мамає, а на землі нам! Коли ж увесь паноптикум починає співати гімн Мамаєві, статуя на п'єдесталі повертається до них спиною.

Якщо Алексєвич у "Сні української ночі" ставив собі за мету показати лише головні риси Мамає, то "Хождєнія..." ставить проблему ширше, а саме конфлікт духа Мамає з сучасним середовищем, де "мертвого" Мамає поставлено в царстві живих діпїстів. Але в дійсності він стає єдиною живою людиною серед живих мерців, серед численного паноптикуму Мамаєві нової генерації. "Такі герої, — говорить він в інтермедії, перед тим, коли дївчина з Лубень веде його до українського неба, — як я, Мамає, сидять довкола вас, сидять, може, і в самих вас, дарма, що ви того не помічаєте"⁹...

---

8. Ібїд., стор. 167.

9. Ібїд., стор. 184.

Окресливши своє становище серед нового еміграційного паноптикуму, Мамай в "Хожденії..." робить остаточний висновок: "Я виїхав з Пашківки у світ і не досягнув нічого. Хто з вас, пані й панове, здобув на дипломатичному полі більше успіхів, ніж я, хай перший кине в мене каменем! Ви товчетеся, як і я, у своїй ступі і дальше власного носа не бачите. Я не маю жалю до вас, дорогі мої пашківці, за те, що ви смієтеся з мене. Бо пророкую вам, що так само з вас сміятимуться ваші нащадки!"¹⁰

Починаючи вічно-перестрашеним своєю дружиною Ївгою, як гоголівський Каленик з "Майської ночі", Мамай Алексеви́ча постійно подається і в "Сні української ночі" і в "Хожденії..." як репрезентант єдиноправильної лінії Пашківської Республіки, як вузькодумаючий "отаман", який вбачає в бабусі з Кислокапустянської області свого ідеологічного ворога. На дипломатичному полі він невіглас, бо в цій ділянці, як він запевняє, знання чужих мов не потрібне, анахронізм. Мамай — демагог, що вірить у гарні слова, в могутність явища "солон'яного духа". Він — людина з комплексом малоросійства, що бачить "рідну душеньку" в кожному, хто говорить російською мовою. Свою культурну місію в Індії обмежує ... виставкою вишивок.

Образ Мама́я складався в українській історії також і з рисами гайдамацького отамана. І тому, доречно, в "Хожденії..." Алексеви́ч подає сцену, коли Мамай визволяє казаків з пекла Соловок і закручує шнур на шії Смерти. Ця риса героїчного Мама́я поєднується з попередником його — Запорожцем з вертепної вистави. Сам виконавець ролі Мама́я, Йосип Гірняк, вважав образ його синтетичним, бо він об'єднував і Вертеп і психологію консервативного малоросійства, що був властивий Кумові з "Народнього Малахія" та Міні Мазайлові в драмах Миколи Куліша.

В Алексеви́ча синтетизм образу Мама́я сконцентровано на показі наївного українського трагікомізму, позначеного рисами ледарства тупого обивателя, звиклого скоріше до спостерегання явищ, аніж до дії. Істоти простодушної і наївної до нестями, що вірить кожній "папузі" та її підшептам. Та це особа не тільки з комплексом меншевартського малоросійства. В образі Мама́я — різка сатира на отаманію, на її непомильність адмініструвати різними проблемами, на безпринципне пристосування в різних ситуаціях.

Режисер і комедіограф діяли тут в засадах традицій українського театру, як зазначає Юрій Косач, беручи до уваги два

---

10. Ібід., стор. 185.

елементи: візійну сатиричність і демонізм, йдучи від суто українського комедійного духа з корінням у барокковій добі нашої культури; сатиричність, навіяну і глибокою іронією народної пісні, анекдоти, лубкового шаржу і старовинного деревориту, і знаходячи досконало цю сатиричність не тільки у вертепі, але й елегантній пікантності Івана Котляревського, і в метафізичній іронії Миколи Куліша.¹¹

Критика, одначе, мало помітила, що вистави обидвох Мамаїв оздоблено візуальною й звуковою партитурами (коли, наприклад, голос оповідав про хід історичних подій, то на екрані з'являлися тіні Гітлера, Муссоліні і радянського генерала); циркова ексцентрика супроводжала сцени червоного Олімпу; різьбарське враження мало місце у відтворенні картини Іллі Рєпіна, під час того, коли козаки пишуть листа султанові Віссаріоновичу; пародійно вжито музичний матеріал — ось, коли дівчина з Лубень веде Мамаю до українського неба, звучить мелодія молитви "Владико неба..." із "Запорожця за Дунаєм"; комбінаціями світла морські водорости "морського дна" обертаються на розвішену білизну діпівств у сцені "Чистилище"...

Плянуючи далі розвиток Театру-Студії, Алексевич приготував для неї п'єсу "Останнє втілення Лиса Микита", назвавши її сенсаційно-детективною п'єсою за мотивами "Лиса Микити" Івана Франка (1947). Керівники Театру-Студії та Алексевич ставили завдання для виконавців знайти характер через маску, домагаючися трьох рис: характеру звіряти, характеру нації та індивідуального забарвлення конкретної особи. Едвард Козак виготовив стильові, мистецькі проекти костюмів "Останнього втілення Лиса Микити".

Своєю формою п'єса складається з 12 картин, де, крім основного хору звірів, фігурують: Автор (колишній поет і сучасний критик), професор Порхавка (викладач чотирьох еміграційних університетів), його донька Муся (незіпсуте дівча на фоні скитальщини), оповідач казки про звірів — Лісова Пані (цю роллю, правдоподібно, Алексевич присвятив О. Добровольській), діяч із Словаччини та два сатирично зображені детективи, що шукають автора. Сам же автор представляє жанр своєї драми, як опис реального світу, пізніше — як світ казки, сюрреалізм, а вкінці як драму ідей, подібну до драм Сартра та Ануї.

Центральне положення в "Останньому втіленні Лиса Микити" займає хор звірів. Головний герой Лис Микита виступає в гуцуль-

---

11. Ю. Косач, "Основи українського комедійного дійства", *Українські вісті*, Новий Ульм, 6 листопада, 1948.

ському костюмі, чересі, кресані та з шаблею при довгому хвості. Згідно з Алексевичем, "це символ індивідуальности, символ боротьби одиниці з дурнотою і злобою довкілля"¹² Антагоністом Лиса Микити є Вовк Неситий, советський верховод, з червоним поясом при шаблі, двох пістолях, у сталінській масці з вусами. Він діяльний по всьому світі (Китай, Греція, Туреччина) і в руках у нього оливкова галузка миру. Левмен — президент Організації Об'єднання Звірів — в американському вбранні з білим солом'яним капелюхом. Далі — Медвідь Бурмило, як райхскомісар у гітлерівській шапці, Мавпа Фрузя під маскою Елеонори Рузвельт, Кіт Мурлика, як Ля Гвардія — директор УНРРА. Під масками звірів виступають також: Борсук Бабай — Англія, Лисичка — Франція, Цап Базіліо — Італія, Заєць Яць — Угорщина, Вовчиха — Югославія, Гектор Цуцик — Чехія, Півень — Польща та чотири Барани з написами через груди: Європа, Азія, Африка, Австралія. Проекти декорацій Е. Козака — це сполучення казкового лісу з лісом хмарочосів сучасного Нью-Йорку.

Пляни постановки "Останнього втілення Лиса Микити" обірвалися з переїздом Театру-Студії до Америки.

Крім основної співпраці з Театром-Студією Й. Гірняка і О. Добровольської, Алексевич виставив в Ансамблі Українських Акторів під керівництвом Володимира Блавацького свою драму "Провулок Св. Духа". Вона складається з прологу, сімох картин і епілогу. Кожна картина змальовує епізоди з життя Львова від 1918 до 1941 років. Пов'язані персонажами Дзвінкової Дами та Тіні Поета проходять картини кінця Австро-Угорської монархії, зайняття Львова українцями, праця Українського Тайного Університету і нагінка польської поліції на нього, епізоди з підпільної боротьби, часи советської та німецької окупації.

Сам провулок св. Духа і корчма Пана Семена фактично перетворюються на символ вічного полум'я міста Львова. На каміння його падає кров і палає вічним багаттям, а в синьому сьйві горить сріблом хрест собору св. Юра. Драма орнаментована віршами з трьох збірок поезій Богдана Ігоря Антонича ("Три перстені", "Книга Лева" і "Ротації"). З ними пов'язані й описи міста Дзвінкової Дами. Це не тільки провідниця, вона ж душа провулка св. Духа, де в нічній темряві виросла незрима, гонена і незнищима таємна "Альма-Матер".¹³

12. І. Алексевич, *Останнє втілення Лиса Микити*, І. Чолган, "Дванадцять п'єс", стор. 210.

13. І. Алексевич, *Провулок Св. Духа*, І. Чолган, "Дванадцять п'єс", стор. 263.

Після успішної вистави "Провулка Св. Духа", Алексеви́ч на замовлення Блавацького написав драму "Діти Дажбога" (1949). Проте, виїзд Ансамблю Українських Акторів до Америки залишив незреалізованою її виставу. Драматург назвав цю п'єсу "комедією еміграційних буднів". Це, фактично, панорама життя в таборі "Зелений горбочок" на австрійсько-баварському кордоні. Автор зазначає словами Оповідача з іронією: "... кожний табір — це наша фортеця. Там діють і борються державні мужі. Там скриваються наші колишні й майбутні герої".¹⁴

Панорама фортеці-табору розкривається через головну особу Оповідача. Він дає характеристику дійовим особам, описує найголовніші події, часом романтизуючи діпівську "симфонію", в тому й книгу "Діти Дажбога", авторства відомої таборової письменниці Буремної. Коли йдеться про застосування форми драми, то в рівнобіжному аспекті "Діти Дажбога" нагадують структуру драми американського драматурга Торнтон Вайлдера "Наше місто". І, навіть режисер театру в драмі Вайлдера в дечому нагадує Оповідача з "Дітей Дажбога", який сам готується ставити п'єсу, щоб розказати про таборове життя не тільки з історією, але й сумом про втрачені роки, а все ж із відчуттям перемоги кращого.

1952 року, уже в Америці, Алексеви́ч написав п'єсу "Загублений скарб". Її поставила трупа Мирона Чолгана, колишнього актора Театру-Студії, який і режисерував цю п'єсу. Тема комедії поєднана з "Дітьми Дажбога" і, навіть, у деяких дійових осіб ті ж самі прізвища. Сатира "Загубленого скарбу" перш усього скерована на керівництво в таборі діпівців "Вишневий садочок". До його управи попали люди з примітивними поглядами, які, одначе, вважають себе справжніми політичними діячами, що мовляв, "створили мініятурну Україну серед хаосу загибаючої Європи".¹⁵ В цій "мініятурній" Україні критикується створення численних партій, організації маловартісних "академій" невідповідними силами. Водночас робиться й наголос на збереження загубленого скарбу — душ і сердець народу — перед виїздом за океан на постійне проживання.

Саме собою відтворення життя в таборі діпівців уже на американському континенті, певною мірою знижувало гостроту сатири "Загубленого скарбу". Залишалися дотепно накреслені характери Алексеви́ча, а в самій виставі п'єси, за словами критиків,

---

14. І. Чолган (І. Алексеви́ч), *Діти Дажбога*, "Дванадцять п'єс", стор. 293.

15. І. Алексеви́ч, *Загублений скарб*, І. Чолган, "Дванадцять п'єс", стор. 357.

блискотіла, зокрема, гра Йосипа Гірняка в ролі Доктора Психіятренка з Криворіжжя. Роля Психіятренка, найсуворішого критика таборового життя у "Вишневому садочку", була одночасно пародією на лікарське обслуговування в загальному аспекті, показане від комедій Мольєра до Фельдкурата в "Пригодах хороброго вояка Швейка" Гашека чи, навіть, лікаря-психіатра в "Гарвей" Марії Чез.

Закінчуючи 1956 року свою наступну комедію "Мамай невмирущий", автор подав у ній фінальну репліку самого Мамає з п'єси "Хожденіє Мамає по другому світі": "Бо Мамає — це кожен з нас! І, навіть, як мене не стане, кожен з вас Мамає."¹⁶ Сам Мамає, втомлений еміграційною політикою, кинувся в море, але врятувавшись, жив на самотньому острові з українським політиком ... "папугою" і появився на острові Порто Чіко. Продовжуючи свою Одиссею, потрапляє до українського Нью-Йорку, на відпочинкову оселю "Союзівка", до Торонто і, врешті, стає на чолі української фільмової експедиції довкола світу.

У "Мамаї невмирущому" Алексєвич характеризує Мамає домінуючою рисою пристосованця до різних обставин. Саме це робить його скоріше тільки пов'язуючим чинником у сценах, а на перше місце виходять характери української еміграції в Америці з їхніми дрібничковими справами. Вони й хапаються за Мамає чи то в барі "Під Лисом" у Нью-Йорку, де різні "магістри" й "віце-магістри" пропонують йому працювати для оздоровлення духа еміграції, бо, мовляв, "доми покупували, холодильники, і всі заморозились".¹⁷ чи то стати головою журі вибору "Панни Союзівки" або бути в почесній президії суддів... бігу навпростець, чи то бути радним на з'їзді ветеранів літератури (сам Мамає тоді пропонує видавати "камікси" та повне видання українського "Тарзана").

Своєму останньому творові Алексєвич дав назву "Дума про Мамає" (1989) з підзаголовком: "Сюрреалістична панорама Американської України другої половини ХХ-го сторіччя". Своєю формою вона являє явище пристосоване до показу сучасної синтетичної театральної вистави, де застосовано музику, танці, світло, телевізійні екрани, голоси з мегафонів і, навіть, комп'ютери. Структуру української бароккової драми з інтермедіями об'єднано з мистецькими засобами "Комедії дель арте". Хор арлекінів, що супроводжає "Думу про Мамає", діє в різних функціях як бандуристи,

---

16. І. Чолган, *Мамає невмирущий*, "Дванадцять п'єс", стор. 452.

17. Ібід., стор. 414.

скоморохи, гробокопателі, анонсери. Як і в попередній комедії "Мамай невмирущий", сама постать Мамай відіграє роль пов'язуючого чинника в показі панорами української еміграції, що бере початок в Україні скитальській — 1948 р., скитській — 488 р., княжій — 948 р., козацькій — 1588 р., стрілецькій — 1914 р., лісовій — 1948 р. і майбутній — 2000-ий рік.

Центром усієї п'єси стала сатира на життя еміграції в сучасному (майже гоголівському) "Сорочинському ярмарку" на нью-йоркському "давнтавні" з відкриттям різних фестивалів (Україна скитальська); на діяльність літературних і наукових установ, на сучасну поезію і прозу (Україна скитська); на жіночі організації (Україна княжа); на дрібничкову отаманію (Україна козацька); на баль комбатантів (Україна стрілецька), численну партотаманію (Україна лісова) і, врешті, на культуру "озерянську". Із Бавнд Бруку їдуть живі й мертві до Києва перестроїти "перестройку"¹⁸ З ними від'їжджає і Мамай у ракеті-моторі. В останій хвилині всі помічають на екрані, що від'їхав не Мамай, а ... Йосип Гірняк.

Властиво, з іменем Гірняка пов'язана найбільше і вся драматургічна творчість Алексеви́ча. Немає сумніву, що контакти з віденськими театрами обидвох у минулому наблизили їхні спільні зацікавлення. Алексеви́ч "народився" в діпівських таборах Австрії і Німеччини і "помер" у нью-йоркському передмісті Брукліні. Чому стався такий величний зліт комедіографа в Німеччині? На це питання відповів сам Алексеви́ч на сторінках журналу "Київ" у листі до прихильників театру: "В таборах стоплювалися темпераменти й індивідуальності різних прошарків громадянства з різних частин України. У тих самих бльоках жили побіч себе люди з-над Тиси й Дону, з Буковини й Волині, з-над Дніпра і Дністра. Фраза Директора Золотоустого¹⁹ звучить може пародійно, та в кожному жарті є зерно правди: «Панове, ми не усвідомлюємо собі факту, що оце вперше за всі сторіччя ми зажили мирним державним життям»".²⁰

До цього твердження Алексеви́ча варт додати кілька слів. Сталося щось подібне, меншою мірою, як з українським ренесансом 1920-их років. Тоді українська культура починала щойно поволі розкривати свої крила та відроджуватися. Але її швидко приборкали. В табори діпістів з усіма позитивами й вадами прийшов подих нового життя. Можна було творити, працювати й

18. І. Чолган, *Дума про Мамай*, "Дванадцять п'єс", стор. 503.

19. Персонаж комедії Алексеви́ча "Загублений скарб".

20. І. Алексеви́ч, "Листи перед прем'єрою", *Київ*, Філядельфія, 5, 1953, стор. 345.

сперечатися. І він охопив усі ділянки культури і театр зокрема. Тут і стався творчий зліт Алексеви́ча. Захоплений ініціативою й ентузіазмом керівників Театру-Студії — Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської — він заговорив на повний голос. Став до життя і його незабутній *Мамай*, доповнений грою Гірняка й синтетичністю оформлення. Кінографічна структура п'єси привела й до успіху його "Провулка Св. Духа" в Ансамблі Українських Акторів під керівництвом В. Блавацького.

Але стався переїзд до Сполучених Штатів Америки. І сам драматург констатує, що "Нащадки козаків замінили шаблі на мітли: пішли замітати підлоги в банках, щоб колись складати там гроші; пішли на будови домів, щоб пізніше їх купувати. Заклали нові школи, нові товариства і старі партії. Громадянство віддячилось корифеям театру і дало їм високі нагороди. Йосипові Йосиповичу Гірнякові — посаду директора бару «Де ковбаса та чарка», а Володимирові Блавацькому — посаду писаря у бюро забезпечень".²¹

"Вмерла" Театр-Студія Й. Гірняка та О. Добровольської. Передчасно відійшов в інший світ В. Блавацький. "Поблід" і *Мамай*, створений Алексеви́чем, а сам комедіограф "заворожений роками в повитуху", відправив свого *Мамая* ракетною-мотором до Пашківки, де він хоче подивитися, як прокидаються козаки, бо "козацькому роду нема переводу".

У майбутньому історик українського театру не обійдеться без постаті Алексеви́ча, драматурга переходового періоду, від винесеного театру поза межі своєї країни до еміграції в Сполучені Штати Америки, найяскравішого комедіографа повоєнних років у Німеччині. Але не тільки цим вагома постать Алексеви́ча. В історії українського театру він є одним з яскравих прикладів, яких успіхів може добитися драматург, коли його твори постають у тіснім контакті з театром. І, нарешті, його драматургія має неодмінну рису — вона повна не тільки гумору чи легкої іронії, але й сатири, гострих прикостей вислову, що сказані з правдою без жадного маскування.

Валеріян Ревуцький

---

21. І. Чолган, *Дума про Мамая*, "Дванадцять п'єс", стор. 463.

КОМЕНТАР 1

РІК ТРЬОХ П'ЄС

Про Петра Холодного (мол.) розказували анекдоту, як він, побачивши у вітрині крамниці з образами рами, сказав: "Що за гарні рамки, я намалював би до них прекрасний образ". Щось подібне сталося з молодим театралом і ентузіястом Мельпомени в Ляндеку (Австрія) наприкінці 1945 р. В альпійський грудневий вечір він ішов від залізничної зупинки під гору, до табору повоєнних скитальців. В Інсбруку закупив у книгарні в'язанку музичних партитур, давніх і новіших популярних мелодій. У ці музичні рами він убрав перший свій твір для театральної студії, що саме зорганізувалася під керівництвом двох майстрів театру — Йосипа Гірняка й Олімпії Добровольської. 5 січня, коли таборовий народ "апатридів" (Ляндек був у французькій окупаційній зоні) приготувався до першого Різдва після війни, автор з двома приятелями, членами нової студії, Степаном Залеським і Мироном Чолганом, застукали до кімнати Йосипа Гірняка в дерев'яному бараку ч. 2. Йосип Гірняк, завжди з манерами справжнього джентлмена, прийняв рукопис і обіцяв прочитати. Він саме збирався виїхати до Форарльбергу на родинний Свят-вечір. Повернувшись по святах, заявив на сходинах, що Студія починає працю над п'єсою І. Алексевича *Замотєличєне тєля*.

Автор дав п'єсі підзаголовок: "Замасковане літературно-театральне кабаре". Кабаре — це щось менше, інтимніше за ревію з галасливою музикою, яскравим освітленням та кольоровими лаштунками. У таборовому кабаре був карнаваловий похід масок на тлі сірих завіс, веселі пісеньки й оптимістичні жарти. Було щось у новій речі з радості життя, радості перебуття жорстокої війни. Були скечі з нового таборового побуту та літературно-театральні пародії. Насправді *Замотєличєне тєля* було не ревію, а пародія на ревію. Це була гра, забава в театр. Бо в театр можуть бавитися аматори або початкові актори, але бавитись у театр — грати пародію театру — можуть і великі актори. В цій виставі робили це Олімпія Добровольська і Йосип Гірняк. Вони робили це з розмислом, вважаючи, що на такому матеріалі студійцям найкраще вчитися акторського ремесла. Два роки пізніше, у виставі *Замотєличєне тєля 2*, ця пародійність була ще більш замаркована з

нагоди відзначення дворіччя Студії. З. Т. 2 мало низку нових літературних шаржів та пародій на вистави Студії: *Великий льох, Мату і Я, Блакитна авантура, Оргія*.

Місяць після прем'єри, в березні 1946 р., до автора звернувся тодішній адміністративний директор Студії Богдан Романенчук, який у порозумінні з Йосипом Гірняком запропонував написати "щось нове". Так зродилася *Блакитна авантура*, "емігрантський фільм-водевіль". Автор перебував у 1941-45 рр. у Відні і навіть був театральним кореспондентом газети *Наші дні* у Львові. Він захоплювався виставами в Бургтеатрі клясиків віденського театру 19 ст., авторів водевілів і т. зв. популярних мелодрам Йогана Нестроя і Фердинанда Раймунда. Звідсіль і назва "водевіль" для *Блакитної авантури*.

Коли п'єса була в стадії підготовки, виявилось, що треба її дещо продовжити. Алексеви́ч звернувся до Володимира Куліша, тоді члена Студії. "Вова" Куліш, син Миколи Куліша, сам молодий письменник із великим почуттям гумору, написав *Пролог*. Це, радше, був вступ, не пов'язаний з п'єсою, сценка набирання кандидатів на акторів Театру-Студії. Пролог В. Куліша, написаний з дотепом і темпераментом, мав завжди великий успіх у глядача. Вова Куліш був також автором комічної травестії дуету Карся й Одарки — "Запорожець" у *Замотєличенім теляті*. У тому ж кабаре був і виступ "факіра", що його грав Степан ("Щепко") Залеський із власними фокусами та власним текстом, кожен раз імпровізованим на інший лад.

Тут належить сказати слово про Богдана Гірняка, керівника оркестри Театру-Студії. Цей талановитий музикант оркестрував мелодії, які вибирав із закуплених автором нот та з власної збірки. Він був капельмайстром співочих нумерів. Тексти до пісеньок постачав автор, проте він не вважав цю функцію частиною його літературної творчості.

У рецензії на гастролі Театру-Студії в Баварії, Юрій Шерех писав про *Блакитну авантуру*: "...За стрижень править наскрізний герой, який водночас становить собою сатирично насвітлений тип сучасної (і не тільки сучасної) української дійсності. В *Блакитній авантурі* це — тип української людини повітря, еміграційного Хлестакова, самозахопленого брехуна".

Ю. Корибут (Ігор Костецький), відкидаючи закид "легковажності" *Блакитної авантури* писав: "...Ми привычаїлися чекати від кожної української вистави т. зв. «ідеї», тобто чогось, висловленого в чіткій граматичній конструкції, на зразок: що посієш, те й пожнеш — або, брехнею світ перейдеш, та назад не вернешся. Але вже на першій виставі (не кажучи про повторну, сприйняту з великим успіхом) наше звичне уявлення про театр поступово розліталось на шматки під могутнім поштовхом того, що відбувалося на сцені:

чистого ритму гри і ідеї, заключеній у самій грі: легкій, дотепній, радісній і переможній”.

Молоді студійці працювали інтенсивно. Студія ставала молодим театром. Прийшов час на п'єсу, де головну роллю грав би великий майстер — Йосип Гірняк. І коли ще йшли три тижні проб до п'єси Хвильового *Мати і Я*, 14 серпня 1946 р. відбулася, як записано в студійному щоденнику В. Змія: "Від 14-16 год. — читка нової ревії І. Чолгана *Сон української ночі*". Прем'єра відбулася в Ляндеку 10 жовтня 1946 р. і це був початок тріумфального походу Йосипа Гірняка по українських еміграційних сценах у ролі Мамає.

Знаменитий театрознавець (і сам драматург) І. Костецький писав, побачивши виставу в лютому 1947 р. в Баварії: "З дальших вистав театральної студії Йосипа Гірняка, що їх бачили наші глядачі, *Сон української ночі* слід розцінювати як подію, яка переростає межі студійної праці. Річ, що має сюжетом мандрівку традиційного українського персонажа — чумака Мамає — навколо світу від початку Визвольних Змагань до наших днів, належить перу талановитого молодого автора І. Алексевича. Жанр її — казка-каруселя — є успішною спробою розгорнути на сцені гротескове видовище, з використанням музики, танку, фільмової композиції, з поєднанням сатири, пародії і традиційних форм старовинного театру. Легка форма видовища ховає в собі, проте, глибоку думку, і тут варто з усією виразністю підкреслити, що автор і режисер дають цю думку з кону засобами чистого театру.

Цілий ряд місць у виставі можна без перебільшення назвати маленькими шедеврами (баль «на краю прірви», промова Мамає у Відні, інтермедія-сольо М. Чолгана перед завісою, спів шансонетки у виконанні Л. Сай, сцена «Гриця» в Голлівуді у виконанні Т. Позняківної й С. Залеського, спеціально сцена боксу тощо). Слово, рух, характерність, музику, спів поєднано в тій же гармонійній сценічній цілості, як ми це вже бачили в першій виставі подібного жанру: в *Блакитній авантурі*. Водночас *Сон української ночі*, що є ніби вищим ступнем Студії на шляху до опанування театральної в театрі, розкриває в самому жанрі широчезні можливості дальшого його розвитку й досконалення. І з цього погляду виконання Й. Гірняком центральної ролі ми схильні розглядати лиш як перший талановито зарисований шкіц образу, який при дальшому його поглибленні, може вирости в розвинений традиційний персонаж із довголітнім сценічним життям”.

У своїй документальній монографії *Театр-Студія Йосипа Гірняка й Олімпії Добровольської* Богдан Бойчук завважує: "Зрозуміло, що основою цієї вистави була гра самого Й. Гірняка, який, будучи в першу чергу комедійним актором, перевтілювався в різні мамаївські типи й ситуації з характеристичною йому легкістю й оригінальністю. Він прямо створив власний архітип Мамає. ...

Тут час уже згадати студійну оркестру; провадив нею Богдан (Няко) Гірняк. ... Його оркестра визначалася розмахом, жвавістю, легкістю та гумористичними протиставленнями. ...

Сон української ночі тішився найбільшою популярністю і любов'ю в глядача. Ставили його аж 53 рази, а архітип Мамаєв живий ще в пам'яті глядача до сьогодні". (Це писано в 1975 р. — прим. В. Н.).

Так один рік, 1946-ий, приніс три п'єси І. Алексеви́ча для Студії Йосипа Гірняка, на яких вона виросла в Театр-Студію.

Про це Богдан Бойчук так пише у згаданій його монографії: "Можна теж віднотувати, що Студія починала роботу з найновіших українських п'єс І. Алексеви́ча і в основному базувала на них свою роботу. А так слідувала українська клясика, і щойно тоді європейська. ...

Особливо щасливим випадком було те, що шлях Театру-Студії і шлях І. Алексеви́ча (Іларіона Чолгана) схрестилися в Ляндеку. Бо новий життєрадісний і цікавий матеріал створив для Театру-Студії той трамплін, з якого можна було розганятися і з якого було далеко видно. Вже сама постановка незнаних п'єс поставила Театр-Студію попереду більшості театральних труп, які вправлялися з відомим, втертим репертуаром. Коли до чотирьох п'єс І. Алексеви́ча, які ставилися в Театрі-Студії, додати дві п'єси, базовані на творах М. Хвильового, ... то без вагань можна сказати, що репертуарна сторінка в Театрі-Студії була вповні задовільна".

ЗАМОТЕЛИЧЕНЕ ТЕЛЯ

Замаскований літературно-театральний кабаре

ЗАМОТЕЛИЧЕНЕ ТЕЛЯ*Прем'єра 12 лютого 1946**Театр-Студія Йосипа Гірняка**Ляндек, Австрія***ДІЙОВІ ОСОБИ**

Олімпія Добровольська — Чорна Маска

Йосип Гірняк — Репортер

*(у дужках назви сцен)*Степан Залеський (Тореадор, Інфлягранті, Дует, Серенада, Факір,
"Розбійники")

Володимир Змії (Жарівка, Абесінія, Буря на морі, Серенада)

Віра Кемпе (Жарівка, Абесінія, Мигунці)

Антін Кривецький (Теля, Жарівка, Танок Масок, Інфлягранті,
Абесінія, Вибачте — я помилився, Катерина)

Анастасія Кривецька (Танок Масок, Жарівка, Мигунці)

Володимир Куліш (Жарівка, Мигунці)

Дарія Нижанківська (Танго — балетне сольо)

Борис Пальчевський (Теля, Жарівка, Абесінія)

Тамара Позняківна (Жарівка, Інфлягранті, Мигунці)

Іна Пошивайло (Вибачте — я помилився, Мигунці, Жарівка)

Леся Руда (Жарівка, Абесінія, Мигунці)

Люба Сай (Жарівка, Дует, Буря на морі)

Богдан Хабурський (Жарівка, Буря на морі, Серенада, Катерина)

Мирон Чолган (Жарівка, Серенада, Вибачте — я помилився,
"Розбійники")

Постановка	—	Йосип Гірняк
Режисер	—	Олімпія Добровольська
Музичний провід	—	Богдан Гірняк

ТОРЕАДОР

Гонг. Музика: еспанський марш. На сцену вбігає Замотеличене Теля. По короткому танку стає мордою до публіки і замотеличено хитається.

Марш із "Кармен". На сцену входить Торeadор, вітає публіку. Теля починає схвильовано хитатись!

Музика — еспанський марш.

Починається бій!

Сюди — туди... Раз уліво, раз управо!

Торeadор сопе, Теля сопе!..

Шпага блискає, Теля стрибає!

Хвіст — шпага!.. Хвіст — шпага!..

Теля притискає Торeadора до муру!

ТОРЕАДОР: Люди! Рятуйте!

Вбігають Маски, кидаються на Теля — воно борониться шпагою. Маски стягають маску і покривало з теляти. Всі стають фронтом до публіки; музика уривається. Гонг.

ВСІ: Театр-Студія має честь представити Замаскований літературно-театральний кабаре "Замотеличене Теля"!

Гонг — музика. Перед мікрофоном Репортер.

РЕПОРТЕР: Галло, Галло! Слухайте всі! Говорить Ляндек! Говорить Ляндек! За хвилину передаватимемо перше в історії світу українське радіо-телевізійне пересилання. Увага, увага! Тут Ляндек! Тут Ляндек. Навіть сліпі почують, глухі побачуть! Телевізія, телевізія! Перед мікрофоном — Замотеличене Теля!.. Слухайте, слухайте!..

МАСКИ: Му...у...у...у!..

РЕПОРТЕР: Ви прослухали привітання героя сьогоднішнього вечора! Хай живе Ляндецька телевізія! Хай сміються Маски! Хай здорове брикає "Замотеличене Теля"!

Гонг. Музика.

МАСКИ: Трагічна маска про драму мовить,
Холодним жахом всіх заморозить.
Весела маска сміх розкидає,
А часом може — кого й полає!
Лаштунки — раз!
Завіса — два!
Увага — три!
Чуєте — гонг...

Трагічна маска, весела маска,
Плачте, будь ласка,
Смійтесь, будь ласка!..

Маски виходять. На сцену входить Чорна Маска.

ЧОРНА МАСКА: Вітайте нам, шановні гості! Вітайте нам у цій розкішній дзеркальній залі, на цьому блискучому, як скло, паркеті! При яснім світлі кристальних канделябрів так чудово пишаться балеві туалети дам і чорні елегантні фраки. Вітайте, подивляйте й разом з нами щиро смійтесь із замаскованого світу.

РЕПОРТЕР: Відслонимо на момент рубець химерної маски і перенесемося до кімнати "Х" у бараку "У". Побачимо там щирих українців, побачимо стару українську гостинність. О, бачите, входять гості.

Арлекін завішує вікно з написом: "Ляндек". Гонг.

ЖАРІВКА

ГОСПОДАР: Прошу, прошу ближче! Цілую ручки пані радникової! А мужа немає?

РАДНИКОВА: Ні, немає, він поїхав до Брегенцу!

ГОСТІ: *(шумлять)* Добрий вечір!

Моє поважання!

Як здоров'я?

Як ся маєте?!

ГОСПОДИНЯ: Прошу, прошу до столу!

НЕНАЖЕРНИЙ: Ха-ха-ха!.. Чим хата багата! Га-га-га!.. От славні господарі! А та пані добродійка — славна господиня! Го-го-го!..

Шум. Рух.

ДІДЬО СІЗЬО: А-а-а!.. Гостоньки, гостоньки... Боже, Боже! Ото колись у мене гостей було!..

РАДНИКОВА: Які любі господарі, яке примірне подружжя! Ви ніколи не сваритесь з жінкою, пане інспекторе?

ГОСПОДАР: Ні, ніколи!

РАДНИКОВА: Бідна, вона. Як їй мусить бути сумно!..

ГОСПОДИНЯ: Може ще свининки?! Це ще зі Словаччини.

ГОСПОДАР: За шановних гостей!

ГОСТІ: За господарів! За гостинність! За себе! За мистецтво! За нас! (*шум, сміхи*)

ДІДЬО СІЗЬО: А, а, а я вам кажу, пане дію, що наша політика пане дію..., що власне в кінці... пане дію... Дар...дар...не-лі... Дар-да-не...лі-і-і... (*заснув*)

РАДНИКОВА: Бідненький Дідьо Сізьо!.. Пані Мусю, дайте татка до ліжка.

НЕНАЖЕРНИЙ: Га...га...га... А може б так пані Радникова постелила Дідьові ліжко?.. Дідьо Сізьо щойно вісімдесят скінчив. Самий смак! Га...га...га... (*подивився і вилупив очі*)

1-ИЙ ПАН: Бачиш, як цей добродій широко позіхає?

1-ША ПАНІ: Бачу. Це ж безличність супроти господаря!

2-ИЙ ПАН: Тихо! Це ж власне сам господар! (*шум, крики*)

2-ГА ПАНІ: Ах, може б ми так у щось забавились!

ГОСПОДИНЯ: Прошу ще компотику, пані інспекторова, прошу! Пані докторова, пані меценасова! А ви, пані інженерова?

РАДНИКОВА: Ах, який довгий волос у тарілці!

ГОСПОДИНЯ: Єзус Марія! Я думала, що я вже всі повитягала!

2-ГА ПАНІ: Я хочу "цюцю-бабки"!

1-ИЙ ПАН: А може: "що би було, якби було"?!

2-ГА ПАНІ: Так, так! Що будь, щоб уже раз щось було!

ГОСПОДАР: Я принесу ще крісла!

НЕНАЖЕРНИЙ: Панове, знаєте? Пан Буяльський переноситься до Баварії! Не маєте поняття, каже, як там добре. Їздите собі цілий день по Мюнхені "джіпом" і жуєте гуму.

Задурно. Ввечері їдете до найкращого ресторану: їсте, без марок свинячі котлети, печені гуси, найкращі торти, — все задурно! Потім, їдете до театру: найкраща льожа! Пізніше — каварня: мокка, лікери, американські цигарки... Усе задурно!

ВСІ: Що? Що ви кажете? Задурно?! Чудесно!.. Чи це правда?..

НЕНАЖЕРНИЙ: Нарешті, їдете до найкращого готелю! Пишні апартаменти — все задурно!!! А вранці знаходите на столику біля ліжка... пачку шоколяди!

ГОСТІ: Справді! Боже! Ах! Ох!!!..

1-ИЙ ПАН: І це все трапилось панові Буяльському?

НЕНАЖЕРНИЙ: Ні, не йому, а його донечці!

Сміх, шум. Вбігає наляканий господар.

ГОСПОДАР: Шановне Панство! Вибачте, шановні гості, але трапилось велике свинство! У "вашравмі" хтось свиснув жарівку! Це вже третій раз гості організують жарівку!

ГОСТІ: (*обурені*) Що за жарівка? Випрошуємо собі! Як можете, взагалі, таке говорити?! Образа! Провокація!

ГОСПОДИНЯ: (*заломила руки в розпуці*) Жарівка! Боже! Сьогодні — це скарб! Гостоньки! Признайтесь! На поліцію не віддам, ще й американську пачку, як премію, дам! Господи! Жарівка!.. (*ревє*)

ГОСТІ: (*обурєно шумлять*) Ми невинні! Це якесь непорозуміння! Це обурююче!

ГОСПОДАР: Коли ніхто не признається, я змушений просити піддатись особистій ревізії.

ГОСТІ: Нахаба! Слон! Як ви смієте?! (*і т. д.*)

Ревізія. З кишень гостей господар добуває ножі, вилки, ложки і різні речі.

ДІДЬО СІЗЬО: (*обмацує дам*)

ПАНІ: Нахаба! Старий безсоромнику! Не щипай, розпуснику!

ГОСПОДАР: Немає. Вибачте, шановні і чесні гості, я вас посудив задурно...

ДІДЬО СІЗЬО: А...а... ви що шукаєте?

ГОСПОДИНЯ: Жарівку, тату, з "вашравму"!..

ДІДЬО СІЗЬО: Та я її ще звечора відкрутив і сховав, щоб гості не вкрали...

РЕПОРТЕР: Шановне Панство! "Замотеличене Теля" дякує за гучні оплески. Але прошу сідати, шановне панство! Ви нам робите велику честь, стоячи ввесь час. Будь ласка — сідайте!

ГОЛОС: На чім?

РЕПОРТЕР: Як це — на чім? А на чому дав Пан-Біг людині сидіти?

ЧОРНА МАСКА: Бистроумні магістри — сідайте на свої параграфи;

Поважні радники — на свої спомини з добрих, давніх часів;

Славні доктори — на стоси рецепт, які відправляли ваших пацієнтів на той світ;

Дипломовані і недипломовані купці — на купи твердих і м'яких, як хто завигідний;

Письменники — на свої вірші, яких і так ніхто не читає;

Малярі — на свої пензлі (як колись славні запорожці — на палі);

Студенти — на вічну бриндзю;

А ви, прекрасні пані, сідайте на коліна своїх кавалерів... і вмиць їдемо далі в країну музики й танку!

РЕПОРТЕР: Увага, увага! Говорить ляндецька телевізійна станція "Замотеличене Теля"! Чорна Маска! (до публіки) Відгадайте, що вона держить у кулаці?

ГОЛОС: Старий дотеп.

РЕПОРТЕР: Е, ви підглянули! Ми так не бавимось!

ЧОРНА МАСКА: Не вгадали. У мене в кулаці пробоевий номер нашої програми: "Танцюючі маски".

РЕПОРТЕР: Але!

ЧОРНА МАСКА: Гоп!

Гонг, музика

ТАНОК МАСОК (експресіоністична пантоміма)

* * *

ЧОРНА МАСКА: Театр — це гармонійна сполука: руху, мелодії і слова. Слово — найкраща зброя актора. Наш літературний кабаре показе вам за хвилину прібку праці над словом. Ви почуєте твір найбільшого поета нашої еміграції — доктора Геніяльненка. Твір цей, писаний на

зразок античних майстрів, коломийковим ритмом і кальварійськими римами, могутньо струсне вашим сумлінням! Це нова епоха в нашій літературі. Вона розв'яже всі пекучі проблеми дня! Геніяльненко дає нам напрямні в майбутне!

Щоб добитись успіху гідного твору, ми ведемо читання епопеї в пляні літературного монтажу, на фоні уявної музики і маскового персонажу. (*Чорна Маска відходить*)

До мікрофону підходить Репортер і тихо починає:

РЕПОРТЕР: Слухайте, слухайте! За хвилину передаватимемо мелодеклямацію геніяльного твору:

"Дума про Щипуна".

Ось, бачите, підноситься завіса і на фоні пишних пурпурових оксамитів бачимо декорації. Це — вікно, з якого ми так рідко заглядаємо у світ... І навіть у Ляндеку нам важко відкрити це вікно... Бачите, входить маска Арлекіна і завішує його... ах, це наше Замотеличене Теля... Може, воно махне хвостом і брикне по Європі... Увага, увага!

Виходять Маски. Гонг, музика.

ЧОРНА МАСКА: Трагічна Маска — є!
 Комічна Маска — є!
 Зелена Маска — є!
 Червона Маска — є!
 Блакитна Маска — є!
 І Біла — є!
 Оркестра — (*музика*)
 Клякери — (*оплески*)
 Гонг — (*гонг*)

Музичний пасаж.

"ДУМА ПРО ЩИПУНА"

МАСКИ: Жив Щипун за сім горами,
 Виріс з-під опіки мами,
 Хлопець став — хоч малювать.
 До дівчини то аж преться,
 Волосків під носом десять —
 А по кожному боці... п'ять...

Вирвався він до дівчини,
До дівчини, як малини,
(Міг би Кміт намалювать!)
Що теж до кохання рветься.
Кучериків в неї десять —
А по кожнім боці... п'ять.

Став Щипун наш під віконцем.
"Вийди Рибко, вийди Сонце!
Вкупці будем воркувать...
Поки твій старий вернеться,
Слів любовних скажу десять.
А у кожне вушко — п'ять..."

Рибка миттю вилітає,
Із кохання умліває.
Щипун кинувсь обнімать...
Від розкоші дівка гнеться...
Поцілунків міцних десять,
А у кожну щічку... п'ять...

"Ще раз, Щепцю! Ще! Сильніше!
Вийми душу!.. Ще!.. Міцніше!"
Вміє наш Щипун кохать...
Аж тут враз Рогач несеться
І погроз кидає десять,
Кожному з коханців... — п'ять!

РЕПОРТЕР: Епілог!

ТРАГІЧНА МАСКА: Ох, нещасная недоле,
Що зміняєш радість в горі!
Краще б нам не згадувать!
Бо душа на кусні рветься —
Синяків у Щепця — десять,
А по кожнім боці... п'ять!..

Гонг

МАСКИ: "Інфлягранті"! О...го!

ІНФЛЯГРАНТИ

ВОНА І ВІН: *(кидаються собі в обійми)*

ВОНА: Серце!

ВІН: Серце! *(цілуються)*

ВОНА: Нарешті ми знову самі. Боже, як у цьому лягрі тяжко зустрітися. Мешкання за шафами і коцями...

ВІН: Кохана, не тривожся. Поцілуй мене! *(цілуються)*

ВОНА: Ах!.. Як я втомилась...

ВІН: Хтось надходить!

ВОНА: Не бійся, мій коцурику! Старий поїхав до Брегенцу. Сьогоднішній вечір — наш!

ВІН: Моя!..

ВОНА: Мій!..

Багато поцілунків. Стук у двері.

ВІН І ВОНА: Хто там?

ГОЛОС: Урядова комісія! Відчиніть!

Вона відчиняє. Вбігає чоловік з револьвером.

ЧОЛОВІК: *(роз'юшений)* Га-га! Нарешті я вас спіймав! Ага! "Інфлягранти"! Боже!

ВІН: Я тільки випадково зайшов.

ЧОЛОВІК: Ага! Випадково! У-у-у-у!.. *(рече з болю)* Замкнулися! Я слухав під дверима. Лотри, шубравці! Держіть мене, бо скажуся! Га! *(направляє пістоль)* Тепер вам смерть. Постріляю як собак!

ВОНА: Коханий мужу, я присягаю тобі, що між нами нічого не було. Він тільки прийшов направити електричну пічку...

ЧОЛОВІК: Ага! Електричну пічку?!.. Добре. А будеш відтепер мене вірно любити?

ВОНА: Буду.

ЧОЛОВІК: Будеш мене слухати?

ВОНА: Буду!

ЧОЛОВІК: Будеш сама коридор мити і в печі топити?

ВОНА: Буду, буду!

ЧОЛОВІК: А по обід і по вечері будеш сама ходити?

ВОНА: Буду, буду, буду!..

ЧОЛОВІК: То біжи швиденько по вечерю!

ВОНА: *(біжить)* Біжу, біжу, біжу!..

ЧОЛОВІК: *(ховає револьвер і подає "Йому" руку)* Дякую тобі,

старий друже. Ти знаменито заграв свою ролю. Тепер, якийсь час, жінка буде слухатись. А то так розвелися баби в лягрі, що не витримаєш з ними. Сідай! Закличу Тонька, заграємо покера.

Гонг

РЕПОРТЕР: По знаменитому зразкові нашої найновішої волюнтаристичної поезії, яку ви мали змогу прослухати, даємо не менш вартісний зразок художньої прози.

Чорна Маска зараз зачитає вам твір, який глибоко порушує відвічні проблеми світової літератури: песимізм та оптимізм.

РЕПОРТЕР: Увага, увага! Перед мікрофоном — Чорна Маска. Слушайте новелю:

"ЖАБИ"

ЧОРНА МАСКА: Були собі раз дві великі жаби. Одна жаба була песимістом, а друга — оптимістом. Одного разу заскочили вони до стайні, де стояла дійниця з молоком. Гоп! Жаби скочили в дійничку, щоб напитись молока. "Братіку, потопаю!" закричав песиміст. "Не давайся!" відповів оптиміст. Жаби довго дряпались по слизьких стінах дійниці і зсувалися вниз. Вкінці песиміст не витримав. "Не тратьте, куме, сили! Спускайтесь на дно!" сказав і втопився. А оптиміст не дав за виграну. Він ліз угору і падав униз. Знов спинався і знов падав, знову й знову, знову і... вранці жаба оптиміст сиділа на горбі масла.

РЕПОРТЕР: До доброго кабареу належить добрий дотеп, належить легка пісенька. Всі наші хори і солісти співають довго і важко. Так, як у знаному дотепі: "Ой, щось ти, дівко, погано співаєш!" — "Погано, але зате довго!"...

ЧОРНА МАСКА: Наша пісенька легка і коротка. Пісня на вічну тему: Люблю. Ай лав ю, іх лібе... На всіх мовах одна й та сама історія. Світ, як то кажуть, крутиться довкола того...

Отже пісенька — словфокс: "Люблю тебе! Же тем! Ай лав ю! Іх лібе діх!" у виконанні наших відомих співаків.

РЕПОРТЕР: Звертаю увагу, що співають тільки раз і як би ви не били браво — другий раз не повторять.

ДУЕТ

Гонг. Пара співає.

Знов сяють на блакитнім морі зорі
 І знов той самий персонаж,
 Відомі жести і слова відомі,
 Ось малий вам репортаж:
 "Же тем, Ай лав ю,
 Май світгарт, ма шері!"
 Шепочуть закохані собі
 "Май дїр, о кіс мі, раю, скарбе мій!"
 Це байка стара —
 Ті самі слова...
 На різних мовах те саме співають,
 Кохання, вірність присягають,
 А потім — покидають...
 "Май герл, ай тенк ю! Мерсі боку, мес'є!"
 Тепер прощай:
 "Леб воль! Гуд бай! Ад'є!.."

РЕПОРТЕР: Шановна Чорна Маско! Твої виклади про літературу, театр, мистецтво — блискучі. Але радіослухачі та телеглядачі — це слово походить від "телевізія", а не від "теля" — прагнуть у кабареі веселого танку, легкого дотепу, жартів!

ЧОРНА МАСКА: Добре. Маски, виходьте і жарти виводьте!

МИГУНЦІ

ЧОРНА МАСКА: "Сердечна порада"

1-ИЙ: А-а-а-а! Сервус, Петре!

2-ИЙ: А!.. Здоров, старий друже! Що чувати?

1-ИЙ: Ах, знаєш, маю великий клопіт. Люблю дівчину, бідну, а мене сватають із другою, багатую. Сам не знаю, котру мені вибрати...

2-ИЙ: Мій дорогий! Мусиш іти за голосом серця. Одружися з цією бідною, а мені віддай ту багату!

ЧОРНА МАСКА: "Перебільшена гіпохондрія"

1-ША: Чекай, що ти така схвильована, куди ти?

2-ГА: Ай, дай мені спокій! Мені страшенно болить голова...
Біжу до амбуляторії, бо в мене починається запалення мозку!

1-ША: Та заспокойся, ти з кожною дрібницею біжиш до лікаря!

ЧОРНА МАСКА: "Ідеальна любов"

ВІН: Пані, я вас кохаю. Я вас ідеально кохаю! Ви моя фата моргана, моя мрія!.. Коли ласка, дозвольте з'явитись вам у сні!

ВОНА: Прошу дуже! Ось вам ключ від моєї кімнати.

ВІН: Йо-га-га!.. *(іржить)*

ЧОРНА МАСКА: По коханні дещо з медицини:

"У лікаря"

ЛІКАР: Наступний. А-а... ви?!

ХВОРИЙ: Я!

ЛІКАР: Що вам бракує? Апетит маєте?

ХВОРИЙ: А, маєте щось добре до їдження? Чому ні?!

ЛІКАР: Ага! Дихайте! Не дихайте... Дихайте! Не дихайте! Дихайте глибоко, бо від глибокого дихання гинуть всі мікроби.

ХВОРИЙ: Алеж, пане докторе, як я можу присилувати своїх мікробів глибоко дихати?

ЛІКАР: Віддихніть глибоко і скажіть три рази дев'ять.

ХВОРИЙ: Двадцять сім.

ЛІКАР: Добре, добре! Дуже добре! А тепер вже не дихайте!
Добре, добре! Ой! Дуже добре! А серце вас болить?

ХВОРИЙ: Менш-більш, пане докторе.

ЛІКАР: Що значить менш-більш?

ХВОРИЙ: Менше болить, а більше не болить!

ЛІКАР: *(стукає хворого по коліні — хворий дригає, заглядає в горло — той гикає)* Добре, добре! Можу вас потішити, що не маєте чого боятися. Десять літ тому, я мав ту саму недугу, що ви — а сьогодні я зовсім здоровий!

ХВОРИЙ: А-а-а! Пане докторе, то дайте мені адресу того лікаря, що вас вилікував!

ЧОРНА МАСКА: Хто не зрозумів цього глибокого медичного дотепу, має другий.

ЛІКАР: Якщо не перестанете пити, то помрете!

ХВОРИЙ: А то я безнадійно хворий, пане докторе!

* * *

ЧОРНА МАСКА: Щоб перейти від медицини до дальшої нашої програми, я мушу сказати декілька слів про жінку. Не тому, що я сама жінка, ні! Але по-просту тому, що жінка є ключем усякого початку. А один учений сказав, що жінка — це протоплястика математики, бо вона: літ собі відіймає, шмінок і пудру додає, клопоти мужа множить, а коханням ділиться. Славний Бернард Шов сказав про жінку...

РЕПОРТЕР: А пропó Шова. Біля Шова на балю сидить відома фільмова артистка. "Майстре, — каже вона, — ви славні зі свого розуму, а я з моєї краси. Наші діти були б ідеальним сполученням вашого розуму і моєї краси".

"Пані, — відповів Шов, — яка була б трагелія, якби було навпаки".

ЧОРНА МАСКА: Але вернімося від Шова до Шекспіра. Наш кабарет продовжує традиції його театру: сильні зударі пристрастей, купи трупів. Декорації в нас теж шекспірівські.

Арлекін завішує на цвях пальму.

РЕПОРТЕР: Галло! Галло! Тут Абесінія! Тут Абесінія! Ми знаходимося у джунглях, в літній резиденції Негуса. Чуєте чарівні звуки муринського джазу? Увага, влучуємо телевізію.

Гонг

АБЕСІНІЯ

Під пальмою сидить Негус з жінками, перед ним танок під такт бубна.

НЕГУС: *(знуджено)* Досить!.. Що нового в моїй державі?

СЛУГА: Найбільший царю! Наші стежі зловили на побережжі бліде обличчя, що ломить бамбусові стіни наших кацетів. *(уводить Паскаревича, Паскаревич на милицях)* Падай ниць, бліде обличчя перед царем джунглів!

ПАСКАРЕВИЧ: Но-но! Не будь такий муровий! Я маю в кишені візу до Венесуелі, а може ти хочеш також проїхатись, я маю ще три афідавіти до Америки і три до Віртенбергії. Бігме, дешево відпродам.

НЕГУС: А хто ти, що маєш такі довгі ноги?

ПАСКАРЕВИЧ: Я найвищий директор на еміграції!

НЕГУС: Що значить директор, що за директор?

ПАСКАРЕВИЧ: Якто "що за директор"? У нас, на еміграції, є тільки дві категорії: директори і маїстри.

НЕГУС: А то ти може директор банку?

ПАСКАРЕВИЧ: Ти не такий Негус, як виглядаєш. Так, я директор найбільшого банку на еміграції. Маю філії в Інсбруку, Зальцбургу і Грацу. Маю м'які, тверді, сотки, п'яторки. А може хочеш швайцарські франки...

СЛУГА: Мовчи, апатридський паскарю! Ти сам не знаєш, що верзеш!

ПАСКАРЕВИЧ: Но-но! Не так остро! Гарна у вас поведінка з гістьми! Гарно пописалися! Нема що казати.

НЕГУС: А ти, звідкіль вирвався "як Пилип з конопель"?

ПАСКАРЕВИЧ: З Ляндеку! За мною їде цілий корабель розпорошених осіб, але ви з ними не говоріть. То фраєри, а не порядні паскарі. Ви зі мною тримайте. Ось вам консерви американські, пачки, а тут англійські папіроси, це з папської допомоги. Форальбергська самогонка! Пийте! Їжте! Це комітетське!

НЕГУС: Червонопико — блідолиций паскарю: я іменую тебе абесінським міністром фінансів!

ВСІ: Ура! Славно! Ура!

ПАСКАРЕВИЧ: Їжте! Пийте! Я міністер! Я міністер! Коханий Негусику, але красні кобіти маєш!

СЛУГА: Лиши! Це побожні дівці!

ПАСКАРЕВИЧ: Не шкодить! Я таких люблю! З побожними найскоріше договоришся. Я міністер! Я міністер!

СЛУГА: Найбільший царю! Біжим над море, там їде новий корабель з тирольським лікером.

НЕГУС: Заберіть його і зробіть з нього печеню на-дико. І підлийте сосом "аля паскар"!

ПАСКАРЕВИЧ: Я міністер! Я міністер!

СЛУГА: Ходи, міністер, я зроблю з тебе "вінершніцель"!

Виводить Паскаревича, танок продовжується, —гонг.

* * *

РЕПОРТЕР: Слухайте! Слухайте! Літературний кабаре "Замотеличене Теля" передає далі без перерви. Театр-Студія має слово!

ЧОРНА МАСКА: Відколи існує Ляндек, "Запорожець" і "Катерина" не хочуть зійти зі сцени. Театр-Студія, що повністю стоїть на позиціях побутового театру XIX сторіччя, рішуче бореться, в ім'я нашої театральної чести, з орієнтацією на модерний. Отже Театр-Студія теж не відступає від традицій і... ось вам:

РЕПОРТЕР: "Буря на морі" або "Запорожець за шафою".

ЧОРНА МАСКА: Трагічно-драматично-комедійний епос з часів побутового міщанства. Музика написана, цілком безінтересовно, невідомим бездержавним "Ді-Пі" — Гулак-Артемовським, з-під американської зони...

РЕПОРТЕР: Бабуся якого вислала шіфкарту з Латинської Америки, де вона продає патентовані шлейки.

ЧОРНА МАСКА: Особи, які страшно діють: Одарка — рішуче завзята і невблаганна жінка Карася.

РЕПОРТЕР: Усі чужі чоловіки бажать своїм приятелям мати таку жінку.

ЧОРНА МАСКА: Співає колоратушним сопраном...

РЕПОРТЕР: Ходить на танці і їсть зупу...

ЧОРНА МАСКА: Карась, здається, її чоловік. Докладно не відомо...

РЕПОРТЕР: Злі язики кажуть, що втікаючи зі Словаччини, він лишив там ще дві.

ЧОРНА МАСКА: Прадід того Карася, що ось уже другий рік зі скаженим успіхом проходить в Ляндецькому театрі.

Посланець "Вонунгсамту" — не має права і не вміє співати, а тому увесь час намагається говорити. Поліція, сусіди, громадянство і Комітет — участі не беруть!

Гонг

"ЗАПОРОЖЕЦЬ"

- ОДАРКА: Де ти бродеш, моя доле,
Не докликнусь я тебе...
- Входить Карась.*
- ОДАРКА: Відкіля це ти узявся?
Де ти досі пропадав?
Що так ніжно, безпідставно
До бараку нагло впав?
- КАРАСЬ: Ось послухай, що вчинилось,
Страх бере мене й тепер.
Лишенько таке зробилось,
Ледве, ледве я не вмер.
Занедужав я в Дорнбірні
І горілки не купив
Та вже ледве на виставу
Я шнельцугом докотив!
- ОДАРКА: Чи не випив, чи не випив
Ти в Дорнбірні?
Чи у покера
Чи в бріджа
Ти заграв?
- КАРАСЬ: Ні не пив, не пив їй-Богу
Я лише "кібіцував". (2 рази)
- ОДАРКА: Цілу ніч я ждала, ждала
На машинці каву гріла
Ковбасу підсмажувала
І горох мішала...
- КАРАСЬ: Ой лукава, вража жінка
Туман хвилями пуска.
Бач, набрати чоловіка
Вона хоче, от така...
Їздив, бачиш, до Брегенцу,
Щоб матерії купить.

ПОСЛАНЕЦЬ: Ой-ля-ля-ля- гу-гу!..
 Слухайте, не заважайте
 І сусідам передайте:
 Кошовий наш тут господар,
 Вонунґсамту він володар,
 Він бараками керує,
 Висилає і бушує...

ОДАРКА: Викидає, розкидає
 Жити всім нам заважає!

КАРАСЬ: А чому і сам не знає...

ПОСЛАНЕЦЬ: Тут родини з діточками
 Примістіть ви за шафами.
 Параваном заслоняйте,
 За порядком доглядайте!
 Не розводьте ви тут муть,
 А не то — самі прийдуть.
 А тому, братці, вважайте
 Льокаторів всіх приймайте!
 Гой-ля-ля-гу-гу!..

ОДАРКА І КАРАСЬ: Ластівко моя кохана,
 Серцю поганющий час.
 Вонунґсамт ми вже прокляли,
 Смерть одна розлучить нас!
 Ми не впустим тут нікого
 І кімнати не дамо,
 А родини з діточками —
 В Вонунґсамт відішлемо.
 Місця в таборі багато
 Порожнісінько стоїть —
 І чому це так завзято
 Пруться всі в цей бідний кут?! (2 рази)

* * *

РЕПОРТЕР: Галло, галло! Їдемо далі! Замаскований літературно-театральний кабаре "Замотеличене Теля" сміється далі. Чорна Маско! Тепер слово за твоїми ілюстрованими дотепами.

ЧОРНА МАСКА: Багато людей мають велике набоженство, мало того, правдиву пристрась до реліквій. За хвилину ви побачите сумну пригоду одного веселого збирача реліквій.

МИГУНЦІ

ЧОРНА МАСКА: "Вдова"

ВІН: Кохана пані Мальвінцю! Яке щастя, що заїхавши до цього табору, я зустрічаю першу — вас.

ВОНА: Ах, дорогий приятелю мого чоловіка! Чи ви знаєте, яке трапилось нещастя?! Мій коханий третій з черги муж, а ваш приятель — упокоївся в Бозі. Ах, я нещасна...

ВІН: Що? Мій побратим Піпцьо помер? О, емігрантський Боже!

ВОНА: Ах, мій Піпцьо!.. *(плаче)*

ВІН: Це був єдиний мій друг! Дорога пані Мальвіно, чи можу просити вас щонебудь на спогад про Піпця?

ВОНА: Від щирого серця, приятелю мого мужа, але я вже все роздала. Кожний приходив і просив щось на спомин. А у мене щире серце — то я кожному давала.

ВІН: Але якусь маленьку дрібничку на вічну згадку про мого друга...

ВОНА: Є! Залишилась ще одна, одинока, але дуже цінна річ. Він так її любив...

ВІН: Говоріть яка! Я візьму!

ВОНА: Я!

ВІН: Вибачте... але... я не маю часу... дуже спішуся... до побачення.

Гонг

ЧОРНА МАСКА: "Залізне здоров'я"

1-ИЙ: Слухайте пане! Підіть раз до лазні та порядно викупайтеся!

2-ИЙ: Що? Купатися?! Неможливо! Лікар мені сказав, що в мене залізне здоров'я. Я міг би заржавіти!

ЧОРНА МАСКА: "На таборовій траві"

ВОНА: *(виходить, оглядається, сідає)*

ВІН: *(виходить, сідає, цілюються)*

ПОЛІЦАЙ: Пане, ви жонаті?

ВІН: Так!

ПОЛІЦАЙ: Так чому ж ви сидите тут, а не вдома?

ВІН: Тому, що вдома сидить моя жінка...

Гонг

ЧОРНА МАСКА: Карнавал... Карнавал... (*музика, спів, конфетти*) Серенада масок! Ось виходять маски і співають свою пісню-серенаду.

"СЕРЕНАДА"

В карнавалі, як музики грають,
 В карнавалі зорі сяють нам.
 В карнавалі маски вас вітають
 І все добре тут бажають вам!
 А під масками дівиці,
 І жагою дишуть молодичі,
 Ох, лоскоче нас усіх у серці,
 Хтось там сипле перцю,
 — Карнавал — м'ясниці!
 Маско зелена,
 Маско руда!
 Прийди і поцілунком паперовим
 Замкни мені уста...

* * *

РЕПОРТЕР: Увага! Увага! Говорить Ляндек! За хвилину слухайте пересилання останніх вістей на апатридській мові. (*перерва — сигнали на мелодію: "Нам допоможе святий Юр..."*)

Увага! Говорить Ляндек! Радіостанція імени "Комін-тету" на хвилі триста тисяч і шість десятих метра. Слухайте останні вісті — вечірній випуск. Передаємо повідомлення А.Т.А.С.-у Агентство Теляграфічної Апатридської Служби.

ОСТАННІ ВІСТІ*

РЕПОРТЕР: Увага! Сенсація! Сенсація! Бийте в бубни! Музика туш!

*Див. "Замотеличене теля 2".

ЧОРНА МАСКА: Панове, зараз перед вами виступить відомий хіромант, акробат, ексцентрик і взагалі чародій, геніальний учень індійських йогів — Степун Заливайло — увага!

РЕПОРТЕР: Чоловік-гума, чоловік-вуж, факір з-над Полтви — перед вами!

"ФАКІР"

ФАКІР: Пані, панове, панночки і решта нежонатой публіки!

Мистецтво Мага — це не щобудь, а будь-що. Магом може народитися тільки той, кого призначив великий брамінський бог "Дралабабадалабей" і то згори. Я — якраз один з тих, що тимчасово перебувають разом з вами, і є представником Об'єднання усіх факірів і брамінів на Тироль і Форарльберг.

Те, що я зараз вам покажу, це мистецтво великої кляси, яке не має нічого спільного зі слинявою поезією. Мистецтво — поєднане з великим життєвим досвідом еміграції і всього-всього надприродного і надзвичайно елегантного.

Що кожний з вас прийде додому і буде намагатись повторити те, що тут побачить, то я певний, але ні один з вас не є членом нашого об'єднання, а тому не зможете наслідувати великого ученика і найбільшого вчителя, великого брамінського бога "Дралабабадалабей".

Як примір я зараз скажу, що думає той пан, що сидить у першому ряді, а опісля по черзі. Не треба? Ну, як не треба, то не треба. Хай це лишиться між нами...

Увага, починаю. Прошу спокою. Тихо, ще тихше, так... Апчи!.. Дякую. Починаю! Лямцадріца -ца-це... і т. д.

... Бачите панство — не те, що ви, мусите купувати цигарки на паску... Прошу, ловіть!.. (трюк з цигарками) З черги загальновідомий спорт: так званий "пінг-понг кишеньковий"! Маестро, прошу! (музика)...

А тепер: чародійна ложечка, якій надокучила вже лягрова зупа і намагається вона вступити до нашого театру, як солістка балету. Чи їй це вдасться зараз самі склясифікуємо...

Цей прийом вас страшенно зацікавить. Бачите браття і сетсри — був вузол і нема. Отак в житті буває. Це не те, що з нашою політикою, якої не розв'яже і тисяча професійних факірів, — я, також ні...

Увага: свічка-чічка самостійка! Осторожно! ... *(трюк)*

.....
 І на закінчення: показ гіпнози. Прошу ласкаво когось із сильними і сталевими нервами, відважного і готового на все, прошу на сцену. Дякую. Уважно. Ви тепер в джунглі, в самій середині... Зізаду лев, спереду пантера, — скрізь кокоси, ананаси, горох, капуста... ви в самій середині!.. Скажіть, що бачите перед собою?

ГІСТЬ: Бачу чорну мавпу в білому турбані.

ФАКІР: Шановне Панство, мене тут ображають!

Гонг

"ТАНГО" *(сольовий танець)*

* * *

ЧОРНА МАСКА: На закінчення сьогоднішнього вечора ми покажемо вам, який репертуар у найближчому часі ставитиме ляндецький "Театр-Студія".

Щоб виховати синтетичного актора ми працюємо над усіма жанрами театрального мистецтва. Перший зразок — сальонова комедія:

"ВИБАЧТЕ Я ПОМИЛИВСЯ"

ГІСТЬ: Добрийдень! Як добре, що я вас застав. Маю честь представитися: я — коханець вашої жінки.

МУЖ: Щ-о-о-о?! *(хватає його і трусить)*

ГІСТЬ: Пане, пустіть! Чого ви кричите?!

МУЖ: Я вас застрелю, я вас замордую!!!

ГІСТЬ: Пане, та тут справа більш трагічна, ніж ви собі уявляєте! Уявіть собі, ваша дружина зраджує тепер нас обох з третім.

МУЖ: Щ-о-о-о?!

ГІСТЬ: Ви розумієте, ми з вами з одного політичного табору,
ми одностайні, а вона нас зраджує з нашим політичним
ворогом!

МУЖ: Це нечуване!

ГІСТЬ: То невидане!

МУЖ: Я їх роздеру!!!...

ГІСТЬ: І я з вами! Ми єдиний фронт!

ЖІНКА: *(входить)* Добрий день, Пусечку! Ах, вибач, в тебе
гості!

ГІСТЬ: *(до мужа)* Хто це?

МУЖ: Хто? Як то?! Моя жінка!

ГІСТЬ: Жінка?! Пробачте, а який це барак?

ЖІНКА: Другий барак, п'ятнадцята кімната.

ГІСТЬ: А я думав п'ятнадцятий барак, друга кімната! Вибачте,
я помилився!..

* * *

ЧОРНА МАСКА: З оперного репертуару Театр-Студія ставить
оперу "Катерина".

Вистава йде не тільки без оркестри, але, як останнє
слово модерного театру, навіть без фортепіяна. І як
кожна клясична українська п'єса, кінчається клясичним
українським танком, який клясично виконують наші
клясичні виконавці.

Гонг

"КАТЕРИНА"

АНДРІЙ: Катрю! Катрю! Схаменись!

КАТЕРИНА: Ах, Андрію! Одчепись!

АНДРІЙ: Катрю! Катрю! Схаменись!

КАТЕРИНА: Шкода козаче, забаривсь із коханням своїм.

АНДРІЙ: Катрю! Катрю! Схаменись!

КАТЕРИНА: Ах, Андрію! Одчепись!

АНДРІЙ: А я піду в світ за очі!

КАТЕРИНА: Щаслива дорога!

Чи чули сестриці,

Чи чули, скажіть,

Що скоро москалі

Ідуть у похід... *(2 рази)*

АНДРІЙ: Катрю! Катрю! Схаменись!

КАТЕРИНА: Скажіть, пожалійте, не мучте мене!.. Пожалійте, не мучте мене!.. *(останню фразу співає все наново і наново, як зіпсута грамофонна пластинка)*

АНДРІЙ: Не можу дивитись, як нещасна Катря мучиться! *(виймає пістоль і стріляє Катерину)* А тепер потанцюємо на radoшах!

Гонг

ЧОРНА МАСКА: І нарешті зразок драми. "Розбійники" — трагедія Шіллера, в знаменитій obsadі. В ролі батька Моора відомий артист Йосип Гірняк. В ролі його сина Франца Моора, не менш відомий, особливо жіночій частині табору, артист Степан Залеський.

"РОЗБІЙНИКИ"

ФРАНЦ: Чого мовчиш ти, мій батьку?

БАТЬКО МООР: Бо старий я і хворий, мій сину...

ФРАНЦ: *(виступає вперед і здимає капелюх)* Шановне панство! З причини хвороби батька Моора, вистава не відбудеться.

Гонг — вихід Студії — фінал

ФІНАЛ

ВСІ: Замотеличене Теля,
                           Замотеличене Теля, Теля!..
                           Ха, ха, ха, ха! Ха, ха, ха, ха!
                           Замотеличене Теля, Теля!
                           Хі, хі, хі, хі! Хо, хо, хо, хо!
                           Хе, хе, хе, хе! Ха, ха, ха, ха! —
                           Тепер прощає вас, Оле!
                           Замотеличене Теля, Теля!

ТРІО: Замотеличене Теля
                           Ось наша ревія уся.
                           Веселих дотепів букет,
                           Літературний кабарет.

КОНФЕРАНСЬЄ: Ми просим вас усіх тут враз:
Будь ласка, панство, тільки без образ!
Ми взяли вас і нас "на бас"
Тож сміймось на здоров'я всі гаразд!

ВСІ: Востанне шлем ми вам привіт
Хай клином зійдеться цей світ.
Бо не сміятись нині гріх,
Нехай живе нам юний сміх!
Ха, ха, ха, ха! Ха, ха, ха, ха!
Хе, хе, хе, хе! Ха, ха, ха, ха! —
Тепер прощає вас, Оле!
Замотеличене Теля, Теля!
Му-у-у-у!!!!!!

З А В І С А

БЛАКИТНА АВАНТУРА

*Емігрантський фільм-водевіль зі співами і танцями
у 12-ти картинах*

Пролог Володимира Куліша

БЛАКИТНА АВАНТУРА*Прем'єра 5 травня 1946**Театр-Студія Йосипа Гірняка**Ляндєк, Австрія*

Пролог — Володимира Куліша. *Лиця*: Режисер, Інспіціант, Наївна, Героїня, Тенор, Рецитатор, Співачка, Композитор, Автор.

ДІЙОВІ ОСОБИ

Ясновидець	Олімпія Добровольська
Роман Птах	Степан Залеський
Режисер	Антін Кривецький
Автор	Борис Пальчевський
Ніна	Іна Пошивайло
Професор Старушко	Мирон Чолган
Професор Сліпавий	Антін Кривецький
Професор Енергієнко	Володимир Змій
Кізя	Люба Сай
Геньова	Іна Пошивайло
Кізьова	Тамара Позняківна
Паскаревич	Юрій Бельський
Марічка	Леся Руда
Баронеса	Тамара Позняківна

Постановка — Йосип Гірняк

Режисер — Олімпія Добровольська

Музичний керівник — Богдан Гірняк

ПРОЛОГ

Музика починає грати пассодобле "Гимн Студії". Перед завісою проходять зліва направо: директор-режисер та весь ансамбль Студії. Кожний із них зупиняється на момент посередині та виконує сам або разом з іншими пантомімічні короткі етюди. Перший проходить з діловою міною режисер, за ним підбігає інспіцієнт. Далі по черзі: прімадонна, друга донна (та інші донни), амант, комік, трагік, зоперована співачка. Шепочуть собі щось на вухо, зі드хають або затирають з утіхи руки. Наприкінці вибігає автор і шукає когось зором на залі. Махає рукою. Із залі виходить композитор і вони обидва, побравшись за руки, зникають за завісою.

Музика перестає грати. Завіса підіймається вгору.

РЕЖИСЕР: (до інспіцієнта) Ваша професія, ваші мрії?

ІНСПІЦІЄНТ: Професія — театроман. Бував у всіх театрах Львова, Ляндеку й околиць. Бажання скромні — мрію згубити десь свою третю жінку.

РЕЖИСЕР: Знаєте, хто такий помічник режисера і які його функції?

ІНСПІЦІЄНТ: Ого, ще й як! Це людина, що хоче стати режисером, і ніколи не може ним стати.

РЕЖИСЕР: Дуже добре, приймаю вас на свого помічника, пане..

ІНСПІЦІЄНТ: Аполлон Бельведерський.

РЕЖИСЕР: Ну, Аполлоне, до роботи! Почнемо зараз приймати калік до нашого театру. Багато не потребуємо, бо всі головні ролі граю я і моя жінка. Створимо гідну репрезентацію нашого мистецтва. Тепер, куди не глянь, зустрінеш актора і розвелось їх, як бліх. Хіба ми гірші?

Давайте декорації, якунебудь оркестру, оголошення, що всі місця випродані... і... поїхали!

ІНСПІЦІЄНТ: *(підходить до дверей)* Тихо, ей ви, блохи! *(до режисера)* З кого почнемо?

РЕЖИСЕР: Як у всіх народніх театрах: з коханок.

ІНСПІЦІЄНТ: Перші йдуть коханки! Та не всі разом. Ось, ви, прошу. Решта сидить тихо, прошу без квасів та інтриг. Брехати по-можливості елегантно. А ви, панночко, зайдіть ближче, до режисера. Та зробіть відповідну міну. Ах, типи, сам кримінал, а обличчя аж, аж...

РЕЖИСЕР: Гріс Гот! Ви хто?

ПАННОЧКА: *(вона ж коханка)* Я досвідчена театральна коханка. Можу трагічних і навпаки. А в основному — невинних, наприклад, Дездимону *(стає в позу)*: "Отелло, Отелло, що ми нарobili? Який ти безсоромний. Що я скажу тепер моїй мамі?" *(плаче)*.

РЕЖИСЕР: Досить. Яка експресія, який образ, а емоції! Боже, Боже, мав Ти коли театр?! Карамба...

ПАННОЧКА: Обережно на закрутах. Я співаю в хорі Струка, розумієте? Сольо. А мій еміграційний чоловік має плечі в перепустковім бюрі.

РЕЖИСЕР: О, вважайте, що ви вже прийняті і кохаєте в моєму театрі, пані...

ПАННОЧКА: Кармен де Коломея.

РЕЖИСЕР: Майн Гот! Черговий!

ІНСПІЦІЄНТ: Наступний інвалід. Герої та героїні.

Входить Старушка.

РЕЖИСЕР: Сервус, вас іст дас?

ГЕРОЇНЯ: Дас іст героїня еміграції.

РЕЖИСЕР: О, чув, чув!. Але, на щастя, не бачив. Прошу, прошу... Відчиніть двері, хай пані трохи перевітриться. *(жестом — наступний!)*

ПЕРШИЙ ТЕНОР: *(вбігає, стає в позу)* Ка...ка...ка...

РЕЖИСЕР. Ну, ще трошки.

ПЕРШИЙ ТЕНОР: Ка...ка...rrrr...мен! Ну, як?

РЕЖИСЕР: Геніяльно, як Шаляпін. Ви, очевидно, були його секретар.

ПЕРШИЙ ТЕНОР: Я перший тенор, тенор перший я!

РЕЖИСЕР: І останній. Будете перший опускати завісу. Ваш голос до цього знаменито надається. Далі.

ІНСПІЦІЄНТ: Сіль ву плє, мес'є...

ТРАГІК: *(входить)* До...до...до...

РЕЖИСЕР: Який оксамитний тембр голосу, як ножем по склі.
Ви, звичайно, перший...

ТРАГІК: До...до...

РЕЖИСЕР: До побачення.

ТРАГІК: До...до...до...

ІНСПІЦІЄНТ: *(свистить)*

ТРАГІК: Дозвольте представитися. Я трагік. Амант у житті і вбивця на сцені.

РЕЖИСЕР: Сам Аллах надіслав мені вас. Будете вбивати деяких акторів, заки вони вийдуть на сцену.

ТРАГІК: Дя... дя... дя... дя...

ІНСПІЦІЄНТ: *(свистить)*

ТРАГІК: Дякую.

РЕЖИСЕР: Не ва...ва...ва...

ІНСПІЦІЄНТ: *(свистить)*

РЕЖИСЕР: Не варто, до сто чортів.

ІНСПІЦІЄНТ: *(в двері)* Знову балаган! Коханці наліво, трагіки направо. Пане, ви куди лізете до коханців? Що, зі стажем? По вас не видно. Виглядаєте на шварцхарактер. Ну, а ви куди? Що, трагік? З таким порнографічним обличчям? Ах, часи...

Входить, голосно сміючись, Рецитатор.

РЕЖИСЕР: Комік?

РЕЦИТАТОР: Ні, гірше! Я рутинований викінчений рецитатор.
Ха, ха! Рецитація: проза, поезія, малярство, різьба.
(сміється) Усе напам'ять, з пам'яті на пам'ять, вічна пам'ять...

РЕЖИСЕР: Амінь. Ану, наприклад!

РЕЦИТАТОР: Ой не можу, зарізав! *(сміється)*

РЕЖИСЕР: Кого, хто зарізав?

РЕЦИТАТОР: *(заходиться сміхом)* Ха, ха, ха... Ой, мені трагік оповів такого "віца", що ох!... Ха...ха...ха... *(вибігає)*

РЕЖИСЕР: Дай Боже витримати! Далі!

ІНСПІЦІЄНТ: Є! Чи ви пані не продавали "спорти" на краківському?

ОПЕРОВАНА СПІВАЧКА: Я Оперована Співачка-сопран.

РЕЖИСЕР: Я не лікар. Мене ваша хвороба не цікавить. Ваша спеціальність?

О. СПІВАЧКА: Залежно від кон'юнктури.

РЕЖИСЕР: Ну, а тепер з чого живете?

О. СПІВАЧКА: З призвичаєння... Пардон!... Я ліричне сопрано.

РЕЖИСЕР: Де скінчили консерваторію?

О. СПІВАЧКА: На еміграції.

РЕЖИСЕР: О, це добра фірма. Але мені здається, ви погано бачите?

О. СПІВАЧКА: Тільки на правий бік.

РЕЖИСЕР: Приймаю. В мене півкопи сліпих. Будете співати Мефістофеля у "Фавсті".

О. СПІВАЧКА: Мерсі. Пардон...

РЕЖИСЕР: Чи є ще видючі?

ІНСПІЦІЄНТ: Якийсь кудлатий.

КОМПОЗИТОР: *(входить)* Композитор Бах-Дореміфасолевич.

РЕЖИСЕР: На чому особисто граєте?

КОМПОЗИТОР: На радіо.

РЕЖИСЕР: Як виглядає фортепіано?

КОМПОЗИТОР: Дивлячись яке.

РЕЖИСЕР: Геніяльно. Краще не відповів би й Бетговен. Які любите ноти?

КОМПОЗИТОР: До-Ре-Мі-Брідж.

РЕЖИСЕР: Не знаходжу слів. Нарешті той, кого я шукав. Заграємо ввечері в чотири руки. Приймаю з найвищою "До"-платою.

КОМПОЗИТОР: О-резервуар!

РЕЖИСЕР: О-самовар, тротуар! Усі?

ІНСПІЦІЄНТ: Ще двоє.

НАЇВНА: *(входить)* Я Наївна.

РЕЖИСЕР: Не виглядаєте. Вірю на слово. Приймаю. Ще хто?

АВТОР: *(вбігає)* Є. Зловив!

РЕЖИСЕР: Хто, кого? За що, навіщо, пощо?

АВТОР. П'єса! Вершок драматургії. Модернізація, моторизація, кастрація! Десять трупів, решта ранені. Шекспір до коша.

РЕЖИСЕР: Драма? Не приймаю.

АВТОР: Це комедія!

РЕЖИСЕР: Теж ні.

АВТОР: Драмокомедія.

РЕЖИСЕР: Шкода.

АВТОР: Ді-Ком-Ре-Ко-Дра!

РЕЖИСЕР: О, це щось для нас!

ІНСПІЦІЄНТ: Вот наша ідея! Я напишу п'єсу!.. Сатиру на
Демократичний Бльок!

РЕЖИСЕР: Вона до мене не дійде!

АВТОР: А я?

РЕЖИСЕР: Стійте, я маю помисел! *(хтось чхає)* Хто чхнув?
(тихо) Я питаю, хто чхнув?! *(тишина)* Громадяни, я
питаю востаннє, хто чхнув?! *(тихо)*

ГЕРОЇНЯ: *(ледве чути)* Я...

РЕЖИСЕР: На здоров'я!

УСІ: На здоров'я! Їдем на Баварію!!! *(шум, крики)*

*Враз пригасає світло і виходить Чарівник-Ясновидець,
у чорнім фантазійнім капелюсі і чорних окулярах.
Підносить руку.*

ЯСНОВИДЕЦЬ: Спиніться друзі, сядьте маком.
Доволі гратись у театр.
Розвіється за одним махом
Театр ваш, "шміра" — домик з карт.
Нові часи. І сміла мова
Зі сцени зараз прогримить.
Приходить Драматична школа
І завоює всіх умить.
Я, Ясновидець. Пророкую
Ясні тріумфи їй в час цей.
На молоду пустімось струю,
У синю даль нехай несе.

*Музика грає "Гимн Студії". Замість збиранини де-
філюють юні, життєрадісні актори Студії і спі-
вають:*

Драматична школа
Слово, легку пісеньку приносить.
Драматична школа
Занавіску чарівну підносить.
Бо в театрі грати не так просто
І не все йде — просто з мосту.
Драматична школа
Театр-Студія! Завіса вгору йде!
Перший йде директор
Прімадонна і амант трагічний,
За ним другий сектор —
Чимчикує братія комічна.

Бо наш світ одна велика сцена
 А життя — весела мізансцена.
 Драматична школа,
 Театр-Студія! Завіса вгору йде!

*Враз світло гасне і вгорі, над блакитною шовковою
 завісою, що поволі опускається, загоряється блакит-
 не світло у формі птаха. Всі стоять зацікавлені.*

ЯСНОВИДЕЦЬ: Дивіться всі — "Блакитний птах"!!!!

УСІ: Блакитний птах!!!

1

*На боці сцени Чарівник. Сутінки. Шовкова завіса
 тремтить непорочно під магічним знаком Блакитного
 птаха. Здалеку долітає екзотична мелодія "Орієнт".
 До фортепіяна долучується флейта. Враз заблискує
 жовте світло прожектора і в ньому стоїть Ромцьо
 Птах, у позі Наполеона. Задуманий погляд блудно
 блукає по залі. Під лівою пахвою книжка.*

ЯСНОВИДЕЦЬ: О, Україно, тихий краю.
 Країно верб, соняшників...
 До тебе у згадках злітаю,
 Країно меду і книшів!
 Та розбрелись по всьому світу,
 Твої завзятії сини.
 Несуть високо прапор міту
 І мрії — нездійсненні сни.
 Удармо в струни нині махом!
 Від гір хай лине до морів
 Леґенда про Романа Птаха,
 Героя емігрантських днів!

(пауза)

В Інсбруку, у тирольським місті
 Жив Птах Роман, мабуть, студент.
 Не бабравсь в еротичнім тісті,
 В політиці був мальконтент.

Професій в нього, зраджу тайну,
 Було декілька. Час важкий...
 І хоч належав до груп крайніх,
 Був череп в нього не пустий.
 Словаччину промандрувавши,
 Штрасгоф, і Відень, і те-де...,
 В Тиролі, як Ді-Пі остався,
 Щоб коротать життя нудне.
 І був би може так наніщо
 Зійшов, як інші земляки.
 Аж дня одного голос віщий
 Сказав йому: "Вставай і йди!
 Пізнавши Захід й мудрість Сходу,
 Продай свій мозок «з-під поли».
 Як вождь паскарського народу
 Веди їх сміло до мети!"
 І заглибившись в філософію,
 Із джигуна зробивсь монах.
 Лишив свою дівчину-мрію...
 І став Роман — блакитний Птах!!!

Музика голоснішає. Флейта. Входить Ніна, в полтавській корсетці й у віночку. Птах увесь час горить без руху.

НІНА: Коханий! Що з тобою за диво? Ти враз став такий дивний. Вслухайся, ось весна, шумлять гірські потоки. Ми могли б бути такі щасливі...

ПТАХ: Щастя — це видумка нещасливих. Так звані щасливі нічого про нього не знають.

НІНА: Там десь українські степи під весняним небом...

ПТАХ: *(гробовим голосом)* Я чую в собі голос, що каже мені: Пташе, не ледачай з дівчиною, не марнуйся на університеті! Ти зроджений доконати великих діл! Покинь усе і слідкуй за віщим сяйвом. Це голос...

НІНА: *(перериває)* Циркового черевомовця.

ПТАХ: Даймоніон! Сократове даймоніон!

НІНА: *(перелякано)* Нова дівчина? Я їй очі видряпаю! Я чую в собі силу боротись! Чи знаєш ти, що нас жінок стискає тут *(вказує на серце)* і робить досконалими?

ПТАХ: Корсет.

НІНА: Любов, любов! І ми ще маємо владу над мужчинами!

ПТАХ: Спідниця, добра річ, але не треба нею закручувати голову.

НІНА: Я маю цього доволі. Ось тобі ультимат: або твоя ідея-фікс і дурні афоризми або я. Вибирай!

Птах мовчить.

НІНА: Я йду. *(мовчанка)* Я справді йду. Маю два квитки в кіно... *(мовчанка)* То ти, мерзотнику, не тільки зруйнував моє щастя, зламав моє серце — ти ще хочеш зіпсувати мені нинішній вечір?! Кінець!!! Кінець з нами, з нашим коханням. Ще сьогодні ввечері виїжджаю назавжди до Грацу. Там мої два попередні наречені. Ти думав, що я зведена, самотня істота? Між нами все скінчене. Прощай. *(відходить поволі, при кінці оглядається на Романа і вибухає плачем; вибігає — хвилина павзу)*

ПТАХ: Шкода плакати над розлитим молоком, бо в ньому і так багато води...

Світло гасне. Гонг.

2

ЯСНОВИДЕЦЬ: Тим часом же на Аніхштрассе,
Де гніздиться наш парламент,
Зібрались професори-аси.
Святочний надійшов момент.
Тут рідної науки свято!
Серця всіх радісно ущерть
Налиті. — Слів багато:
Народній Університет!

Гонг

Серпанкова завіса вгору. Три професори з білими бородами, в окулярах стоять перед пустою лавкою.

ПРОФ. СТАРУШКО: *(дзвонить у дзвінок)* Сяновні колеги! Отзе, мої кохані панство, мозе зачнемо, сцьо? А... а... котра, година, сцьо?!

ПРОФ. ЕНЕРГІЄНКО: Третья!

- СТАРУШКО: Пі, пі, пі! Четверта? Прошу я вас... А відчинення мало бути в дванадцятій... Я думаю, мої кохані, може зачнемо, сцьо?
- ПРОФ. СЛІПАВИЙ: Гм... то зачнемо! Академічний квадранс ми чекали. Авдиторія нетерпеливиться, що щось страшно-го.
- ЕНЕРГІЄНКО: Але я не бачу ні одного слухача.
- СЛІПАВИЙ: *(вказує на проф. Старушка, що пошкандибав у другий кінець зали)* Але наскільки я виджу, то там ся щось шуборче.
- ЕНЕРГІЄНКО: Це наш шановний Пан Президент Старушко.
- СТАРУШКО: Сцьо ви сказали? Сцьо душно? А я замерзаю в тім комітеті.
- ЕНЕРГІЄНКО: Це скандал — ні одного слухача першого емігрантського Народнього Університету. Де ж ті сотні наших студентів, що оббивають бруки цього міста?
- СЛІПАВИЙ: Студенти, пане дію, мають усправедливлення — вони, евентуально, всі розуми поїли, а на універок ходять лише для фасону. Але, бійтеся Бога! Най би сі показали бодай ті новоспечені студенти, жи перше були кравцем а ніколи до гімназій не ходили, бо єсли...
- СТАРУШКО: Сцьо? Прийшли? Слява! *(дзвонить)* Сяновні Панство! В імені Емігрантської Академії Наук вітаю вас у сфері духа!... Кхи... кхи!... Сцьо то за продув? Кхи, кхи...
- СЛІПАВИЙ: Єсли я смію забрати голос, то дозволю собі запропонувати до президії нашого першого емігрантського Народнього Університету шановного нашого Нестора науки — Президента Старушка; професора доктора Енергієнка і, пане дзею, маю скромну особу, професора, доктора, меценаса, ректора, магістра, конціпієнта, радника, директора, редактора, соліцитатора Сліпавого. *(самі собі плєскають і сідають)*
- СТАРУШКО: Інаугураційний виклад виголосить професор Енергієнко на тему: Вплив гормонів на політичну консистенцію категоричного імперативу. Прошу, колего, прошю...
- ЕНЕРГІЄНКО: Вот, понимаєте, да... уже будучи професором діалектичної гігієни в 1-му класі десятирічки у славній Гоголевій Диканці, я безперебійно і повністю займався вопросами астрономії і гастрономії. Проблема пиріжків,

що злітали прямо в рот із голубого українського неба,
це проблема пекуча...

СТАРУШКО: Сцьо? Пирогі печуться? А моя тітка Фуня, перся
їмость у Галичині за часів Руської Трійці, кидали їх в
окріп. А... а...

СЛІПАВИЙ: Маєте рацію. Бо єсли ходить о стислість, то пироги
не треба печи, а пироги варут і до них тра лляти
сметани, іно сметани!..

ЕНЕРГІЄНКО: Із наукової точки зренія сметана належить до
українського борщу!

СТАРУШКО: *(тупає ніжкою)* Не, пане колего, ні! Від часів
Шашкевича і Головацького найкращий борщ — такий
церовенький зі схабиком...

ЕНЕРГІЄНКО: Да. Та на цьому не кінець! Через брак пиріжків і
рідного борщу кинулася серед нашої еміграції пошесть
грізної хвороби "баракітіс". Від неї ростуть у наших
жінок вола, цебто побільшується частина тіла, що
лежить 28 см на південний схід від пупа і популярно
називається маткою.

СТАРУШКО: Перепросюю, у нас називається матиця.

СЛІПАВИЙ: Прецінь була Руська Матиця, а не Матка.

ЕНЕРГІЄНКО: Молодий наш учений Мигаль викрив, що це
брак гормонів у форальберзькій...

ПТАХ: *(у дверях)* Вибачте, хтось сказав про форальберзьку.
Чи можу дістати півлітри?

СТАРУШКО: Сцьо? Хтось прийшов?

СЛІПАВИЙ: Галюцинація. Я нич не виджу.

ПТАХ: Роман Птах називаюся.

ЕНЕРГІЄНКО: Це певно студент.

ВСІ ПРОФЕСОРИ: Студент?!?! Пане Шановний! Що за честь!
Прошу сідайте! Слава нашому студентству!

СТАРУШКО: Віват! Ґратулюємо!

СЛІПАВИЙ: Дивіться, дивіться. На 300 студентів один прийшов!

Птах протестує, йому не дають прийти до слова.

ПТАХ: Я зайшов тільки спитати, чи це тут дають англійські
папіроси?

СТАРУШКО: Папіруси? Я зараз буду мати виклад про за-
порізькі папіруси-грамоти. Бозе, сцьо за чудесна ди-
тина, як цікавиться!

ПТАХ: Я не студент, я хотів тільки купити американські ци-
гарки...

СЛІПАВИЙ: Не студент?

СТАРУШКО: Сцьо?! Американець? Він сказав американець!!!

ЕНЕРГІЄНКО: Справжній американець?! Не може бути!

СТАРУШКО: Алеж тут, тут! Я добре бачу, що це американець!

ПТАХ: Який американець?! Дозвольте...

ПРОФЕСОРИ: Американець! Американець!

СЛІПАВИЙ: Нарешті показавсі брат з нового світа, з-за океану!

ЕНЕРГІЄНКО: Хай живе Америка!

СТАРУШКО і СЛІПАВИЙ: Слава Америці!

ПРОФЕСОРИ: *(кланяються)* Вітайте нам достойний Гостю!

ПТАХ: *(кліпає очима і стискає по черзі руки)* Галло, старий бой! Галло!

СТАРУШКО: Ми вітаємо вас, наш американський колего, в мурах нашої Академії і просимо вас розказати про досягнення нашої науки в Новому Світі.

ПРОФЕСОРИ: *(плещуть)* Браво, браво! Просимо! *(сідають на крісла)*

ПТАХ: Ол райт...

ПРОФЕСОРИ: Ол райт! Ол райт!

ПТАХ: Шановна Авдиторіє! Увесь світ опутаний тепер атомовою гарячкою. І я не віднині працюю над цією справою. Мої хемічно-еротичнофізичні досліди, проваджені цілими ночами в поті чола в стейті "Блянка" видали овочі. І одної безсонної ночі я зглибив атомову таємницю до дна. Я відкрив нову, своєрідну атомову енергію, притаманну тільки нам. Я створив блискучу синтезу, атомбомбу із психічних елементів, психологічне чудо! Це Блакитна Алькогольбомба, в скороченні "баба"! Сі каляфон!

ПРОФЕСОРИ: Баба! Баба! Новітня атомбомба! Психологічна бомба!

Шум уривається, всі встають, нюхають і споглядають на себе.

СТАРУШКО: Я перепросю, мої кохані панство, але сцьо то?

СЛІПАВИЙ: Фактично, на коли я смію зауважити, то тут щось не в порядку...

Всі оглядаються і крутять носами.

ЕНЕРГІЄНКО: *(споглядаючи за кулісу)* Шановні Академіки! Спасайтеся, хто хоче жить! Вода в клозеті виступила з берегів. Нам грозить потоп. Спасайтеся, хто може!

Паніка, шум.

СЛІПАВИЙ: А не казав їм, що то ся колись стане, а не говорив їм, що так буде!...

Старушко мліє.

ЕНЕРГІЄНКО: Спасаймо гостя з Америки!

ПТАХ: Лейдіс енд Джентелмен! Руге! Свій виклад про мою атом-бабу закінчу на студентськiм балі в Ляндеку! Там сотки студентів віддаються зараз поважній науці. Їдем! О-Кей!

УСІ: О-Кей! О-Кей!

Завіса засувається. Грає музика. Птах з професорами притупцювають перед завісою; імітуючи залізницю, співають:

Їдем до Ляндеку!
 Чику-чику-чику, чику,
 До Ляндеку ідем
 Їдем, ідем, не доїдем —
 Бо студентська нині там забава
 Для науки преважлива справа.
 Їдем до Ляндеку
 Чику, чику, чику, чику-чик!

3

Блакитна завіска розходитьсья. Музика грає тихо аргентинське танго. В сутінках пересовуютьсья безперервно пари в танку і зникають. Чути сміх. Проходять пари з дотепами і відходять.

I

ВІН: Дорога! Коли я з тобою танцюю, мені здається, що я ходжу по сьомому небі!

ВОНА: Це не небо, це мої ноги...

II

1-ша СТУДЕНТКА: Ти знаєш, що я сказала під час танку новому директоріві УНРР-и?

2-га СТУДЕНТКА: Що таке?

1-ша СТУДЕНТКА: Що я еспанка, народжена в Неаполі!

2-га СТУДЕНТКА: Як ти могла так скомпромітуватися! Прецінь Неаполь не лежить в Еспанії, а у Франції!

III

1-ий ПАН: Моє поважання! А де ж ваша найдорожча Оля?

2-ий ПАН: Вона не є вже моя найдорожча.

1-ий ПАН: Що, ви розійшлися?

2-ий ПАН: Ні, я одружився з нею...

Серед шуму входить Птах і професори. По боках студенти.

ЕНЕРГІЄНКО: Вельмишановне Панство! До нас завітав славетний учений, гість з Америки, який розкаже нам про свій великий винахід. Слава! (*плескає в долоні*)

Птах збентежено кланяється

УСІ: Славно! Славно!

Квартет ревелерсів Щепка і професорів:

ПТАХ: Моя бо атомбомба — це винахід новий —
Блакитна атомбомба здійснила людські сни,
Тож прошу уважати, бо справа це складна,
Щоб речі ці сприйняти — потрібна голова:
Таємна є це справа, її ім'я чудне,
Зоветься бомба "баба" — я виясню усе:
Бо "баба" означає — нечуваний гормон,
Блакитноалькогольний підстрелений атом!

РЕВЕЛЕРСИ: Блакитна атомбомба — це винахід новий —
Американська бомба здійснила наші сни.
Ми будем уважати, бо справа тут складна,
У нас не капуста, а мудра голова.
Таємна є це справа, її ім'я чудне,
Зоветься бомба "баба" — ми розумієм все.
Бо "баба" означає нечуваний гормон,
Блакитноалькогольний підстрелений атом!

ПТАХ: Мої експерименти і мислей моїх рій
Відкрили елементи найвідважніших мрій.

Це не звичайна бомба — урánовий атом,
 Психологічна бомба — наук нових прийом!
 Мелодію блакитну беру я "дур" чи "моль",
 Що ферментує миттю в таємний алкоголь.
 І "баба" його назва. Це стільки, що гормон
 Блакитноалькогольний підстрелений атом!

РЕВЕЛЕРСИ: *(повторення 2-ої строфи)*

Публіка на сцені оплескує.

З а в і с а

4

ЯСНОВИДЕЦЬ: *(перед великою завісою)*

І часто так в житті буває:
 Приходить щастя або крах —
 Туди ціляєш, там трапляєш...
 Американцем став наш Птах.

Щож — доля, видно, так судилась.
 Вслід за героєм ми підем.
 Нові пригоди, слава, мила
 Там ждуть його. І він іде!

Протверезівши по забаві
 (Важка з похмілля голова),
 В нові заплутавсь Ромцьо справи
 Як делегат із С. Ш. А.

Усе, що лиш в Ляндеку дише,
 Кого не зжер ще "баракіт",
 Щоночі в клубі в карти чеше,
 Від карт там крутиться всім світ.

"Спортовий клуб" — вивіска марна,
 Таверна опію і гри!
 Ляндецьке є це Монте-Карльо:
 Газард, мамона — тут боги.

Завіса вгору. Музика. За столиком сидять три картярі з цигарками в губах. Пантоміма гри в покера.

Входить Птах, вертаючись з забави, "під газом". На голові берет, в оці чорний монокль. Кланяється, сідає. Продовження гри. Два рази програє, пробує ще третій.

1-ий: Темно!

2-ий: Перебив!

3-ій: Додав. Скільки?

1-ий: Дві.

2-ий: Одну.

3-ій: Здоров.

2-ий: Чекаю.

3-ій: Тарифа!

1-ий: Додав.

2-ий: Пас!

3-ій: Стріт!

1-ий: Дай йому води напитися — три сокирки!

2-ий: Нечиста сила!..

ПТАХ: *(встає з крісла, кидає карти і виголошує)* Нек Геркулес
контра плюріс. Сапієнти сат.

ГОЛОСИ: Не грай варіята! Давай гроші!

3-ій КАРТЯР: Пфу-ий!..

АВТОР: *(вбігає)* Ось де він, ось де він! Хай живе великий
американець!

КАРТЯРІ: Що? Де? Хто?

2-ий КАРТЯР: Не мішай нам! Гуляй на зелену травку, копай
м'яч!

1-ий КАРТЯР: Тут наш клуб!

АВТОР: Титане інтелекту! Ось мої геніяльні твори, драми і
трагедії. Візьми їх до Голівуду!

ПТАХ: *(бере й ховає в кишеню)* Обіцяю вам урочисто, що ваші
п'єси я видам і поставлю у всіх театрах Америки. Ось
вам моя рука! *(тихше)* Позичте, будь ласка, 20 шилінгів.
(Автор радо дає)

1-ий КАРТЯР: Я відразу пізнав, що це не наш покерист!

2-ий КАРТЯР: Але нас набрав. Ніби не вміє...

3-ій КАРТЯР: Маєш назад гроші. Американець!

УСІ ТРИ: Хай живе наш новий член і почесний голова Містер
Покер!

Шум, gratуляції. Входить Режисер.

РЕЖИСЕР: Містер! Тисячі людей вітають на вашу честь, на

честь Америки! Усі хочуть вас бачити, почути ваше слово. Два театри, три оркестри і п'ять хорів прийшли вас вітати.

АВТОР: Режисере! Мої п'єси будуть друковані, фільмовані!

Боже!

РЕЖИСЕР: Боже! Кінець світу!

ПТАХ: Ходім! О-Кей!

УСІ: О-Кей! О-Кей!

Блакитна завіса розсувається. В глибині стоїть хор; побачивши Птаха оваційно його вітає. Диригент дає тон і хористи по черзі співають коломийкові куплети.

5

Ми вітаєм Америку
Вітаєм, вітаєм!
Життя наше у Ляндеку
Ми вам представляєм:

Поз'їздилися до табору
Люди та бурмістри,
Ой, нема кому робити
Бо самі магістри.

Прийшли пани з Галичини,
А гуцули з Бані.
Західняки і східняки —
Роблять засідання...

Засідання, засідання
Для еліти й маси,
Результатом з того всього
Тільки сварки й кваси.

Політико, політико —
Бистра твоя вода!
Демократів у нас повно,
Така тепер мода.

А найкраща політика
То та сільська таки,

Поїдемо в Америку,
Як засвищать раки...

Ой дорога, доріженька
На Кути, на Кути,
Зеленої Верховини
Не можна забути!

Америко, Америко,
Великий ти краю!
Та другої Гуцулії
На світі немає!..

КІЗЯ: *(виступає з хору і вручає Птахові червоні маки)* Вітайте, Містер!

ПТАХ: *(цілує її в голову)* О-Кей, май бейбі!.. Громадяни, я слухаю вас і плачу... плачу... Щойно тепер я відчуваю те цілюще тепло *(бере Кізя за руку)*, що віє звідсіль. Кіндер! Всі поїдете зі мною, як у дим!

УСІ: Браво! Усі! Як у дим! Хай живе Містер Покер!

ПТАХ: Ваш хор я іменую моїм ляйбхором і беру до Нью-Йорку. О-Кей! *(до Кізі)* З вас зроблю велику солістку, артистку. *(до публіки)* Пліс, виберіть з-поміж себе когось найчеснішого, щоб збирав гроші на дорогу до Америки і на біжучі видатки організаційного комітету...

УСІ: Ми вам даємо. Ви у нас, Містер, маєте довір'я. Ми своїм не віримо, тільки чужим! Ось, маєте!

Птах дістає повні руки грошей.

ПТАХ: *(до Кізі)* Коли ми зустрінемося?

КІЗЯ: В десятій.

ПТАХ: Ол райт. Я числю модерно. Значить о двадцять другій. О-Кей!

УСІ: О-Кей! О-Кей! Їдемо! *(розбігаються)*

ПТАХ: *(до картярів)* Тепер, джентлмени, я можу з вами заграти. Але!

Виходять. Завіска затягається. Перед неї виходять під звуки музики Птах і Кізя.

6

ДУЕТ: Весняний час, чарівний час
 Несе любов далеко нас.
 Полинемо на вітрі мрій
 У край зідхань, у край надій.
 Чуєш подуви весни?
 Шумлять сади, цвітуть серця,
 Щасливий ти, щаслива я.
     Здійснились сни, чарівні сни
     Парфумами тремтять квітки.

РОМАН: Чи чуєш рожі запах?
 КІЗЯ: ... Ах ... (мліє)
 ОБОЄ: Сміються нам квітки й серця —
 Іде весна!..

Кидаються собі в обійми.

ПТАХ: Ах, ах!

КІЗЯ: Ох, ох!

ПТАХ: Ти моя друга Грета Гарбо, друга Рудольфа Валентіна.
 Про таку непорочну, незіпсуту дівчину я мріяв у Америці.

КІЗЯ: Пташку мій! Я млію зі щастя!

ПТАХ: Я бачу білий прапор капітуляції. До штурму! Грайте сурми!

КІЗЯ: Я непритомна, я млію! Пригорни мене ще сильніше! Я млію!

ПТАХ: (пускає дівчину на землю) Гей, де вода? Води! Дівчина зомліла!

КІЗЯ: (підносить і обтрушує порох) А то недотепа. Шкода, що з Америки...

ПТАХ: (урочисто) Повстань, упавша дитино і ходи в мої обійми!

Музика починає пассодобле. Дуєт.

КІЗЯ: Цілуй мене, пташку!
 Так, як ще не цілував ти жадну.
 Поцілуй ще, пташку!
 Твоїх поцілунків я так прагну!
 Бо ніщо для жінки не є краще,

Як любов щодня приймати натще.
Цілуй сильно, Містер,
Поцілуй так міцно-міцно ще!

ПТАХ: Ах, моя ти пташко!
Дай ще дзюбка свого, дай ще, дай ще!
Ах, маленька пташко!
Усміхнись до мене краще, краще!
Весна, квіти пахнуть так чарівно,
Твоя груди хвилюється нерівно —
Моя ти пташино
Пригорнись до мене ближче, ще!

*Велика завіса спадає. Музика грає мелодію до кінця.
Перед завісою Ясновидець.*

ЯСНОВИДЕЦЬ: Спустім завісу на хвилину,
Дискретні трішки будьмо ми...
Нехай герой спічне й дівчина...
Тепер — перерва: п'ять хвилин.

7

Перед блакитною завісою дві баби-цокотухи. Можливо, що члениці "Союзу Українок".

1-ша: Добридень, пані Геньова! Що новенького?

2-га: Ой, прошу пані, маю страшне змартвене. Мій маленький песик утік мені з бараку, не знаю, що робити!

1-ша: Та подайте свою адресу до газети пана Єндика!

2-га: Що з того, прошу пані, коли мій бідний песик неписьменний!

1-ша: Ой, чули ви, пані Геньова, що в нас за сінзація! Та жи приїхав до Ляндеку, адить, якийс великий міністер з Гамерики та й буде в неділю по Службі Божій людям долари давати. Бігме!

2-га: Ой, не вірте, кумусю, не вірте! Я вам кажу: антихрист по світі ходить. Що нам має бути, а він забере — і юж! Ну, то я вже хіба піду.

1-ша: Та не йдїть ще, прошу пані. Так рідко приходите, а як прийдете, то не даєте до слова прийти... *(оглядається)*
Я вам щось скажу, але в тайні... Нікому ані пст... пст...

2-га: *(б'ється в груди)* Св. Антоній свідком!

1-ша: Той пан з Гамерики та залюбився, адить, в мою Кізію.
Хоче женитисі аж пищит!

2-га: *(отвирає губу)* А... В ту, же в тіятрі грає?... Свят, свят, свят! А то щісте! Ну, а її наречений ніц?

1-ша: Та що такий, вібачте за слово, поет вартий! А цей має доляри! І зробить з неї, каже, нову Марину Витрих. Ой, пані Геньова, не маєте поняття, як я сі тішу!

РЕЖИСЕР: *(вбігає)* Добридень вам, пані. *(до 1-ої)* А де ваша донька? Мені її треба на гвалт!

2-га: На гвалт? Єзус, Марія! Він хоче вашу доньку згвалтувати!

1-ша: Моя Кізія більше в вашім інтересі не будесі виглуплювати.
Вона їде до Америки!

РЕЖИСЕР: Кохана пані! Рятуйте доньку. Той американець кинув вашу доньку, як цитрину.

1-ша: Цитрину? Пане, ви ображаєте мій гонор!

АВТОР: *(вбігає)* Дитину? Чию дитину?

РЕЖИСЕР: Ось, що я дістав сьогодні від неї: *(читає записку)*
"Моє життя зруйноване. Мій коханий, містер Покер, покинув мене і виїхав з Ляндеку. Мені немає вороття. Іду над річку і втоплюсь ще нині. Поздоровіть увесь театр і прощайте. Кізія".

ВСІ: Боже! Рятуйте! Це ви винні! Ні, то ви!

Входить Кізія. Всі заніміли.

КІЗЯ: Я вернулася, бо вода в річці захолодна. Я боялася дістати катар...

1-ша баба кидається до дочки.

РЕЖИСЕР: Виїхав! Типовий американський вітрогон. Цілу театральну касу взяв на кошти переїзду трупи до Голівуду, а контракту не підписав і адреси не лишив!

АВТОР: Але мої твори від мене узяв. Мої речі будуть грати, будуть фільмувати! Чудесно!

РЕЖИСЕР: Стрівай! Він залишив мені сценарій до першого нашого американського фільму. Ми не пропали! *(виймає рукопис; Автор кинувся до нього і заточився білий мов смерть)*

АВТОР: Люди, зрада! Це мої твори!

РЕЖИСЕР: Панство, лише не тратити голови. Спокійно. Спокійно віддихати і попивати чай... Грунт — це нерви. Я

беру справу у свої руки! Недаром я колись читав
кримінальні романи (*підносить комір пальта, надягає
кашкет; у зубах люлечка*)

АВТОР: Шерльок Голмс!

РЕЖИСЕР: Єс!... Гуд бай! (*виходить*)

АВТОР: Ого!

ВСІ: Го, го!!!

Гонг

ЯСНОВИДЕЦЬ: Герой так шуму накоївши,
Пригод не закінчивши круг,
В Ляндеку каші наваривши,
Подавсь наш Містер у Зальцбург.

Забувши Кізю нещасливу,
Собі Марічку там найшов.
Переконав дитя цнотливе
І втретє заручився знов.

8

*Іздаля долітає музика. Через завіску видно тіні у
світлі, що бавляться і жестикулюють. Світло осві-
чує сцену за завіскою.*

ЯСНОВИДЕЦЬ: Музики, співи, танці, крики!
Директор Паскаревич, тесь,
Надувся мов жабюк великий:
Американський зять — це честь!

А Ромцьо Птах, наш Містер Покер
(Нема фантазії кінця!)
Пливе на хвилях буйд глибоких,
В блакитну даль без вороття.

Замало быть Наполеоном
Серед сердець жіночих. Він
Запрагнув стать вождем народу,
Ударив в політичний дзвін!

Музика грає голосніше. Вигуки, тіні танцюють. За-

віска розходиться. Кімната зальцбургського директора Паскаревича. Посередині Птах — по боках наречена і тесть. Довкола гості. Вівають. Музика вриває. Птах підносить чарку.

ПТАХ: Ледіс енд Джентлмен! Атансіон. Увага! Внеманіє! Ай сенк ю, дорогі громадяни, за ваші ґратулейшин. Я захоплений, що, прибувши з Америки, знайшов на еміґрейшин стільки щирих земляків із стільки типовими рисами українського характеру. Чи є де талановитіший нарід за нас?

УСІ: Немає!

ПТАХ: Чи є де більш здисциплінований нарід?

УСІ: Немає!

ПТАХ: Чи є де працюватіший нарід?

УСІ: Немає!

ПТАХ: Чи є де згідливіший нарід?

УСІ: Немає!

ПТАХ: О-Кей! Сказав наш ґеній: Праця єдина з неволі нас вирве! І вириває уже 600 років! Та що з того, що ми від поколінь працюєм як воли? Тепер настав час дозвілля. Менше працюймо, більше комбінуймо!

УСІ: Правда! Славно! Гох!

ПТАХ: Коли я опинився був немовлятком в Америці, я не мав ні доляра.

ПАСКАРЕВИЧ: І як Форд самотужки пробився?

ПТАХ: Ні, я брав гроші від батька. Бо не людина робить гроші, а гроші людину. Тепер я приїхав мільйонером і вперше в житті залюбився і вперше в житті заручився, кхи, кхи... *(порушення на залі)* Єс... Марічка — це слово пахне, як смерічка. Пробачте, що говорю віршем...

УСІ: Поет, учений, мільйонер!

ПТАХ: Панове, я маю честь запросити всіх вас на весілля і відразу на хрестини.

МАРІЧКА: Татку, чи я маю сміятись чи бути поважною?

ПАСКАРЕВИЧ: *(реве з радости)* Зятю, зятю! Дай, хай тебе обійму. Діти, я дістану бзіка! *(батько і наречений цілюються)*

МАРІЧКА: Татку, чи я маю сміятися чи плакати?

ПАСКАРЕВИЧ: Смійся, Марічко, смійся!

Загальні оплески гостей.

ПТАХ: Ругі! Американські українці не забули про вас — і прислали вам — мене. Доляри, з огляду на технічні труднощі, прийдуть пізніше, кхи, кхи...

ВСІ: Головне — ви! Ура! Славно!

ПТАХ: І ви їх дістанете. Бо сказав найбільший муж Роман Птах: Надією люди живуть, а помирають від того, що дістають.

ВСІ: Браво! Що за геніяльна голова!

ПТАХ: Геніяльність — моя спеціальність. О-Кей! Я робив дотепер експльозивні експерименти з "бабами"...

ГОСТІ: Бабами?

ПТАХ: З моїми блакитними бомбами. Тепер же я перебираю провід української еміграції!

ГОЛОСИ: Хай живе!

ПАСКАРЕВИЧ: Доволі нам наших комітетів.

ГОЛОСИ: Хай Містер Покер за отамана буде! Хай живе отаманія!

ПТАХ: Я роздав уже тисячі долярів землякам у Ляндеку, Баварії, Сирії і Мезопотамії...

ВСІ: Слава, слава! Батьку, провадь нас!

ПТАХ: Я попроваджу вас, діти, як Мойсей, через океан. Я збудую вам велику і могутню Імперію!

ВСІ: *(оплески, крики, галас)*

ПТАХ: Завдяки моїм зв'язкам із панею Рузвельт та Найвищим Сіоністичним Синодом — Юнайтед Нейшенс Організація подарувало нам на вічні часи — Гавайські острови. Гонолюлю буде нашою столицею!

ВСІ: Їдемо до Гонолюлю! Люлю!

ПТАХ: Праця в нашій державі буде строго заборонена. Усі громадяни будуть лише випікатись на сонці, смоктати молоко з кокосових горіхів і приглядатись танкам смаглявих гавайок. Всі будуть рівні, жадних партій...

1-ий ГОЛОС: *(перериває)* Що ви сказали? Відкличте зараз! Українці без партій? Неможливе!

2-ий ГОЛОС: Безличність! Пане, для нас принципи важливіші, ніж уся ваша Америка і доляри!

3-ій ГОЛОС: Це підступ! Це певно агент!

4-ий: Хай живе моя партія!

2-ий: Ні, моя!

1-ий: Пане, тільки без пропаганди!

3-ій: Слава моїй партії!

4-ий: Я протестую!

ПТАХ: Панове! Джентелмени!

1-ий ГОЛОС: Ми не джентлмени, ми емігранти!

2-ий: Бий, ріж, мордуй невіру бісурмена!

3-ій: Або я буду міністром, або завалю ціле ваше Гонолюлю!

4-ий: З дурнем не варто говорити!

2-ий: Я до вас не говорив!

ПТАХ: Ша, кіндер! Ніхто не думає ламати тисячлітньої української традиції — принципу отаманії. На Гавайських островах видамо закон, що кожний українець мусить мати кілька партій. Мало того, я іменую всіх вас тут присутніх міністрами нашої Майбутньої Гонолюльської Республіки.

ГОЛОСИ: Добре! Славно! Ура!

ПАСКАРЕВИЧ: Я буду міністром фінансів.

МАРІЧКА: Я хочу бути президентова!

ХТОСЬ: Хай Містер Покер буде нам президентом!

УСІ: Хай буде! Ура-а-а-а!

ПАСКАРЕВИЧ: Шановні Гості! Маю честь запросити вас до "Нью-Йорк Бару" на великий бенкет в честь нашого нового Президента, в честь нашої майбутньої Республіки! Ходім!

ВСІ: Ходім! До "Нью-Йорк Бару"! *(галас, шум, оклики одушвлення)*

Синя завіска затягається. По хвилині музика починає Муринську Румбу. Перед завіскою гості серед віватів несуть на руках Птаха.

9

Завіска розходиться. Музика грає далі Румбу. Жіноче тріо співає. Танок Тамари. Режисер змовляється з нею. Птах захоплюється танком.

ТРІО: Америка, Америка!
 Великий край С.Ш.А.
 Мільйони там, долярів храм,
 Мільйони вам, мільйони нам!
 Бо край це — С.Ш.А.
 Америка, Америка!

І кожне місто, кожний порт
Чи Сан-Франціско, чи Нью-Йорк
Шлють вам привіт, палкий привіт
Галло! Привіт! Шле новий світ!
Америка, Америка!

Америка, Америка!
Великий край С.Ш.А.
Ганґстери тут, а герльси там
Мільйони вам, мільйони нам
Бо край це С.Ш.А.
Америка, Америка!

Чи мурин це, чи білий це
Танцює все, гукає все:
Шлють вам привіт, палкий привіт!
Галло! Привіт! Шле новий світ!
Америка, Америка!

*По жіночім тріо короткий гротесковий танок Кри-
вецьких з муринськими масками на потилицях. Між-
тим Птах покидає наречону і пускає бісики до Тамари,
яка вдає німкиню "Нікс ферштетген". У глибині бару
Шерльок Голмс-режисер усміхається, плакаючи фа-
єчку.*

ТАМАРА: Я баронеса фон Нікс-ферштеген.

ПТАХ: Баронесо! Я ваш, я ввесь горю!

*Баронеса підскакуючи в танку моргає на Птаха і вони
нишком покидають бар. Тим часом танок муринських
масок доходить до кінця. Публіка оплескує.*

МАРІЧКА: Татку! Де мій наречений?

ПАСКАРЕВИЧ: Він зараз вернеться. Він вийшов на хвилину...

РЕЖИСЕР: Побачимо! Хто аматор сильних вражень і не має в
серці жаху — прошу за мною. Починаєм останню
сторінку сенсаційного роману!

УСІ: Ідемо.

З а в і с а

10

Перед блакитну завіску виходять чотири "Друзі Прижмуреного Ока", в білих каптурах, зі шпагами. По кількох еволюціях фехтування, рецитують під музику:

ДРУЗІ: Ми товариство грізне, сильне
 І наші тези непомильні,
 Вже шпаги гострені, страшні,
 З Романом Птахом йдемо в бій.
 Ми лицарі тверді, зі сталі,
 Ордену давнього скрижалі.
 Прижмуреного Ока Друзі,
 Дістане Ромчик по заслугі.
 Від шпаги згине марно Птах,
 Один удар — на пух і прах!
 Серця в нас із залізних лез
 А помста не відає меж.
 Доволі наброїв американець Птах
 Зробімо з ворога вітряк!
 Блискучі леза в наших шпаг,
 Ми вирушаєм в лютий змаг.
 Від шпаг загине марно Птах,
 Кінець йому — у пух і прах!..
 Бо Друзі ми Прижмуреного Ока всі
 Тож сміло йдемо у бій, останній бій!

Салютують шпагами.

ЯСНОВИДЕЦЬ: Гуляє Птах наш — Казанова
 І гонолюльський президент.
 Не знає, що кується змова,
 Зближається трагічний мент.
 Наш режисер став детективом,
 Стаївши в серці жовч і злість.
 Він Ромцеві зварити пива
 Поклявся свято на "псю кість".
 Друзі Прижмуреного Ока
 Вони ж масони тайних льож
 Заповзялись на Птаха Ромка,
 І стримати їх вже не мож'...
 Тим часом Містер Покер хитрий
 Четверту жертву із черги

На висоту двох тисяч метрів
Повів, щоб зачерпнуть любови.
У горах, ген на полонині,
Відбудеться останній акт
Трагікомедії цієї.
Герою скаже доля: мат!
Веселка вигляне по бурі,
Нагодах і пригодах всіх.
Кінець блакитній авантурі.
Хай водограєм бризка сміх!!!

Гонг

11

Птах у тирольським капелюсі та "ледергозх". Баронеса в "дирнделькляйді". З боку завіски смерічка.

ПТАХ: Баронесо, ви по склянці вина виглядаєте ще краще!

БАРОНЕСА: Я ж нічого не пила!

ПТАХ: Але я випив! Баронесо! Ви соняшний промінь моєї душі;
ви проганяєте хмари моєї туги. Ви огріваєте моє серце
і ніколи не прохолоне моє кохання до вас.

БАРОНЕСА: Це любовні освідчини, чи метеорологічний кому-
нікат?

ПТАХ: Як радо я покинув би мою президентуру в Гонолюлю і
залишився тут з вами назавжди!

БАРОНЕСА: Ліблінг, зробився тут гонолюльським консулем!

ПТАХ: Консулем? Цезар був консулем. Я буду генеральним
консулем! Ол райт! Відколи я залюбився у вас, ба-
ронесо, я чхаю на Америку і все Гонолюлю. Вже завтра
вношу заяву про австрійське громадянство. Що мені
гонолюльські патріоти і міністри?! Мені імпонують
австріяки, могутній тримільйоновий нарід!

БАРОНЕСА: Їдем, "пуціле", мерщій до мого батька, на ста-
ринний замок.

ПТАХ: Їдем на весілля і медові місяці!

БАРОНЕСА: Мій "шаці"!

ПТАХ: "Ліблінг"!

ОБОЄ: Ю-гу! (*притупують і танцюють тирольський вальс,
підспівуючи*)

ПТАХ: Я вже австрієць — не козак!
 Здається добре одягнувсь.
 Танцюю по-тирольськи так
 Вперед, і вбік, і назадгузь...
 Життя стає тут веселіше,
 І фройляйн, як червоний мак.
 Співати будемо о так — ю-гу!
 І йодлувати з нею так: — ю-гу!
 Я з баронесою — ю-гу!
 На замку весілля зроблю, ю-гу!

вальс-дуєт

БАРОНЕСА: Я баронеса "Нікс-ферштеген"
 Австрійка, австрійка ось я.
 І будемо зараз ми "зеген",
 Чи вийде інтрига моя.
 Поїдемо разом до замку,
 Де "муті" чекає на нас.
 Кохання настане там час — ю-гу!
 Тебе я так дуже люблю!
 І геґать навчу тебе, ге? — ю-гу!
 Ах, пуціле, щастя моє!

*Танцюють ю-гу! Під час того з боків підкрадаються
 Друзі Прижмуреного Ока й оточують шпагами
 Птаха. Птах борониться, врешті підносить руки.
 Блакитна завіса підноситься. Увесь ансамбль на сцені,
 Птах посередині. Оклики здивування.*

12

1-ий ДРУГ П. О.: Як великий Комтур Льожі Друзів Прижмуреного Ока відкриваю публічний суд над цим індивідом.
 Пізнаєте його?

ГОЛОСИ: (*шум, галас*) Так! Це Містер Покер! Блакитний Птах!
 Президент Гонолюльської Імперії!

НІНА: Новітній Казанова!

МАРІЧКА: Це новий Дон Жуан!

КІЗЯ: Це другий Щепко Залеський!

ГОЛОС: Міжнародний аферист!

1-ша БАБА: Гандляр живим товаром!

2-га БАБА: Злодій, бандит!

ПТАХ: Тільки без двозначників!

ОБІ БАБИ: Антихрист! (*шум, галас*)

РЕЖИСЕР: Хвилинка уваги!

ПТАХ: Ого, я пропав. (*до Баронеси*) Гуд бай, Ліблінг!

РЕЖИСЕР: Ось перед вами злочинець, що провинився тяжко й важко. Він проколов на наших очах чотири жіночі серця, він брав гроші від легковірних і програвав їх у карти, він роздав вам міністерські теки в Гонолюлю і зробив з усіх блазнів...

ЖІНКИ: Зі себе також!

РЕЖИСЕР: Він мало що не убив мене на місці, даруючи мені як фільмовий сценарій, твори нашого автора!

АВТОР: А ваш контракт де? А каса?

ПТАХ: Гроші переніс я як сальдо...

РЕЖИСЕР: Сальдо мортале! Та ось що може Шерльок Голмс. (*вказує на Баронесу*) Ось новітня Мата Гарі. Це не австрійська баронеса, а аґентка Студії, яка допомогла викрити аферу і зловити пташка!

УСІ: Bravo! (*плещуть*)

ПТАХ: Жінки, як комірці. Щойно на шиї пізнаєш, що то за номер! Я знав зразу, що ця дама мого серця — не баронеса, а чарівне українське дівча. А детектив Шерльок Голмс і Друзі Прижмуреного Ока — члени Студії. Проте я знаменито тим бавився. І вся ця моя пригода — це був тільки жарт, блакитна авантура!

ГОЛОСИ: А гроші?

ПТАХ: Я зібрав усього три десятки і то старих марок, що не важні. Прошу, ось вам назад вони.

1-ий Д.П.О.: Чим має підсудний спокутувати свою провину?

ГОЛОСИ: Каяттям, працею, жартами!

УСІ: Сміхом, жартами!

1-ий Д.П.О.: Трибунал голосить присуд.

ЯСНОВИДЕЦЬ: Почувши сміху й фактів мову,
Рішає строго трибунал:
Птах має в Драматичну школу
Вступити. І на цім фінал!

Загальний сміх. Гімн Студії — всі співають ФІНАЛ:

АНСАМБЛЬ: Драматична школа
                     Слово, легку пісеньку приносить.
                     Драматична школа
                     Занавіску чарівну підносить.
                             Бо в театрі грати не так просто,
                             І не все йде — просто з мосту.
                             Драматична школа:
                             Театр-Студія! Завіса вниз паде.
Драматична школа
Нового театру кузня нова.
Драматична школа,
Де танок і сміла мова.
                             Режисери в нас є ідеальні —
                             А актори просто геніяльні —
                             Драматична школа
                             Театр-Студія! Завіса вниз паде.
Синя авантура,
Екзотична, чарівна пригода.
Політична буря,
До сміху усім була нагода.
                             А тепер ми вас усіх прощаєм,
                             На-добраніч ще раз заспіваєм!
Синя авантура,
Чарівна, блакитна авантура, гей!

З А В І С А

ЗАМОТЕЛИЧЕНЕ ТЕЛЯ 2

Замаскований літературно-театральний кабаре

ЗАМОТЕЛИЧЕНЕ ТЕЛЯ 2*Прем'єра 8 січня 1948**Театр-Студія Йосипа Гірняка**Міттенвальд, Німеччина***СЦЕНИ**

Тореадор; Святвечірня зірка — жарівка; ювілейний шарж: "Гайдамаки"; Марокко; Запорожець; Серенада; шаржі на попередні вистави Театру-Студії: "Великий льох", "Мати і Я", "Оргія", "Слуга двох панів"; Останні вісті; "Лисовичі", "Розбійники".

ВИКОНАВЦІ

Йосип Гірняк	Репортер
Олімпія Добровольська	Чорна Маска

і Маски

Ніля Безкоровайна, Ірина Варцаба, Іва Куліш, Тамара Позняківна, Люба Сай, Валентина Чужак, Юрій Бельський, Микола Герус, Степан Залеський, Володимир Змій, Антін Кривецький, Володимир Лисняк, Борис Пальчевський, Мирон Чолган.

Постановка:	Йосип Гірняк
Режисер:	Олімпія Добровольська
Музичний провід:	Богдан Гірняк

ТОРЕАДОР

Декорація:

На задньому пляні, по середині синіх сукон — різдвяна ялинка. На її верхку, замість зірки — голова Замотєличеного Теляти. Ялинка освічена жарівками і прикрашена різноколірними цяцьками: подертий дівівський черевик, афідавіт до Канади, рожеві штанці і т. п. Декорація не змінюється.

Гонг. Музика починає еспанський марш. На сцену вбігає Замотєличене Теля. По короткому танку стає мордю до публіки і замотєличено хитається.

Оркєстра грає марш із "Кармен". Входить Торєадор, вітає публіку. Кидає дамі в першому ряді квітку. Витягає шпагу і рушає в бій. Теля схвильовано коливається і підстрибує.

*Бій! Хвіст — шпага!... Хвіст — шпага!...
Теля копає Торєадора;
він виконує сальто й паде.*

ТОРЕАДОР: Гвалт! Рятуйте!

Вбігають Маски. Підходять до Теляти; Теля борониться шпагою. Маски стягають маску і покривало з Теляти. Всі стають обличчям до публіки.

ВСІ: Театр-Студія має честь представити Замаскований літературно-театральний кабаре "Замотєличене Теля 2"!

Гонг. Музика. Перед мікрофон виходять: справа Рєпортер, зліва Чорна Маска. Кланяються собі і підходять до мікрофону.

РЕПОРТЕР: (в руках манускрипт) Галло! Галло! Слухайте всі! Говорить Ляндек! Говорить...

ЧОРНА МАСКА: *(перебиває йому)* ... Міттенвальд! Слухайте!
Слухайте! Говорить Міттенвальд!

РЕПОРТЕР: *(подивився на Ч. Маску обурливо, і продовжує)*
За хвилину передаватимемо першу в історії світу українську радіо-телевізійну програму: Галло, галло!...

Ч. МАСКА: Тут Міттенвальд! Тут Міттенвальд!...

РЕПОРТЕР: Навіть сліпі почують, глухі побачать! Телевізія, телевізія! Перед мікрофоном "Замотеличене Теля"!.
Слухайте, слухайте!...

МАСКИ: Му-у-у...!

Починає фортепіано.

Ч. МАСКА: Ви прослухали привітання героя сьогоднішнього вечора! Хай живе телевізія! Хай сміються маски!

РЕПОРТЕР: Хай здорове брикає Замотеличене Теля!

Гонг. Музика.

МАСКИ: Трагічна маска про драму мовить,
Холодним жахом всіх заморозить.
Весела маска сміх розкидає,
А часом може — кого й полає!
Лаштунки — раз!
Завіса — два!
Увага — три!
Чуєте — гонг...

Гонг!

Трагічна маска, весела маска
Плачте, будь ласка,
Смійтесь, будь ласка!...

Маски розходяться. Торвадор посередині, посилаючи дамам цілунки. Перед мікрофоном знову Репортер і Чорна Маска.

РЕПОРТЕР: Галло! Галло! Тут "Замотеличене Теля 2" — Різдво 1948 року. Замаскований літературно-театральний кабаре у виконанні Театру-Студії. Монтаж із 12-ти п'єс: мертвих, живих і ненароджених, складений на втіху й злість усім літературоманам, театроманам, політикоманам і еротоманам — сущим в американській зоні і біля неї... — з нагоди найбільшої події у фізиці, мета-

фізиці і мистецтві від часу відкриття атомової бомби — з нагоди 2-річчя Театру-Студії!...

Прошу не підійматися і не плескати — живемо у світі демократії!

Отже, хай живе наше дворічне "Замотеличене Теля"!

- Ч. МАСКА: Різдво 1948 року. Кімната "Х", у бльоці "У", у Єгерказерне. Ялинка вже засвічена. В хаті щохвилинки гасне світло, бо всі пані в бльоці, одна на злість другій, влучили електричні кухонки і доварюють вечерю. Пані Витрищикова допікає в ринці гуску, куплену в 5-ім бльоці за 400 марок. Пан Витрищик стоїть у коридорі й тисне пальцем стопку, аж рука болить! За хвилину прийдуть гості. На коридорі вже чути колядників. Вбігає схвильований пан Витрищик!

Вбігає Витрищик. З другої сторони Витрищикова.

- Ч. МАСКА: Побачимо традиційне українське Різдво, побачимо щиру українську гостинність у сцені:

СВЯТВЕЧІРНЯ ЗІРКА — ЖАРІВКА*

РЕПОРТЕР: Увага, увага! Говорить міттенвальдська телевізійна радіостанція "Замотеличене Теля".

- Ч. МАСКА: Театр — це гармонійна сполука руху, мелодії і слова. Слово — найкраща зброя актора. Наш літературний кабарець покаже вам за хвилину прібку праці над словом. Ви почуєте твір найбільшого поета нашої еміграції — д-ра Геніяльненка. Твір цей писаний за клясицистичною манерою Державина, коломийковим ритмом і кальварійськими римами Манила, отримує в собі непорочність Барки і грішність Косача. Сам Шерех відкрив у ньому елементи національно-органічного стилю, а д-р Остап Грицай забезпечив Геніяльненкові місце серед своїх "банкрутів літератури". Це нова епоха нашої великої літератури в таборівім розмірі!.. Геніяльненко дає нам напрямні в майбутнє.

Щоб добитись успіху гідного твору, ми даємо

---

* Уривок подібний до сцени "Жарівка" із "Замотеличеного теляти 1".

читання епопеї в пляні літературного монтажу; подібно, як це було з "Гайдамаками" в Студії, першою її роботою.

РЕПОРТЕР: Слухайте! Слухайте! Говорить Міттенвальд! Ви побачите за хвилину виступ славної ювілейної сімки студійців, ювілейної сімки масок із прапрем'єри "Замотеличеного Теляти" 1946 року.

Увага, увага! Виходять Маски...

Гонг. Музика. Вхід Масок.

Ч. МАСКА: Трагічна Маска — є!
 Рожева Маска — є!
 Блакитна Маска — є!
 Червона Маска — є!
 Комічна Маска — є!
 Зелена Маска — є!
 І біла — є!
 Оркестра — (музика)
 Клякери — (оплески за кулісами)
 Гонг — (гонг)

Оркестра: музичний пасаж.

РЕПОРТЕР: Слухайте! Слухайте! Сім "Гайдамаків" у масках перед вами! Святочний номер програми з нагоди ювілею Театру-Студії! "Дума про Щипуна". Увага, починаємо!...

ЩЕПЦЬО: (Рожева Маска) Не треба. Ця річ неактуальна.

РЕПОРТЕР: Чому?

ЩЕПЦЬО: Бо доктор Геніяльненко виступив з "Мур"-у. "Орлик" містить проти нього по три статті в кожному числі.

РЕПОРТЕР: Га — як не треба, то не треба. Хай це лишиться між нами...

Репортер відходить у бік. Оркестра. Маски виконують під музику кілька кроків, як це було у першій "З. Т.". Коли музика кінчиться, стають обличчям до публіки.

"ГАЙДАМАКИ"

Ювілейний шарж

ЩЕПКО: Погуляли гайдамаки,
Добре погуляли...
ЗМІЙКО: Трохи не два, у Ляндеку,
Роки побували тай подались заграницю...

(павза)

ТОНЬКО: Ножі пощербили...
БОРИС: По гастролях в Баварії
В Міттенвальд і забрели...
ЛЮБА: З того часу по газетах
Слава зеленіє
МИРОН: А у студії, в кишені
Лише вітер віє...
ТАМАРА: Тільки часом увечері
Над Ізаром, гаєм,
Ідуть старі гайдамаки,
А йдучи, співають:

Маски співають унісоном, наслідуючи кінцевий спів жінок у "Гайдамаках".

МАСКИ: (тоненько) Драматична школа
Слово, легку пісеньку приносить,
Драматична школа
Занавіску чарівну підносить.
Бо в театрі грати не так просто
І не все йде просто-з-мосту...
Драматична школа,
Театр-Студія!
Завіса вгору йде!
О-гей!!!

(вибігають)*

Ч. МАСКА: Але вернімося від Шевченка до Шекспіра. Наш кабарет продовжує традиції його театру: сильні зударі

* Ідуть сцени: "Жаби", "Дует" і "Мигунці" — ті самі, що у п'єсі "Замотелічене теля 1".

пристрастей, купа трупів. Декорації в нас теж шекспірівські.

Входить Маска-Арлекін і завішує на ялинці табличку з написом "Марокко".

Ч. МАСКА: Бачите — табличка з написом. Гляньте — під дотиком чародійної палички ялинка замінюється в пальму. Ми в Африці!

РЕПОРТЕР: Галло! Галло! Тут Марокко! Тут Марокко! Ми знаходимося на Сагарі, в літній резиденції марокканського султана. Бачите зелену пальму оази? Чуєте чарівні звуки африканського джазу? Чуєте такт "каравани", за хвилину побачите оригінальних верблюдів. Увага! Влучуємо телевізію.

Гонг

МАРОККО

Під ялинку Султан приносить лавку і сідає. Він у білому простиралі. По боках чотири жінки Султана, в серпанках, час-до-часу коливають головами і животами — пародійний танок.

СУЛТАН: *(змуджено)* Досить! Що нового в політиці? Який порядок нинішнього дня?

ЕВНУХ: Конференція в справі Палестини, пізніше прийняття з рук советської делегації ордена Трудового Знамени, пізніше...

За сценою шум.

СУЛТАН: Що там?! Це певне та делегація. Ховай мерщій мою скарбницю, бо буде запізно!

Евнух вибігає і повертається.

ЕВНУХ: Сину Магомета! Корабель з Європи! Причалив! Бліді обличчя ідуть сюди! Багато блідих облич! О, Аллах! Аллах!

За сценою шум переходить у музику. На сцену в'їжджають: Роман Птах і професори з "Блакитної авантури".

ПРОФЕСОРИ: Їдем до Марокка
 Ро-ки, ро-ки, ро-ки, роки!
 До Марокка їдем
 Їдем, їдем, їдем, не доїдем!
 Бо така діпі-вська наша доля
 Та панів ірівських чесних воля.
 Їдем до Марокка
 Ро-ка — ро-ка — ро-ка —
 ка-ка!..

ЕВНУХ: Падайте ниць бліді обличчя перед царем Сагари, сином великого Магомета.

СЛІПАВИЙ: Так? Дивіться, дивіться! що той Махамет наробив!..

ЕВНУХ: Мовчи! Падайте! Кричіть: Аллах!

СТАРУШКО: Шановний Сину Магомета, внуку Аллаха, правнуку...

ЕНЕРГІЄНКО: Свині рогатої! Як писали запорожці до султана!

ЕВНУХ: Тихо!

СТАРУШКО: Ми вітаємо тебе в країні пальм і гаремів і приносим тобі номінацію на почесного члена нашого 1-го Емігрантського Народного Університету...

СЛІПАВИЙ: Як не йде, пане дзею, Магомет до гори, то гора мусить прийти до Магомета.

ЕНЕРГІЄНКО: У-ра!..

ЕВНУХ: Тихо!

СУЛТАН: Хто ви такі, хто вас прислав, що вмієте робити?

СЛІПАВИЙ: Нас, пане дзею, прислало до Марокка ІРО.

СТАРУШКО: Ми зараз тут заложимо три університети, дві академії і новий "МУР".

ЕНЕРГІЄНКО: Славно!

СУЛТАН: Нікс Славно! Нікс "Мур"! Лопата в руки і гайда! Де ви були дотепер, на Марсі чи в таборі ІРО? Я зроблю з вас верблюдів, що пролізатимете крізь вушко голки!

За цей час Роман Птах заліз між жінки Султана і почав їх общупувати. Його помітив Евнух.

ЕВНУХ: Аллах! Ти де поліз? Не руш їх. То побожні дівиці.

ПТАХ: Я таких люблю. З побожними найскорше договоришся!

СУЛТАН: *(у люті)* Доволі! Ви мені і до лопати застарі!

ЕВНУХ: Царю! Там на морі їде ще один корабель з Європи!

СУЛТАН: Аллах! Що я зроблю?! Гей! Слуги! Заберіть цих

старих європейських верблюдів і зробіть з них печеню "на дико". І дайте нині моїм бедуїнам на вечерю! Альон...

ЕВНУХ: *(тягне Сліпавого і Старушка)* Гема, гема!..

ПТАХ: Царю! Я остануся євнухом у твоєму гаремі!

ЕНЕРГІЄНКО: *(почувши це, вискакує на середину залі і кричить)* Візьміть і мене до гарему! Я стахановець!!

Шум, замішання, Султан і Евнух витягають професорів. За цей час жінки відкидають серпанки та марокканські детальки і перемінюються в герльси.

Оркестра переходить на нову мелодію. Напис з ялинки здіймають.

Танок Мишок *(з п'єси "Лис Микита")*

РЕПОРТЕР: Слухайте! Слухайте! Літературний кабарет "Замотеличене теля" передає далі, без перерви. Театр-Студія має слово!

Ч. МАСКА: Злобна пропаганда театральних критиків нашої еміграційної преси голосить, що Театр-Студія базується на традиціях Курбасового "Березоля", що орієнтується на модерні течії, що занедбує наш славний побутовий театр XIX-го сторіччя. Провід Театру-Студії одержав від команданта Збірного табору Міттенвальд і від Таборової ради листа в цій справі, який носить усі прикмети справжнього ультиматуму. Ось текст листа, прошу слухати.

РЕПОРТЕР: Міттенвальд, 1 січня 1948 р. Командант Збірного табору і Таборова рада "Єгерказерне" звертає Студії якнайгострішу увагу і попередження. Шлях Вашого театру вважаємо дивним і небезпечним. Керівництво Студії говорить багато про наші театральні традиції — але де вони? — питаємось! Коли Вам не під силу виставляти як слід народні комедії Кропивницького, як колись наші діди — зі співами і танцями — то не беріться до цього. Коли у Вас не вистачає матерії на штани Дранкові, чи на шаравари для хлопців — то внесіть подання до Суспільної опіки; а то потім Ви самі пошиєтесь у дурні. Також пропонуємо зняти з репертуару таку неморальну річ, як "Оргія" (вже сама назва говорить за себе!), бо табір християнський і високо-

моральний. Коли мешканець табору, змучений тяжкою діпівською працею, приходить до театру — він бажає побачити річ, що втишає зболіле, патріотичне серце. Тому просимо Вас застосуватися до наших інструкцій і не показувати більше політичних еляборатів Дивнича та порнографічної гнилизни Алексевича. Давайте нам "Ой, не ходи, Грицю", "Наталку Полтавку", "Запорожця за Дунаєм". Тільки тоді наше мистецтво підіб'є Європу і світ.

РЕПОРТЕР: Свобода театрові!

Свобода глядачам!

Підписано: Командант Табору М. Дужий, в. р.

Голова Таборової Ради:

П. Рогатинський, в. р.

Ч. МАСКА: Тому спростовуємо: Театр-Студія стоїть повністю на позиціях побутового театру XIX-го сторіччя. Вона рішуче бореться з орієнтацією на модерний. Керівництво визнає свої помилки і відхилення від "генеральної лінії". Студія зриває з дотеперішнім шляхом і — ось вам:

РЕПОРТЕР: "Буря в таборі" або "Запорожець за шафою".

Ч. МАСКА: Трагічно-драматично-комедійний епос із кам'яної доби діпівської історії: особи, які страшно діють: Одарка — рішуче завзята і невблаганна жінка Карася.

РЕПОРТЕР: Усі чужі чоловіки бажають своїм приятелям мати таку жінку.

Ч. МАСКА: Співає колоратушним сопраном...

Р.: Ходить на танці, їсть молочну зупу зі сої...

Ч. М.: Карась, здається, її чоловік. Докладно не відомо...

Р.: Злі язики кажуть, що втікаючи зі Словаччини, він лишив там ще дві.

Ч. М.: Післанець Еміграційного відділу не має права і не вмie співати, а тому весь час намагається говорити. Поліція, сусіди, громадянство і Таборова рада — участі не беруть.

Гонг

ЗАПОРОЖЕЦЬ

ОДАРКА: Де ти бродиш, моя доле?
Не докликнусь я тебе...

Входить Карась.

ОДАРКА: Відкіля це ти узявся?
Де ти досі пропадав?
Що так ніжно безпідставно
До бараку нагло впав?

КАРАСЬ: Ось послухай, що вчинилось,
Страх мене бере й тепер.
Лишенько таке зробилось,
Ледве, ледве я не вмер!
Я у Бельгію поїхав
Думав там "штудировать",
А бельгійці в криміналі
Дали мені 25!

ОДАРКА: Чи не випив, чи не випив
На дорогу?
Чи бельгійку, чи бельгійку
Покохав?

КАРАСЬ: Ні не пив, не пив, їй Богу,
Я лише "кібіцував".

ОДАРКА: Цілий місяць ждала, ждала
На машинці каву гріла я,
"Шницлі" й клюски підгрівала,
Така доленька моя...

КАРАСЬ: Ой лукава, вража жінка
Туман хвилями пуска.
Бач, набрати чоловіка
Вона хоче от така.
Ти скажи мені, небого,
З ким мене тут зрадила?!

ПОСЛАНЕЦЬ: Ой-ля-ля-гу-гу!..
Слухайте, не заважайте
І сусідам передайте:
Командант меценас Дужий
Вістку шле важливу дуже.
Візу вам до Парагваю
Магістер Гнатик присилає...

ОДАРКА: Віза нам до Парагваю?
Ми про це ніщо не знаєм.

КАРАСЬ: Ми ніде не виїжджаєм!

ПОСЛАНЕЦЬ: В Парагвай ви записались
Не дивуйтесь, що попались!..
Свої речі забирайте
В "Функ-казерне" вирушайте!
Не заводьте ви "ца-бе",
Бо поліція прийде!..
А тому, братці, вважайте
В Парагвай ви виїжджайте!
Гоп-ля-ля-гу-гу!.. (вибігає)

ОДАРКА і КАРАСЬ: Ластівко моя кохана,
Серцю поганющий час.
Парагваї ми прокляли,
Смерть одна розлучить нас!
Бо чого нам так спішитись
У чужий незнаний край?
Ми крім того записались
В Аргентину й Уругвай!
Ще запишемось в Канаду
І в Бразілію... Нехай!
Та сидіти в лягрі будем
Аж повернем в рідний край!

* * *

РЕПОРТЕР: Галло! Галло! Їдемо далі! Замаскований літературно-театральний кабаре "Замотеличене теля" сміється далі.

Ч. МАСКА: Ось виходять маски і співають пісню-серенаду.

Серенада

В карнавалі, як музики грають,
В карнавалі зорі сяють нам.
В карнавалі маски вас вітають
І все добре тут бажають вам!
А під масками дівиці,
І жагою дишуть молодиці —

Ах, лоскоче нас усіх у серці,
 Хтось там сипле перцю
 — Кличе карнавал!..
 Маско зелена, ось я твоя
 Маско руда!
 Прийди до мене, поцілуй!
 І будь моя!..

РЕПОРТЕР: Увага, увага! Говорить міттенвальдська радіостанція "Замотеличене Теля"!

Ч. МАСКА: В нашій радіопередачі оголошуємо перерву на п'ять хвилин.

РЕПОРТЕР: Аж до наступної передачі надаємо музику із грамофонових пластинок.

Ч. МАСКА: Оркестра Театру-Студії під музичним проводом двох джазових диригентів-віртуозів Гуми і Няка виконає "попури" найкращих мелодій із "Замотеличеного Теляти", "Блакитної авантури" та "Сну української ночі".

РЕПОРТЕР: Увага! Накладаємо пластинку і включаємо мікрофон. Раз, два і три!..

МУЗИЧНИЙ АНТРАКТ

в'язанка мелодій із трьох вистав студії.

РЕПОРТЕР: Галло, Галло! "Замотеличене теля" надає наступну передачу!

Ч. МАСКА: Нашій радіовисильні вдалося підписати контракт з Театром-Студією на телевізійну передачу усіх дотеперішніх п'єс його репертуару. Дотепер ви побачили "Гайдамаки" і "Блакитну авантуру в Марокко". За хвилину побачите наступні п'єси студії. Увага! Включаємо телевізію.

РЕПОРТЕР: Перша вистава: "Великий льох", інсценізація поеми Тараса Шевченка. Замість Юрія Дивнича, який виголошував вступне слово на прем'єрі "Великого льоху" — виголосить його тепер Чорна Маска.

Ч. МАСКА: "Великий льох" — це політична поема Т. Шевченка, містерія, яка своєю силою дорівнює сьгоднішнім містеріям нашої еміграційної політики. Ворони осталися

за залізною завісою, білі душі давно вже опинилися на лоні Авраама, а залишилися тільки три лірники.

Виходять на сцену обдерті три старці.

РЕПОРТЕР: Один сліпий, другий кривий,
А третій горбатий
Йшли в Європу про Україну
Світові співати.

1-ИЙ: Та цур йому
Лучче полягаєм.

2-ИЙ: Та виспимось! День великий:
Ще будем співати.

3-ИЙ: І я кажу. Помолимось
Та й будемо спати.

(присідають і засипають)

Ч. МАСКА: Старці під берестом заснули. Ще сонце спить,
пташки мовчать, а з IPO вже пани прибули і заходилися
питать.

РЕПОРТЕР: Гей, вставайте! Новий скрінінг!

СТАРЦІ: Ді-Пі! Тікаймо! Нам і на тому світі не дадуть спокою!
(вибігають)

Ч. МАСКА: Наступна п'єса — остання дія:

"МАТИ І Я"

РЕПОРТЕР: П'єса "Мати і я" викликала серед публіки і в пресі
найбільше суперечні голоси захоплення і протестів.
Люди мали в очах сльози — одні зі зворушення, другі з
обурення. Це доказ, що п'єса актуальна своїми пробле-
мами, що вона сповнила своє завдання.

Зараз ви побачите останню дію драми "Мати і я".
Побачите трагедію одного редактора, що протестував
проти трагедії на сцені і сам упав жертвою трагічного
непорозуміння.

*Входить Андрюша, ззаду вчепився його Дегенерат і
тягне за поли пальта.*

АНДРЮША: І так зловили мене за мій другий кінець... Вже не
піду я більше в хату, де пахне "Українськими вістями" і
"Прометеем", вже не склоню більше своєї голови на

лоні моєї уер-депівської матусі... О, мислі, мислі, як ви ріжете мій мозок! Вже не допливу "Аркою" до озер Загірної Трибуни...

ДЕГЕНЕРАТ: *(за ним, тягне за плащ)* Давай, давай! Ала-ала...

АНДРЮША: Ні, я мушу бути послідовний! Невже я схиблю в цей відповідальний момент? Я емігрант, але я і людина!

ДЕГЕНЕРАТ: Ала-ала!... а...

АНДРЮША: Я мушу прийняти отряд! *(вириває плащ з рук Дегенерата)* Пусти, бо урвеш, як до неможливости натягнутий дріт! *(по хвилині)* Давай нагана. Я мушу її убити. *(бере револьвер)*

ДЕГЕНЕРАТ: Ала-ала!... *(відходить убік)*

АНДРЮША: Да... Так буде легше мені і їй, і всім. О, мислі, мислі, як ви ріжете мій мозок?!

ДЕГЕНЕРАТ: Ала-ала...

АНДРЮША: Мамо! Ходи сюди! Я мушу тебе вбити!

РЕДАКТОР "НАШОГО ЖИТТЯ" *(вбігає)* Стійте! Навіжені? Це вам рідна партія, чи онуча?

ДЕГЕНЕРАТ: У, аж мені самому не ловко...

АНДРЮША: Редакторе "Нашого життя"! Я мушу прийняти отряд! Редакторе! Я мушу її вбити!

РЕДАКТОР: "Наше життя" протестує! Хто бачив, щоб власну матір, власну партію вбивати! Це вам не пресове порозуміння, а ковбасня!

АНДРЮША: *(зістерично)* Ха, ха! Провалювай, провалювай!.. Увесь твій КУК — один контрреволюційний букет! А! Сі-сі захотів? А коли ти газета "Наше життя", то зумій розправитися з власним КУК-ом!..

ДЕГЕНЕРАТ: *(до редактора)* В мене тоже кокарда есть по соціалістической хльоще твоєї...

РЕДАКТОР: М'ятежний сину!..

АНДРЮША: *(направляє на нього пістоль)* Провалювай, український Шумахер!

РЕДАКТОР: Андрюша!

Стріл! Редактор паде.

ДЕГЕНЕРАТ: Шльойка, значить і точка.

Андрюша звисив голову і руку з револьвером. По хвилині:

АНДРЮША: Діло на черзі нумер який?

ДЕГЕНЕРАТ: Морітурі з Ульму те салютант.

АНДРЮША: Пішли!...

Виходять. Дегенерат бере під пахву Редактора і витягає за сцену.

* * *

Ч. МАСКА: По драмі з трагічним закінченням побачите "Оргію" Лєсі Українки. Як відомо, студія кожну п'єсу вміє так переробити, що навіть померлі автори встають з могил. Подивіться, як виглядає "Оргія" по-модерному.

"ОРГІЯ"

Входить Нєріса в довгій вечірній сукні, за нею Антєй у фракє.

НЕРІСА: Дозволь мені вступити до театру.
Бо певне більше зароблю за танці,
Ніж ти за спів і за науку хисту.

АНТЕЙ: Нєрісо, годі! Се твій жаль говорить
І з сього справді винен я. Прости!
Моя кохана! Скарбе мій! Не дам,
Не дам тебе юрбі тій безсоромній.
Ти, либонь, маячиш?

НЕРІСА: Ні, я ще не в гарячці.

АНТЕЙ: Ти ж не можеш
На оргію піти!

НЕРІСА: Чому не можу?

АНТЕЙ: Ні, ти не підеш!

НЕРІСА: Ти мене замкнеш?

АНТЕЙ: Ну, то я піду. *(іде)*

НЕРІСА: *(біжить за ним)* Куди ж ти!
Не біжи так швидко!

Ч. МАСКА: "Оргія" — дія друга

Входить Меценат з Антєєм підряд. Далі Префект і Прокурор. Усі "під газом". Музика грає фокстрота. За сценою крики і сміхи жінок. На порозі появляється Нєріса і киває пальчиками Меценатові.

АНТЕЙ: Нащо се, Нерісо?

Неріса далі кокетує Мецената.

АНТЕЙ: Вернись додому!
Ти хочеш тут лишитись!

НЕРІСА: Я лишуся!

ПРОКУРОР: *(до Мецената)*

Се ти не дурно так — вона зграбненька,
І звідки ти узяв собі цю німфу?

ПРЕФЕКТ: Такі жінки бувають лиш в Танагрі
Мені повір, я знаюся на тому.

МЕЦЕНАТ: Що ж, ти й танцювати вмієш?

НЕРІСА: Не знаю...

АНТЕЙ: Се значить, що вона не танцівниця
І поза домом танцювать не вміє.

МЕЦЕНАТ: Що ж, се не диво. Заздрощі
Антея я розумію. *(зукає за сцену)*

Принеси, Євтіме,
Лікер для нашого Антея.

Музики! Гей! танець вакхічний грайте!
Спиніться всі! Неріса хай танцює!

АНТЕЙ: Нерісо! Годі!

МЕЦЕНАТ: Ні, танцюй, богине!

Танцюй, прекрасна музо Терпсіхоро!

ПРОКУРОР: Гарна, гарна штучка!

ПРЕФЕКТ: Ходи, вакханко, відпочинь край тігра!

*Музика грає. Неріса скаче темпераментно в танку.
Меценат, Прокурор і Префект довкола неї. Меценат
виймає з портфеля купу банкнотів і дає Нерісі.*

НЕРІСА: Мій пане, дякую!
(хоче цілувати йому руку)

МЕЦЕНАТ: Не так, безсмертна!
(цілує в уста)

АНТЕЙ: *(кидається до них)* Стій!
Дай закінчити!..
(простягає рам'я до Неріси)

НЕРІСА: Рятуйте! Він мене уб'є!

МЕЦЕНАТ: Неріса остається в мене!
Сюди вігілів, на Антея!

АНТЕЙ: Пощо? Я хотів тільки з вами попрощатись! Я відступаю

вам Нерісу; жийте собі, але пізніше на мене не нарікайте! (до публіки) Товариші! Даю вам добрий приклад, як позбутися власної жінки! До побачення! (вибігає)

Гонг

РЕПОРТЕР: Наступна п'єса:

Входить Щепко Залеський, у звичайному вечірньому костюмі. Кланяється Чорній Масці, а пізніше Репортерові — і стає непорушно.

Ч. МАСКА: "Слуга двох панів..."

Щепко виходить.

Ч. МАСКА: І остання частина монтажу. (нетерпляче оглядається) Гей, там. Готово? На сцену!

Входить Мирон Чолган.

МИРОН: (бурмоче під носом; до публіки) Шановне Панство! Вибачте, але я загубив бороду і ніс Дранка. (і знов бурмоче під носом) Де я міг загубити? Де я міг?... Де?...

Музика починає дует з "Пошились".

РЕПОРТЕР: Що він там бурмоче
Баньки витріщає?

МИРОН: Наче та сорока
В вічі заглядає.

РЕПОРТЕР: Чи на справді, чи на смішки
Чи на смішки?

МИРОН: Пожартував трішки,
Трішки, трішки!

ОБИДВА: (співають) Не такий я, не такий я, вибачай... (дует Кукси і Дранка із п'єси "Пошились у дурні" М. Кропивницького)

Ч. МАСКА: Увага! Увага! Говорить Міттенвальд! За хвилину слухайте передачу Останніх Вістей на діпі-вській мові.

Перерва, сигнал станції на фортепіані. Перед мікрофоном Репортер і Ч. Маска.

РЕПОРТЕР: Увага! Говорить Міттенвальд! Радіостанція імени Комін-тету на хвилі тисяча двісті і шість десятих кальо-

рій. Слухайте Останні Вісті — Вечірній Випуск. Передаємо повідомлення А.Т.А.С.-у — Агентство Теля-графічної Апатридської Служби...

ОСТАННІ ВІСТІ

у виконанні Репортера і Чорної Маски:

Ч. МАСКА: Міттенвальд! З величезним захопленням і бурхливим піднесенням зустріли трудящі Міттенвальдської Автономної Діпі-вської Республіки вибори у Верховну Таборову Раду Збірного Табору Єгерказерне. По всіх бльокових областях, по всіх кімнатних районах проходили багатомодні мітинги, на яких виступали кращі сини великого діпі-вського народу. Серед бурхливих апльодисментів виступали кращі стахановці нашої неосяжної таборової вітчизни і активно включувались у виборчу кампанію в честь Верховної Таборової Ради!

Ось що заявила нашому кореспондентові перша стахановка свинарка колгоспу "На Стайнях", відзначена орденом Красноі Свиноматки, пані Ковбасинська, яка вигодувала собі на славу і на свята аж дві свинки. "Я, — сказала товариш Ковбасинська, — виростила на таборовій зупі і на «гаферфльоках» дві свинки, але зараз же по святах купую ще два поросятка на честь виборів у Верховну Раду, на честь бльоку трудящих і безпартійних, на здоров'я і апетит моему коханому мужеві!"

РЕПОРТЕР: Стахановець таборової кухні ч. 2, товариш Максим Праційбіда сказав: "На честь виборів, на честь великого діпівського народу ми подвоїмо темпи праці. Ми збільшимо продукцію вівсяної зупи зі соєю із 500 літрів денно на 1.000 літрів денно! Хай живе дружба народів Збірного Табору! Хай живе мудра політика УНРР-и і ІРО, хай живе молочна зупа зі сої!"

Ч. МАСКА: Увага! Передаємо перебіг дня виборів у Верховну Раду. Від самого ранку дня виборів тисячі трудящих і безпартійних спішать до виборчих урн, щоб віддати голос за вибранців народу, на депутатів у Верховну Раду найдемократичнішої країни в світі! Черга у виборчому льокалі росте, немов би це перед святами про-

давали м'ясо. На обличчях усіх бурхлива радість, неосяжне щастя! СУМ співає бойових пісень, дружина "Лева" програє зі зворушення на власному грищі! Трудящі віддають свої голоси, і груди хвилюють у них зі щастя! Жити стало краще, жити стало веселіше!

РЕПОРТЕР: Увага! Вибори виграла більшість. Причиною цього, як заявив нашому кореспондентові професійний таборовий політик пан Невдоволений, була замала скількість лист. До наступних виборів треба зголосити стільки лист, скільки буде виборців! Тоді щойно буде справжня демократія!

Ч. МАСКА: Міттенвальд, 1 січня. Велику сенсацію в політичному житті еміграції викликала вістка про відродження УНДО! Хоча преса подала всього 16 прізвищ — є підстави підозрівати, що УНДО стало підпільною партією. Все вказує на те, що в Єгерказерне люди скрито, але масово вступають до УНДО. Зникли суперечки, а весь табір огорнув спокій і летаргічний сон.

РЕПОРТЕР: Міттенвальд. Пані Добродійка Писката, довідавшись, що на Різдво в театрі даватимуть "Замотеличене Теля", спитала: "А по чому кіло?!..."

Ч. МАСКА: Переходимо до повідомлень з-за кордону!

Гарміш! Виставка однорічних досягнень табору Єгерказерне викликала в Гарміші подив серед чужинців. На урочистому відкритті був навіть присутній один високий американський старшина, а ранзі капраля. Комітет вручив йому з вдячності мистецько різьблену касетку. Крім цього високого офіцера, виставку відвідало ще кілька американців і німців, що подивлялися наші вишивки і строї. Відвідувачі взяли собі на спомин, без відома комітету, кілька найцінніших експонатів.

РЕПОРТЕР: Гарміш. Німецький професор з Гайдельбергу д-р Вайснікс, відвідавши виставку в Гарміші й оглянувши діаграми про таборове шкільництво, заявив: "Щойно тепер мені ясно, звідкіль українські ді-пі такі майстри в торгівлі і купецтві! В їхніх середніх і торговельних школах припадає по три професори на одного учня!"

Ч. МАСКА: Париж. На паризькій Сорбонні студіює під цю пору кількасот українських студентів. З огляду на брак помешкань, вони сплять навіть по лазничках, у ваннах. Паризькі куртизанки прийшли студентам з поміччю і

дають їм змогу, за мінімальною оплатою, розв'язати квестію нічлігу. Так-то парижани випередили своєю жертвенністю наш КОДУС...

РЕПОРТЕР: Атени, 5 січня. У зв'язку з проголошенням червоного уряду ген. Маркоса в північній Греції, ситуація на Балканах почервоніла ще дужче. До Атен прибув турецький прем'єр Сараджоглу, який заявив: На кавказькому кордоні совети збирають військо. Але Дарданелли це наше горло, а Вірменія — кінець нашого хребта. Будемо держатися з Грецією мужньо, до останнього доляра!

Ч. МАСКА: У дипломатичних колах Міттенвальду звертають увагу на пожвавлення акції українських політичних кіл у зв'язку з назріваючим конфліктом у Греції і Туреччині. В Єгерказерне відбулися збори Союзу Комбатантів, на яких рішено подвоїти курення турецьких цигарок, на доказ прихильности, і нав'язати сильніший контакт з турками в "Піонірказерне" в справі доставки самогону на свята.

РЕПОРТЕР: Букарешт. Румунський король Михайло, який 31 грудня абдикував, мав виїхати з Букарешту до Лондону. Але в останній хвилині, на прохання НКВД, змінив думку і рішився на виїзд у Казахстан. Його переконали, що там так добре, що хто раз туди попаде — ніколи вже не повертається назад.

Ч. МАСКА: Оттава, Канада, січень. Як повідомляє Український Канадський Комітет, українські робітники й лісоруби, що прибули з Європи до Канади, хворіють тяжко на брак рідних жінок. З уваги на те поручається не виходити заміж в Німеччині, а чекати. Вже в січні всі українки матимуть змогу виїхати до Канади і там вийти заміж, навіть два рази. Просимо негайно рееструватися в Еміграційному Відділі!

РЕПОРТЕР: Нью-Йорк. В палаті Об'єднаних Націй відбувся спільний Свят-вечір усіх дипломатів і представників. Ялинку прибрали спільно: американець завісив срібні бомбовики і позолочувані атомові бомби; англієць — янгольське волосся, вирване собі з голови з причини господарських труднощів; італієць завісив горіхи, що їх йому важко розкусити, а француз застрайкував. Представник советів завісив червону зірку, пустив

кілька фоєрверків — і разом із своїми сателітами повісив на сухій гілляці Янгола Миру. Накінець усі стали і заспівали хором: "Слава на землі, а мир на небесах..."

Коли Маршал підійшов до Молотова і сказав: "Бажаю вам того, чого ви нам...", Молотов образився і виїхав. Тому спільний Свят-вечір перенесено разом із Лондонською Конференцією на "св. Ніколи"...

Увага! Увага! Передаємо телеграми з Паневропейської Конференції Української Еміграції:

Ч. МАСКА: 10 година вранці! Консолідація! Консолідація! Нарешті об'єднання всіх українських партій і урядів. У відповідь на Панамериканську Українську Конференцію — скликано Паневропейську Українську Конференцію! Ми не пропали! 11 година. Усі делегати взивають до згоди. Усі плачуть зі зворушення, зі щастя! Усі співають "Де згода в сімействі..."

РЕПОРТЕР: 12 година! Привіти! Привіти! Привітам немає кінця!

Ч. МАСКА: 2 година по полудні. Промови, промови! Промовам немає кінця!

РЕПОРТЕР: 6 година ввечері. Промовам про згоду і консолідацію немає кінця!

Ч. МАСКА: 7 година. Зближається година вибору єдиного проводу! Усі ще раз взивають до згоди!

РЕПОРТЕР: 8 година. Проводу не можна зліпити! Показується, що всі прагнуть до одного, але в кожного є своя лінія і тактика.

Ч. МАСКА: 9 година. Одні кричать: То ви винні, що в нас немає єдності! Другі кричать: Ні, то ви! Треті: Ми маємо рацію! Четверті: Ми, або ніхто!

РЕПОРТЕР: 10 година. Хтось крикнув: Геть з головою Конференції! У нього поганий ніс!!!

Ч. МАСКА: Галичани проти наддніпрянців!

РЕПОРТЕР: Східняки проти західняків!

Ч. МАСКА: Західняки проти східняків!

РЕПОРТЕР: Східняки проти східняків!

Ч. МАСКА: Дикі проти диких!

РЕПОРТЕР: Хтось крикнув: Бий!

Ч. МАСКА: Галас! Крик! Темно!

РЕПОРТЕР: 11 година. Жінки гістєрично плачуть, пан-отці моляться; делегати кричать!!

Тепер прощає вас, ога!
Замотеличене Теля.

ТРИО: Замотеличене Теля
                              Ось вам вже наша ревія уся.
                              Веселих дотепів букет
                              Приніс літературний кабарет.

КОНФЕРАНСЬЄ: Ми просим вас усіх тут враз:
                              Будь ласка, панство, без образ!
                              Ми взяли вас і нас "на бас"
                              Тож сміймось на здоров'я всі гаразд!

ВСІ: Востаннє шлем ми вам привіт
                              Хай клином зійдеться цей світ.
                              Бо не сміятися нині гріх,
                              Нехай живе нам юний сміх!
                              Ха, ха, ха, ха! Ха, ха, ха, ха!
                              Ха, ха, ха, ха! Хи, хи, хи, хи! —
                              Тепер прощає вас, О-ле!
                              Замотеличене Теля!
                                  Му-у-у-у!...

З А В І С А

КОМЕНТАР 2

ГІРНЯКОВІ МАМАЇ

У січні 1947 р. Театр-Студія виїхала на гостинні виступи по українських таборах у Німеччині. Гастролю стали тріумфальним походом молодого, новоствореного ансамблю і його майстрів. Театр-Студія переїхала на постійне перебування до Баварії, де створила свою базу в таборі "Егерказерне" біля альпійського містечка Міттенвальд. Тут продовжувалася повні два роки ентузіастична праця фанатиків Мельпомени та повторні роз'їзди по емігрантських скупченнях.

Популярність Йосипа Гірняка зростала на двох його ролях: Андрія в п'єсі *Мату і Я* (за Хвильовим) та Мамаю. З часом особа Йосипа Гірняка і театральний персонаж чумака Мамаю стали ідентичними. Глибока майстерність актора та режисерський талант до вигадливих сценічних ситуацій і мізансцен створили справжній тип Мамаю — прямо від прадіда козака Мамаю до сучасного емігранта Мамаю (у *Хождєній*) — символу незнищимости козацького духа.

Недаром прадавній тип цього символу козацтва йде в образотворчому мистецтві від картини Тараса Шевченка "Дари в Чигирині 1849 року" (де в гетьманській резиденції на стіні висить образ Мамаю з бандурою і коником), — через популярні портрети Мамаю в Україні 19 ст., аж до образу сучасних мистців України і діячів (в Америці згадати б лише Галину Мазепу, Петра Холодного (мол.), Миколу Бутовича, Святослава Гординського й ін.). У театрі образ Мамаю лишиться спадщиною Йосипа Гірняка. Із моря рецензій за два роки вистав "Мамаю" одна так і має наголовок "Мамаю з нами!" (*Українська Трибуна*, Мюнхен, червень 1948). А в січні 1989 р. у некрологах про великого актора українська преса в Америці принесла, побіч світлин його незабутніх ролей у "Березолі", фото Й. Гірняка в ролі Мамаю в Театрі-Студії.

Юрій Дивнич, визначний есеїст і літератор, писав: "Й. Гірняк створив образ Мамаю з такою силою і майстерністю, які можна було бачити лише в кращих виставах «Березоля», де крім нього тільки М. Крушельницький був здатний творити досконалі комічні образи з глибоким змістом. ... Вдивляючись і вслухуючись у гру, в текст, у балет, оформлення і в усе це справжнє видовище, думаєш:

Що це? Оперета? — Ні. Музкомедія? — Ні. Кабаре? — Ні, ні. Мюзікгол? — Теж ні. Може це зародок нового театрального жанру, в якому автор, режисер, актор, оформлення, балет і музика входять у якусь нову мистецьку сполуку? Якщо натяки на староукраїнський вертеп, Гоголя і Миколу Куліша тут не випадкові, а віденсько-кабаретні мотиви не домінантна основа, то не виключено, що ми стоїмо біля колиски нового жанру, який для чужинця видасться як український гатунок музичної комедії”.

Всі критики (від професійних до аматорів, таборових рецензентів) називали чотири п'єси Алексеви́ча "ревіями" — мовляв, низка коротких сцен з одним героєм та музичними перебоями, дарма що піднаголовки в кожній п'єсі були інакші. Мабуть вони вважали, що жанр "ревія" підносить престиж театру, бож Курбас мав у "Березолі" аж два ревію: *Алло на хвилі* і *Чотири Чемберлени*. Насправді ж — і Йосип Гірняк і Алексеви́ч, переїхавши на постійне життя до Нью-Йорку і відвідуючи театри на Бродвеї, побачили, що вони в Європі ставили в 1946-1948 роках щось подібне на бродвейські "видовища" ("шов"-и), і що вони своїми Мамаями скоріше догнали Америку, аніж Хрущов і Брежнев докупи.

Мамаївські вистави Гірняка піднесли ще одну тему, підкреслену тодішньою критикою: питання новації і традиції в театрі та пов'язання новаторства із здобутками старотрадиційного театру. І. Костецький писав на цю тему у статті *Думки після гастролів*: ... "Зокрема, на тотожній сюжетиці, що розвивається навколо пригод центрального персонажа (в *Блакитній авантурі* таким наскрізним персонажем є молодий емігрант-авантюрист Роман Птах, у *Сні української ночі* — традиційний, оживий в наші дні чумак Мамай), режисер і актори шукають можливостей цілком нового жанру вистави, що синтетично включав би в себе засоби театру маски, блискавичної трансформації актора в різні персонажі, поєднання акторського і музичного ритму, оперування з уявними предметами, спів, спорт, цирк, і, водночас, тут зроблено великий крок у напрямі нового осмислення традиції нашого найстаршого театру — вертепного дійства з його ляльковими персонажами, шкільної драми, мораліте тощо. На цьому шляху керівник Студії досяг не абияких успіхів, і, у співпраці з режисером-педагогом О. Добровольською, а також із специфічним драматургом цього жанру, що його він знайшов в особі І. Алексеви́ча, — виховав ряд здібних молодих акторів, що багато обіцяють у майбутньому (Позняківна, М. Чолган та інші)".

В іншому місці Костецький підкреслив це ще раз: "І безумовним досягненням у напрямі відродження синтетичного театру, театру масок, я вважаю обидві великі ревію: *Блакитну авантуру* і *Сон української ночі*".

Тему синтетичного театру у виставах Алексеви́ча порушив обширно Валеріян Ревуцький у своїй книзі *Нескорені березільці* та в інших своїх театрознавчих статтях.

Гірнякові "Мамаї" захопили врешті і Юрія Косача, який у довшій статті "Основи українського комедійного дійства" (*Українські вісті*, листопад 1948) писав: "Ессе theatrum! — треба б сказати, бачивши спробу онови українського комедійного дійства Студією Й. Гірняка. ... Я маю в першу чергу на увазі *Хождєніє Мамая* — це комедійне дійство. ... Комедійність Алексеви́ча багата в несподівані й блискучі задуми, багата безсумнівним чуттям такту. Це все забезпечене культурністю автора. Тут і там лиш натяки на такий свіжий і молодий засіб (дарма, що це тільки вдала травестія староукраїнської інтермедії), як інтермедійні вставки, органічно з'єднані з цілістю (прекрасний, на жаль, зовсім не вичерпаний, епізод зі Смертю й Мамаєм, епізод із Сковородою, що з потрясаючою логікою від дявольського шкіцу переходить у хореографічну варіацію теми «всякому городу свій прав»). ... Це таки суто український дух комедійного, з корінням у барокковій добі нашої культури, сатиричність, навіяна й глибокою іронією народної пісні, анекдоти, лубкового шаржу й старовинного деревориту. Цю південну многогранну українську сатиричність, що могла тільки у вертепному дійстві, в гелленістичній елегантній пікантності І. Котляревського, в остружжях метафізичної іронії М. Куліша найти свій новий вияв, відкрито Й. Гірняком неповторно. ... Наприклад, сцена в пеклі (зовсім абстрагуючись від тексту) з закритим танковим фільмом переносить нас поготів у клімат «Слова о збуренні пекла» — стільки тут страшного, трагедійного, чортівського реготу української бароккової душі залізного 17 сторіччя. Паноптикальна інтермедія «Чистилище ДП», ломаний ритм гротескових хороводів, різке накреслення масок, які не застигають, а діють враз із нарочним підкресленням атеатрального у фактурі й методах лицедійства цілого колективу — все це належить до дальших засобів організації видовища, повною мірою нового й займаючого. ... Драматичне є тільки змістом театру. Забезпечення театру від усього, що не драматичне, тобто, від усього, що чуже природі театру, є передумовою праці тих, які прагнуть до творення нашої нової театральної культури. Але ессе theatrum! — не вагаємося повторити це ще раз".

СОН УКРАЇНСЬКОЇ НОЧІ

або

МАНДРІВКА ЧУМАКА МАМАЯ ДОВКОЛА СВІТУ

Музична казка-каруселя у 6-ти відслонах

СОН УКРАЇНСЬКОЇ НОЧІ

Прем'єра 10 жовтня 1946

Театр-Студія Йосипа Гірняка

Ляндєк, Австрія

ДІЙОВІ ОСОБИ

1. *Україна*

Голос ночі

Мамай

1-ий Чумак

2-ий Чумак

Ївга

Цар

Бабуся

Олімпія Добровольська

Йосип Гірняк

Степан Залеський

Антін Кривецький

Іна Пошивайло (потім Люба Сай)

Борис Пальчевський

Іна Пошивайло (потім Іва Куліш)

2. *Відень*

Мамай

Д-р Рутенець

Австрійський міністер

Скрипак

Кельнер

Йосип Гірняк

Антін Кривецький

Мирон Чолган

Юрій Бельський

Борис Пальчевський

3. *Париж*

Директор кабареу

Співачка

Кельнер

Порт'є

Мамай

Д-р Рутенець

Куртизанка

Леся Руда (потім Тамара Позняківна)

Люба Сай

Юрій Бельський

Борис Пальчевський

Йосип Гірняк

Антін Кривецький

Тамара Позняківна

4. *Голлівуд*

Мамай
Репортер
1-ий Кінооператор
2-ий Кінооператор
Мері — Маруся
Джордж — Гриць
Хома

Йосип Гірняк
Юрій Бельський
Володимир Змії
Борис Пальчевський
Тамара Позняківна
Степан Залеський
Антін Кривецький

5. *Індія*

Мамай
Магараджа
Жінка Магараджі
1-ша Баядерка
2-га Баядерка
3-тя Баядерка
4-та Баядерка
Перекладчик

Йосип Гірняк
Мирон Чолган
Леся Руда (Люба Сай)
Ніля Безкоровайна
Іна Пошивайло
Люба Сай
Валентина Чужакова
Юрій Бельський (Володимир Лисняк)

6. *Сан Доміно*

Мамай
П'ятниця
Старший апатрид

Йосип Гірняк
Люба Сай
Степан Залеський

Постановка:	Йосип Гірняк
Режисер:	Олімпія Добровольська
Хореографія:	Ніна Сулима
Керівник сцени:	Федір Позняків
Музичний керівник:	Богдан Гірняк

ДІЯ ПЕРША

УКРАЇНА

Звідусіль срібні котари. Посередині білий екран. Під ним підвищення. По боках екрану символічні декорації і з одного боку силуета тополі. Блідолиций. По другому боці соняшник.

Рік дії 1830.

Блакитне імпресіоністичне освітлення — чар української ночі. Тиха ніч. Іздалека долітає чумацька пісня: "Ой, у полі озеречко...". Мелодія майже нереальна. Пісня переходить у мурмурандо. На її тлі:

ГОЛОС НОЧІ: (за Гоголем)

Чи знаєте ви українську ніч? Ні, ви не знаєте української ночі! Пригляньтеся до неї: спосеред неба дивиться місяць. Безмежне склепіння небесне розійшлося, розширилось ще безмежніше. Горить і дихає воно. Земля вся в срібному світлі: дивне повітря, і ніжним теплом віє, і прохолодою, і млостю дише, і розливає океан пахоців.

Божественна ніч! Чарівна ніч!

Нерухомо, надхненно завмерли гаї, темрявою повіті, і велетенську тіль кинули від себе. Тихі та спокійні ставки, холод і морок їхніх вод похмуру оточений темнозеленими стінами садів.

Незаймані гушавини черешень та черемхи боязко простягли своє коріння до студених джерел і шепочуть листям, немов сердячись та гніваючись, коли прекрасний зальотник — нічний вітер, підкравшись несподівано, цілує їх.

Увесь краєвид спить...

А вгорі все дихає, все охоплене чаром та спокоєм величним. А на душі і безмежно тривожно і щасливо. І рої срібних марев зграєю виринають з її глибини.

Божественна ніч! Чарівна ніч!..

Чумацька пісня голоснішає. У блакитних сутінках виринають білі постаті чумаків. Попереду чумак Мамай, у солом'яному брилі, з батіжком, тягне за шнурок чумацький віз та паперових воликів.

МАМАЙ: Ох, втомився, братці, втомився... Цур йому та пек. Далі, далєбі, не сила йти.

1-ИЙ ЧУМАК: Гей — соб! Гей — цабе! Поганяймо воликів, Мамаю. Ще кілька верст і ми вдома.

2-ИЙ ЧУМАК: А там і галушки, і мед, і пампушки.

1-ИЙ ЧУМАК: І запіканка.

МАМАЙ: Ой, не розкажуйте далі, братці, не розкажуйте. Коли чую оте слово — мед або запіканка — вмить хворію, хворію я... Ех, щоб так хоч чарочку!

2-ИЙ ЧУМАК: Держись, Мамаю!

МАМАЙ: Хворий, я братці, хворий. Ще від того проклятого вина в Криму.

1-ИЙ ЧУМАК: Держись, Мамаю!

МАМАЙ: Я такий хворий, братчики, що коли б мені хто із вас сказав, що я вже вмер — я б і не здивувався.

2-ИЙ ЧУМАК: Пожди, Мамаю! Поздоровшаєш вмить мов шука, як тебе пригорне та приголубить твоя Ївга.

МАМАЙ: *(схоплюється на рівні ноги)* Братці, не лякайте православного козака протиночі. Свят, свят, свят! Таж кожному з нас грішних власна жінка гірше чорта! Ох, і налякали, прокляті... А щоб я замість Ївги та побачив найстаршу відьму з Лисої гори!

Ще не скінчив закляття, як щось загуділо, загуркотіло, чумаки присідають із остраху. На екрані, у червоному світлі, постать Відьми.

ГОЛОС ВІДЬМИ: Хе, хе, хе!.. Хе, хе, хе... Чого ти мене закликав, Мамаю? Хе, хе, хе... Хе, хе, хе...

МАМАЙ: Братці, це — далєбі — моя Ївга.

ГОЛОС ВІДЬМИ: Хе, хе... хе, хе... Я не Ївга, Мамаю. Я найстарша відьма з Лисої гори. Хе, хе... Ти мене призвав!

ЧУМАКИ: Святий Юрію, рятуй нас!

МАМАЙ: А тю! Бісовій матері ковінька. Хіба я не чумак Мамай, правнук славного запорозького козака Мамайя?!

Гей, відьмо, цокотухо! Дай нам меду, дай сивуху! Погуляєм, потанцюєм — славно шабаш відсвяткуєм.

Гуркіт під екраном. Світло яснішає. У ньому молода Шинкарка.

ШИНКАРКА: *(співає)* Чумарочка рябесенька
 Пригортає злегесенька,
 Той мене пече — ріже,
 Що не люблю — ввічі лізе,
 Той мене порива,
 Кого люблю, та нема!

 На тарілці три лини,
 Прийди, милий, прилини.
 Прийди, прилини
 До серденька пригорни!

Мамай сів по-турецьки й цідить з пляшки. ТАНОК ЧУМАКІВ. Мамай преться обнімату Шинкарку.

МАМАЙ: Ох, і гарненька ти, бісова личино. Ті губки, а та пазуха, так повно вишита рожевим квітом.

ШИНКАРКА: Геть з руками, підлабузнику. Пожди, як твоя ївга дізнається, дістанеш на горіхи!

МАМАЙ: *(обнімаючи)* Ех, бач, кокетка якая!

ШИНКАРКА: Геть, одчепись, безсоромнику!

Гасне світло. На місці Шинкарки — чорна силуета Відьми на екрані.

ВІДЬМА: Хе, хе, хе!.. Хе, хе, хе... Мамаю, Мамаю! Шинкарка — це я, твоя жінка ївга. Найстарша відьма з Лисої гори. Хе, хе... хе, хе!.. Не думав, не гадав?! Пожди, сучий сину. Я покажу тобі, як насміхатись із власної жінки, як у гречку скакати!

Гей, збігайтесь, чортенята!
 Гей, збігайтесь, потерчата!
 Бийте його у маківку!
 Дерить душу на ганчірку!
 У-у!.. Хе, хе, хе, Мамаю!

За гріхи твої прокляті
 Буде ввік отут лежати
 Дух твій, замкнений у пляшці.
 Хрін до носа твоїй бабці!
 Гу-гу-гу!..

Чумаки зникають. Тінь Відьми западається з рокомом у провалля. А Мамай меншає, коцюрбіє і зникає у пляшку. Ве стихає. Блакитне світло яснішає.

ГОЛОС НОЧІ: І проходять роки. І проходять сторіччя. Тихо шумить степ, тихо пливуть річки. Заростають козацькі шляхи, заростають чумацькі стежки. Тільки ніч, та незрівняна ніч під синім українським небом, під мерехтливими зорями — вона все така ж зваблива, все така ж запашна і чарівна.

Іздалеку мелодія "Бодай ся когут знудив"...

Спить, тихо спочиває душа славного Мамай, замкнута відьомським жартом у пляшку. Тихо пливе по небі блідолиций...

Минають роки, минають сторіччя. Аж ось однієї ночі...

Музика змінє мелодію — 1917-ий рік. Царський двір у Петербурзі. Танцюють пари "па-де-спань". Проходять, елегантно кланяються. Входить цар. Вибухи, червона заграва за вікнами. Революція. Стріли, вибухи гранат. Революціонери вдираються до палацу. Боротьба. Червоне світло.

ПАНТОМІМА: РЕВОЛЮЦІЯ.

ГОЛОС НОЧІ: Революція! Революція! Зашуміло, загриміли обрії. На сході мають нові, давноневидані прапори. Прапори блакитного неба і золотих піль. Лине пісня нового козацтва:

ПІСНЯ: "Гей, на горі там женці жнуть,
 А попід горою,
 Яром долиною
 Козаки йдуть!.."

ГОЛОС НОЧІ: Недовго триває похмілля волі. Ясне небо темніє. Чорні, грозові хмари сунуть із сходу. Наваля котиться з півночі.

ПІСНЯ: "Ех, яблучко, да куда котішса
Попадьош на Алмаз,
Не воротішса!"

ГОЛОС НОЧІ: Здригається степ від гуку гармат. Темними ночами, безкраїми шляхами проходять загопи: синьожупанників, червоноармійців, білогвардійців, махнівців і знову рідних козаків. Дзвенять шаблі, гримлять пісні:

ПІСНЯ: "За світ встали козаченьки
В похід опівночі,
Заплакала Марусенька
Свої карі очі!"

ГОЛОС НОЧІ: Тимчасом із півдня суне армія царських генералів. Знову бої. Шляхами йдуть полки золотопагонників.

ПІСНЯ: "На солнце оружем сверкая,
Пад звуки ліхих трубачей,
Па улицам пил поднімая,
Проходіл полк..."

ГОЛОС НОЧІ: Горять степи і ліси. Горять міста і села. Армії Сходу і Заходу з'єднались і рушили до Дніпра. Лунає стрілецька пісня. Золотоверхий наш!

ПІСНЯ: "Не сміє бути в нас страху
Ні жадної тривоги,
Бо ми є лицарі грізні
Залізної Остроги!"

ГОЛОС: Минають роки: сімнадцятий, вісімнадцятий... іде двадцятий рік... Революція не вгаває. У морі революції потапає Пашківка. Тривожно прислухається вона до гуку гармат, до пісні, яка виринає з-за байраків і тихче, мовкне за Дніпром...

ПІСНЯ: "Гей, гук, мати, гук,
Де козаки п'ють,
І весела тая доріженька,
Куди вони йдуть..."

(далеко)

Куди вони йдуть,
Там бори гудуть.

Ворогів лихих поперед себе
Облавою пруть!"

*Із пляшки, у степу, вилізає чумак Мамай, протирає очі
рукою.*

МАМАЙ: Клята сивуха. Добру піднесла шинкарка і здорово, мабуть, я прохорпів. *(прислухається)* Що це галас на нашій Україні? У моїй Пашківській волості? Який це клятий козарлюга відкопав у байраці пляшку з моєю душею? Що це з тихим світом робиться?

ГОЛОС: Революція! Революція! Ми, Пашківська волость, підіймаємо революцію проти всіх. Проти білих і червоних. Проти Петлюри і Махна. Ми тільки за себе! Мамаю, вірний сину нашої волости, іди за нами. За нами, Мамаю!

МАМАЙ: Іду! Іду!

З а в і с а

ПЕРША ІНТЕРМЕДІЯ

*Перед завісою проходить Мамай з клуночком. Йому
назустріч Бабуся.*

БАБУСЯ: А куди це ти, синку, правцюєш? Либонь, із Пашківської волости будеш?

МАМАЙ: Іду, бабуся, в світ. Не зупиняйте. Мені ніколи. Пашківська волость потапає в хвилях революції. Нам треба перемог на дипломатичному полі. Нам треба зв'язків у світі.

БАБУСЯ: Ой, синку, давно того не було, а люди добре жили. То ти кажеш, наша Пашківка сама собі осударством стала?

МАМАЙ: Так, а я її дипломат!

БАБУСЯ: Свят, свят, свят! Господоньку! За що караш нас, грішних?

МАМАЙ: Ех, малоросійська хитрість! Чи ти, бабусенько, часом,

не з Кислокапустянської волости? Чи ти, часом, не наш ідеологічний ворог?

БАБУСЯ: Та я, синку, йду на базар петрушку продавати. Моя хата скраю...

МАМАЙ: Світ розпадається на атоми, а ти петрушку продаєш? Схаменися!

БАБУСЯ: Отут маєш кусок сала і зубок часнику. Та йди з Богом, куди треба. А чужу мову знаєш? Не заблудиш?

МАМАЙ: Знання чужих мов — це анахронізм. Наші дипломати ніколи не знали чужих мов, а йшли в чужину.

БАБУСЯ: Та й не повернулися! Либонь і ти не повернешся. Шкода тебе, козаче. Ще молодий і при глузді, а в тій політиці отак і пропадеш.

МАМАЙ: Бийте в дзвони, бийте в горшки і макітри! Бабусю, підіймаються українські макогони. Пашківська волость збудилася у хвилях революції. Ми вільні. До зброї!

БАБУСЯ: А... а хто нас звільнить, синку?

МАМАЙ: Хто? Не бійся, бабусенько, нас українців у світі люблять, дуже люблять. Усе хтось приходить і пригортає.

БАБУСЯ: Ой, правда, правда. І цар-батюшка пригортав, і тоті комуїсти, і гетьман, а німець як пригорнув, то аж ребра поламав, ходити не можу.

МАМАЙ: Бо наша політика дурна, бабусю. Тільки ми, з Пашківської волости, маємо правдиву орієнтацію. Нам може Парагвай!

БАБУСЯ: Китай?! Біжу мерщій додому ховати хліб і сало, бо приятелі йдуть!

ДІЯ ДРУГА**ВІДЕНЬ 1920**

Віденська каварня. Біля столика сидять: Мамай, Пан у пенсне, колишній австрійський міністер, і доктор Рутенець, колишній галицький посол до віденського парламенту. Оркестра в каварні грає віденський вальс, скрипалеві волосся впало на очі. На естраду вбігає жіночий балет. Дівчата-балетниці закруtilись метеликами у вальсі. Оплески. Танцюють і співають:

*"Wien, Wien, nur du allein
Wirst stets die Stadt meiner Träume sein".*

РУТЕНЕЦЬ: Шановні дами і майне геррен! Шановний міністре (до австрійця) і всі ексцеленції! Прошу хвилинку уваги. Світ танцює, політика танцює. "Wien, Weib und Gesang!" Мадам Помпадур, князь Меттерніх, Віденський Конгрес, паризька конференція — все танцює.

ПАН У ПЕНСНЕ: Richtig! Es lebe hoch!

РУТЕНЕЦЬ: Meine Damen und Herren. Пан міністер Пашківської республіки в переїзді до Нью-Йорку на засідання ООН, задержався тут, у Відні, і виголосить промову на цьому конгресі.

(оплески)

ПАН У ПЕНСНЕ: Es lebe Südtirol!

МАМАЙ: Світла Конференціє Мировая! Панове Чемберлени, Бріяни і Чечеріни. Хай земля наша буде вам пером, яким ви підписували мирові пакти. Вічна пам'ять!

Я говоритиму просто і ясно, як мій коханий друг і колега Бевін: "Досить балачок, візьмімось до дискусії..."

(оплески)

Пашківська волость — це грізна імперія, що розкинулась на правому березі річки Богу, але Господь Бог і люди віками не чули про неї. Злобна пропаганда малоросів із Києва та рутенців зі Львова хоче вмовити в нас, що ми ті ж самі чухраїнці, що й мешканці їхніх республік. Ха! Ми свищемо на чухраїнців і на їхнього генія Остапа Сливку! Ми українському централістові

Петлюрі заявили "вотум недовір'я!" Пашківська волость для себе! *(оплески)*

Ми не чухраїнці, які після невдачі чухають потилиці: "Ми так і знали", а по прогавленій нагоді жалують: "Коби знаття...". Ми навпаки. Ми після невдачі кажемо: "Коби знаття", а по прогавленій нагоді: "Ми так і знали...".

Ми горді нащадки "татарських людей". Ми на саламаху стерли загони Кислокапустянської республіки, бо парубки з того села скакали в нашу гречку. Ми могутні. Перед нами дрижать усі сусіди і Пілсудський змінє щодня спідню гардеробу, диктатор Петрушевич мліє, Директорія просить на переговори. Ми знищили Москву! Камінь на камені не лишився. Хто не вірить, хай читає книжку Черняви "На сході ми".

Наша армія зветься "Солом'яний Дух". Нашій зброї не опреться ніхто. Бо в нас кулі з галушок, а замість літаків літають печені голубці. *(оплески)*

Сказав наш пророк Остап Черешня: Пашківка — це Степова Геллада. Ми нарід воїнів слова і пісні. Кожний з нас поет! Не треба нам танків. Давайте вірші! Де говорять музи — мовчать гармати! *(оплески)* Ми нікого не признаємо, лише Пашківську волость! Хто не з нами — той не з нами. Взиваємо всіх до капітуляції. Тисячі поетів із тисячами віршів ідуть на вас. Піддавайтесь!

ПАН У ПЕНСНЕ: A wieviel Divisionen haben Sie?

МАМАЙ: Навіщо нам армії? Час загального роззброєння. Ми віримо в гарні слова.

ПАН У ПЕНСНЕ: Ach so! A, warum у вас кожне село саме собі держава?

МАМАЙ: Бо ми індивідуалісти. У нас що голова — то інша думка.

РУТЕНЕЦЬ: А ми хочемо і надалі Ц. К. монархію і найяснішого цісаря. Ми тут маємо традиції! Наші посли ціле століття перуть онучі в Шенбрунському парку!

МАМАЙ: Бо ви опортуністи!

РУТЕНЕЦЬ: А ви анархісти!

МАМАЙ: Реалісти!

РУТЕНЕЦЬ: Атеїсти!

МАМАЙ: Футуристи!

РУТЕНЕЦЬ: Імпресіоністи!

ПАН У ПЕНСНЕ: Was ist geschehen? Was ist geschehen? Hilfe!
Musik!

МАМАЙ: Кубісти! Монархісти!

РУТЕНЕЦЬ: Соціялісти! Утопісти!

Мамаї і Рутенець кидаються до бійки.

АВСТРІЄЦЬ: Musik! Musik! Wiener Blut!

*Австрійцеві випало пенсне з ока. Оркестра вдаряє:
Wiener Blut! Wiener Blut!.. Кельнери розносять каву.*

МАМАЙ: Was ist das?

АВСТРІЄЦЬ: Kafee. Mokka. Das hat ihr Landsmann Kultschycki
nach Wien gebracht.

МАМАЙ: Я, я, ферштерген. (до Рутенця) Що він верзе?

РУТЕНЕЦЬ: Це віденська кава, або люра.

МАМАЙ: Люра?

РУТЕНЕЦЬ: Це така чорна вода, де немає ні правдивої кави, ні
коняку...

МАМАЙ: Ні коняки? То що ж до біса в ній? Нікс кезе, філь
вассер?

АВСТРІЄЦЬ: Nicht zornig sein! Nicht zornig sein! Ober! Drei Bier!
Meine Regierung gibt ihrem Lande volle Unterstützung.
Ich muss sagen a priori —

МАМАЙ: Ві, бітте?

АВСТРІЄЦЬ: A priori! Von vorne hinein...

МАМАЙ: Ага! А я все думав, що вони навпаки, а propos!

РУТЕНЕЦЬ: Міністер упевняє вас, що його уряд визнає Пашкі-
вську волость і дає піддержку!

МАМАЙ: Славно! Далєбі, славно! Ober! Noch ein Bier! Дайте
тому цимбалові тієї жовтої води, а мені горілки. Нарешті
я став амбасадором, а моя Пашківська волость визна-
ною державою! Тепер ми ворогів не боїмось. Спитай
його, скільки Австрія дає нам війська й грошей на
підмогу?

РУТЕНЕЦЬ: Вибачте, пане амбасадоре, але, як відомо, війну
виграла Антанта, а Австрія лежить на лопатках.

МАМАЙ: Га? Як кажеш? А чому мене послали сюди? Та веліли
їх держатись?

АВСТРІЄЦЬ: Was ist? Was ist geschehen?

РУТЕНЕЦЬ: Пане Мамаю! Ви мусите тямити залізну засаду

української дипломатії: Ми держимо завжди з тими, що програють.

АВСТРІЄЦЬ: Просіт!

МАМАЙ: Просіт!

Білі метелики пурхнули знову в танок. І заспівали тоненькими голосами "Вінер медель":

Sag' beim Abschied
Leise "Servus" ...
Nicht Lebewohl und nicht "adieu" —
Diese Worte tun nur Weh ...

МАМАЙ: Важко дипломатом бути... До цього потрібна не абияка голова. А там — десь Пашківська волость чекає на мою поміч, на мої успіхи. Ех, братці, братці... Професійний брате, после Галицької Рутенії! Куди підемо? Хіба в Рим?

РУТЕНЕЦЬ: Де Рим, де Крим, а де ваша Пашківська волость?! Спішім до Парижу, там тепер пуп світової дипломатії. Парлеву франсе?

МАМАЙ: Єс!

РУТЕНЕЦЬ: Та це ж по-англійськи.

МАМАЙ: Так? А я і не знав, що вмю говорити по-англійськи! Ходімо!

Пан у пенсне заточився, його взяли балетниці у коло вальса.

... Sag' beim Abschied leise "Servus" —
denn gibt's auch kein Wiedersehen,
Einmal war es doch schön ...

З а в і с а

ДРУГА ІНТЕРМЕДІЯ

ПАН У ПЕНСНЕ: (*перед завісою*)

Ja, ja, der Wein is gut
Ich brauch' kein neuen Hut, — (*zin!*)
Ich leg' mir alten drauf
Bevor ich Wasser sauf — (*zin!*)

А, — добрий вечір, панству (*gin*). Я дуже перепрошую, що мені так іп!.. відбивається. Але це так буцім я... граю п'яного. Отже, я, правда, австрійський Ц. К. міністер вийшов з віденської каварні й іп!.. співаю, правда, "Вінер лід":

"Ja, ja, der Wein is gut
Ich ..." ага, я вже це співав.

А тепер, прошу уважати, приходять скеч. Взагалі, прошу панства, життя наше таке сумне, таке сумне... Отже увага, надходить п'яний, — ніби Я.

"Ja, ja, der Wein ist gut
Ich brauch'..." ага, вибачте, я це співав. Перепрошую, іп!.. Я пер..ре..пер...репрошую... Де тут другий бік вулиці? Що?.. Там напроти? Дивно... Я був перед хвилиною там... іп!.. і мені сказали, що це тут... Га, га!.. Панство не сміються? Прошу сміятися. Прошу сміятися. О так, як я. Га, га, гіп!.. Дякую.

Взагалі політика то дуже важка річ. Так, дуже важка. А складати куплети на політичні теми ще важче. Бо ціла політика, усі нинішні конференції — така комедія, що й у театрі її не зустрінеш. Так...

Ja, ja, der Krieg war gut
Heil Hitler ist caput
І кожний австріяк
Тепер є демократ.
Ах, моя Австрія
Оперетковий край —
Ми ніжні всі були
Як Кальтенбрунери.
Минулися часи
Віденської краси,
Остались нам Ді Пі
І три кальорії...
Міністер Грубер спец
Від політичних сфер,
Як "Deutsches Eigentum"
Візьме нас СеСеСеР...

Правда, австрійська дипломатія робить, що може. Найкраща — то спідничкова дипломатія. Тепер у Відні перед американськими барами стоять цілі черги "вінер

медель" і ждуть терпеливо, поки на них не свиснуть. Так... а колись у нашій Габсбурзькій монархії не заходило сонце. Інші воюють, а ти "felix Austria nube!" ... І все без одної краплини крові.

Але лишімо в спокої небіжку Австрію. Про трупів не годиться говорити нічого злого... Так... Отже бачите, мої панове, що моя поважна інтермедія вартісніша за всі ті гоцки-кльоцки із тими фю-фю балетами. Так... а ніжки балетниць... як у фільмі Волта Діснея.

"Були собі свинки три,
Свинки три...
Свинки три..." так...

Ті, за кулісами, напевно сердиті, що я не даю їм, правда, пустити знову в рух карузелю. Але я тут знаменито бавлюся. Панство, певно, теж... Що, ні? Раз я можу плести, що на голову, перепрошую, що на язик попаде! Наприклад — про мистецтво... Що таке справжнє мистецтво? Так... Я, наприклад, прошу панства, уважаю, що кожний мистець може мати один і лише один правильний погляд. Такий, як я: мистецтво — це те все, що я роблю. А все те, що роблять інші — це халтура! Так... Взагалі, прошу панства, нині дуже тяжко жити... Я розумію, що кожний хоче жити, але жити є фактичне дуже тяжко... Так... Жити є дуже тяжко... Наприклад, я вчора записався до Драматичної Студії... Так, жити є на правду тяжко. Це не моя заслуга, правда, а режисера Гірняка. Я маю на думці не те, що важко жити, а Драматичну Студію. Так... тепер я вже маю ідеологічно-мистецько-фінансово-психоаналітичний світогляд. Я знаю, що не мистецтво для мистецтва, а мистецтво для суспільства! Так, для суспільства. Тому студійці ходять на роботу направляти бараки та копати канали. Тому студійці грають змагання копаного м'яча, тому студійці оббирають картоплю в кухнях, аж їх болять плечі. Мистецтво є вічне. І терпеливе... Отже, прошу панства, прошу бути ще терпеливішим. Тепер — мала павза для зміни декорації. *(кладає тирольський капелюх на голову)*

Маестро! Прощу 3-тю симфонію! Слова й музику написав я. Так... Я нікого не потребує. Я сам собі

пишу. Так, як я собі зроблю, так мені не зробить жадна голова. Маестро! (*співає*)

В таборі, в Ляндеку,
В тирольській дірі,
Цвіте там мистецтво
У Драм-Студії.
Голярі-голя, голярі-го!..

За кожним куплетом йодлує: голярі-го!..

Пан режисер має
Медичну журбу,
По крижах "цуг" вдарив
За політику!
Тепер в нас вистави
З дискусією
І назва змінилась
В "політ-студію".
Студійці соколи,
Хоч пальці лизать!
Їм всім не в театрі,
А в футбол лиш грать.
Казать про дівчаток
Щось злого — то гріх.
Щоб хоч одна гарна
Була вам, на сміх!
А що ми живемо
Демократичне:
"Досьць тутай съпевалем"
І більше вже не!*
Голярі-голя, голярі-го!..

Виходить і знову вертається під оплески

Дискусія над моім виступом відбудеться по виставі, аж до ранку. Прошу принести з собою, крім дрючків, сінники, коци і горох. Бо зі мною говорити, то все одно, що кидати горохом об стіну!

Голярі-голя, голярі-го!..

---

* Давидович... (див. "Примітки").

ДІЯ ТРЕТЯ

ПАРИЖ 1924

Париж — Folies Bergères. Гамір, оркестра. Співачки з тупюз-лятреківським бюстом з'являються на естраді. Оплески, свисти.

En été par un jour de fête
Il vint m'inviter à danser...
(мов ножом по склі)
... C'est fou ce qui se passe en moi,
Je ne suis plus du tout la même...

Публіка свище. Тупотять ногами. Директор кабареу дає знак і кельнери витягають співачку з естради. Оплески.

ДИРЕКТОР: Mesdames et Messieurs! C'est bien triste, quand la chanteuse, kiedy śpiewaczka widzi, że niema głosu, ale ще сумніше, коли вона того не бачить.

ПУБЛІКА: Повісити її за те!

ДИРЕКТОР: За кару вона повісилась на шиї порт'єра... Et maintenant, s'il vous plaît, a teraz moje szanowne państwo — chór Dana prosto з армії Андерса!

Світло пригасає. Чоловічий квартет співає "Symphonie". Снуються пари в танку.

Symphonie, symphonie d'un jour
Qui chante toujours
Dans mon coeur lourd...

До кабареу входить Мамай. Тягне за руку кельнера.

МАМАЙ: Вуаля! мон міністер, вуаля, мон міністер.

КЕЛЬНЕР: (до порт'є) Здравствуйте, здоров'я желаю, Ваше Сіятельство!

ПОРТ'Є: Здравствуйте, Ніколай Павлович!

МАМАЙ: Рідна душенько! Давай, почоломкаємось! Нарешті я знайшов у Парижі міністра, що говорить понятною мовою. Пашківську волость знає, як свою власну кишеню. Мав там десять тисяч десятин, обіцяв поклопотатись за нас у Версалі. Моя держава не пропала! Мон міністер, мон міністер!..

КЕЛЬНЕР: Садіться, пожалуйста. Как самочувствіе? Как політичское положеніе, харашо?

ПОРТЬЄ: Харашо нет, но лучше.

КЕЛЬНЕР: Било би лучше, еслі би било харашо.

ПОРТЬЄ: Но і ето харашо, что лучше.

МАМАЙ: Де мій друг Рутенець, прем'єр Пашківської області? Якстій складаємо умову з французьким міністром!

ХТОСЬ: Ей, земляче, що за пакти складаєте з російською аристократією?

МАМАЙ: Не морочте моєї дипломатичної голови. Бачите — розмовляю з французьким міністром. Немає вже Росії, хай живе Пашківка!

ПОРТЬЄ: Какая Пашковка? Не било, нет і не будет нікакой Пашковкі, нікакой України!

КЕЛЬНЕР: Далой з Хахландією!

МАМАЙ: Міністре, послухай!

ПОРТЬЄ: Давольно! Є-то, что ви гаваріте — сюда входить (*показує на ліве вухо*), а сюда виходіт (*праве вухо*).

МАМАЙ: Бо посередині нічого немає?

ДІВЧИНА: (*сідає Мамаєві на коліно*) Comment ça va, mon chéri? Pourquoi triste?

МАМАЙ: Мон міністер!

ДІВЧИНА: Се не па... се не міністер, се — портьє!

МАМАЙ: Портьє? (*відкрив рот і від несподіванки пустив куртизанку на долівку*) І в Парижу не зробиш з Мамає рижу...

Оркестра: ТАНГО АПАШІВ. Куртизанки й апаш то вмлвають, то оживають в танку. Вкінці до них підстрибує Мамає і хватає руку апаша з ножєм. Куртизанка паде йому в обійми. Танцюють усі троє. Оплески публіки.

ДИРЕКТОР: Monsieur! Ви є grand artiste! Гранд артист! Пане, я маю зв'язки з Голлівудом. Я вас ангажую до Голлівуду. Вас жде кар'єра, мільйони, слава!

РУТЕНЕЦЬ: Мамаю! Вас ангажують до Голлівуду. Що буде з нашою дипломатією, з політикою?

МАМАЙ: Братці, від політики і призначення не втечеш! Їдем до Голлівуду!

ВСІ: До Голлівуду, Голлівуду!...

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

ГОЛЛІВУД 1930

Фільмове ательє в Голлівуді. Фільмові апарати, прожектори, кінооператори. Рух, вигуки режисерських асистентів. Приготування до кінознімання.

Мамай входить жваво, в коротких білих штанях, з великими чорними окулярами на носі. За ним рій репортерів.

1-ИЙ РЕПОРТЕР: Галло! Містер Мемей!

2-ИЙ РЕПОРТЕР: Would you tell us more about your next picture?

3-ИЙ РЕПОРТЕР: Розкажіть про себе і свій фільм для української преси в Америці.

МАМАЙ: Тепер я найбільший режисер Голлівуду. Дзе ню стар оф Голлівуд! Зараз побачите останній кадр з найбільшого мого фільму: "Ой, не ходи, Грицю, та на вечорниці". (до американських репортерів) Дзе біг укреніан фільм "Джордж, ю шуд нат ду-ит". (до помічників) Починаємо! Стьопка, світло! Кадр номер 123. Ван, ту, срі!

Гонг. Музика. Виходить розмріяна Маруся, вибиваючи мештами ритм чарльстона. Підходить до телефона.

МАРУСЯ: Галло! Джордж? Ти цього вечора вільний? Прийдеш до мене? Останній раз... Ну, щож, я тобі тільки щастя бажаю. Покажемо всім, що ми з тобою розійшлися тихо-мирно, як друзі... Я жду тебе! Гуд бай! (до себе) Прийдеш. Прийдеш, мій голубе. Попрощаємось і з'єднаємось навіки! (зводливо плаче саксофон...) Грицько мене не любить! Одружиться з Галиною. Годі! Краще в домовину. Насиплять високу могилу, поставлять хрест з двома хустками, вітерець буде хустками маяти і розмовляти з могилою... Ось тут ціянкалі. Треба влити до віскі. (демонічно) Скач он ди ракс!.. Тільки, щоб прийшов. Чи прийде ж він? Прийде! Прийде! Тепер все готове. (дзвінок) Це він. Це мій Джордж!

ГРИЦЬ: (входить у білому фракку і вишиваній сорочці) Галло, Мері!

МЕРІ: Галло, Джордж! Здрастуй! Грицю! Спасибі, що прийшов, не одурив.

ГРИЦЬ: Олрайт. Ну, збирайся, підемо на дансінг.

МЕРІ: Не йди! Не йди. Нас розраjali, а ми помирились... Не можу я тебе ненавидіти. Від моєї любови і гадюка заплодилась.

ГРИЦЬ: Марусе, моє серденько. Заспокойся. У тебе мов пропасниця.

МЕРІ: Заспокоюсь, заспокоюсь. Я давно не чула, як ти співаєш.

ГРИЦЬ: Я б заспівав... та мене обняла чогось така жура, такий сум, така нудьга, мов серце здавило кліщами.

МЕРІ: Заспівай бо, заспівай!

ГРИЦЬ: Добре, моя ясочко! (*і напружив могутні груди*)

"... Kiss me again, kiss me my darling!
Each time I cling to your lips
I hear music divine...
Besame mucho —
Hold me my darling
And say that you always will be mine..."

МЕРІ: Ах! (*впивається устами в уста Джорджа*) Дарлінг! Чарку віски на підкріплення! За нашу любов, за нашу розлуку!

ГРИЦЬ: О-кей. (*п'є*)

МЕРІ: Стій! Не все, не все! Лиши мені половину.

ГРИЦЬ: (*кидає чарку*) Ой, погибель моя. Рятуйте! Рятуйте мене! Вогнем палить.

МЕРІ: (*божеволіє*) Ха-ха-ха-ха! Напоїла милого любощами. Цянкалі! Ха-ха-ха...

ГРИЦЬ: Марусе, що ти наробила? Я любив тебе, а тепер смерть. Ай ляв ю! Гуд бай! (*падає*)

МЕРІ: (*кидається до Грицька*) Ай, устань, устань! Не можна без мене! Якже, рушники? Чого ж мовчиш?.. Бач, було не ходити на вечорниці!

(*співає навколішках над Грицем*)

"Ой, не ходи, Грицю
Та на вечорниці..."

ХОМА: (*вбігає*) Марусе! Збожеволіла. Диявольське кодло. Сили пекельні. (*до телефона*) Галло! Швидка лікарська допомога! Тут говорить Хома з драми "Ой, не ходи,

Грицю, та на вечорниці". Грицько труп, Маруся збожеволіла. Присилайте рятункове авто. (до себе) Ха, ха... Чортячий жарт, Марусе, ходім звідсіль, тікаймо.

ГРИЦЬ: (схоплюється на ноги) Хочете втікати? По моєму трупі! Стривай, Хомо, сучий сину! Помір'яємось на кулаки!

Музика: ТАНОК — ПАНТОМІМА. Боксёрський матч Грицька й Хоми. Мамай суддя матчу — свище в свистак. 1-ша рунда, 2-га, 3-тя рунда. Темпо щораз жвавіше, удари сильніші. Врешті "лівий серп" Гриця — і Хома летить додолю.

УСІ. К-о! Нок-кавт! Браво!

МЕРІ: (кидається Грицеві на шию) Ай ляв ю!

З а в і с а

ТРЕТЯ ІНТЕРМЕДІЯ

Перед завісою проходить фільмова експедиція Мамай співаючи куплету:

У новий далекий край
 Їде наш чумак Мамай,
 Грай йому, музико, грай,
 Бо це їде наш Мамай.
 В Індію, далекий край
 Їде наш фільмар Мамай,
 В баядер, лотосу рай —
 Грай йому, музико, грай!

ГОЛОС ЇВГИ: (з гілля дерев) Мамай, Мамай!

АСИСТЕНТ: Дивись, режисере! Як страшно в джунглях. До-вокола леви, тигри, пантери.

МАМАЙ: Не бійся, синку. Це тільки малпи. Давай зловимо оцю малпу, буде замість канарка в клітці.

ГОЛОС ЇВГИ: Хехе! Це я, це твоя Ївга! Пожди, Мамаю! Я тебе на кінці світу піймаю! Хе, хе!..

МАМАЙ: Братці! Тікаймо!

Мамай та експедиція виходять, співаючи:

У новий далекий край
Їде наш чумак Мамай,
Грай йому, музико, грай,
Бо це їде наш Мамай.
    Бо важливе в світі, знай,
    Це кажу вам я — Мамай,
    Українського мистецтва плай
    І за нього — хоч вмирай!..

ДІЯ П'ЯТА

ІНДІЯ 1935

Палац Магараджі. Урочистий вихід Магараджі і його гарему. З'являються члени експедиції. Починається церемоніяльне привітання. Магараджа плескає в долоні: вибігають танцівниці.

БАЛЕТ БАЙДЕРОК

Експедиція захоплена. Оплески.

МАГАРАДЖА: *(говорить санскритом)* Беле, белем, бем, бам, бум.

ПЕРЕКЛАДАЧ: Його милість і світлість Магараджа Буйди-Барадю дякує за признання і віддає до розпорядження славній Експедиції весь свій палац і просить почуватися, як у себе вдома.

МАМАЙ: Скажи йому, Салем Алейкум, що я всюди почувуюся, як у себе вдома.

МАГАРАДЖА: Блюм-люм-люм-люм, та-ра-ра-ра!

ПЕРЕКЛАДАЧ: *(пищить евнухівським голосом)* Його милість і світлість Магараджа Буйди-Барадю виїжджає у важливих державних справах до сусіднього міста. Просить вас господарювати в його палацах, як у себе вдома.

МАМАЙ: Ха! Скажи своєму чорномазому цареві, що я це зроблю і без його прохання. Ми зараз улаштуємо тут виставку українських вишивок і дамо виклад про наше народне мистецтво. Як нас Захід не розуміє, то почнемо пропаганду від готентотів.

МАГАРАДЖА: Турум, мурум, рім, тім, тім!

МАМАЙ: Салем Алейкум! Салем Алейкум!

Церемонія прощання. Магараджа і Експедиція виходять. Темніє. Зелене світло місяця освітлює гарем. В гарем прокрадається Мамай. Любовна сцена — пантоміма з Баядеркою. Враз Мамай і Баядерка застигли в обіймах. Грізний турецький марш. Шум, гуркіт. Вбігає Магараджа з кинджалом в руці. Баядерка ховає Мамая за статую Будди.

МАГАРАДЖА: *(скрегоче зубами)* Хо-ра, Ха-ра!.. Го-го-го!.. Де він? Де він? Я його заколю кинджалом!

БАЯДЕРКА: Но,-но,-но! Пулюю — булюю!

МАГАРАДЖА: *(шаліє)* Тра-дум-дум! *(шукає по гаремі)* Тут його нема? Тут його нема! І тут його нема! І тут його нема! *(відкидає статую Будди — за нею стоїть Мамай з двома пістолями, спрямованими на Магараджу)* — А тут його теж нема!

Світло гасне

МАМАЙ: *(підходить до краю сцени)* Радили мені затісняти особисті зносини з чужинцями... Та тут, як і в політиці, вороги не дають.

З а в і с а

ЧЕТВЕРТА ІНТЕРМЕДІЯ

Виходить Мамай з бандурою. На плечі в нього жовтохвоста папуга. Вдарив у струни і співає:

МАМАЙ: Папугаю, папугаю, птичко злотопера,
Ой, скажи мені, синашу, що робить тепера?
Цілий світ промандрував я, в радості і злості,
Ніде правди не знайшов я. Де зложити кости?

ПАПУГА: Старий ти, Мамаю!

МАМАЙ: Правда, старий приятелю. Минулись ті часи, коли ми розбивалися по світі, як райські птахи. Світові столиці, світова дипломатія, світові дами... Обтерлися наші крила. Виїхав я у світ, коли в Пашківській волості гули гармати, коли ставала до життя пробуджена країна. Виїхав дипломатом, а тепер стою тут з тобою далеко від Європи... сам, саміський як палець.

ПАПУГА: Найсильніше стоїть той, хто стоїть сам!

МАМАЙ: Е-е! Бачу, начитався ти Ібсена, голубе. А життя не паляниця з медом і не коктейлі дипломатичних барів. Дипломатія... політика... високолетні слова... боротьба, розчарування... і не стямися, коли надходить час обрахунку совісти, час сповіді.

ПАПУГА: Ой, грішник ти, Мамаю!

МАМАЙ: Я виїхав у світ і побачив тебе. У золотій клітці, розкішну райську птицю, яка кричала гучні слова! ... Земля і воля! Рівність і братерство народів!.. Я вчепився твого хвоста і полетів за тобою. Я не знав, що ти — тільки папуга.

ПАПУГА: Папуга, папуга!

МАМАЙ: І я, як папуга, вигукував гучні гасла і летів за міражами. Аж одного дня, на бруках чужих міст я зрозумів, що Пашківська волость, моя Пашківка, стала теж міражем. Потім вітер змінився. Ти почала вигукувати гасла, що йшли з Заходу. Мені стало ясно, що чужими кличами далеко не заїдеш. Краще співати скромніше, але власну мелодію.

ПАПУГА: А мистецтво?

МАМАЙ: Із Пашківки — все чуже манило, мов золоті цяцьки. А діткнувши їх, я почув дзвенькіт бляшок. Правдиві цінності криються серед нас.

ПАПУГА: Час! Час!

МАМАЙ: Та ти, синашу, мабуть, здорово постарівся, оглух. Оглух та й перекручуєш. Правда твоя. Час на нас. Покидаєм цей грішний світ і йдемо на безлюдні острови покутувати за промахи, віднайти правду в собі.

ПАПУГА: Пробі!

МАМАЙ: Пливім на тихий океан, на острів, мов Робінзон Крузо, або спочиньмо на якій Гелені, як Наполеон... Станьмо Сквородами еміграції, новими Діогенами. Хай ніхто не заступає нам сонця! Передаймо провід Пашківки у молодші руки. На них пора.

ПАПУГА: Сумна, сумна!

МАМАЙ: Чого сумувати, глухмане? Зійдім з арени з усмішкою, як пристало Мамаєві!

ПАПУГА: Грай на бандурі!

МАМАЙ: Бачиш білий парус на синьому морі? В дорогу? Грай, бандуро!

ПАПУГА: В дорогу! Грай бандуро!

МАМАЙ: *(співає куплету)*

"У житті так все буває: раз внизу, раз зверху".
Так казав колись мудрець наш, тенор Островерха.
За законом протываги, раз тепле — раз зимне —
Дипломатію пашківську хай же трясця гримне.

Колись були Винниченки і Кості Левицькі,
Війна гралася із нами у kota і мишки.
Потім знов на всіх язиках усе замовчало,
І республіка Пашківська теж туди попала.

Курс політики у Львові був тимчасом мудрий,
Та чи мудрий, чи не мудрий, відповісти трудно.
Потім з заходу гриміло і ревіли сурми,
І берменші доборолись до самої труни.

Знову буря прокотилась. Іроніє долі!
Всі слов'яни тепер вкупі — з не своєї волі...
Усіх деспотів розбито. Свобода людині,
Лиш мир в світі каламутять греки, мов на кпини.

Конференції все радять, раз сюди — раз туди,
Доти будуть промовляти, аж війна знов буде.
У Франкфурті як не Мудрий, хай буде Пеленський,
З цього й так хісна нікому, шум лиш велетенський.

Не дивуйтесь, що мішаю всі часи й епохи,
Я не лиш міністр колишній, я й пророк потрохи.
Від'їжджаю з папугаєм, кінець моїй муці,
І народиться з Мамає в новий Конфуцій!

ПАПУГА: Бгаво! Бгаво!

ДІЯ ШОСТА

САН ДОМІНО 1940

*Тропічний острів Сан Доміно. Під пальмою сидить
Мамай і грає на сопілці.*

МАМАЙ: Де це моя П'ятниця? Де це моя ясочка забарилася?

П'ЯТНИЦЯ: *(виглядає з-за куща)* Я тут!

МАМАЙ: П'ятнице, а де моя кохана папуга?

П'ЯТНИЦЯ: Я спекти папугу Робінзоніві на обід.

МАМАЙ: Нещасна, що ти наробила? Це не була звичайна папуга, це був політичний геній! Вона плела язиком безперестанку.

П'ЯТНИЦЯ: А чого вона мені того не сказати? Робінзоне? Це — П'ятниця знайти на березі моря.

МАМАЙ: Голубонько, дай свої коралеві устонька. *(цілує і кривиться)* Та це ж радієвий апарат із розбитого корабля. Стривай, це щось небачене. Ага, та це телевізійний апарат! Ану, давай, змонтуємо його. *(ставить апарат під екран, сідає з П'ятницею перед апаратом)*

Давай, ясочко, наші люльки опію. Покуримо, поміємо, та послухаєм вістей зі світу, із далекої Європи, із рідної Пашківської волости! Гай, гай!

Світло пригасає, освітлений лише екран... Радіо скрегоче марш: "Лілі Марлен". На екрані тінь Фюрера. Овації.

ГОЛОСИ: Гайль Гітлер! Зіг гайль! Зіг гайль! Зіг гайль!

ТІНЬ ФЮРЕРА: *(махав руками)* Deutsche Männer und Frauen! Ich schmiede die Geschichte des deutschen Volkes für zwei Tausend Jahre! *(шум, брава)* Mag sei, was es will der Sieg wird unser sein! *(фанфари, марш, крики. Крик переходить у детонації бомб і стріли гармат.)*

РАДІО: Statione Roma prima e Roma seconda! Eviva Duce! Eviva Mussolini! *(захоплення, стріли, війна)*

Оркестра грає "O sole mio..."

МАМАЙ: Що це там діється у старому світі? Знову війна? Хто хоче збаламутити спокій, нірвану старого Мамай, втомленого життям і тріумфами? Бийтесь і мордуйтеся,

хто має охоту. Я далекий від того світу. Я, як Робінзон Крузо, утік на безлюдний острів океану. Кохана П'ятнице, дай червоні губки і замкни цю чортову скриньку.

РАДІО: Увага! Говорить Київ. Говорить Київ!

МАМАЙ: Стривай, Київ! Україна! Стривай! Боже, Боже! *(падає навколішки перед екраном)*

РАДІО: Передаємо наказ командира першого українського фронту маршала Тимошенка.

ТІНЬ ТИМОШЕНКА: *(на екрані)* Байці і командіри Красной армії! В ажесточонних баях наші вооружонное сіли адіржали светлую пабеду!

МАМАЙ: Славно! Бийте їх, бийте сучих синів!

ТІНЬ: А ти хто такой?

МАМАЙ: *(салютує)* Чумак Мамай з Пашківської волости. Запасний унтерофіцер першого кінного гвардейського полку. Да здраствует цар і самодержець всієї Росії Микола Перший. Ура!

ТІНЬ: Ти ошибся на сто лет! Тепер 1946-ий год!

МАМАЙ: Ні, ні! Я добре пізнаю нашу гвардійську форму, ті золоті пагони! Хай живе цар Микола Перший!

Чути сильний вибух. Світло гасне. Мамай і П'ятниця лежать під екраном.

РАДІО: Увага! Атомово бомба скинена на Гірошіму закінчила війну. Японія капітулює. На світі знову мир.

Світло. Під пальмою Мамай грає на сопілці ліричну мелодію. Чорнолиця П'ятниця дивиться на море, прикладає руку до очей.

П'ЯТНИЦЯ: Робінзон, а-я-яй!.. На морі плисти великий корабель! Робінзон! Багато білих людей. Робінзон, а-я-яй! Корабель плисти на наш острів. Робінзон, а-я-яй!.. Попереду біла жінка, сердита жінка!

МАМАЙ: Де? Люди! Зрада! Братці, та це моя Івга! Ніде на світі не маю від неї спокою. Кінець, тепер я пропав. Святці козацькі, рятуйте душу неповинну! *(хоче втікати)*

ІВГА: *(вбігає)* Та ж це мій Мамай! Пожди! Я сто років тебе шукаю!

Івга вибігає за Мамаєм. На берег острова з усіх боків виходять апатриди.

СТАРШИЙ АПАТРИД: Іменем усіх Ді-Пі й апатридів українського народу беру цей острів Сан Доміно в нашу владсть.

УСІ: Слава! Слава!

СТ. АПАТРИД: Усім тубильцям даємо автономні права!

ЇВГА: *(входить)* Мамай у плящі пустився на море і о, леле, пішов на дно!

УСІ: Леле!

СТ. АПАТРИД: Мамай! Мамай!

УСІ: А-я-я-яй!

СТ. АПАТРИД: Так, це був великий політик. Мамай, амбасадор Пашківської волости і внук козака Мамає. Мамай, великий муж еміграції відійшов у кращий світ. Відійшов туди, де немає болізни, ні печалі. Де немає ні політики, ні жінок. Ціле своє життя він орав в поті чола оці цілинні ниви! І плоди його роботи вирости по всьому світу, як золоті верби. На честь великого вождя старої і нової еміграції посадимо тут, на Сан Доміно, замість пальм — наші верби. Вітер з Пашківки буде шелестіти їх листям і тихо шепотіти казку давніх літ.

УСІ: *(кліпають і витирають сльози)*

СТ. АПАТРИД: Не плачте браття і сестри, не сумуйте. Горі ім'єм серця! Серед верб збудуємо Мамаєві пам'ятник із залізобетону! На лівій руці держатиме Вождь свою кохану папугу, а права рука вказуватиме туди, у далечінь, де осталися вишневі садки. Ось, наприклад, так. *(стає в позу, всі апатриди роблять те саме)* Біля пам'ятника заінстальюємо радієві гучномовці, які передаватимуть золоті сентенції Мамаєвого папугая і музику потрісканих грамофонних пластинок з Ляндеку.

УСІ: З Ляндеку!

СТ. АПАТРИД: До праці, апатридські мужі! Інженери, будуйте курені нової Сандомінської Січі такими темпами, як будували бараки в українських таборах. Плянтуйте мерщій спортове грище, бо перед нами великі бої!

УСІ: Бої!

СТ. АПАТРИД: Відкривайте кооперативу з кислими дактилями! Читайте "попід — понад і поза шерстю"! Спішіть у лазню, бо кожний апатрид повинен бодай раз у рік викупатися!

УСІ: Викупатися!

СТ. АПАТРИД: Висилайте телеграми до Франкфурту, до Риму,
до земляків у Канаді "Ми прибули і ростем"!

УСІ: Ростем!

СТ. АПАТРИД: Хай живе Мамаївка!

УСІ: Мамаївка!

СТ. АПАТРИД: І Мамай!

УСІ: І Мамай!

СТ. АПАТРИД: І Мамаїв папугай!

УСІ: Папугай!

СТ. АПАТРИД: Цей острів назвемо "Мамаївка", а нашим гербом
буде папуга.

УСІ: Папуга!

ФІНАЛ

1. Пливе, пливе до ясних зір,
На океан, у джунглів бір.
Таке вже наше історичне є призначення,
Стара Європа нам тепер без значення!

Ідем, ідем у джунглів бір,
На тихі води, ген до зір!
Покинули журби й печалі,
Несемо вам нові скрижалі
Емігрантських правд і вір!..

Рефрен: Слава й честь Мамаю
В нашім новім краю!
Січ Сан Доміно — новий рай —
Тож, Боже, помагай!
Наш герб — це папугай
І вічно житиме
В серцях у нас Мамай!

2. Новим життям ми заживем,
Сокіл, Просвіту, Луг ми закладем.
І за традицією теж кооперацію,
Щоб фінансово підкріпити націю...

Ідем, ідем у джунглів бір,
На тихі води, ген до зір!
Покинули журби й печалі,
Несемо вам нові скрижалі
Емігрантських правд і вір!

Рефрен: Слава й честь Мамаю...

3. Хай лине пісня про Мамаю,
Хай лине гимн про папугая.
Нарешті ми добилися щасливих берегів,
Тож лунко лине нині апатридський спів!

Ідем, ідем у джунглів бір,
На тихі води, ген до зір!
Покинули журби й печалі,
Несемо вам нові скрижалі
Емігрантських правд і вір!!!

З А В І С А

ХОЖДЕНІЄ МАМАЯ ПО ДРУГОМУ СВІТІ

Містерійне дійство в 6-ти картинах

ХОЖДЕНІЄ МАМАЯ ПО ДРУГОМУ СВІТІ

*Прем'єра 3 травня 1948**Театр-Студія Йосипа Гірняка**Міттенвальд, Німеччина*

ДІЙОВІ ОСОБИ

1. *Морське дно*

Мамай	Йосип Гірняк
Сковорода	Антін Кривецький
Еврідіка	Люба Сай
Орфей	Петро Ковальчук
Сократ	Борис Пальчевський
Ксантипа	Іва Куліш
Данте	Володимир Лисняк
Русалка 1	Тамара Позняківна
Русалка 2	Ірина Варцаба
Русалка 3	Ніля Безкоровайна
Скрипкове сольо	Лев Гуменний

Перша інтермедія

Цербер	Микола Герус
Мамай	Йосип Гірняк

II. *Чистилище*

Чоловіче тріо	Степан Залеський, Володимир Змій, Мирон Чолган
Цокотуха 1	Тамара Позняківна
Цокотуха 2	Ірина Варцаба
Учениця	Ніля Безкоровайна
Дон Жуан	Микола Герус
Політик 1	Борис Пальчевський
Політик 2	Петро Ковальчук
Магістер	Володимир Лисняк
Проф. Швець	Антін Кривецький
Кухарка	Іва Куліш
Молодичка	Люба Сай
Відьма	Ірина Варцаба
Мамай	Йосип Гірняк

Друга інтермедія

Політик 1
Політик 2
Політик 3

Степан Залеський
Мирон Чолган
Володимир Змій

III. Консолидація

Предсідник
Генеральний секретар
Голова РУМ-у
Пані М'якосердечинська
Ді-Пі 1
Ді-Пі 2
Мамає
Гамлет
Посланець

Мирон Чолган
Антін Кривецький
Степан Залеський
Тамара Позняківна
Володимир Змій
Степан Залеський
Йосип Гірняк
Володимир Лисняк
Петро Ковальчук

IV. Олімп

Зевс
Мамає
Марксос
Паріс
Аполлонов
Гефайстов
Афродіта
Атена
Гера
Олена
Журналіст-американець 1
Журналіст-американець 2
Ангел Миру

Антін Кривецький
Йосип Гірняк
Борис Пальчевський
Степан Залеський
Мирон Чолган
Володимир Змій
Тамара Позняківна
Ніля Безкоровайна
Люба Сай
Ірина Варцаба
Володимир Лисняк
Петро Ковальчук
Микола Герус

Третя інтермедія

Смерть
Мамає

Мирон Чолган
Йосип Гірняк

V. Ад
Запорожці

Залеський, Лисняк, Кривецький,
Змій, Ковальчук
Йосип Гірняк
Люба Сай
Тамара Позняківна
Мирон Чолган
Ірина Варцаба

Мамає
Танго — спів
Танго — танок
Смерть
Відьма

Четверта інтермедія

Мамай
Дівчина

Йосип Гірняк
Ніля Безкоровайна

VI. Рай
Політик 1
Політик 2
Політик 3

Степан Залеський
Мирон Чолган
Володимир Змій

Запорожці, святкова громада киян

Постановка	—	Йосип Гірняк
Режисер	—	Олімпія Добровольська
Сценічне оформлення	—	Мирон Чолган
Хореографія	—	Валентина Переяславець
Керівники оркестри	—	Богдан Гірняк і Лев Гуменний

КАРТИНА I

На дні моря. На екрані детальки: сирена, морські водорості і дата акції — 1948 р. Такі ж самі, із картону два-три кущі (приставки) на авансцені. Сцена і екран у синьому світлі; романтика дна моря. Три Русалки, у зеленому марлевому строї, куняють у різних кутах сцени — так, що спершу виглядають теж мов зелені кущі. Під екраном, збоку, бочка. У ній лежить український Діоген — Скворода. З бочки видно тільки босі ноги. Коли підноситься завіса, на блакитно-освітченому екрані пропливає тінь рибок. Оркестра грає "Баркаролю" (з Оповідань Гофмана). В одному моменті нога підноситься — музика вриває. З бочки вилізає рука, чухає ногу. Нога падає додола. Музика починає грати. За хвилину те саме повторюється з другою ногою. Втретє перериває музику голосне позіхання.

ГОЛОС СКОВОРОДИ: Аа...

У цьому моменті він повертається у бочці і ноги змінюють позицію на 180°. Музика вриває. Екран меркне. Підводиться Перша Русалка, підбігає до бочки, лоскоче Сквороду в п'яту й хіхоче. За нею Друга і Третя. Стають уряд. Оркестра грає вальс сирен.

Танок русалок

При кінці танку, із сутінків, під такт музики надпливає Мамай, одягнений як в останній сцені "Сну української ночі". Руками робить рухи плавання — так пропливає довкола сцени. Його оточують Русалки.

ПЕРША РУСАЛКА: Хто це?

ДРУГА РУСАЛКА: Хто це?

ТРЕТЯ РУСАЛКА: Хто це?

ПЕРША РУСАЛКА: О!..

ДРУГА РУСАЛКА: О!..

ТРЕТЯ РУСАЛКА: О!..

ТРИ РУСАЛКИ: *(разом)* Мужчина! О!..

Відскакують від Мамає. Музика вриває. Мамає стає по середині сцени стомлений довгою підводною плавбою.

ПЕРША РУСАЛКА: Сестрички! Справжня людина!

ДРУГА РУСАЛКА: Ще свіжий, теплий мужчина!

ТРЕТЯ РУСАЛКА: З широкими, як брама, плечима!

УСІ РУСАЛКИ: *(разом, мрійливо)* Ах!..

ПЕРША РУСАЛКА: Що за профіль!

ДРУГА РУСАЛКА: Це, здається, кинджал у нього за поясом!

МАМАЙ: *(простягає руки)* У-ха!..

ТРЕТЯ РУСАЛКА: І говорить стопроцентним басом!

ПЕРША РУСАЛКА: Умру, як його не діткнуся ще раз.

Русалки підбігають до Мамає, лоскочуть його, Мамає підскакує, дригає ногами.

МАМАЙ: У-га-га!.. От, капосні рибки щипають! А цур вам, одчепіться! *(відганяється від Русалок)* І що це за морське зілля? Ох, і втомився. Тисячі кілометрів проплив під морською водою. Це вам не те, що вшкварнути дипломатичну промову, або заїхати якому там міністрові межиочі. Мені від утоми ніженьки гнуться і біле тіло козацьке молодецьке в'яне... Ух... І де це я опинився? На дні Тихого океану, чи в Чорному Караїмському морі? І компаса катма. Хоч би в яку люпу подивився...

ПЕРША РУСАЛКА: *(поправляючи зачіску)* Він на мене дивиться.

ДРУГА РУСАЛКА: *(вигинається як кітка)* Ні, на мене.

ТРЕТЯ РУСАЛКА: *(підбігає до Мамає)* Бачиш, у мене модне мідяне волосся.

МАМАЙ: *(свиснув)* Ф'ю!.. Що я бачу!

РУСАЛКИ: О! *(захіхотали і пурхнули на боки)*

МАМАЙ: Боже православний! Аж три нараз!

Оркестра: фокстрот

П а н т о м і м а :

Русалки підбігають і відбігають від Мамає. Він, ніби плаваючи, ловить їх. Урешті ловить одну й обіймає. Тоді дві інші, із заздрусти, підіймають крик.

ДВІ РУСАЛКИ: Рятунку!

ПЕРША РУСАЛКА: (в Мамаєвих обіймах) Ах!..

ДРУГА РУСАЛКА: Поліція! Напад на безборонних морських дівиць!

ТРЕТЯ РУСАЛКА: Що він хоче робити?!

МАМАЙ: Зараз побачите.

ПЕРША РУСАЛКА: (в обіймах) Ох!..

ДРУГА РУСАЛКА: (підбігає до бочки) Пане Грицьку! Галло!

ТРЕТЯ РУСАЛКА: Руштеся! Рятуйте!

ДРУГА РУСАЛКА: Та вилізьте зі своєї бочки!

ГОЛОС СКОВОРОДИ: (з бочки) Що таке, а?..

ТРЕТЯ РУСАЛКА: Аварія!

ДРУГА РУСАЛКА: Аварія в акварії!

ГОЛОС СКОВОРОДИ: А?.. (чуває ногу об ногу)

РУСАЛКИ: (Лопочуть кулаками в бочку) Пане Скворода!

Мамає цілує Першу Русалку. Третя й Друга Русалки витягають Сквороду за ноги з бочки. Нога його гупає об землю. Музика вриває. Скворода підводиться на ноги і витріщає очі на Мамає. Мамає випускає з рук Русалку.

СКОВОРОДА: (в закованих білих штаних, босі ноги, свитка, в руках сопілка, а на голові шолом таборового поліціянта; він поправляє шолом і позіхає) Що таке, дівичі, заціні і чесні? Що таке чиниться в акварії небеснім?

РУСАЛКИ: Хуліган! Напастував нас! Хотів нас задушити.

МАМАЙ: Тю їм до біса! Завжди те саме. Тягнуть нас на спокусу, а потім роблять скандал.

СКОВОРОДА: (грізно поправивши шолом) Ім'я і отечество вашеці!

МАМАЙ: Мамає — професійний дипломат і міністер Пашківської волости.

СКОВОРОДА: А!.. (позіхає і чувається ліниво в потилицю)

МАМАЙ: Не чули? Ви про мене, чумака Мамає, не чули? (заломлює руки) Ось тобі! О, політична темното українського народу. Я страждаю, горюю все життя для

неньки Пашківки, а вони про мене й не чули!

СКОВОРОДА: (до Русалок) Что то за галас, добувавшийся із чрева того члека?

МАМАЙ: Члена? Члена уряду Пашківської республіки!

СКОВОРОДА: А-гей, панянки добре уродзоні, дайте мені мою свічку хай придивлюсь подобію креатури цеї! (Русалки заворушились) Ах, ви нецноти, знов узяли її в мене, щоб гратись аще гольдкремом усяческим?

РУСАЛКИ: Хі-хі-хі... (вбігають із сцени)

МАМАЙ: Так це ви Діоген! Філософ, що шукає людини на дні моря.

СКОВОРОДА: Во время оне ходил і я по землі і шукав зі свічкою людей праведних. Українським Сократом і Діогеном козацьким був я. Не орал, не сіяв, не воїнствував, і до жадної партії не належав — а мудрості Божія і людської навчав.

МАМАЙ: Григорій Савич! "Світ ловив тебе та не впіймав"!

СКОВОРОДА: (подивився згори на Мамая, дмухнув у сопілку і зачитував свою філософічну цитату) "Тікай от слави, обіймай самоту..."

МАМАЙ: (на боці) Ага, обіймай... А опісля скандал.

СКОВОРОДА: "... люби убожество, цілуй цілопремудріє"...

МАМАЙ: Як, як? Цілуй тіло премудрее?

СКОВОРОДА: (поглянув на Мамая і патетично) "Пізнай самого себе, але нікому о том не кажи"... (і свиснув на сопілці)

МАМАЙ: Я так робив, Григорію Савичу, їй-Богу, так робив!

СКОВОРОДА: Чему же ти, чоловіче Божий, покинув землю, мать твою рідную?

МАМАЙ: Остогидла мені, шановний професоре, ота земна куля. А найпаче проклята політика і баби. Через власну жінку, лиху відьму Ївгу зійшов я зі світу, кинувся в море.

СКОВОРОДА: "Баба єсть начало і загибель роду чоловіческого і всяческої філософії"...

МАМАЙ: Правда, Григорію Савичу! Баба ловила мене, та не впіймала!

СКОВОРОДА: ... але впіймає! Не знаєш бо ти хитромудрія роду Євиного... І тут, на цьому світі, не дають вони мудрецам спокою.

МАМАЙ: Ми керуємо світом, а нами жінки.

СКОВОРОДА: Хто так сказав?

МАМАЙ: Я, і... Люї XV-ий.

СКОВОРОДА: Говорив із ним, і з тим твоїм Люїсом. Говорив...

Усі вони, брат, прийшли сюди із суєти житейської.

МАМАЙ: А чого, Савичу, ви не в небі?

СКОВОРОДА: Та у нас там заложили три академії, три наукові товариства, а їсти нема що. Так я став тут на практичну роботу. Колись був перевізник Харон. Читал — бить может — ти в книгах гречеських, а?... А тепер я перевозжу на човні небіжчиків через річку забуття Лету, у Гадес.

МАМАЙ: Невже і я небіжчик, га?

СКОВОРОДА: Так єсть, чоловіче політичеський. "Дякуй Всевишньому, що потрібне зробив легким, а легке непотрібним"...

МАМАЙ: Прощай, білий світе запорозький. Уже я не Мамай, а тінь. Натє, Григорію Савичу, копійку. З-під черенного зуба витягаю для вас. Натє! Лізьмо в барку і пускаймось через отую Леду, як лебеді.

СКОВОРОДА: Е, брат, що мені з твоєї копійки? Что она тепер стоїть? Єсли б так одна американська цигарета...

МАМАЙ: Стривай, ось останній бичок, найкращий сан-домінський сорт. Натє!

СКОВОРОДА: Ех, бачу, що той ваш світ тоже на пси ізійшов.

МАМАЙ: А я ще востаннє цмокну свою чумацьку пюльку.

Хвилинку оба, присівши, пускають мовчки димок. Оркєстра грає знову "Баркаролю". Зліва надходить Еврідіка, французька дівчина з п'єси Ануї; коротка спідничка, светєр, гладка зачіска. Підходить, немов причинна, до Сквороди.

ЕВРІДІКА: Запах цигарки, запах цигарки з правдивого світу. Мєс'є Скворода, дайте потягнути.

СКОВОРОДА: (до Мамає) Еврідіка, чувал?..

ЕВРІДІКА: Бодай один раз, мєс'є.

СКОВОРОДА. "О, жєнщино, спокушеніє роду чоловічєского!"...
Ти куди?

ЕВРІДІКА: У Париж, до мєс'є Ануї, в театр... Дайте, раз зятягнутись!

СКОВОРОДА: Ех, зілля Євине! Покрийому утікає од мужа свого, од Орфея?

МАМАЙ: (до Еврідіки) Ось вам, ще одного бичка знайшов.

ЕВРІДІКА. Мерсі. *(бере)* Як повернуся, зможемо зустрінутись...

ГОЛОС З-ЗА СЦЕНИ: Еврідіко! Еврідіко!

СКОВОРОДА: Стань, не слишиш? Муж твой, Орфей, тебе зовить!

ЕВРІДІКА: *(надслухує)* Хто?

ГОЛОС З-ЗА СЦЕНИ: Еврідіко! Не йди! Еврідіко!

ЕВРІДІКА: Орфей...

На екрані, що засвічується, появляється тїнь скрипаля. Тїнь грає на скрипці тужну мелодію:

К о н ц е р т о в е с о л ь о

При кінці на сцену під музику виходять три Русалки, вони оточують Еврідіку і танковими кроками, у хороводі виводять її зі сцени. Саме тоді, коли Орфей кінчає, Скворода стукає сопілкою в бочку.

СКОВОРОДА: А-гей! Пане Орфею, жона ваша втекла. Шкода задурно махати смиком. *(тїнь скрипаля сумно клонить голову, рука зі скрипкою падає вниз)*

МАМАЙ: *(підносить люльку)* Та я б її цією люлькою по крижах! *(біля тїні Орфея, на екрані з'являється друга тїнь; лиса маківка в окулярах, борода по пояс, під пахвою портфель)* А це хто?

СКОВОРОДА: Сократ, філософ гречеський.

СОКРАТ: *(на екрані)* Бачиш, Орфею, не проси жінки, бо вона завжди навпаки зробить. До неї замість смичка треба батога, як каже мій колега Ніцше.

ОРФЕЙ: Великий Сократе! Скажи, що мені робити, жити з нею, чи без неї?

СОКРАТ: Роби як хочеш. Чи зробиш так, чи сяк — усе одно пізніше будеш жалувати.

ГОЛОС КСАНТИПИ: Сократе! Сократе!

СОКРАТ: *(сплеснув з переляку руками)* Маєш тобі! Ксантипу біс несе, бувай!

Обидва зникають з екрану.

МАМАЙ: *(підстрибуючи)* Григорію Савичу, скрийте мене! Це голос наче моєї Ївги. *(на екрані тїнь Ксантипи, тягне за бороду Сократа)*

КСАНТИПА: Ти куди знову?

СОКРАТ: Я тільки на конгрес філософів. Маю диспут з паном Сартром.

КСАНТИПА: А приділ хто вибере? Марш до хати! *(грозить кулаком)*

СОКРАТ: Ксантипо! Ідеться про питання чи ми існуємо справді.

КСАНТИПА: Ти сумніваєшся, чи я існую? *(вириває Сократові портфель)* Маєш! *(б'є портфелем Сократа по голові; екран гасне. Тіні пропадають. По хвилині з-за бочки виглядають голови Сковороди і Мамає)*

МАМАЙ: Свят, свят, свят! Тут ще гірше, ніж на землі.

СКОВОРОДА: Філософія єсть женщина і женщина єсть кінець філософії життя нашого. *(підносить до уст сопілку і свище сумну мелодію; екран засвічується знову, на ньому тінь Данте)*

ТІНЬ ДАНТЕ: Бон-джорно, мої друзі!

МАМАЙ: А це хто знову?

ТІНЬ ДАНТЕ: Не лякайся, мій приятелю. Я Данте Аліґ'єрі, автор "Божественної комедії", що пройшов колись небо, пело і землю. І тобі судилося пройти моїми слідами. Побачиш чистилище і пекло, і небо українського народу. Сідай у човен і пливи у царство тіней.

МАМАЙ: А я не заблуджу, сеньйоре?

ДАНТЕ: Як мене вів Вергілій, так тебе провадитиме тінь творця вашої "Енеїди". Іди. *(зникає)*

МАМАЙ: Григорію Савичу! Бачите, я дістав запрошення на нове дипломатичне турне. Давайте мерщій барку і я пливу у білий світ!

Сідають у бочку і плывуть.

СКОВОРОДА: *(співає)*

Всякому городу нрав і права

Всяка імеєт свій ум голова.

МАМАЙ: Всякого прихоті водять за ніс,

Всякій імеєт к наживі свій біс!

ОБИДВА: Всякій, хто вищий, той нижчого гне,

Дужий безсилога давить і жме.

Втекти од світу це рада одна

І жить у Гадесі, як ми, без гріха!..

Мамає і Сковорода, веслуючи відпливають. Музика грає мелодію, як вальс. Русалки у ритмі вальса крутяться перед екраном. На екрані появляється тінь Мамає і махає рукою.

ТІНЬ МАМАЯ: Прощайте, Григорію Савичу, прощайте дівчатонька! Прощай грішний світе! *(екран гасне)*

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ПЕРША

Перед завісою. З одного боку йде Мамай з клунком. Йому назустріч урядовець ІРО — Цербер.

ЦЕРБЕР: Стоп! Ви хто?

МАМАЙ: Чумак Мамай.

ЦЕРБЕР: Ді-Пі?

МАМАЙ: Ді-Пі, вибачте за слово, маю.

ЦЕРБЕР: Покажіть!

МАМАЙ: Та бійтесь Бога, містер Цербер, люди дивляться.

ЦЕРБЕР: Значить, не маєте. Скрінінг переходили?

МАМАЙ: Скрінінг? А це що за напасть?

ЦЕРБЕР: Сідайте!

МАМАЙ: Дякую, я постою.

ЦЕРБЕР: О, ви чемні, надаєтеся на Ді-Пі. Піднесіть руку!

МАМАЙ: Як, піднести руку на вашу фізіономію?

ЦЕРБЕР: Піднесіть два пальці і повторіть: Присягаю, що відповідатиму правду...

МАМАЙ: ... відповідатиму... *(наб'ік)* я підніс один палець можу брехати.

ЦЕРБЕР: Ви народились? *(заглядає в папери)*

МАМАЙ: Певно.

ЦЕРБЕР: Де?

МАМАЙ: У запічку.

ЦЕРБЕР: Що?

МАМАЙ: В Пашківці... то є, ні... у Коломії...

ЦЕРБЕР: Країна?

МАМАЙ: *(уб'ік)* Що б то найліпше сказати? Еспанія, чи Португалія? *(голосно)* Була Австрія...

ЦЕРБЕР: Пізніше Польща? *(записує)*. Національність польська.

МАМАЙ: Боронь Боже, прошу пана.

ЦЕРБЕР: Раз ви народилися в області, що належала до Польщі, то ви поляк.

МАМАЙ: А от я вродився в Україні, а створив Пашківську державу.

ЦЕРБЕР: Що ви були в 1917 році?

МАМАЙ: Демократ.

ЦЕРБЕР: А в 1920?

МАМАЙ: Антидемократ.

ЦЕРБЕР: У 1928?

МАМАЙ: Демократ.

ЦЕРБЕР: А в 1935?

МАМАЙ: Антидемократ.

ЦЕРБЕР: В 1941?

МАМАЙ: А...а...а... — демократ.

ЦЕРБЕР: Значить, ви професійний політик. Чому не хочете повернутися додому?

МАМАЙ: Бо... бо... боюся.

ЦЕРБЕР: Значить, політичний емігрант.

МАМАЙ: Так, так, політичний емігрант. *(набоці)* Боюся моєї ївги.

ЦЕРБЕР: Який у вашого діда був ніс?

МАМАЙ: Аполітичний.

ЦЕРБЕР: А з Катериною II-ою що було?

МАМАЙ: Містер Цербер, та яка тут логіка?

ЦЕРБЕР: Тут скрінінг і з логікою нічого спільного не має.

МАМАЙ: Ага! То допишіть ще, що мій дід, крім Катерини, мав ще Горпину, Василицю, Хвеську...

ЦЕРБЕР: Коли будете саботувати, я вас вискрінінгую і не дістанете ні одної кальорії.

МАМАЙ: Що мені кальорії, а чи їсти я дістану?

ЦЕРБЕР: Куди хочете вимандрувати?

МАМАЙ: До раю.

ЦЕРБЕР: Окей. Один на сто тисяч, що хоче репатріюватись до раю. Маєте тут справку до табору номер 00-00. Сидіть там і чекайте.

МАМАЙ: А як буде війна?

ЦЕРБЕР: То вас вивезуть.

МАМАЙ: Але хто?

ЦЕРБЕР: Поживете, то побачите. Але вивезуть напевно. Гут-байте. *(виходить)*

МАМАЙ: *(підбігає за ним)* Містер Цербер, а коли наступний скрінінг?

КАРТИНА II

На екрані напис: Д. П. Кемп "Чистилище". Деталь: вікно з дівівською трубою-димарем. Сіро-жовтаве освітлення.

- ДІ-ПІ ТРІО:
1. В чистилищі так день за днем минає,
День за днем минає,
За днями рік.
    В чистилищі так рік за роком тає,
    Рік за роком тає,
    Пропадає вік.
  2. В чистилищі все хтось чогось чекає
Ще чогось чекає,
Та надарма.
    Тут і молитва вже не помагає
    І не помагає,
    Воскова свіча.

ПАНТОМІМА ТАБОРОВОГО ДНЯ

Перша частина: Дві лягрові цокотухи виносять прану білизну. Розвішують на шнурках, що обабіч екрану: сорочки, штанці, рушники. Вітаються, обіймаються, шепочуть на-вухо плітки. Відкривають уста, почувши одна від одної цікаві речі, сплескують руками, знову прощаються і виходять. Пантоміму пояснює співочим текстом тріо:

- ТРІО:
3. Уранці жінка жінку зустрічає,
Плітки розповідає,
Пере білизну.
    Добродійка мораль обороняє,
    Мораль обороняє,
    Стереже дочку.

Справа Учениця, у чорній беретці. За нею таборовий Дон Жуан, вузькі штани, жакета по коліна. Говорять при музиці.

УЧЕНИЦЯ: Який романтичний вечір.

ДОН ЖУАН: О, зірка впала з неба.

УЧЕНИЦЯ: Ви нічого не побажали собі, щоб сповнилося?

ДОН ЖУАН: Я вже побажав.

УЧЕНИЦЯ: То чого ж стоїте, як спаралізований?

ДОН ЖУАН: !!! (*вибігають*)

Друга частина: два політики. Один зліва, другий справа, показують собі дві різні газети, тицяють туди пальцями, гарячаться, дискутують. Скачуть до очей, махають руками, врешті б'ють один одного по лиці і, притискаючи до грудей газети, виходять.

Тріо коментує пантоміму співом:

4. Один одного вовком зустрічає
Один одного лає,
За політику.

Тут принцип найважлишу силу має,
За те всяк може обірвати
В пощочину.

Сцена пуста. Тільки Тріо.

5. Діпівська безнадія серце огортає,
Серце й розум крає,
Наводить сум.

Людей нормальних більше тут немає,
Більше тут немає,
Лише п а н о п т и к у м.

Виходять у колесі поодинокі фігурки паноптикуму. Ідуть автоматичним ходом, з рухами лялочок. Стаючи обличчям до публіки, поодинокі фігурки зупиняються, співає свій куплет, а потім колесо знову рушає.

ПЕРША ФІГУРКА: (*на мелодію "Веселої вдови"*)

МАГІСТЕР

З професії магістер,
Таборовий я міністер,
Хоч без університету,
Втішаюсь авторитетом.

Я альфа і омега,
Де треба і не треба,
Як у французів короля
Мій клич: табор — це я.

ДРУГА ФІГУРКА: (*на мелодію "Бо я вас, очі сині"*)

УЧЕНИЦЯ

Бо я вас, очі сині,
 Люблю вже не віднині,
 Я хлопців люблю і їх голублю все...
 Хоч я ще учениця,
 Любов не таємниця,
 І знаю добре, де перець той росте...

ТРЕТЯ ФІГУРКА: *(на мелодію "Я си співам")*

ДОН ЖУАН

Блюза в мене по коліна,
 Занимаюсь легким ділом,
 Продаю тут, там купую,
 Тут вциганю, там вторгую.
 Колись скромним був Іваном,
 А тепер я Дон Жуаном
 По таборі похожаю
 І дівочок 200 маю.

ЧЕТВЕРТА ФІГУРКА: *(в руці черевик і голка з дратвою)*

НАУКОВЕЦЬ

Книги — морська глибина,
 Я пірнув у них до дна!
 Як прийшла голодна мить,
 Маю тих книжок досить.
 Відколи ремісники
 Записались у пани,
 Я книжкам зробив кінець
 Не професор я, а швець. *(шиє черевик)*

Нагло дзвонить бляшане тараккало.

ГОЛОС З-ЗА ЕКРАНУ: Обід!..

Всі кидаються, шум і метушня. Під час цього на підвищення біля екрану вилізає кухарка в білому халаті, з варехою. Біля неї твориться з Фігурок та членів Тріо черга, але без порядку. Вбігають ще дві Цокотухи з баньками та ще дехто. Врешті входить і Мамай, у дівівському вбранні — мозаїці одягового магазину, у руці бляшанка. Він пхається на початок черги. Один лізе наперед одного і так постає "перпетуум мобіле": хто був першим, стає останнім, і знову пхається першим.

1-ИЙ Ді-Пі: Це моє місце!

2-ИЙ Ді-Пі: Вибачте, але я тут був перший!

1-ИЙ Ді-Пі: Вибачаю! (*вилухає другого*)

1-ША ЦОКОТУХА: Безличність!

2-ГА ЦОКОТУХА: Пустіть! Я мати семеро близнюків!

3-ИЙ Ді-Пі: Я ще вчора тут був!

4-ИЙ Ді-Пі: (*до Мамая*) Ідіть на кінець черги.

МАМАЙ: Я там був, але там теж стоять люди!

2-ГА ЦОКОТУХА: Поцілуйте мене в ніс!

УСІ: Га, га, га!..

МАМАЙ: Свят, свят! Та це як на війні!

УЧЕНИЦЯ: Не щипайте, я маю нареченого!

1-ША ЦОКОТУХА: Рятуйте, мене хтось обіймає ззаду!

ПРОФЕСОР: Ото нещастя. І знову лишиться мені сьогодні
сама вода.

ДОН ЖУАН: (*струшуючи порошок з блюзи*) Нехай пролетаріят повириває собі чуби. Я піду додому і "спущу" свинячу консерву. (*закурює, кидає зневажливо сірник і виходить*)

Біля кухаря знову галас і бійка.

ХТОСЬ: Це моє місце.

ДРУГИЙ: Ні, моє!

ТРЕТІЙ: Ідіть, бо вдарю!

ЧЕТВЕРТИЙ: Гвалт!

МОЛОДИЧКА: Пустіть мене без черги, я вагітна!

ХТОСЬ: Відколи?

МОЛОДИЧКА: Від вчора!

УСІ: Га, га, га...

1-ША ЦОКОТУХА: Я млію! (*падає на Мамая*).

2-ГА ЦОКОТУХА: Безличність!

МАМАЙ: Цур вам та пек! Чи з цією зупою чи без неї — все одно помреш від голоду в цьому чистилищі...

Відходить набік і сідає сумно, звисивши голову над пустою бляшанкою. Кухарка роздає варехою зупу до бляшанок.

Усі підходять і відходять, співаючи анемічно:

"З у п а"

- ГУРТ: Зупа, зупа
Щоденно зупа, зупа:
Як м'яч живіт
Немилий всім нам світ.
                            Зупа, зупа
                            І ще раз тільки зупа,
                            А хай же біс
                            Прокляту зупу їсть.
- ЧОЛОВІЧЕ СОЛЬО: З гаферфльоків, з сої, з крупів,
                            Зупа ця щодня.
                            Нас від зупи крутить в пупі
                            Ріже, як коса.
- ГУРТ: Зупа, зупа... (рефрен)
- ЖІНОЧЕ СОЛЬО: Так нас доля всіх, як ступа,
                            Зупою товче,
                            Зупа, зупа, ще раз зупа
                            Зупа, зупа все!
- ГУРТ: Зупа, зупа... (рефрен)

Ді-пі відходять по черзі зі сцени. Кухарка теж. Остання йде Молодичка. Веселенька, ще звечора сьорбнула самогону. Сама собі приспівує:

- МОЛОДИЧКА: І шумить і гуде,
                            Дрібен дощик паде,
                            А хто ж мене молодую
                            Додомоньку поведе?
- МАМАЙ: Тю, до біса! Який з мене козак Мамай, коли я не
                            достану зупи від цієї молодички! А може запросить на
                            вечерю зі свининою й чаркою? (співає)
                            Я, Мамай, я козак,
                            Я, Мамай, я чумак!
                            Стривай, стривай, молодичко,
                            Я додому проведу!
- МОЛОДИЧКА: Ой прошу ж я тебе,
                            Не веди ж ти мене.
                            Сердитого мужа маю,
                            Буде бити мене!

Мамай танцює вколо з Молодичкою.

МОЛОДИЧКА: Хі, хі, хі! От і напилася "штутгартівки" аж під ребром лоскоче. Хі, хі, хі! Хочеш, ще й тобі буде?

МАМАЙ: Молодице! Пані інженерова чи магістратова чи як тебе! Голубонько! Серденько! Давай поженихаємося!

МОЛОДИЧКА: Хі, хі, хі... Ти не жонатий?

МАМАЙ: Їй-бо ні!

МОЛОДИЧКА: А ревнивий? За мною весь табір літає.

МАМАЙ: Ова! Великий мені табір — три тисячі мешканців!..

МОЛОДИЧКА: Отаких люблю! *(обнімає його й цілує)*

Світло гасне. Шум і свисти. На екрані Відьма.

ЇВГА: Мамаю! Ти мене і на тому світі зраджуєш? Пожди, сучий Мамаю, я тебе піймаю! *(шум)*

Мамай падає з переляку.

МАМАЙ: Ївга! Рятуйте! Рятуйте!

Шум. Молодичка зникає. Вбігають три Політики.

ПЕРШИЙ: Бийте! Бийте хлопці! Не давайтеся!

ДРУГИЙ: Пождіть! Ганьба! Бийте!

ТРЕТІЙ: Хто кликав рятунку?

МАМАЙ: *(на долівці)* Це я, Мамай.

ПОЛІТИКИ: Що сталося? Пане прем'єре?

МАМАЙ: Жінка моя, проклята відьма Ївга! Свят, свят!.. От і налякався... Вже її нема?.. Спасибі, що виручили.

2-ИЙ і 3-ІЙ: *(розчаровано)* А ми думали, що це вже консолідаційні збори почалися...

ПЕРШИЙ: Пане Мамаю! Ви мусите вступити до моєї партії, бо я вас вирятував.

ДРУГИЙ: Ні, до моєї, бо це я!

ТРЕТІЙ: Брехня! Ви вступите до моєї.

МАМАЙ: *(підводиться)* Я рад би записатись до кожної вашої партії зокрема, але не можу.

ВСІ ТРИ: *(нараз)* Чому?

МАМАЙ: Бо я маю свою власну партію.

ВСІ ТРИ: ???... *(по хвилині)* То ходіть на збори, бо не маємо з ким сперечатись! Ходіть!

Музика: "І шумить і гуде".

ВСІ:

І шумить і гуде
Дрібен дощик паде,
Наша єдність не пропала,
Бо Мамай на збори йде!

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ДРУГА

Перед завісою три Політики.

ПЕРШИЙ: Шановні пані й панове! Вибачте, що дозволю собі на кілька хвилин зупинити вашу увагу, але справа вимагає від нас великої чуйности. Ідеться не тільки про актуальну політичну подію, ідеться про справу підставового значення. Маю на думці появу на нашому політичному обрії нової фігури. Ви певно догадуєтесь, що маю на думці пана Мамаю.

Немає, гадаю, потреби підкреслювати, що для нашої суспільности означає поява ще одного діяча з політичним минулим! Це означає скріплення нашого авторитету серед своїх і чужих. Мамай, великий муж і дипломат, створив епоху. Він є символом Пашківки, яку ми всі носимо в серцях. На жаль, заіснували факти, які ставлять під сумнів наше позитивне ставлення до особи пана Мамаю. Залишаю на боці ряд його помилок під час прем'єрування у Пашківці, низку дефравдацій державного майна, ганебний політичний анальфабетизм і т. д. — все це я замовчую перед вами... Але що робить тепер пан прем'єр? Замало йому дотеперішньої слави. Пан Мамай проголосив свій власний "консолідаційний" уряд. Прошу панства, це безличність чистої води! Тільки наш уряд є єдиноправним політичним центром чистилища. Ми знаємо прекрасно, звідкіль вітер віє! Прецінь, це публічна таємниця, що Мамаю застукано "інфлягранті" з жінкою достойника відомої

всім нам партії, а недавно цей запроданець дістав у подарунку (з чиїх рук, не потребує виразніше казати!) пачку турецьких цигарок!.. Питаюся, чи чесні це методи політичної боротьби?! Мамає і його папуга це маріонетки у руках наших противників. Кінчу золотою сентенцією Мамаєвої таки папуги: "Партії — зло велике, єдина партія — найбільше!" (*виходить*)

ДРУГИЙ: (*виходить*) Я можу тільки подякувати моєму передбесідникові за прислугу. Його промова, це ще один доказ, що потопаючий хапається і соломинки. Такою соломкою є для тих панів чумак Мамає! Постать жалюгідна і неповажна. Постать, з якої сміються в житті і в театрі. Якщо не вірите, можу служити еміграційною пресою з Європи... Хто це — той модний Мамає? Прем'єр самозванчої республіки, політичний банкрут, дипломатичний євнух! Це відіграваний сир, з якого панове давнопомерлих партій хочуть спекти свій консолідаційний коровай! Вони радіють, що є ще один міністер, ще одна партія (без членів!), ще один голос більше для їх уявленої більшости. Дарма! Їх час минув і Мамаєві місце в музеї. Мамає зможе тільки тоді зреабілітуватись, коли стане на нашу плятформу. Бо тільки ми і наш уряд маємо рацію. Ніколи не запізно змінити партію. Бойовий політик не думає! Мамає хай вибирає: або папуга або ми! Геть з папугою! (*виходить*)

ТРЕТІЙ: Шановні делегати! Я знаю, що ви знаєте, і що всі ми знаємо, а хто не знає, то зараз буде знати, що тільки моя партія і мій уряд праві. Тільки ми єдиноправний і спертий на традиції центр. Традиція найважливіша річ, а не мамаївці і папуга. Та ми не хвилюємось і не витрачаємо енергії. Шкода боротись за речі, що не існують.

Чумак Мамає більше не існує. Ані його уряд, ані Пашківська волость. Ще більше: всі ми — я, і мої передбесідники, і ви, що сидите в залі, — всі ми фантоми... Ми повисли в чистилищі між небом і землею. Наші рухи, думки і слова — це тільки відбиток нашого попереднього життя. На землі, яку ми покинули, ростуть нові люди, нові проблеми і нові Мамає. Для них ми — Мамає вчорашнього дня...

КАРТИНА III

Збори. Предсідник дзвонить. Гамір і оплески втихають.

ПРЕДСІДНИК: Шановне панство! Тихо ззаду! Пст! (*знову дзвонить*) Прошу там ззаду не шуміти і не перепродувати цигарок. Шановні делегати! З черги переходимо до наступної точки програми нашого конгресу, до звітів з дотеперішньої діяльності... Пане, генеральний секретарю, прошу!

СЕКРЕТАР: (*стає за столом*) З Генеральної Канцелярії вилано в біжучому році 300 тисяч 248 листів, одержано 500 тисяч 342 листи, писані дрібним письмом і 500 тисяч 343 листи, писані нечітким письмом від анальфабетів. Свій комплетний анальфабетизм підкреслили петенти тим, що просили про речі неймовірні, а саме про допомогу у грошах і переселенні... Генеральна Канцелярія зужила 26 тисяч аркушів канцелярійного паперу на кореспонденцію та 50 тисяч аркушів м'якого паперу на біжучі потреби урядничого персоналу, який давав зі себе все, що міг. Поза тим, що ми важливих справ полагодити не могли — думаю, що делегати зрозуміють хосен нашої праці.

До нас писали, ми писали, знов до нас писали, знову ми писали і так обидві сторони мали зайняття та заповнений час. Нашою засадою буде й надалі: "Писання єдине з нудьги нас вирве!".

ГОЛОСИ: Нумо писати, брати! (*оплески*)

ПРЕДСІДНИК: Слово надається представникові Руху Українських Мистців, в скороченні РУМ. Прошу. Тихо! Пст! (*дзвонить*)

ГОЛОВА РУМу: (*увесь час з біблійною повагою*) В началі був РУМ і РУМ був РУМом і РУМ був як мур... а перед тим нічого не було і тільки хаос був у головах.

ГОЛОС: Чиїх?

ГОЛОВА: Ви нас не розумієте і ми не стараємося, щоб ви нас розуміли, бо самі себе не розуміємо. Пишемо неясно, бо ясно не можемо, бо тільки незрозуміле виглядає, що є мистецьке. Велика література починається від

нас, від Року Божого 1945. До того часу була тьма кромішня...

ГОЛОС: А де та ваша велика література?

ГОЛОВА: Ми не маємо часу писати великої літератури, бо мусимо писати про неї. Тож зачекайте всі спрагнені літератури, бо хоч не можете бути накормлені, то будете напоєні... РУМ єдиний з нудьги вас вирве, нумо до Штутґарту, брати!

ГОЛОС: Амінь.

ХТОСЬ ІНШИЙ: Ви перевидайте нам Марка Вовчка!

ПРЕДСІДНИК: Панове! Тихо, пст! Не хвилюйтеся. Прецінь дума про ластовиняточко звучить так само гарно, як "Цвітка дрібная молила неньку"... *(дзвонить)* Як третій промовець — має голос пані добродійка меценасова М'яко-сердечинська, представниця Жіночого союзу "Жіночий Еміґраційний Труд", — прошу, пані добродійко! *(дзвонить, цілує її в руку, цмокаючи)*

ЦОКОТУХА: *(надіває окуляри, в руках жмут паперу)* Шановні делеґатки! Многострадальні жінки многострадальної еміґрації!

ЧОЛОВІКИ: А ми що? Патики?

ЦОКОТУХА: Пане Предсіднику! Мені мішають.

ПРЕДСІДНИК: *(дзвонить)* Панове, прошу паню не мішати...

ГОЛОСИ: Та цур їй. Га-га-га!

ЦОКОТУХА: Бачите, в яких жахливих умовах працює наше жіноцтво на многострадальній еміґрації. Повне незрозуміння з боку чоловіків, іронія, брак підпертя!

ЧОЛОВІКИ: Бо ми самі себе не маємо чим підперти.

ЦОКОТУХА: Нахаби!

ПРЕДСІДНИК: Тихо ззаду! Пст! *(дзвонить)*

ЦОКОТУХА: Так, мої дорогі сестриці. Ми лагідні й безборонні створіння Божі, а це ми держимо на своїх грудях увесь тягар еміґрації. Держали, держимо і будемо держати!

ЧОЛОВІКИ: Bravo! *(жінки спускають очі)*

ЦОКОТУХА: Не зважаючи на всі перешкоди, ми свою жертвенну працю продовжуватимемо на славу батьківщині. Статистика виказала, що в минулому році припадало на одну жінку на еміґрації 2.8 мужчин. І хоча парубки-антифеміністи втекли до Англії, ми зобов'язуємося врочисто перед конґресом ще вище піднести свої знамена. Замість 1.5 немовляти ми зобов'язуємося в

цьому році досягнути 2.5 дитини на одну жінку. Жінки! На наших рідних землях ворог не спить! Відповіджмо йому подвійною чуйністю. Наше гасло: В цьому році в кожній родині двоє дітей! Весілля єдині з нудьги нас вирвуть!

УСІ: Нумо, женитись, брати! *(оплески)*

ПРЕДСІДНИК: *(цілує Цокотуху по руках)* Пані добродійко! Іменем всіх мужчин складаю приречення, що ми готові до допомоги, аж до загибелі! *(цілує руку)* Цілую руку! Іще раз, іще раз...

ХТОСЬ: Віват! *(на залі рух, Цокотуха починає пісеньку)*

УСІ: *(співають)* "Баламуте, вийди з хати,
Хочеш мене розкохати,
Розкохати та й забути,
Всі діписти баламути..."

ПРЕДСІДНИК: *(дзвонить)* Тихо! Пст!.. Прошу перестати. Цієї точки не було в програмі. *(але надаремно; по скінченні сліву знову дзвонить)* Тихо ззаду... Шановні панство! На закінчення звітів виступить пан культурно-освітній референт із повідомленням про Тиждень Пашківської культури на еміграції. *(кланяється і сам читає звіт)*

У дні пріма-а-пріліс ми влаштували грандіозний фестиваль — Тиждень української культури на еміграції. З офіційних чинників, у заступстві пана губернатора, що того дня був перешкоджений, бо був на відкритті німецького готелю "Асторія" в Авгсбургу, з'явилися два лейтенанти. Вони гаряче оплескували наші продукції і репродукції і одногосно заявили, що в Огайо чогось подібного не бачили. Рівночасно відкрито малярську виставку, де перше місце досягнула картина відомого образотворчого мистця Кваччортзнамазайла під наголовком "Еміграція". Образ представляє одну чорну пляму. Це є, власне, еміграція... Щоб показати чужинцям наше хорове мистецтво, виступило аж п'ять хорів, у яких кожний хорист співав не на власне горло, а на власну руку. Спів потряс усіма. Слухачам текло з очей, з носа і зі зворушення... Накінець один театр на "Оргії" без алкоголю грав грека, а другий показав свій "Ордер", за який таборі суди заперли автора до кози. Гості фестивалю пробудились щойно, коли заграв джаз і протанцювали "сфінкса" аж до ранку. Так як

написала газета "Неділя", наш "сфінкс" промовив! *(оплески, Предсідник дзвонить)* Тихо, пст! Шановні панство! Приступаємо до головної точки нинішнього конгресу, до вибору нового єдиного уряду. Прошу вносити листи.

УСІ: *(тиснутья до Предсідника, підносячи руки)* Моя! Моя!..

ПРЕДСІДНИК: *(дзвонить)* Панство! Дякую... Стверджую з піднесенням, що внесено більше лист, ніж є делегатів у залі.

УСІ: Браво!

ПРЕДСІДНИК: Тихо ззаду! Панове, несподіванка! Оркестра! Прошу заграти чудесну пісеньку: "Бодай ся когут знудив..." *(фортеліян грає тихенько)* Що за гарна чудесна мелодія: "Бодай ся когут знудив". Тихо ззаду!.. Панове! На наше запрошення прибув довгоочікуваний пан прем'єр Пашківської волости Мамай і проголосить на нашому конгресі сенсаційну декларацію! *(дзвонить; фортеліян кінчить мелодію, входить Мамай і стає по середині сцени)*

ГОЛОСИ: Мамай, Мамай!

МАМАЙ: Всім, всім мамайвцям в небі, чистилищі і на землі суцим. Я, Мамай, перший і останній прем'єр і творець Пашківської республіки, проголошую врочисто, що абдикую, проголошую свою димісію і зречення усіх своїх прав. Пашківська республіка більше не існує... Тепер ви маєте мій світлий приклад, наслідуйте. Як кожний піде моїми слідами, то й у наше сонце загляне віконце. Тому, братці, консолідуйтеся, вибирайтесь, цілуйтесь і бийтесь — але без мене. Дайте мені бодай на цьому світі спокій... Клоніть голови, хай вас поблагословлю. *(усі клонять голови)* Хай мій дипломатичний дух буде з вами — бо я сам не маю сили.

ГОЛОСИ: Мамаю, батьку! Ми тебе не пустимо!
Мамай наш батько!
Хай Мамай провадить нас!
Хай живе Національна Рада!
Хай живе консолідація!

ХТОСЬ: Панове, призадумайтесь! Що ж ми тоді робити будем, коли перестанемо сваритися?

УСІ: *(відкрили губи)* Га?.. *(по хвилині)* Правда ваша. Нехай не

живе консолідація... Не треба нам Мамає! *(хтось передає записку Предсідникові)*

ПРЕДСІДНИК: *(дзвонить)* Панове! Тихо ззаду! Прошу панства, увага, телеграма! Сенсаційна телеграма! *(замір стихає)* Телеграма з Бразилії до пана Мамає! *(читає)* "Ріо-де-Жанейро, 30 лютого. Панові Мамаєві. Стоп. Злучений південноамериканський комітет допомоги пашківцям висилає до Вас свого делегата і корабель з одним пакетом на 300 тисяч емігрантів. Стоп. Подобиці на місці. Стоп. Привіт пашківцям!"

УСІ: Що? Корабель з пакетом?
                           Для Мамає?
                           Для пашківців?
                           Ми пашківці! Мамай наш!
                           Хай живе Мамай і його уряд!

ХТОСЬ: Я пропоную, щоб ми в обличчі таких подій, як прибуття допомоги, вибрали пана Мамає одногосно нашим головою.

УСІ: Одногосно! *(оплески)*

МАМАЙ: Панове! Та ні, я не хочу!

ГОЛОСИ: Ні, ні! Ви мусите! Ми всі за вами! То ж на вашу адресу прийде пакет!

УСІ: Хай живе наш прем'єр Мамай!

ПРЕДСІДНИК: Мамай змінився. Він веде тепер конференції з великими політиками — мерцями: Драгомановим, Липинським і Донцовим і є всі ознаки, що він створить ще одну ідеологічну систему. Він стане українським Черчилем! Шановні делегати! На знак, що ви солідаризуєтесь з ідеєю українського Черчила — курить сьогодні на конгресі цигари! *(виймає цигару)* Зближається година консолідації. Поступайте обережно, бо де два б'ються, — там третій може обірвати!.. *(бере цигару в уста й виходить)*

З а в і с а

КАРТИНА IV

Заля конгрєсу консолідації. На екрані великий транспарант із словами Данте: "Покиньтє надію, входячи сюди"... За столом Предсідник. Обабіч делегати, ті самі ді-пі, що в попередній картині. Коли завіса підноситься, саме покінчився вибір уряду. Оплески.

ДЕЛЕГАТИ: Консолідація! Консолідація! Нарешті єдність і єдиний уряд! *(гамір і оплески)*

ПРЕДСІДНИК: *(дзвонить у дзвінок)* Делегати! Хвальний Конгрєсе! Сповнилася історична хвилина. Політична еміґрація чистилища об'єдналася під проводом єдиного уряду. Хай живе і мудро керує нами пан прем'єр Мамай!

(усі плещуть у долоні і співають)

УСІ: "Де згода в сімействі, там мир і тишина,
Щасливі там люди, щаслива сторона!..".

МАМАЙ: *(стає посередині)* Ясноосвічені збори! Дорогі земляки та інші українці! Тричі спасибі вам за честь мені старому. Я бачу, що ви старих політиків шануєте.

ГОЛОСИ: Шануємо, шануємо!

МАМАЙ: Як колись на Січі запорожці кошовому, помажте мені болотом голову.

ГОЛОСИ: Тепер не треба! Ми пізніше змішаємо вас з болотом!

МАМАЙ: У дипломатії рука руку миє, а обидві брудні... У нас з політикою є зле. Не знаю, в котрім місці, але зле є. Політику треба робити або добре або взагалі ні. Але робити її треба.

ГОЛОСИ: Браво, ганьба!

МАМАЙ: Ми тому так взаємно їлись, що не мали що іншого їсти і робити. Новою моєю девізою, як голови уряду, буде: "В здоровому тілі здорове тіло і до здорового тіла здорове тіло"! Мед і мистецтво хай будуть нашою поживою. "Панем ет цірценсес!".

ГОЛОСИ: Браво! Не розуміємо! Не говоріть по-французьки!

МАМАЙ: Пиймо мед як козаки, а самогонку як еміґранти! Живемо в часах, коли крук крукові око довбає. Тож довбаймо і ми один одному, але сконсолідовано! Смерть

незгоді, а зі згодою самі собі дамо раду! В здоровому тілі — здорове тіло!

ГОЛОСИ: І до здорового тіла здорове тіло!

Оркестра грає в а л ь с. Усі танцюють. Т а н о к — загальний вальс.

3-ІЙ ПОЛІТИК: Пане! Ви мені наступили на ногу!

4-ІЙ ПОЛІТИК: Що? Провокація! Ви перший копнули мене в кістку!

3-ІЙ ПОЛІТИК: Неправда!

4-ІЙ ПОЛІТИК: Ви називаєте мене брехуном?!

3-ІЙ ПОЛІТИК: Так!

4-ІЙ ПОЛІТИК: Безличність!

3-ІЙ ПОЛІТИК: Ви безличний!

4-ІЙ ПОЛІТИК: Провокація! (*б'є Третього в лице*)

3-ІЙ ПОЛІТИК: Ви це поважно, чи на жарт?

4-ІЙ ПОЛІТИК: Поважно.

3-ІЙ ПОЛІТИК: То маєте щастя, бо я таких жартів не люблю!

ГОЛОСИ: Знову починається! Рятунку! Розлучіть їх! Рятуйте консолідацію!

3-ІЙ ПОЛІТИК: (*скаче до очей*) Ви!!

4-ІЙ ПОЛІТИК: (*кулаками до Другого*) Ви!!

МАМАЙ: Панове, ради Бога, опам'ятайтеся!

3-ІЙ ПОЛІТИК: Він навмисне наступив на ногу!

4-ІЙ ПОЛІТИК: То він хоче приписати мені розвал консолідації! Брехня!

МАМАЙ: Панове, як шануєте мене, прем'єра...

3-ІЙ ПОЛІТИК: Я сам собі прем'єр!

4-ІЙ ПОЛІТИК: Ідіть, бо й ви дістанете!

Делегати діляться на дві частини.

ПЕРША ЧАСТИНА: Пан Х. має рацію!

ДРУГА ЧАСТИНА: Пан У. має рацію!

ПЕРША ЧАСТИНА: Шкода часу з вами!

ДРУГА ЧАСТИНА: Нема з ким говорити! (*шум*)

Мамай хапається за голову.

МАМАЙ: Що робити? Усе розлітається! Як рятувати консолідацію? Панове! (*дзвонить у дзвінок*) Панове! Слухайте вашого прем'єра!

ГОЛОСИ: Нема жадного прем'єра!

Ходім геть!

Тут нам не місце!

МАМАЙ: Панство! Сідайте! Зараз виступить хор, театр, буде прийняття! "Наталка Полтавка", "Запорожець"...

ГОЛОСИ: Я сам собі запорожець!

Дивись який!

Ми твою самогонку бачили!

Будьмо принципіяльні!

МАМАЙ: Чим їх стримати? Чим їх стримати? Стривай, стривай...
(нагадує собі...)

"Я чув, що грішні креатури,

Бува, в театрі на виставі

Мистецтвом сцени так діткнуті..."

Згадав — Гамлет! Тут тільки Гамлет міг би допомгти.
(зугає) Гамлете, Гамлете!

Оркестра: сурми. Гамір утихає.

ГОЛОС ГАМЛЕТА: Що таке, Мамаю?

МАМАЙ: Ходи мерщій, виручай!

Оркестра: сурми. Входить Гамлет, у таборовому костюмі. Збоку шпага. Стає по середині сцени.

ГАМЛЕТ: Бути, чи не бути, оце питання...

ПЕРША ЖІНКА: То хто?

МАМАЙ: Гамлет, принц еміграційний.

ГАМЛЕТ: Смердить гнилою рибою в республіці еміграційній...

ГОЛОС 1-ИЙ: Від голови риба смердить!

ГОЛОС 2-ИЙ: Це мамаївський поплентач!

ДРУГА ЖІНКА: Це якась трагедія. Я люблю комедії.

ПЕРША ЖІНКА: Піду краще виспатись. *(виходить)*

ГАМЛЕТ: І навіть сон — це тільки тінь.

МАМАЙ: О, принце Гамлете! Скажи! Що нам робить?

ГАМЛЕТ: Дозвольте ви мені подумати!

О, дурното! твоє ім'я — політика...

ГОЛОСИ: Протестуємо! Той тип нас зневажає! Гамлет не знає, котру із партій вибрати.

МАМАЙ: О, Гамлете! Твої слова нівечать моє серце!

ГАМЛЕТ: Чистилище для тебе лиш в'язниця. Ти йди за мною.

МАМАЙ: А моя еміграційно-політична кар'єра?

ГАМЛЕТ: Вона коротка і химерна, як кохання жінки...

МАМАЙ: *(опустивши руки)*

Я йду з тобою, Гамлете,
Отрути яд ламає моє серце.
Вже не читатиму я більш з Баварії газети...
Скінчилися консолідаційні мрії.
Я йду від вас. Лишається мовчання...

Мамай і Гамлет виходять.

1-ИЙ ПОЛІТИК: Я протестую і покидаю конгрес!

2-ИЙ ПОЛІТИК: Ні, я перший протестую і покидаю конгрес!

Обидва виходять у різні боки. Гурт стає безрадний.

ГОЛОСИ: Що нам робити? Залишили нас!
Мамай нас покинув!
Такі в нас провідники!
І не казав той Гомлет, що від голови риба
смердить?
Тепер ми загинемо в чистилищі!

Входить Посланець еміграційного бюро.

ПОСЛАНЕЦЬ: Чи тут Ді-пі табір номер 00-00?!

ГОЛОСИ: Тут.

ПОСЛАНЕЦЬ:*(читає оголошення)* Еміграційне бюро повідомляє всіх ді-пі: набирається людей до Канади на пастухів. Зголошуватися негайно, предкладаючи довідки про моральність і університетські дипломи. Опанування овечого діалекту і вага тіла 90 кіло конечні!

ГОЛОСИ: До Канади? Ви чули? До Канади! Записуємося усі на пастухів! На ковбоїв! *(видирають у Посланця бланкети)*. Ідемо до Канади вівці пасти!

УСІ: Чули ви, чули ви, куди їдем?
Покінчились наші злидні-біди.
Це для нас усіх велика розрада
Нас чекає, як ковбоїв, Канада...
Є у світі ще життя,
Є у світі спочуття!
Чули ви, чули ви, куди їдем?
Покінчаться наші злидні-біди!

До Канади спішім вівці пасти
Білої і кольорової масти.
Не чужа нам овеча природа
І звірята всілякого роду.
Є у світі ще життя,
Є у світі спочуття!

З а в і с а

КАРТИНА V

Сцена на Олімпі. П'ятикутні, червоні зірки на екрані й напис: "Олімп". Оркестра грає повільну мелодію. Старий Зевес, у білій сорочці та сандалях, замітає мітлою. Входить Мамай. Його розмова з Зевесом відбувається на тлі музики.

МАМАЙ: Нарешті я видряпався на Олімп... Гамлет стежку показав, а сам сів на крейсер і чмихнув у Лондон. Чи не "Інтелідженс Сер..." він?.. Ну, спасибі йому. Тепер я врешті тут, на Олімпі, матиму спокій від політики. *(помітивши Зевеса)* Здорові були дядьку!

ЗЕВЕС: Моє поважання, пане Мамаю!

МАМАЙ: Дивись, у небі навіть замітач вулиці має прекрасні манери. *(до Зевеса)* А звідкіль ви це, дядьку, знаєте, що я Мамай?

ЗЕВЕС: Я, мій милий, усіх людей знаю.

МАМАЙ: Усіх людей?

ЗЕВЕС: Усіх, на землі, на Олімпі і в Гадесі.

МАМАЙ: *(стукає себе в голову, до себе)* Має старий!.. *(щупить око до публіки)* Дядьку, а скажіть, як би це мені до Зевеса на авдієнцію дістатись?

ЗЕВЕС: Дуже легко.

МАМАЙ: Справді?

ЗЕВЕС: Бо Зевес — це я.

МАМАЙ: *(сміється)* Та ви, дядечку, не шуткуйте! От і до-тепники на тому Олімпі.

ЗЕВЕС: Ні, я не жартую, а доля зі мною пожартувала.

МАМАЙ: Та як же це? Хто б смів Зевеса скинути із трону?

ЗЕВЕС: А бачиш, що такі знайшлись. Найперше партизани під Олімпом, пізніше вибори, людовий фронт і... абдикація.

МАМАЙ: А інші боги? Вони вас не обороняли?

ЗЕВЕС: Кожний був моїм приятелем, коли я був при владі. А тепер бог Аполлон — товарищ Аполлонов, Гефайст — Гефайстов, а Гермес — товарищ Меркулов. Так, мій сину... В червону партію записались і ордени дістали.

МАМАЙ: Не журіться діду! Я також колись був прем'єром, а тепер свищу на всіх і тільки гулятиму.

ЗЕВЕС: Ти бери мерщій мітлу, а то станеш ворогом народу. *(відходить, замітаючи)*

Музика переходить на мелодію "Серце". Із сміхом входить п'яне товариство грецьких богів і богинь. У білих костюмах — з червоними зірками, різно вкомбінованими в строї. Богині — жіноче тріо: Афродіта, Гера і Атена та гарна Олена. Боги: генерал Марс-Маркос, в античному шоломі з червоною зіркою на ньому, вуса як у Будьонного, за поясом короткий меч. Далі — товариші-боги: Гермес-Меркулов, Аполлон, Кульгавий-Гефайстов, і вкінці Паріс. Товариство танцює хаотично.

АПОЛЛООНОВ: (підспівує, обіймаючи Афродіту)

"Серце, та, та, та, та, что ти такое,
Серце, так харашо на свете житъ,
Серце..."

АФРОДИТА: (впадає у спів) ... такое,

спасіба, сердце, что ты умееш так любить.

АПОЛЛООНОВ: Ах, ти моя душко!..

АТЕНА: Лийте ще секту, амброзії!

ЖІНКИ: Амброзії!

ГЕФАЙСТОВ: Досить амброзії, п'ємо водку!

ПАРІС: (тенором) Правильно!

ГЕРМЕС: Да здравствует демократичний Олімп!

УСІ: Ура!

МАРКСОС: Товариші боги і богині! Піднімем стакани на загибель капіталістам! Ура!

УСІ: Ура! Хай живе генераліссімус Марксос!

Голосна музика.

МАМАЙ: І що то за губа той вусатий, гей би Будьонний? Немов не боги, а солдати. Ану і я крикну ура. (кричить) Ура!

МАРКСОС: (помічає Мамай і підходить до нього) Ти хто такий?

МАМАЙ: Чумак Мамай.

МАРКСОС: Рускій?

МАМАЙ: Ні, українець.

МАРКСОС: Какая різниця? Всьо равно, брат. Ходи вип'єш з нами. Який я рад, що бачу рідную душу. Оті паршиві греки остогидли до чорта. Ходи, брат родной!.. (тягне)

МАМАЙ: Так ви не грецький бог?

МАРКСОС: Какой бог? Бог с тобой! Рускій, з Ніколаєва. Знаєш такий малоросійський городок?

МАМАЙ: Ой, свербить мене рука...

МАРКСОС: А?.. Бери в руку стакан, не буде свербіти. Я тут на роботі. Виконав усе по плану. *(наливає стакан і підносить)* Да здоровуєт демократичний Олімп!

БОГИ: Хай живе генераліссімус Марксос!

МАРКСОС: Боги всіх країн єднайтеся!

УС!: Ура! *(гамір, вбігає Зевес)*

МАМАЙ: Так такий тепер Олімп? Но, скачи враже, як товариш каже. Ура!!

ЗЕВЕС: Американський літак причалює! Американський літак!

Гамір стихає, музика вриває.

АПОЛЛООНОВ: Причалили! Ідуть сюди!

Входять: три американські журналісти, в цивільному одязу. Вітаються.

АМЕРИКАНЦІ: Гавду-ю-ду?

БОГИНИ: Гав-гав! Хі, хі, хі...

МАРКСОС: Товариші американці! Вітаємо вас, дорогих журналістів. Ви приїхали переконатись на місці, що це неправда, що про нас пишуть капіталістичні слуги! Побачите, що ми ще більші демократи за вас. Товариші, сьогодні у нас велике свято. Свято проголошення народньої республіки на Олімпі. Зевес повалений, віковичне гніздо реакції знищене. Хай живе дружба вільних демократичних народів!

БОГИ: Ура!

АМЕРИКАНЦІ: Нікс понімай!

МАМАЙ: От Ванька, сучий син! Бреше і не моргне!

МАРКСОС: Хай живе Олімп! Хай живе міровая ре... *(спіткнувся)* демократія!

АМЕРИКАНЦІ: Єс!

МАМАЙ: Окей!

АМЕРИКАНЕЦЬ: *(до Мамає)* Нікс окей. Їх окей!

МАМАЙ: Кей, кей...

ГЕФАЙСТОВ: Внеманіє, товарищі богі! Геть з буржуазним мистецтвом. Тільки русское іскусство і соцреалізм є справжнім мистецтвом! Двічі лавреат премії і народній заслужений артист Олімпійської РСР товариш Паріс виспайот сейчас арію з русской опери "Жизнь за генераліссімуса" ілі "Прекрасная Єлена!".

ПАРІС: *(сольо)* Найкраща з всіх жінок

Це прекрасна Олена.
Найкраща з всіх жінок вона мені.
І синь її очей і дотик ніжних рук
І звабливий її кожніський рух.
Я так люблю тебе
О, прекрасна Олено!
Тільки тебе одну, тебе одну люблю!
Так палко від віків давно,
Так не кохав ніхто,
О, королево мрій
Паріс — назавжди твій!

Танок Паріса й Олени.

УСІ: Браво! Бютіфул!
МАРКСОС: Лийте їм більше горілки!
ГЕРМЕС: Щоб світу не бачили!
ГЕФАЙСТОВ: Хай живе! (*стакани вгору*)
АМЕРИКАНЦІ: Єс!
БОГИНІ: Хі, хі, хі! (*кокетують їх*)
МАМАЙ: (*теж уже підмелений, до Американця*) Ю, галло!
Яка у вас, в Америці, демократія?
АМЕРИКАНЕЦЬ: У нас кожний може лаяти президента і нічого
йому не станеться.
АПОЛЛОНОВ: У нас також кожний може лаяти вашого прези-
дента і нічого йому не станеться.
БОГИ: Хі, хі, хі...
ГЕФАЙСТОВ: Ура!
МАРКСОС: Музика!

Оркестра починає грати.

АМЕРИКАНЕЦЬ: (*до Мамає*) Чуєш, як музика грає!
МАМАЙ: Що?
АМЕРИКАНЕЦЬ: Музика грає голосно!
МАМАЙ: Що?
АМЕРИКАНЕЦЬ: Музика грає голосно!
МАМАЙ: Не чую, бо музика грає голосно!

Виступ трьох Богинь — жіноче тріо.

ПАНТОМІМА: "СУД ПАРІСА".

ЖІНОЧЕ ТРІО: Ми три жінки чарівні

Богині боговірні:
Атена, Гера і третя: Афродіта-Венера.

Та ми, на жаль, віднині
Вже більше не богині.
Нова афера!

Та Олімпі червона ера.

Бог Аполлон — тепер у нас
Товарищ Аполлонов,
Кульгавий Гефайст — Гефайстов,
І Гермес — Меркуловов.

На суд ми три зійшлися
На суд зовем Паріса.
Хай скаже Паріс ясний,
У кого вигляд красний.

Бо ми є три богині,
В нас очі чорні й сині,
Паріса ябко розсудить
Наш конкурс легко й гладко.

ПАРІС:

Мої богині милі
Судити я не в силі.
У мене яблуко в жмені,
І ні доляра в кишені.

АМЕРИКАНЦІ:

Окей! До чорта вам Марксос,
Паріса всякїї чари,
В нас нема ябка, лиш чоколядка,
Гума й доляри...

ЖІНОЧЕ ТРІО:

Американські бої
Ви справді хлопці свої!
Ми не богині і свищемо
На Олімп віднині.

Спільний танок.

Бо ґрунт тепер доляри,
Тож дайте чоколяди
Атені, Гері і третій:
Афродіті-Венері!

Коли Американці обіймають богинь і крутяться з ними кілька тактів, оркестра переходить на марш льотчиків "Все вище і вище". Боги: Аполлонов, Гефайстов, Меркуловов і Зевес втягають на сцену статую Янгола Миру на дошці з коліщатками. Перед екраном

зупиняються. Янгол Миру — на обличчі янгольська маска, спереду біле простирало, як хїтон, у руках оливна галузка миру. Перед статуєю виступає Марксос.

МАМАЙ: Тю до біса! А це що за диво?

АМЕРИКАНЦІ: Вот іс тіс?

МАРКСОС: Товаріші американські журналісти! З нагоди великого свята демократичного Олімпу наш народ передає вам в подарунку цю статуєю Янгола Миру, як доказ нашої миролюбности і невинности. Неправда, що ми маємо лихі заміри! Ось доказ! Візьміть в Америку цю статуєю і поставте біля своєї Статуї Свободи. Хай цей Янгол Миру запанує і в вас!

АМЕРИКАНЦІ: Окей, окей!

Генерал Марксос дає знак рукою. Оркестра грає марш "Весьольє ребята". Похід маршує перед статуєю і гукає:

ПОХІД: Хай живе Янгол Миру! Ура!

При звуках маршу хочуть потягнути статуєю за сцену до літака.

МАРКСОС: Товаріш Мамає! Помогі друг!

МАМАЙ: Та що ви так, братіки, оторопіли! Давайте, я його раз шарпну і вмить буде аж у Америці! *(прискакує, шарпає за простирало спереду. Простирало злітає!)*

МАРКСОС: Стой!!

Запізно: Заслона і маска Янгола спадають. Замість Янгола стоїть озброєний по зуби червоноармієць. У руці замість галузки револьвер.

УСІ: О!.. *(відкрили губи)*

ПАРІС: *(тонко)* Троянський кінь.

АМЕРИКАНЦІ: Вот іс тіс?!

МАМАЙ: А це що за дідько? *(сідає із здивування)*

АМЕРИКАНЦІ: Зрада! Шейм! Де наш літак? Летс го гом! *(вибігають)*

П а н т о м а: погоня Янгола за Мамаєм.

Замаскований червоноармієць дивиться на Мамає і скаче нагло із своєї дошки. Женеться за Мамаєм, але

Мамай усе втікає. Врешті Янгол розбігається із стилетом, Мамай присідає, Янгол проскакує над ним і забиває ножем Марксося.

МАРКСОС. Караул!

Мамай кидається до втечі, але боги повлять його.

ЗЕВЕС: Втекти, Мамаю, не можеш! Ти в раю, де докола залізна завіса.

БОГИ: Ще один ворог народу арештований!

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ТРЕТЯ

Виходить Смерть з косою і веде Мамаю за шнурок.

МАМАЙ: Ой, ти смерте жовтобока,
Не тягни мене глибоко.
Положи мене на травці
При малесенькій русалці.

СМЕРТЬ: Що ти много так ридаш,
Либонь, жінку покидаєш?

МАМАЙ: Жінка моя відьма встекла
То вона мене наврекла!
Чом то так немудрий був я,
На Олімп оцей прибув я?!

СМЕРТЬ: Бігмесь, чоловік хороший,
Либонь, маєш м'яго грошей?

МАМАЙ: Ой, матусю! Йми ми віри,
У кишені в мене діри.
Я міністр Мамай, чумак,
Український дипломат.

СМЕРТЬ: Ха, ха, ха!.. (сміється дерев'яним сміхом)
То ти Мамай? Ха, ха, ха!..

МАМАЙ: Що в цьому, моя небого,
Таке дуже тут смішного?

СМЕРТЬ: Бігмесь, чоловік забавний
Дипломат Мамай преславний!

В політиці треба вміти
Взад на колеса глядіти.

МАМАЙ: Та я, тітко, так здивився на задні колеса, що передніми вїхав у болото...

СМЕРТЬ: (*трясе косою*) Хе, хе, хе!.. Нічого тобі, синашу, не пораджу. Маю наказ політбюра відставити тебе до пекла. Там буде твоєму хождєнію кінець.

МАМАЙ: Та, тітко, та майте Бога в серці...

СМЕРТЬ: Хе, хе, хе... Я не маю серця, тільки кости. Ходи...
(*тягне за шнурок*) Ходи...

МАМАЙ: Та куди?

СМЕРТЬ: До пекла, хе, хе, хе...

МАМАЙ: Ой, мені ноги трусяться. А страшно там?

СМЕРТЬ: Нічого, привикнеш. Там українців аж кишить. І ніхто їх не пильнує.

МАМАЙ: А то чому?

СМЕРТЬ: Що який хоче вискочити з казана, то інші за ноги! І тримають самі, щоб не втік! Хе, хе, хе...

МАМАЙ: То веди, стара, раз козакові смерть! Видержав еміґрацію, то й пекло видержу.

СМЕРТЬ: Було зразу так казати,
Нащо було ся пручати? (*тягне за шнурок*)
Нехай у тих мозок рветься,
Хто в політику ще дметься.

МАМАЙ: (*співає*) А я буду собі тихо,
Коротати в пеклі вік.
Там мине мене все лихо,
Знову буду чоловік!

КАРТИНА VI

Екран у червоному світлі. Напис: "Ад". Долом пекельний вогонь. Перед екраном бочка Сквороди, на підвищенні, построєна так, щоб пізніше могли там скритися лежма дві особи. Спочатку дії освітлені тільки екран і бочка, сцена в півсутінках. У сутінках, обабіч екрану сидять Запорожці, невірники у пеклі, і тихо співають.

ЗАПОРОЖЦІ: Та забілили сніги, забілили білі,
Ще й дібровонька.
Та заболіло тіло, бурлацькеє біле,
Ще й головонька...

Зліва підбігає Мамай і оглядається позад себе.

МАМАЙ: Слава Тобі, Господи, що відгриз шнур і втік від
Смерти! Куди це мені далі тікати?

Запорожці співають другу строфу.

МАМАЙ: Хто це співа? І нікого не видно. Немов наша пісня.
Агей, хто там?

ЗАПОРОЖЦІ: Це ми, запорожці!

МАМАЙ: Що ви, хлопці, завели жалібної? Чого це ви посоло-
віли, га?

ЗАПОРОЖЦІ: Невесело нам, Мамаю. Караємось тут у пеклі. А
на Січі ворог господарить.

МАМАЙ: Плюньте ви на нього. Ануте, вшкварте навприсядки,
вдарте лихом об землю!

ЗАПОРОЖЦІ: Не можемо ми веселитись, Мамаю. В пеклі ми, в
неволі диявольській!

МАМАЙ: Козак і чорта не боїться! Ануте, вдарте в струни, я
співаю!

(кидає шапкою додолю і затягає)

Ой бре, море бре,
Сип шинкарко ще...

ГОЛОС З-ЗА СЦЕНИ *(перериває криком)* Хто співає? Тихо!

Світло. Виходить Більшовик, Янгол Миру з п'ятої сценки: "Смірно! Слухайте всі!" Розгортає лист.

БІЛЬШОВИК: "Султан Мухамед Віссаріонович запорозьким козакам! Я, султан советський, брат ясного сонечка і п'ятикутної зірки, онук і намісник Леніна, державець царства болгарського, польського, чехо-словацького, великої і малої Росії, цар над царями, генераліссімус над генераліссімусами, надзвичайний лицар, ніким непоборний вояка, пастух самого Маркса і Магомета — наказую вам, запорозьким козакам, з доброї волі піддайтеся мені без суперечок. Вертайтеся якстій на родіну, а ми вам простимо. Підписано: Кремль. Султан советський, Мухамед Перший".

Більшовик виходить.

ЗАПОРОЖЦІ: Що робити? Братці! Радьте!

1-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Хай Мамає відпише. Він дипломат, пише ноти, як з нот!

ЗАПОРОЖЦІ: Мамає! Хай Мамає пише, давайте!

Мамає сідає серед запорожців, твориться мала скульптурна група, як на картині Рєпіна. Мамає бере папір, а запорожці його оточують.

ЗАПОРОЖЦІ: Давай, уголос Мамає!

МАМАЄ: (*пише*) Дипломатична нота советському султанові. Ексцеленціє! Великий ти лицар...

1-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Шайтан советський.

2-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Проклятого чорта брат.

3-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: І самого люципера товариш.

УСІ: Ха-ха...

МАМАЄ: Найясніше наше сонечко...

4-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Щоб ти пропалилось!

5-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Польський ти кухар!

1-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Македонський колесник!

2-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Чеський броварник!

3-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Румунський козолуп!

4-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Армянський свинар!

УСІ: Ха, ха, ха!..

МАМАЄ: Одинокий ти оборонець вольности і демократії на світі...

1-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Самого Гітлера онук!

2-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Усього світу і підсвіту чортополох!

3-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: А нашого Бога дурень!

МАМАЙ: Коли на Україну повернемось, не знаємо...

1-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Бо календаря не маємо!

2-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Місяць у небі, рік у книзі,

4-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: А день такий у нас, як і у вас —

УСІ: Поцілуй за те от куди нас!.. (б'ють у долоні) У-ха-ха-ха!

Добре! Славно, Мамаю! Матері ковінька! Танцюймо,
Мамаю!

Мамай і Запорожці співають.

"Ой п'є Байда мед-горілочку,

Та не день, ні нічку, та не годиночку"

Запорожці йдуть навприсядки. Та нагло музика вриває. На сцену вибігає Смерть з косою, з червоною зіркою на грудях. Кричить до Запорожців.

СМЕРТЬ: Стій Мамаю, стійте запорожці! Приказ верховного совета: Мамаю і запорожців ліквідувати! Прощайтеся зі світом!

МАМАЙ: Геть стара костухо!

СМЕРТЬ: (замахується косою) Хе-хе-хе!

МАМАЙ: Боронімось, братці, до загибуні!

СМЕРТЬ: Хе-хе-хе... Даремно, Мамаю, ти боронишся. Ти в пеклі, на Соловках, у моїй владі. Дивись!

Замахується косою. Пронизливий свист пронизує повітря. Світло гасне, крім екрану. Запорожці падають униз, під екран. За хвилинку світло знову засвічується. Руки Мамаю знову зв'язані шнуром. Смерть тягне за шнур Мамаю до бочки.

СМЕРТЬ: Хе-хе-хе... Ходи, ходи!

МАМАЙ: Не піду!

СМЕРТЬ: Підеш!

МАМАЙ: Не піду!

СМЕРТЬ: Підеш!

МАМАЙ: Піду.

СМЕРТЬ: (по хвилині)... Ну, то ходи!

МАМАЙ: Але відгадай три загадки.

СМЕРТЬ: З якої речі?

МАМАЙ: Так запорозький звичай велить.

СМЕРТЬ: (тягне його)

МАМАЙ: Перше: вгорі пір'я, внизу жах.

СМЕРТЬ: Оселедець, помальований на-зелено!

МАМАЙ: Не вгадала!

1-ИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ: Це горобець сидить на Кремлі!

ЗАПОРОЖЦІ: *(сміються)*

МАМАЙ: Друге: внизу пір'я, вгорі жах?

СМЕРТЬ: Менє кажется, ти шуткуєш!

МАМАЙ: Це вождь трудящих лежить на перині!

ЗАПОРОЖЦІ: Ха-ха-ха!

МАМАЙ: Що це таке? Має дві ноги і літає?

СМЕРТЬ: ?..

МАМАЙ: Ворона!

ЗАПОРОЖЦІ: А що має чотири ноги й літає?

СМЕРТЬ: Не знаю. *(б'є себе по голові)*

ЗАПОРОЖЦІ: Дві ворони.

МАМАЙ: А що має шість ніг і літає?

СМЕРТЬ: Знаю! *(пищить)* Три ворони!

МАМАЙ: Ні! Муха!

ЗАПОРОЖЦІ: Ха-ха-ха... *(аж лягають)*

СМЕРТЬ: *(тягне його під бочку)* Ти ще кепкуєш з мене?!
Прощайся з власною головою!

МАМАЙ: *(Стає на одно коліно перед Смертю, біля бочки)*
Тітко! Станьте! Хочу щось сказати...

СМЕРТЬ: *(скрегоче зубами)* Доволі говорив, небоже! Бийся в груди!

МАМАЙ: *(б'ється в груди)* Б'юся, б'юся! *(на бік)*. Як би то її тріпнути межі очі?! *(до Смерти)* Простіть мені, тітко, простіть!

СМЕРТЬ: *(обтирає сльозу)* Гарний козак... хоч і був українським політиком, але ще трішки розуму має. Аж жалко душі християнської.

МАМАЙ: Матусю! Перед смертю прислуговує кожному право на останнє бажання.

СМЕРТЬ: Кажі, яке твоє останнє бажання?

МАМАЙ: Много я грішив, а найпаче проти власної жінки. Хочу зняти тягар із совісти своєї, хочу Ївгу просити прощення. Дай, хай востаннє побачу прожиті хвилини *(єхидно завертає очі до неба)* і свою найдорожчу Ївгу...

СМЕРТЬ: Згода.

Смерть махає косою. Світло пригасає. Екран у блакитному сьайві. Появляються дві жінки в чорних,

Мамаї і Смерть, танцюючи Каріоку, обкручуються довкола себе. Мамаї закручує шнур довкола шиї Смерти. Смерть випускає косу й падає.

СМЕРТЬ: Гвалт! Я душусь!

Мамаї швидко хапає косу і підбігає до Ївги. Стинає її голову і тягне до бочки.

ЇВГА: А!.. (падає)

МАМАЙ: Кінець тобі, відьмо, до бочки!

ЇВГА: (підносить голову з бочки) Рятуйте!

МАМАЙ: Ха-ха-ха!.. У-а! Ха-ха-ха!.. Ану, поможи собі, відьмо! Ха-ха-ха!.. Гори в смолі чортам на печеню.

Б'є косою по голові. Голова Ївги падає в бочку. Запорожці підбігають до Смерти, хапають її і кидають у бочку.

ЗАПОРОЖЦІ: Геть з червоною смертю! Давай її! У смолу!

Музика стихає. Світло яснішає.

ЗАПОРОЖЦІ: Мамаю, ми вільні! Розпалося пекло, Смерть кипить у смолі.

МАМАЙ: І клятій Ївзі амінь! Братці, держіть мене, бо з радості я сам готов скочити в бочку! Мою жінку чорти взяли і більше її не побачу! Братці! Я справді великий чоловік. (обнімає з радості Запорожців)

УСІ: Ходім на ясні зорі, на тихі води,
                          У край веселий, у мир хрищений.

ТАНОК ЗАПОРОЖЦІВ: ГОПАК

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ЧЕТВЕРТА

Перед завісою. Освітлення блакитно-фіолетне. Ціла інтермедія йде на тлі музики. Стиль говорення Мамаї і Дівчини гротесково-патетичний. Скрипки починають тихо-тихо: "Владико неба і землі"... Входить українська Дівчина в народньому костюмі, а за нею Мамаї. Дівчина, мов Беатріче, веде Мамаї у небо.

Мамаї з папугою перед завісою.

МАМАЙ: Шановні пані і панове! П'єса добігає до кінця і тому дозвольте мені висвітлити кілька питань, щоб пізніше не було між нами непорозумінь. Останніми часами завівся звичай судити героїв театральних творів. Відбуваються справжні трибунали з прокурорами, свідками, оборонцями, аж до бійки між публікою включно. Найгірше на цьому, звичайно, виходять герої п'єс, бо вони... бувають неприсутні. А легше лягати і засуджувати позаочі. Тому дозвольте, що я випереджу події і вже сьогодні, отут, виголошу свою оборонну промову, не чекаючи на суд. Міг колись Сократ вести свою оборону, дозвольте і мені. На свідка привів свого найвірнішого друга і дорадника, що завжди був зі мною тієї самої думки і все повторяв мої слова. Цим свідком є моя папуга.

ПАПУГА: Кхе, кхе...

МАМАЙ: Так, так... Не силкуйся, моя любя. Вона сьогодні має ангіну і мусить шанувати своє горло... Поперше, хоч спростувати найважливішу річ. Хоч я і називаюся героєм театального видовища, героєм себе не почувую. Щоб вірити в свій стан героя, треба бути молодим і не думати. А я все таки в житті трішки думав, хоч молодше покоління нам у цьому не вірить. Такі герої, як я, Мамаї, сидять довкола вас, сидять, може, і в самих вас, дарма, що ви того не помічаєте. Випадок дав, що я задушив Смерть і висвободив запоріжців з аду. Хто не вірить, хай бере це символічно. Чекайте і ви на випадок в історії, може, і ви станете героями. А коли не попадете на сторінки історії, дай Боже, щоб попали на дошки сцени. Все ж якась користь громаді буде, бо сміх — це здоров'я.

Зродився я в далекій Пашківці, країні верб і вишневих садків. Уродився я, жив, боровся, як то кажуть, і вмер. А результат: ніщо. Це значить — не ніщо, а щось; ніщо все ж має в собі щось. Бо коли б ніщо було абсолютним ніщо, воно не було б навіть ніщо...

ПАПУГА: Кхе, кхе...

МАМАЙ: Ти мене розумієш? О, пробачте, що я забрив у філософію. Я забув, що це належить до минулого віку. Говорімо про техніку, як сини атомового часу. Я виїхав з Пашківки у світ і не досягнув нічого. Хто з вас, пані й панове, добув на дипломатичному полі більше успіхів, ніж я, хай перший кине на мене каменем! Ви товчетесь, як і я, у своїй ступі і даліше власного носа не бачите. Я не маю жалю до вас, дорогі мої пашківці, за те, що ви смієтеся з мене. Бо пророкую вам, що так само з вас сміятимуться ваші нащадки. Бо такий час настав, що яйце від курки мудріше. Але не кидаймо собі в вічі споршкованими яйцями, хоч як приємно пізніше облизуватись. Приймаймо все з запорізьким гумором, а — їйбо, заїдемо даліше на своїх чумацьких мажах, ніж наші вороги на танках.

ПАПУГА: Браво!

МАМАЙ: Ми, пашківці, маємо одну могутню силу, що держала нас віками, держить тепер у найтяжчих обставинах і держатиме — це наш український гумор. Сміймося біді в вічі — то її з досади чорт забере! Сміймося з себе та з усього світу! Коли ми сміємося, ми не пропали. Хай живе мамаївський сміх!

ПАПУГА: Слава!

МАМАЙ: Добрий свідок з тебе, тільки оте безупинне "слава" — сховай собі. Ми вже в пототалітарній Європі. *(до публіки)* Шановні пані й панове! Я відходжу від вас і залишаю вам мої заповіді. З ними пройдете твердий шлях еміграційного чистилища і дійдете до брам царства небесного:

Не переконуй земляка, бо він тобі навмисне буде іншої думки!

Знай, що тільки ти прав і ніколи не дайся переконати.

Ми мали досі п'ять урядів і нічого не досягли.

Заложім їх ще десять. Може тоді щось з того вийде.

І четверте: У хвилинах зневіри знайте, що з вами я і моя папуга. Коли не тут, то на тому світі я вас визволю!

Бувайте здорові і не згадуйте злим словом. І напишіть на "Посте арестанте", як випав присуд. Колись живі молилися за спокій душ у небі, а нині, я тут, в іншому світі, буду молитися за ваш спокій на землі!

ПАПУГА: Бгаво! Бгаво!... Бийте браво!

Мамай хоче виходити. Йому назустріч виходить Дівчина.

МАМАЙ: Хто ти, хороша дівчино, українська Беатріче?

ДІВЧИНА: Горпина Гак з Лубень.

МАМАЙ: Дай рученьку, цвіте землі козацької! Куди це ми йдемо?

ДІВЧИНА: Ти пройшов чистилище і пекло. Тепер увійдеш у брами неба, щоб жити там у славі на віки вічні!

МАМАЙ: О, Беатріче! О, Горпино! Гаку мій прекрасний! Я почуваю, що з радости розпливаюсь як віск. Дай дзюба, люба!

ДІВЧИНА: Пане Мамаю, ви забуваєте, що ви тільки тінь...

МАМАЙ: Яка шкода... Важко дивитися на ласі речі, а не могли їх діткнутись... *(з-за завіси долітає пісня "Владико неба")* Що це за спів, звідкіль?

ДІВЧИНА: Це наш рай, це земля українська. Ми перебуваємо в році Божому 1990-ім. У вільній, прекрасній, чарівній Україні сьогодні велике свято — свято відслонення в столиці пам'ятника великому мужеві, народньому про-рокові й мученикові — Мамаєві.

МАМАЙ: Мій пам'ятник? У Києві? Над Дніпром? Боже! Хвала Тобі!

ДІВЧИНА: Тисячі, сотні тисяч вдячних земляків, зібралися перед мармуровою постаттю визволителя, щоб віддати свій поклін.

МАМАЙ: Спішім, спішім мерщій, щоб зайняти ближчі місця!

ДІВЧИНА: Ми можемо тільки здалека, із хмар оглядати це свято. Бо ми тільки тіні.

МАМАЙ: Ах, яка шкода, що на бенкеті після відкриття всі будуть пити на мою честь, а я не зможу. І не зможу вже більше виголосити мудрої промови... *(виходять)*

КАРТИНА VII

Музика: "Владико неба". Завіса поволі розходиться. На екрані вгорі рік: 1990. Обабіч — зелені декоративні тополі. Між ними чотири прапори: різні комбінації двох кольорів. Перед екраном, на підвищенні зі станків — статуя Мамає. На плечі папуга. Кругом постументу ввесь ансамбль у півколі. Дві дівчини в народніх костюмах, запорожці, ді-пі та політики. Коли завіса йде набоки, пісня кріпшає. Настрій урочистий. Оркестра переходить на "Там за тихим"...

УСІ: Там за тихим, за Дунаєм,
На землі є Божий рай,
Ми привітом всіх вітаєм,
Хай живе наш вождь Мамає!

Виступають по черзі три Політики з другої інтермедії. У чорних костюмах, у руках звої білого паперу.

1-ИЙ ПОЛІТИК: Земляки! Представники великого і вільного народу! Сьогодні ми відслонюємо врочисто пам'ятник найбільшому мужеві нашої історії, Мамаєві! Тернистий і повний страждань був шлях Мойсея народу. Але тільки тому міг Мамає визволити Пашківку, що стояв завжди непохитно на наших позиціях, на позиціях справжнього демократа. Коли інші кидали на цього генія болотом, ми його захищали. Мамає був, є і буде наш! Хай живе наша партія! Хай живе наш Мамає!

УСІ: Славно!

2-ИЙ ПОЛІТИК: Мамає — це символ нашої епохи! Мамає — це прапор для нас, дороговказ майбутнім поколінням! Мамає — це наш вождь, і геть з брудними руками від нього! Демократія є одна і неподільна. Вона належить нам. Мамає теж один і належить нам. Він вестиме нас до нових перемог, на згубу нашим противникам. Увесь народ, це мамаївці, мамаївці — це ми! Значить — ми народ! Свобода мамаївцям.

УСІ: Славно!

3-ИЙ ПОЛІТИК: Мамає — це Мамає! Мамає підпора консервативної думки, а його папуга це наш символ! Мамає

король! Король духа, і ми йтимемо з його печаттю, як сказав поет!

ТРОЄ РАЗОМ: *(патетично)* О, Мамаю! Коли б ти міг зійти з п'єдесталю знову до нас!

МАМАЙ: *(нагло рухнувся)* Дуже радо, панове! *(починає сходити)*

ТРИ ПОЛІТИКИ: *(кидаються і зупиняють його)* Ні, ні! Не треба! Ви краще залишіться в небі!

МАМАЙ: Я ж прецінь визволитель!

ТРИ ПОЛІТИКИ: Нам тут не треба вас. Сидить у небі як символ, бо буде зле!

Відштовхують його назад на старе місце.

ГОЛОСИ: Що сталось? Мамай заговорив? Невже?

1-ИЙ ПОЛІТИК: Ні, ні. Тільки статуя сколихнулась.

2-ИЙ ПОЛІТИК: Стій же великий Мамаю каменем во віки вічні!

3-ИЙ ПОЛІТИК: Слава Мамаєві в небі, а на землі нам!

УСІ: Мамаєві в небі, а на землі нам!

ФІНАЛ

Слава й честь Мамаю

У нашому краю!

Ми збудували новий рай,

Тож Боже помагай!

Наш герб — це папугай

І вічно житиме в серцях у нас Мамай!

Новим життям тут заживем,

Сокіл, Просвіту, Луг ми закладем.

І за традицією теж кооперацію,

Щоб фінансово підкрипити нашу націю.

Пливе, пливе до ясних зір,

На тихі води юний спів!

Ми кинули журби й печалі

Несемо вам нові скрижалі

Мамаївських правд і вір!

Слава й честь Мамаю!

У нашому краю!

Наш герб — це папугай

І вічно житиме в серцях у нас Мамай!

*Фінал кінчиться зворотом усіх до пам'ятника. Стали
й остовпіли.*

УСІ: А!... ..

Всі побачили — постать Мамає повернулась спиною.

З А В І С А

ОСТАННЄ ВТІЛЕННЯ ЛИСА МИКИТИ

*Сенсаційно-детективна п'єса
на мотивах і текстах Франкового "Лиса Микити"*

ЛЮДСЬКІ І ЗВІРЯЧІ ПЕРСОНИ
(за порядком появи на сцені)

Автор, Муся, Проф. Порхавка, Хор Звірів, Лев, Лис Микита, Медвідь Бурмило, Цап Базилько, Курочки, Вовк Неситий, Осел Герольд, Мавпа Фрузя (Пані Фрузвельт), Лісова Пані, Спікер Організації Об'єднаних Звірів, Барани, Борсук-Бабай, Дівчина, Кіт Мурлика, Шерльок Голмс, Д-р Ватсон, Мишки, Вовчиця, Заєць, Гектор Цуцик, Півень, Перс Кравчик, Шкапа і Лошатко, Мавпи, Помреж, Звірі — члени Організації Об'єднаних Звірів.

Проекти костюмів і декорацій виконав Едвард Козак

ЕДВАРД
КОЗАК

ЕСКІЗИ
КОСТЮМІВ

ДО П'ЄСИ
ОСТАННЄ ВТІЛЕННЯ ЛИСА МИКИТИ

Лис Микита — Гайдамака

Осел
Герольд

Заяць Яць
(Мадярщина)

Вовчиця
(Югославія)

Куричка
(Чехо-Словакчина)

Вовк Неситий

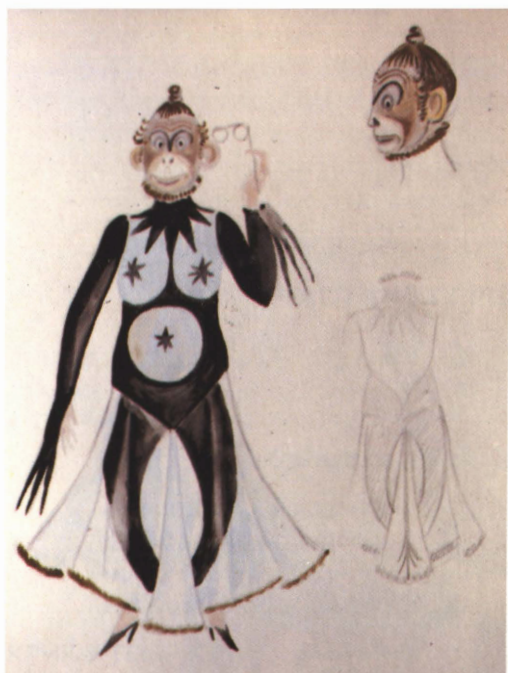
Медвідь Бурмило

Лисичка
(Франція)

Кравчик
(Перс)

Мавла
Фрузвельт

Цап Базилио
(Італія)

"Шляхціц" Півень

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Оркестра: увертюра.

Завіса вгору; на сцені темрява. Тиша. Удари годинника: раз, два, три... шість, вісім... У темряві дві тіні. Між ними блиснув вогник цигарки. Десять, одинадцять... Вогник спалахнув ясніше! Дванадцять! Утім — стріл!

КРИК У ТЕМРЯВІ: А!...

Знову — стріл!

КРИК ДРУГОЇ ТІНІ: А!...

Тіні падають додола. Зовсім темно. Гонг. Перед завіскою, в яскравому світлі, Автор — з усмішкою на обличчі та квіткою у вилозі ясного костюму.

АВТОР: Так починається сенсаційно-детективна п'єса: темрява, стріл, оклик і... Знак питання "?"... Хто, кого, за що? Очі всіх горять з цікавості, нерви всіх дрижать з напруження. Інтрига і кохання.

В нас починається майже так, як в "інтризі і коханні": Він, Вона, Батько... Ось — Вона.

Тиха мелодія на фортепіяні.

Чарівне, сентиментальне українське дівча, що виросло незіпсутою квіткою на багні скитальщини.

Муся проходить мовчки авансценою.

Невинність б'є з її погляду, з-під намальованих брів і вій; примильно усміхаються дитячі ще устонька — покриті на п'ять сантиметрів карміном, тремтять ніжні

рученьки — із помальованими темночервоним ляком нігтями. Яке ніжне, дівоче кожне її слівце.

МУСЯ: Ну, де ж той "фраєр"? *(стає по другім боці, обличчям до залі)*

АВТОР: Це моя Муза, здрібніло Музя, Муся... Він, — дозвольте познайомитись, — це я, Автор. Коментарі зайві. Хвалити себе не можу, бо виглядатиме на саморекляму. Відомо ж, — немає скромніших людей за письменників. *(зміненим голосом)* Не вірте, не має амбітніших людей за письменників. Ніщо їм не святе, виписують, що в голову попаде, нікого не бояться. Пробачте — є одна порода людей, якої навіть коханці Муз бояться. Це критики.

Посередині між Автором і Мусею появляється проф. Порхавка. Дідок у береті, з цвікером і ціпком.

АВТОР: Це професор літератури, колишній поет, сучасний критик. *(іншим голосом, немов пояснення)* Звичайно, хто провалиться в літературі, переходить до критики. *(голосніше)* Професор Панкратій Порхавка, батько Мусі, ректор чотирьох еміграційних університетів.

Наша п'єса починається. Прошу не лякатись. Не стрілом. Стріл, крик і трупи, що ви перед хвилиною бачили, — це закінчення нашої сенсаційної історії. А почалося інакше: невинно, сентиментально, музично...

Світло меркне. Оркестра грає голосніше.

Автор співає, роблячи ритмічні кроки танку, "Як би я знав..." — урвав.

АВТОР: Ах, де це моя Муза, де моє наперфумоване надхнення?! Музю, Мусечко!... Агу-гу!...

ГОЛОС МУСИ: *(за сценою)* Аку-ку!...

АВТОР: *(до публіки)* Я при праці, я ввесь горю у творчому надхненні. Кругом природа, гірська природа — кущі, потічок і т. п. поезія. Прошу собі уявити. Моя Муза, моя Мусечка пішла в кущі, до річки. Я набираю надхнення. Витягаю льорнетку... *(витає льорнетку і спрямовує в кущі)* А!...

ПОРХАВКА: *(входить, клепає Автора, що присів, по рамені).* Знаменито, знаменито, молодий друже, що я вас тут застаю!

АВТОР: *(гляди́ть увесь час у бінокль)* А!...

ПОРХАВКА: Знаменито, знаменито! Молодий друже! *(підбігає до Автора з другого боку)*

АВТОР: *(нетерпеливо)* Не заважайте! Бачите, я при праці.

ПОРХАВКА: Знаменито! Знаменито! Я шукаю вже за вами кілька днів! Дозвольте — я...

АВТОР: Не заважайте! *(сильніше притиснув бінокль)* А!...

ПОРХАВКА: ...я — професор Порхавка!

АВТОР: Що?! Ах, шановний професоре, що за вид, що за вид!

ПОРХАВКА: Знаменито! Знаменито! Слава про вашу п'єсу йде по всіх усядах. Дозвольте один уривок для нашого "Альманаха вегетаріанської літератури"!

АВТОР: *(не відриває очей від льорнета)* Груді... мені розпирає. Венера з Куликова! Музо, Мусечко!...

ПОРХАВКА: Знаменито! Це розумію — творче надхнення! Маестро, ви справжній творець!

АВТОР: Ноги плывуть по рожевій піні... Мусю, Мусечко!...

ПОРХАВКА: Що таке? Що таке?

АВТОР: Вона, моя Муза! Професоре! Щойно тепер я створю твір, сильніший від криці!

ПОРХАВКА: Від Ждана Криці? Знаменито!

АВТОР: *(у бінокль)* А!...

ПОРХАВКА: Сильніший від Арки, Барки і Золотобрамної Марки!

ГОЛОС МУСИ: *(з кущів)* Аку-ку!...

АВТОР: Аку-ку!

ПОРХАВКА: Що таке?! *(вириває бінокль в Автора)*

АВТОР: Не дам! Це моя Муза! А!... Що за очі, що за округлі очі!...

ПОРХАВКА: *(благально)* Дайте хоч на секунду глянути!... Напишу вам найкращу рецензію!

АВТОР: Не дам!: що за носик!... Яке кругленьке...

ПОРХАВКА: На секунду! *(ноги трусяться)* Я проголошу вас єдиним драматургом еміграції!

АВТОР: Шкода говорити!... О!... серпанок поезії спадає! А!...

ПОРХАВКА: *(в розпучі)* Ось вам остання пачка "Честерфілдів"!

АВТОР: Що?! *(завагавсь)* Але тільки на хвилину... *(бере коробку — дає бінокль)*

ПОРХАВКА: *(глянув)* А!... *(у люті)* Зрада! Це моя донечка Муся! Я вам, зводнику малолітніх дівчат, покажу!... *(вибігає за Автором)*

Музика грає джазову мелодію, що переходить в оригінальні мотиви марша "Надійшла весна прекрасна".

Світло слабшає, переходячи в зелений колір. Завіска розходитьсья. На задньому пляні — престіл Лева, під пурпурним балдахіном. На ньому — директор театру в масці Лева (окуляри Йосипа Йосиповича Гірняка). Футуристично-сюрреалістичний ліс.

Музика: "Марш Лиса Микити".

ХОР ЗВІРІВ: *(справа)* Надійшла весна прекрасна
Многоцвітна, тепла, ясна,
Мов дівчина у вінку;
Ожили луги, діброви,
Повно гамору, розмови
І пісень в чагарнику...

ХОР ЗВІРІВ: *(зліва)* Лев — директор у театрі
Оголошення на карті
Прибиває на весь світ:
Час настав великих зборів,
Хай спішить на стрих, угору
Швидко весь акторський рід.

ХОР ЗВІРІВ: *(справа)* Ось ідуть вони юрбами,
Мов на відпуст з корогвами
Хто танцює, гавка, квака;
Лиш один мов і не чує,
В своїй віллі, знай, ночує
Автор п'єси, гайдамака.

ХОР ЗВІРІВ: *(зліва)* Ой, недаром, він сховався,
Знаць, сумління крик озвався:
— Ти вже п'єсу написав?!
Лев тим часом на престолі
У акторів юнім колі
До читання знак подав.

Музика грає "Марш Лиса Микити". Звірі-актори в масках дефілюють перед Левом, пізніше перед публікою. Стають на хвилину, здимають маски, усміхаються до публіки і проходять далі. Збоку стоїть Автор і представляє їх. Ледве чутна фортепіанова музика.

ЛЕВ: Уав!...

АВТОР: Пізнаєте голос? Голос батька? Це, здається, Кривецький. Має найбільше даних до цієї ролі. Зрештою — це світ ілюзій, перевтілень, казки. Може він з'явиться професором Порхавкою, може президентом З'єдинених Звірячих Націй Левменом за партією покера? Що неможливе в дійсності, можливе в казці...

ЛИС МИКИТА: *(в гуцульському костюмі, хвіст та шабля)*

Я артист є, любі гості,
Кожне слово аж до млости
Силу вражень підійма.
Тож глядіть на речі тії
У казковій линьте мрії
Хай вам скаче вся душа!

АВТОР: Пізнали старого, пардон, молодого театрального Лиса? Це Щепко Залеський. В масці. Покищо...

Надходить Медвідь Бурмило.

АВТОР: Ось Медвідь Бурмило, щось бурмоче під носом. Звір тихий, рахманний... *(до Бурмила)* Що ви сказали?

МЕДВІДЬ: Нічого... *(щось бурмоче)*

АВТОР: Ага, це певно Юра Бельський... Шукає з ціпком меду понад Ізаром...

Надходять звірі по черзі.

АВТОР: Ось Гектор Цуцик, Цап Базилько, Заяць Яць... Білявка Лисичка і Чорнявка Вовчиця... Пан Осел і Борсук Бабай... Що за різні голоси... Вже не розбереш, хто тут за кого.

Маски проходять. Автор задержує одну.

ЦАП БАЗИЛЬКО: Мее...е...е

АВТОР: Пробачте, відкрийте маску.

ЦАП: Ні... і...ігі...гі!...

АВТОР: Чому?

ЦАП: Гав-гав-гав!... Я імітатор звірячих голосів. Ілюзіоніст, виступав у театрі.

АВТОР: У Львові?

ЦАП: Ні, в Пацикові!

ЗВІРІ: М'яв! Ігі...гі!... Ме-е-е... Гав-гав-гав!

ПІВЕНЬ: Півень я — страшенний грішник
Множженець і насмішник

І безбожник. Тож іду
 Розворушити сумління
 Змить гріховне затвердіння
 Славу відновить своєю!

АВТОР: Це Змій, про якого стоїть в "Коханіяді" Гай-Головка, сторінка 47-а, що з'явився в образі людини. Получення змія і півня — чого більше може бажати собі жіноча фантазія? Ось біжать дві курочки, за ними півень...

1-А КУРОЧКА: Оглянься, він біжить за нами?

2-А КУРОЧКА: Біжить.

1-А КУРОЧКА: Звільнімо. Може ми біжимо зашвидко?

АВТОР: А ось мавпа Фрузя... Зняти маску? Ні, будьмо дискретні.

ФРУЗЯ: Ги, ги, ги...

Фрузя віддалюється, скидаючи маску і киваючи публіці.

АВТОР: А накінець ворог Лиса — Вовк Неситий!

ВОВК: *(до Лева)* Царю любий — від Микити
 Вже мені хоч пропадять...

АВТОР: Це пан Юрій із Мюнхена
 Почуття, експресій сила:
 Метер і вісімдесят.

ВОВК: *(до публіки)* Небо, земле і всі моря
 З глибини свого горя
 Крик підношу я до вас.
 Щоб вас гра моя й ридання
 Образ мого страждання
 До основ, до дна потряс... *(відходить)*

ЛЕВ: Уав!...

АВТОР: *(до публіки)* Увага! Лев пробуджується.

ЛЕВ: *(відкриваючи пащу, боком до публіки)* Уав!...

АВТОР: Пригадуєте? Так починаються фільми марки Метро
 Гольдвин Маер. О...

ЛЕВ: Уав!... *(профіль застигає)*

Перед престол виступає Осел. Автор непомітно виходить. Звірі підносять руки до уст, імітують труби. Оркестра: фанфари!

ОСЕЛ-ГЕРОЛЬД: *(розкриває пергамен, читає грімким голосом)*

"Лис Микита"! Оповідь про казкових і сучасних Лисів,
Ведмедів, Ослів, Цапів, Вовків, Псів і Зайців —
Частина I-ша!!!

Звірі й оркестра: фанфару!

ПОМРЕЖ.: Директоре! Катастрофа! Манускрипту немає!

ЛЕВ: Що?! Де ж Автор?

ПОМРЕЖ.: Немає.

ЛЕВ: Уав!...

ЗВІРІ: Немає!

ЛЕВ: Негайно привести сюди Автора! З манускриптом або на
ньому!

ЗВІРІ: Уав!... Ігі...гі!... М'яв!... Гав-гав!... Ме-е-е!... У!...

Музика вдаряє жалібний марш. Шум стихає.

ХОР ЗВІРІВ: Втім кумпанія чимала
Бог-зна звідки причвалала
З криком, шумом в царський двір.

*Напереді походу проф. Порхавка. Мари із зомлілою
курочкою-Мусею несуть чотири курочки в масках,
що становлять жіночий квартет, а опісля балет.*

ХОР ЗВІРІВ: Старий Півень перед веде,
За ним по два уряд іде —
Несуть мари на плечах:
А на марах Курка лежить,
За марами ввесь рід біжить,
Плач і лемент

ПОХІД КУРОК: ..... Ох і ах!

ПОРХАВКА: Милосердя, друже мій!
Вся надія наша в гробі,
А злочинець — Автор, пробі! —
Хай нас суд розсудить твій!

КВАРТЕТ КУРОК: Як в монастирі святому
Ми жили в таборі своєму
Безгріховно. Та не раз
Бачили, що попід брами
Автор стежить, — все за нами
Своїм хижим оком пас.

ПОРХАВКА: Я ці штуки добре знаю,
Своїм дітям повідаю:

— Стережіться, крий вас Біг!,
В ліс на прохід вибігати!
Бо там ворог ваш зубатий
Він вас цноти збавить всіх!

КВАРТЕТ КУРОК: Аж тут раз стук-стук до брами.
В волосянці перед нами,
Став він, Автор, як монах.
Привітав нас благодаттю,
Із діпівською печаттю
Чоколяду мав в руках.

ПОРХАВКА: Як дівчата вийшли з брами
Він побіг услід пляями
Та й халап мою дочку!
Я ще крикнув: Ку-ку-реко!
Та вони були далеко
І сховалися в ліску.

КВАРТЕТ КУРОК: Кричимо, мов дзвони дзвоним,
У сльозах святих всіх молим
Та нещастя — Боже наш! —
Принесли лиш труп бездушний
Так то Автор непослушний
Зневажає наказ ваш!

ПОРХАВКА: Моя Мусечка! Моя невинна дитинка! Жертва літе-
ратури!

ПОМРЕЖ.: Спокійно, пане професоре! Пані Фрузю! Ви ж
фельдшерця! Може б валеріанових краплів або со-
дової води?

МАВПА ФРУЗЯ: Вона віддихає!

4 КУРКИ: Віддихає!

МАВПА ФРУЗЯ: Ворухнулась!

4 КУРКИ: Ворухнулась!

МАВПА ФРУЗЯ: Розкрила очі!

4 КУРКИ: Розкрила очі!

Муся сідає, кліпаючи очима.

ПОРХАВКА: Знаменито, Мусечко! Куку-ріку!

МУСЯ: Де я, татусю?

ЛЕВ: Уав!... То так він працює!

ПОРХАВКА: Література декадансу! Екзистенціоналізм!

ЛЕВ: (до Мусі) Коли він звів тебе, невинна дитино?!

МУСЯ: (невинно) Від двох місяців зводить.

ЛЕВ: Уав!...

МУСЯ: Татко казав мені завжди, щоб я пильно віддавалася літературі.

ЛЕВ: Негайно вислати гончі листи, телеграми, детективів! Де п'єса? Театр випроданий до останнього місця! Темпо! Уав!...

БАЛЕТ КУРОЧОК

2

Завіска тремтить у смарагдовому світлі. З однієї сторони Автор, з другої Лісова Пані — оповідач Казки.

ЛІСОВА ПАНІ: Надійшла весна прекрасна
Многоцвітна, тепла, ясна,
Мов дівчина у вінку.
Ожили луги, діброви,
Повно гамору, розмови
І пісень в чагарнику...

АВТОР: Хто ти, незнайома пані?

ЛІСОВА ПАНІ: Я дух Казки, мелодія лісу, голос таємного нерозкритого світу. Голос Казки...

АВТОР: Казки? О, пані, це давноминулі історії. Байочки для дітей. А втім, у наш час навіть діти бавляться казками про літаки і танки.

ЛІСОВА ПАНІ: Ні, людська душа скриває в собі незримі струни, струни фантазії, бажання казки. Ви граєте на них. Бо що таке література як не казка для дорослих?

АВТОР: У мене казка перейшла в трагедію. Манускрипт, детективи, погоня... Ху... Не знаю, на чому скінчиться. Казка двадцятого сторіччя...

ЛІСОВА ПАНІ: Киньте свою історію. Ходіть зі мною. На крилах фантазії линемо в інший світ. Час став на місці, світ повертається назад. Ми пливем усе далі, далі...

Тихо починає музика.

ЛІСОВА ПАНІ: Розкриваємо книгу чарівної казки, вступаємо в лісове царство, світ звірів. Шумлять гілки дерев, смі-

ються килими квітів на полонинах. За нами згарища країн, руїни міст. Ми кинули нашу землю, ми пливем усе далі, далі...

АВТОР: На міжпланетній ракеті?

ЛІСОВА ПАНІ: У казці ракети не потрібні. Казка несе нас у царство Лева, у надземні сузір'я, у заворожений світ...

Музика кріпшає. Світло тремтить фіолетною відтінню. Завіски розходяться.

Лев, що цар є над звірями,
Пише листи з печатками,
Розсилає на весь світ:
Час настав великих зборів!
Хай спішить до царських дворів
Швидко весь звірячий рід!

На престолі — президент Лев-мен. В американському вбранні, в білому солом'яному капелюсі. Над балдахином — герб Лева і прапори: червоно-синьо-білі, наче американські, наче б ні. Під гербом три золоті букви ЮАО, Організація Об'єднаних Звірів. Ліворуч і праворуч престолу звірі дипломати в масках.

Декорації: отримання казкового лісу з лісом хмародерів сучасного Нью-Йорку, з фантастичністю сторіччя атомбомби: дерева, звірі у такті сфінгу, місяць на вежі радіостанції грає саксофонове сольо, сонце падає з літака мов атомбомба...

Праворуч Лева, трохи нижче — пані Фрузвельт (мавпа Фрузя), ліворуч радієвий мікрофон. При ньому спікер.

ЛІСОВА ПАНІ: Ось ідуть вони юрбами
Мов на відпуст з корогвами —
Все, що виє, гавка, квака.
Лиш один мов і не чує,
В своїм замку, знай, ночує —
Лис Микита, гайдамака.

Музика: марш в американському стилі. Входять звірі дипломати з прапорчиками своїх країн, у масках. Віддають честь Левменові і стають обабіч престолу. Ідуть по черзі: Борсук Бабай-Бевін (Англія), Лисичка

(Франція), Цар Базиліо (Італія), Заєць Яць (Мадярщина), Вовчиця (Югославія), Гектор Цуцик (Чехія), Півень (Польща). Решта звірів з Ослом на чолі стоять обабіч престолу.

СПІКЕР: Гелло! Гелло! Ви слухаєте Голосу Лісу, Голосу Організації Об'єднаних Звірів — Юнайтед Енімалс Організейшен!

Музика: швидка мелодія "Голосу Америки" на тему "І шумить і гуде". Коли стихає, спікер говорить далі.

Ми перебуваємо в нереальному світі, світі фантазії, в світі згоди і миру! Війна звірів закінчена! Мир і згода в сімействі! Свобода звірячим народам!

Музика: кілька тактів "Голосу Америки".

Слухайте! До всіх звірів лісового ґльобу промовить президент Організації Об'єднаних Звірів — Цар Левмен!

ЛЕВМЕН: *(підіймається, йому підносять мікрофон до носа, говорить в ніс з американським акцентом)* Май Френдс! Велике свято у звірячому світі! Війна закінчена, ми підписали святу Хартію Прав і Свобод звірів! Диктаторам скручено голови. Віднині радість на світі. Зашилися тільки справжні демократи!!

ЗВІРІ: Славно! Браво!

Музика: Туш! Враз музика грає марш. "Широка Страна моя родная". Маршує Вовк Неситий, без прапора. За червоним поясом у нього шабля і два пістолі, в руках оливна галузка миру.

ЛІСОВА ПАНІ: Враз з'явився Вовк Неситий —
ВОВК: Президенте! Від Микити
Демократам пропадять!
Це фашист! Мене кусає,
І Союз мій обмовляє
Так, що й сором повідать!
А й мене — хіба ж то чесно? —
Як він хитро і облесно
Мало в гріб раз не ввігнав!
Це було як того разу
Я з політбюра указу
Мировим суддею став...

Оркестра: перехідна мелодія. Декорації — паравани затягаються зліва і справа. На них виключно казково-лісові мотиви. Паравани-ширми, що розсуваються і зсуваються, становлять тло для акцій-епізодів, що переривають головну дію.

В центрі сцени перед параваном Вовк.

ЛІСОВА ПАНІ: Раз до Вовка вбіг Микита...

Входить Лис в гуцульським костюмі: шабелька, черес, кресаня. Заду хвіст.

ЛИС МИКИТА: Вовче, справа знаменита!
Штири барани ось тут.
Не лишилось їм по батьку
Політичних ліній в спадку
І на твій здаються суд.
Бачиш, почали свариться,
Ані руш їм помириться,
"Геометри" в них нема.
В інтернаціоналу нетрі
Їх веди й будь геометром —
Праця буде не дарма!

ЛІСОВА ПАНІ: Втішивсь Вовк — нема що крити,
Бачте, баранів мирити
Дуже любить, над усе:

ВОВК: Як зроблю їм справу в полі,
То вам жаден з них ніколи
Вже рекурсу не внесе!

АВТОР: Ось Вовк швидко збирається,
З баранами вітається —
Хлопці повні — як стручки!

З кожного боку виходять по два барани в масках, з написами через груди: "Європа, Азія, Африка, Австралія".

ВОВК: Ну бо, хлопці, поспішімо,
На спірний ваш ґрунт ходімо!
Маєте палки, дрючки?

БАРАНИ: Все, товаришу, готове!

ЛІСОВА ПАНІ: Вийшли в поле баранове.
Стали мірять — ні, не йде!

Слів багато, правди мало,
Вширш не хочуть, вздовж не стало,
Бо в Союзі все худе...

ЛИС МИКИТА: Станьте й стійте тут спокійно,
Кожний уважай подвійно:
Як я крикну: раз-два-три!
То з вас кожний без уговку
Якнайшвидше к пану Вовку
Що є сили, просто дри!

Хто найшвидше дочвалає
І товарища зіпхає,
Матиме найбільшу часть.
Зрозуміли?

БАРАНИ: Зрозуміли.

ЛИС МИКИТА: Ну, ставайте, і до цілі
Хай вам Бог добігти дасть.

АВТОР: Всередині став Вовк радий,
Не доміркувався зради,
А Микита на межі
Аж у собі радість тисне —
Як не гаркне, як не свисне:

ЛИС МИКИТА: Раз-два-три! А враз біжи!

Музика: починає стиха, щораз голосніше і щораз скоріше.

ЛИСОВА ПАНІ: Ледве крикнув Лис Микита,
Гей, як рушили з копита
Барани у той сам час!
А як збилися докупи,
То вам наче штири ступи
В вовка гупнули нараз!

Музика: голосно.

ПАНТОМІМА: ВОВК — БАРАНИ

Барани беруть Вовка на роги. Вовк утікає, Барани за ним. Лис регочеться збоку.

ЛИСОВА ПАНІ: Довго ще так правувались,
Щохвилини розбігались,
Та й рогами в Вовка — бух!
А Микита, гайдамака,
Реготавсь, аж лазив рака,
Що так з Вовка перли дух.

Ширми розходяться. Знову збори Об'єднаних Звірів.

3

Перед престолом виступає Борсук Бабай-Бевін.

- БАБАЙ: Добре то старі казали,
Жди від ворога похвали!
Що тут Вовк наплів, гай, гай!
- ВОВК: Протестую! Це інсинуації Черчила! Змова світової плю-
тократії. Тільки я справжній демократ!
- БАБАЙ: І не сором вам, Неситий,
Власну ганьбу розносити,
Відгрівати давню пліснь?
А ви краще б нагадали,
Як то приятелювали
З Гітлером... це ж свіжа піснь!

Світло помаранчове.

*Оркестра: марш, імітація війни: детонації, стріли,
і знову німецький воєнний марш!*

*Ширми з боків зсуваються до трону. Посередині
сидить Лис Микита, по-турецьки, і курить файку.*

- ЛИСОВА ПАНІ: Гей, хто в лісі не буває,
Той не бачив, той не знає,
Як Микита Лис жиє.
В Лисовичах є чималі
Поклади вугілля, сталі,
І пшениця й нафта є!
Лис сидить собі спокійно,
Не турбують його війни,
Аж нараз почув: стук, стук!
Глянув — ой, небесна сило!
Це брунатний йде Бурмило,
А в руках страшенний бук!
- БУРМИЛО: Ей, цум Тойфель! де він ланець?
Виліжай, ось я посланець
Від самого Фюрера!
Наробив ти зла багато,
Злий на тебе Фюрер-тато,
То спокутувать пора!
- ЛИС МИКИТА: Що би тут мені зробити,
Цього дурня раз провчити,
Щоб так гордо не ревів?

Підходить до дверей. Входить Медвідь Бурмило як райхскомісар. Шапка гітлерівська й інші натяки в костюмі. Лис вклоняється йому.

- ЛИС МИКИТА: Вуйку, Ви ж це? Бійтесь Бога!
 Так далекая дорога,
 І такий надворі сквар!
 Ви втомились, ви без духа,
 Піт вам капає з кожуха!
 Що ж то, ваш брунатний цар
 Інших вже послів не має
 Щонайліпших посилає
 На найстарших труд валить? —
 Ну, подвійно рад я тому,
 Що хоч раз до мого дому
 Гість так чесний загостить
- БУРМИЛО: Генуг! Давай буттер і аєр!
- ЛИС МИКИТА: Жінко люба, лисенята!
 Гей біжіть сюди, до тата!
 Райхскомісар причвалав.
 Вишивками прибирайтесь
 І танцюйте і співайте —
 Щоб культуру гер пізнав.

Вбігають Лисичка і двоє Лисенят. У народньому строї, з бандурами з текстури. Співають танго Балтаровича:

"Сонце низенько" — жіноче тріо.

- БУРМИЛО: Генуг! Збирайтеся на роботу, унтерменші. Доволі забави в політику! Забагається вам самостійних Лисович?! Тут наш лебенсраум! Саперльют!
- ЛИС МИКИТА: (до Лисенят) Танцюйте, танцюйте! Може замовкне...

Лисичка і Лисеняєа танцюють: "КОЗАЧОК"

- БУРМИЛО: (під кінець танку перериває) Генуг, круцифікс! Стати вряд! Новий порядок в Європі! Ферштанден? Позір! (підносить бук угору й усі стають уряд. Бурмило причіпляє їм велике "ОСТ")
- ЛИС МИКИТА: Вуйку!
- БУРМИЛО: Руге! Стули морду! Кроком руш!

- ЛИС МИКИТА: Вуйку, ми ж одного роду,
З вами я в огонь і в воду!
Лиш цю нічку ще заждіть!
Гляньте, небо замрячене,
Ви втомилися, а в мене —
Вибачте — болить живіт.
- БУРМИЛО: А це що тобі, небоже?
- ЛИС МИКИТА: Ох, вуйцуню, страх негоже!
Я ж пустинник, то й не слід
М'ясо їсти. Ось і мушу,
Щоб не брать гріха на душу,
Пити той обридлий мід.
- БУРМИЛО: Мід обридлий? Ум Готтесвілен!
Я ж за мід рад душу дати!
Де він, де його купуєш?
Як мене ним почастиєш,
Вір, — не будеш нарікать.
- ЛИС МИКИТА: Герр Фон Думмкопф, та це жарти,
БУРМИЛО: Жарти? Дай лиш зо три кварта,
То й присягою скріплю!
- ЛИС МИКИТА: Га, як так, мій вуйку милий,
То ходім! хоч в мене сили
Дуже мало — що робить!
Твій наказ, то голос з неба
- БУРМИЛО: Ріхтір!
- ЛИС МИКИТА: Для так чесних гостей треба
Сил, здоров'я не щадить.
Недалеко тут — ось тільки
Буде звідси зо чверть мильки —
Унтерменш живе Охрім.
В нього меду тьма безбожна
Що не то, що пити можна,
Але хоч купайся в нім!
- БУРМИЛО: Гут! Охріма заарештувати і до кацету!
Ферфлюхтес фольк! Ну, Микито, ну, біжим!

Виходять наліво і, обійшовши поза кулісами, входять справа. Синяве світло ночі. Музика грає жалібно: "Ой місяцю, місяченьку..."

- ЛИС МИКИТА: Гер комісар! Ось колода —
Ти пощупай їй під бік.

Хоч крива вона та сіра
Та в ній меду щонеміра
Відси й я нераз волік.
БУРМИЛО: Гіммель Сакра!
ЛИСОВА ПАНІ: І за цим Медвідь Бурмило
Лапи, голову й карчило
В щілину колоди впхав.
Лис тим часом трах! обухом,
Клин із дуба вибив духом,
І Бурмила дуб спіймав.

Лис і Бурмило грають при уявленій колоді.

БУРМИЛО: У-ей!... У-ей!... У!...
ЛИС МИКИТА: Ой, вуйцуню, як я чую,
Дуже вам медок смакує,
Та, мабуть, вас муха тне.
Їжте, але міру майте,
Бо як об'їстеса, знайте:
Мід вам пупом поплине!
БУРМИЛО: Гільфе! Гільфе! У!...
ЛИС МИКИТА: Бач, як наці наш співає!
Вуйку, що за нута се?
Вуйку, вуйку, будьте тихо!
В селах світло, буде лихо!
Партизанів біс несе!

За сценою росте шум: Бийте Бурмила! Бийте!!

БУРМИЛО: У!... Капут!...

Паде з грюкотом на землю. Світло гасне. Чути шум, побої і переможний марш. Завіска затягається. Знову світло. Марш лунає далі, але тихіше.

4

АВТОР: Що за страшна казка. Можна б повірити, що звірі дорівнюють у жорстокості людині... Безнадія налітає душу, одиниця тратить усяку вартість. Усе розчавлює нещадна махіна тоталітарності...

ЛІСОВА ПАНІ: Ні, доки ще живе Лис Микита, доти хочеться вірити в людину.

АВТОР: Пробачте — в звірину...

ЛІСОВА ПАНІ: Ні, в людину. Бо Лис Микита це символ індивідуальності, символ боротьби одиниці з дурнотою і злобою довкілля.

АВТОР: Ви ідеалізуєте його, пані.

ЛІСОВА ПАНІ: Аж ніяк. Лис Микита — хитрун, крутій, може й спекулянт. Проте, в наш страшний час, чи не спекулянти — ті на великий розмір, що спекулюють кораблями, мільйонами, мільярдами — хто зна, чи не ті спекулянти тепер єдині представники людини; тієї вільної, ліберальної, непослушної людини, що колись на піратських кораблях здобула світ? Що тепер не може погодитись із всезрівною сіризною, із скиненням одиниці до ролі колісця в машині. Людини, яка виповіла бій світові, що гряде?

АВТОР: І, думаєте, Лис Микита не згине в тім бою?

ЛІСОВА ПАНІ: Лис Микита безсмертний, як безсмертна воля людини до свободи своєї індивідуальності.

АВТОР: *(до публіки)* Шановні пані й панове! Як бачите, все в нашій п'єсі йде за найновішими зразками французької драматургії: найперше — стріл, кохання — поезія реального. Пізніше: світ казки, мистецтво снів — сюрреалізм, джойсизм, костецькізм і т. п. Вкінці: драма ідей, як у п'єсах Сартра, Ануї і нашого Юрія Переможця. В п'єсі немає осіб, є тільки ідеї. Але за ними треба шукати, бо вони, звичайно, п'єси не держаться. П'єса — це життя, а ідеї — це вітрогони. Це Кам-брум-дум... Глибокі думки, що ви їх перед хвилиною почули у нашій діялозі, взяті, за ласкавою згодою, зі статті професора Порхавки п. з. "Оборона малих".

ЛІСОВА ПАНІ: Вернімось знову в країну казки.

АВТОР: Ах, пробачте, Лісова Пані, що перебив чарівну оповідь. Куди ідем тепер?

ЛІСОВА ПАНІ: У Словаччину, мій друже,
Лис і Вовк голодні дуже,
Попались під час війни.
В партизанах опинились
І хоробро з всіми бились
Серед лютої зими.

До села йдуть осторожно
Нюхають, а де б то можна
Чим масненьким поснідять.
Аж тут сала, м'яса запах
Не лиш в носі, аж у лапах
Закрутив їм, хоч тут сядь!
Їх ті пахощі прегарні
До словацької спіжарні
Мов по нитці довели.
Стали, знай, довкола нюхать,
Чи безпечно всюди — слухать,
— Аж віконце там знайшли.

*Завіска розходиться. Паравани стоять. На кріслі
Словачка-дівчина в словацьким народнім костюмі.
Лис і Вовк зліва біля паравану, немов хочуть про-
дістатись крізь віконце.*

ВОВК: Страх тісне оце віконце.

ЛИС МИКИТА: Лізем, Вовче?

ВОВК: Лізем, конче! Та ти, Лисе, перший лізь. Глянь, чи де
нема заліза. За тобою я полізу, ну, мати твоя! — Лізь,
не бійсь!

ЛИСОВА ПАНІ: Лис проліз досить вигідно.
Роздивився.

ЛИС МИКИТА: ..... Лізь свобідно.

ЛИСОВА ПАНІ: Так до Вовка він сказав.
Вовк голодний був тоненький,
То ж ув отвір той вузенький
Ледве тулуб свій пропхав.

ВОВК: *(побачивши дівчину)* Стой, братец! Сматрі, дівочка
какая. Здравствуй!

ЛИС МИКИТА: Вовче, тихо! Ти здурів?

ВОВК: Что?! Я словацькій партизан! Пролетарії всех стран!...

Лис затикає йому пащу.

ДІВЧИНА: *(прокинулась)* Що тут?

ЛИС МИКИТА: *(підбігає до неї)* Пекне просім, гарна слечна!

*Лис співає Словацьке танго: "Не смуть за мнов";
чоловіче сольо. Дівчина очарована його співом. При-
тулюється до нього. Лис її цілує.*

ДІВЧИНА: Ах, поцілуй ще! Я так люблю, як руско мене притискає.

ЛИС МИКИТА: Не бійся, як "руско" тебе притисне, костей не позбираєш.

ВОВК: *(відірвався від їди)* Да здравствует міровая револ!!

ЛИС МИКИТА: Тс!...

Лис і Дівчина — дует "Словацьке танго". Після нього виходять.

ЛИСОВА ПАНІ: А в спіжарні солонини
І ковбас і вудженини!
Вовк від того оцапів.
М'ясо, сало, хап зубами!
Рве, куса, гризе без тями —
Став, і їв і, знай, сопів.

Пантоміма Вовка.

ЛИС МИКИТА: *(висуває голову)*
Ей, товарищ, час до гаю!
З церкви люди вже вертають.

Вовк хватається за черево. Не може рушитись.

ВОВК: Брате кровний, згину тут!
ЛИС МИКИТА: Ванька, Ванька — чи здурів ти,
Чи від смальцю оп'янів ти?
Вилізай, пора нам в гай!
ВОВК: Ой, не можу, мій Лисуню!
Бачиш, пуза не просуну!
Ой, Микито, помагай!

Лис ховається.

ЛИСОВА ПАНІ: Тіссо власне був в покою
В пообідньому настрою
Люльку, ходячи, курив.
Втім зирнув, а із віконця
Вовк неситий проти сонця
Визирає.

ГОЛОС З-ЗА СЦЕНИ:..... А, ти тут?!
Ой, нещасная головко!
Та ж це Вовк! А бийте ж Вовка
Тут йому зробіть капут!

ВОВК: *(стає дуба)* Караул! Мене, кажеться, б'ють!

Завіска засувається. Оркестра: перехідна мелодія.

5

ЛІСОВА ПАНІ: Вовк дістав там з дивовижі
Кілька буків через крижі,
Так, що ледве в ліс доліз.
І про справу цю, мов греки,
Вмить до Ради аж Безпеки
Він на Лиса скаргу вніс.

*Завіска розходиться. Левмен на престолі. Обабіч звірі
з прапорами. Вовк виступає.*

ВОВК: Домагаємося видачі всіх воєнних злочинців, фашистських запродавців, буржуазних попихачів! Домагаємося видачі Лиса Микити!

ПАНІ ФРУЗВЕЛЬТ: Шановна Радо! Протестую! Європейські Ді-Пі — жертви тоталітаризму. Країни справжньої демократії мусять дати азиль Лисові Микиті!

ВОВК: Провокація! Черчил у спідниці! Далой крюксфербрехерів!

ПАНІ ФРУЗВЕЛЬТ: В ім'я гуманізму я протестую!

ВОВК: Імперіялістична гістерія! Я кладу вето!!

Шум серед звірів. Швидка мелодія "Голосу Америки".

СПІКЕР: Гелло! Гелло! Ви слухаєте "Голосу Лісу, Голосу Юнайтед Енімалс Організейшен!". У Раді Безпеки делегат товариш Вовгромико проголосив у справі Ді-Пі "Вето". Драматична боротьба за Ді-Пі досягла вершка. Слово має генеральний директор УНРРи — Ля Гвардія!

КІТ МУРЛИКА: *(з текою, з черевом, у ширококрисастому капелюсі, як Ля Гвардія, уніформа натякає на УНРР-у)*
Джентелмени! УНРРА — товариство допомоги бездомним звірятам репатрiювала мільйони туди, де навіть перець не росте. За, чи проти їхнього бажання. Ми проведемо діло до кінця!

ПАНІ ФРУЗВЕЛЬТ: Протестую!

ВОВК: Ура УНРРА! Ура!

ЛЕВМЕН: О-кей! Їдьте до Європи!

Музика: фокстрот. Ширми затягаються.

- ЛИСОВА ПАНІ: Ля Гвардія до дороги
Добре взяв за пояс ноги,
В торбу впхав печену миш.
Океаном, кораблями
Так на підвечірок самий
Він прибув до Лисович.
- КІТ МУРЛИКА: Що тут довго говорити.
Дуже цар на вас сердитий,
Тож я раджу вам: ідіть!
Вовк поклявся на ввесь голос,
Що не впаде вам ні волос,
В раю житиме ваш рід.
- ЛИС МИКИТА: Мій директоре Мурлико!
От не ждали, от візита!
Боже милий, як я рад!
Мушу я вас привітати,
А проте і не казати,
Щоб якстій ми йшли назад.
- КІТ МУРЛИКА: Ой, синашу мій, Микито,
Ласка УНРР-и не велика.
На Канаду ти не жди!
Ніч чудова, місяць світить...
Позбирай Лисичку й діти
Та й на Родіну іди!
- ЛИС МИКИТА: Директорцю, майте розум!
Ніч не тітка, ми не возом
Будем їхать, ні літять.
Всякі люди лісом лазять,
Партизани ще наважать —
Ні боротись, ні втікать.
- КІТ МУРЛИКА: Наніч можеш ще лишиться.
Та скажи, щоб поживиться,
Де б я тут чого дістав?
- ЛИС МИКИТА: Що ж, не гнівайсь, Містер дільний!
Я Ді-Пі є богомільний,
Піст твердий держу день-вдень.
Тож тобі вже я придбаю,
Що в таборі з кухні маю:
Кришку меду з'їш лишень.

КІТ МУРЛИКА: Меду? Тьфу! Аж в горлі смика.
Хай Ді-Пі отой мед лика.
Ним мене не накормиш.
Та, чей, є у вас, в таборі
В магазині чи в коморі
Хоч одна порядна миш?
Хрр... Хрр... (*хрюмкає, кліпає оком*)

ЛИС МИКИТА: Директорцю любий, Мурку,
Ти жартуєш — навіть турка
Я б миши не трактував...
Та як ти мишей бажаєш
Хрр... Хрр... (*хрюмкає, кліпає оком*)
Містер милий, тут їх маєш
Що хоч ними гать гати!

КІТ МУРЛИКА: Ах, Микито мій наймильший,
Поведи мене на миші
Я на миші дуже звук!...

Виходять увіво. Справа входять чотири Мишки.

Балет презентує поодинокі товари в магазині: 1-цигарки, 2-шоколяду, 3-консерву, 4-мило Сван.

Музика: американський свінг.

Перша частина — ТАНОК МИШЕЙ.

Мишки "пікають" мелодію. Справа підкрадаються Лис і Кіт.

ЛИС МИКИТА: (збоку) Директорцю любий, чуєш,
Як там мишки цвіркотять,
Мов горобчики невинні?
А ось тут і дірка в тині
Тільки лізти та й хапать!

КІТ МУРЛИКА: А безпечно тут, синашку?
Нині за біду не тяжко,
А еМ-Пі то хитрий люд.

ЛИС МИКИТА: Га, це діло незрадливе,
Хто ж занадто боязливий
Хай такий покине труд.

КІТ МУРЛИКА: Що, гадаєш, я злякався?!
Страх, то не котяче діло
Я в цю дірку скачу сміло
"Шасть і прасть!"

(скаче між Мишки)

ЛИС МИКИТА: І вже попавсь! *(голосно кричить убік)*
 Поліція, детективи! Влом!!

Друга частина — ТАНОК МИШОК І КОТА.

Під кінець танку появляються два детективи:

1. *Шерльок Голмс: високий, шкотське пальто і кепі, комір догори. Ходить довгими кроками, майже бігає по авансцені — від одного кінця в другий. Близкає очима, говорить уривчасто, руки в кишенях пальта. За ним підбігає малий*

2. *Доктор Ватсон: У чорній пелерині, з футляром від скрипки під пахвою. Чорний широкий капелюх. Д-р Ватсон тихий, несміливий, задивлений у свого майстра.*

6

ШЕРЛЬОК ГОЛМС: Докторе Ватсон! Спостереження?

Д-Р ВАТСОН: Ви думаєте.

ШЕРЛ. ГОЛМС: Висновок?

Д-Р ВАТСОН: Нічого не видумаєте.

Ш. ГОЛМС: Правильно! Чому, д-ре Ватсон?

Д-Р ВАТСОН: Бо ситуація темна, як шлунок мурина по чорній каві.

Ш. ГОЛМС: Зле! Бо я хвилююсь. Це спостереження.

Д-Р ВАТСОН: *(підбігає за ним)* А висновок?

Ш. ГОЛМС: Дайте цигарку.

Д-Р ВАТСОН: Не... не... маю.

Ш. ГОЛМС: Вот?!

Д-Р ВАТСОН: *(витягає)* Остання!

Ш. ГОЛМС: Правильно! *(закурює, ходить увесь час).*

Д-Р ВАТСОН: Висновок?

Ш. ГОЛМС: Мусите купити нову коробку!

Д-Р ВАТСОН: Майстре! Стоп!

Ш. ГОЛМС: Вот?!

Д-Р ВАТСОН. Стоп!! *(зупиняється, вказує на балет)* Спостереження!

Ш. ГОЛМС: Висновок?

Д-Р ВАТСОН: Там певно скривається наш Автор.

Ш. ГОЛМС: Вот?!

ЛИС МИКИТА: (до Мурлики) Гей, Мурлико! Детективи!

У фіналі танку мишки знечев'я панічно скрикують і розбігаються.

МИШКИ: А! А! А!...

ЛИС МИКИТА: Ловіть його, ловіть Мурлику!

Заколот, детективи скачуть усередину, між мишок.

МИШКИ: А! А! А!... (підскакують)

Ш. ГОЛМС: Вот?!

Д-Р ВАТСОН: Кіт! Це замаскований Автор.

МИШКИ: А! А! А!... Миш, миш!

Д-Р ВАТСОН: Що таке?

МИШКИ: Миш! Справжня миш! О!... (вереск, біганина) А!...

Ш. ГОЛМС: Вот?!

МИШКИ: Миш, побігла миш! Рятуйте! А!...

Ш. ГОЛМС і Д-Р ВАТСОН: Миш?! А!...

*Стрибають і падають зомпілі зі страху на землю.
Завіска затягається.*

ЛІСОВА ПАНІ: Гу, гу, гу! — В дворі гуділо,
Мов Бог-зна, яке там діло —
"Лис Микита! Лис приспів!"
А Микита, мов не чує,
Гордо, сміло маршерує,
Між рядами ворогів!

*Завіса розходитьься. На престолі Левмен, кругом дипло-
мати. Знову збори ООН.*

ЛИС МИКИТА: Левмене великодушний!
Слову твоєму послухний
Я на суд твій правий став.
Вірю в велич твого духа,
Не прихилиш свого вуха
Тим поганим брехунам,
Що байками і брехнями
Раді б розлад поміж нами
Сколотить на шкоду нам.

ЛЕВМЕН: Підла креатуру!
Ти ще тут хвостом вертиш?!

Смієш прав допоминаться,
 Нам ще хочеш підлизаться?
 Ні, вже нас не підлестиш!

ЛИС МИКИТА: Царю, я підданий вірний!
 Як такий твій гнів безмірний —
 Дай на смерть мене судить!
 Дай малих злочинців вішати,
 Хай великих це потішить.
 Якщо так — не варто й жити!

ЛИСОВА ПАНІ: Левмен не повів і вухом.
 Тож взяли Микиту духом,
 І, зв'язавши, повели
 Стражники у трибунали.
 В трибуналах засідали
 Старі Цапи і Осли.

Лис стає зі схрещеними руками, мов зв'язаний, перед троном.

ЛИСОВА ПАНІ: Став Микита і балака,
 Та найстарший пан Осляка
 Вже п'ять років, як оглух.
 Присудили:

ЦАП: В еСеСеР-ську батьківщину
 Лис повернеться в ту ж днину.
 А там з нього вийде дух!...

ЛЕВМЕН: О-кей!

Оркестра: "Марш Лиса Микити". Звірі маршкують на місці, мов дефілюють. Співають три строфи:

ЗВІРІ: Наше все життя війна є,
 Кожний бореться, як знає:
 Цей зубами, той крильми,
 Третій кігтями міцними,
 Інший скоками прудкими...
 Чим же боремося ми?
 Ми ні силою не годні,
 Ні, як Карпи, многоплодні,
 Ні нічвиди, як Сова,
 Ані бистрі, як той заєць,
 В нас підмога лиш одна єсть —
 Це розумна голова.

Нею треба нам крутити
Ум, мов бритву, нагострити,
Все обдумать в один миг.
Іншим сіті наставляти,
Але добре пильнувати,
Щоб самим не впасти в них!

З а в і с а

ЧАСТИНА ДРУГА

7

Оркестра: увертюра другої частини, що теж кінчиться "Маршом Лиса Микити". Куртина підноситься.

Знову Левмен на престолі. Довкола звірі-дипломати. Коли оркестра закінчує, виступає Осел-Герольд з пергаменом. Виголошує грімко:

ОСЕЛ-ГЕРОЛЬД: "Лис Микита!" Оповідь про казкових і сучасних Лисів, Ведмедів, Ослів, Цапів, Вовків, Псів і Зайців —

Частина 2-га!!!

Звірі й оркестра: фанфари! Оркестра грає швидко мелодію "Голосу Америки".

СПІКЕР: *(до мікрофону)* Гелло! Гелло! Ви слухаєте авдиції "Голосу Лісу, Голосу ЮНО, Голосу Юнайтед Енімалс Організейшен!". Ви слухаєте останнє слово засудженого до репатріяції гайдамаки Лиса Микити!

Музика: "Голос Америки!"

ЛИС МИКИТА: Наступає вже година,
Що на родіні єдиній
Швидко вічним сном усну.
Президенте! Я благаю
Ти по давньому звичаю
Просьбу вволь мені одну.
В репатріяційнім гробі
Хочу здерти маску злобі,
Сповідаться всіх гріхів.

Із провін заслону здерти,
Щоб ніхто по моїй смерті
Зла від Вовка не терпів.

ЛІСОВА ПАНІ: Так сказав, усім вклонився,
І тяженько просльозився.
Зрушив душі всіх людей.
Левмен думав щось хвилину
Знак рукою дав в долину
І сказав:

ЛЕВМЕН: О-кей!

ЛІС МИКИТА: Признаюся чесні люди
Перед всіми б'юся в груди,
Много, много я грішив!
Чи є хоч один між вами,
В кого б ділом, чи словами
Добру пам'ять я лишив?
Біг до зла я шляхом битим
Спобратимився з Неситим:
Він учитель мій у злім.
І коли я нині стою
Під смертельною вербою —
То його заслуга в тім.

ВОВК: Буржуазна провокація!

ЗВІРІ СХ. БЛЬОКУ: *(шумлять і свищуть)* Фі...і...і!...

ВОВК: Є в тебе лисяча культура за формою, а вовча за змістом?!

ЛІС МИКИТА: Є...

ВОВК: Не наповнив я твоїми лисенятами нори Казахстану, Сибіру і Камчатки?!

ЛІС МИКИТА: Наповнив...

ВОВК: Не з'їдаю я у братній згоді твоїх ковбас і білого хліба?!

ЛІС МИКИТА: З'їдаєш...

ВОВК: Не є лисяча республіка найдемократичніша в світі?

ЛІС МИКИТА: Є...

ВОВК: Не є ваш уряд вільний "вплоть до отделенія"?

ЛІС МИКИТА: Ні.

ВОВК: Що?!

ЛІС МИКИТА: Нікому навіть у голову не стріляє відділитись від великого брата!

Оркестра грає марш: "Москва моя". Вовк тріюмфально маршує і відходить на своє місце.

ЛЕВМЕН: Приступаємо до демократичного голосування!

Оркестра грає по кілька тактів поодиноких національних мелодій, під час яких поодинокі звірі виступають з прапорцями. Відкривають губи, мов би казали: так, але їх нечутно, бо мають уста зав'язані хустинками. За них за кожним разом Вовк кричить: Ура!

ПІВЕНЬ: (оркестра: "Куявяк") А...

ВОВК: Ура!

ВОВЧИЦЯ: (оркестра: югослав'янська пісня) А...

ВОВК: Ура!

ЗАЄЦЬ: (чардаш) А...

ВОВК: Ура!

ГЕКТОР-ЦУЦИК: (чеська полька) А...

ВОВК: Ура!

ЛИСИЧКА: (на гармонії: Жи сві силь се суар) "Жи не се па..."

ВОВК: Ура, ура, ура!

СПІКЕР: Слухайте, слухайте! Звірі східнього бльоку демократичним способом здобули більшість!

ВОВК: Ура!! (інші звірі хочуть кричати, але не можуть)

Музика: швидка мелодія "Голосу Америки".

ЛИС МИКИТА: Смерти не боюсь ні трохи,
Славний скарб царя Гороха
Маю я в своїх руках!
Скарб безмірно так багатий,
Що ледви би міг забрати
На сім возів у мішках.

ЛЕВМЕН: Лисе, що це ти верзеш?
Про який ти скарб гадаєш?
Чи ще й досі скарб той маєш?

ЛИС МИКИТА: Авжеж!
Президенте, містер милий,
Перед входом до могили
Я душі не обтяжу.
І чого ніяким світом
Не сказав би жінці й дітям,
Це тобі я розкажу.
Знай же, царю, скарб той грубий
Стати мав твоєї згуби

І нещастя джерелом.
Не вкради його Микита —
Кров твоя була б пролита,
Стався б страшний перелом!

ЛЕВМЕН: (піднявся) Що, що, що це ти сказав?!
Що це за смалені дуби?
Перелом, нещастя, згуби?
Все розкажуй, щоб я знав!

ЛИС МИКИТА: Президентську твою волю
Рад сповнити, тільки молю,
Вислухай мене ти сам.
Лиш тобі й твоїй дружині
Річ важну відкрию нині
І Гороха скарб віддам.

ЛЕВМЕН: Гей! здійміть із нього пута
І ведіть його ось тут!

Лис підходить до престолу зі шнурком на шиї.

ВОВК: Вето!! Ви ділите світ на дві половини!

БАБАЙ: (б'є кулаком об стіл) Доволі! Скарб Гороха реальніший
за плян Маршала!

ВОВК: Протестую! Ви нас викидаєте! Уся відповідальність
паде на вас!

БАБАЙ: Нас уже в 39-му році один лякав! Та ми будемо
робити своє!

ВОВК: (завив з люти) У!... Ребята, со мной!!

*Музика грає "Широка Страна". Вовк демонстративно
виходить, за ним звірі східнього бльоку: Півень, Вов-
чиця, Пес, Заєць. Обі сторони показують собі язики.*

ЛИС МИКИТА: Сталін, друг усіх трудящих,
Вовк, Бурмило й негодяща
Їх рідня — раз всі зійшлись.
І на бунт, на чорну зраду
— Демократії загладу —
Всі врочисто сприсяглись.
Із околиць чужоземних
За Горохів скарб — наємних
Мали військ наwerbувать.
Я підслухав всю їх змову,
Про страшну її основу

Став я пильно міркувать:
 "Знав ти скарб знайти великий,
 Та біда, коли владики
 Ліпшого знайти не вмів!
 Бо де Сонечко народам,
 Там пропала честь, свобода,
 Голос правди зацікавив!"

Вже давніше, в передднівку,
 Вислідив я ту криівку,
 Де то Комінтерн сховавсь.
 Атомбомбу і космічні
 Фау-2 й "радар" денно й нічно
 Все дочиста я забрав.

(Лис ніби плаче)

Днесь Вовк є підпора трону...
 Я ж, що спас царя й корону,
 Вороженьків погубив —
 Під гіллякою тут стою,
 Смерть вже бачу над собою.
 Ну, повісьте! Я скінчив.

ЛЕВМЕН: А... той скарб... де ти подів?

ЛИС МИКИТА: На високій Чорногорі,
 Де Черемош води скорі
 По камінні вниз жене,
 У Говерлі, просто серця,
 Коло третього реберця
 Є леговище скальне:

Там лежить той скарб неткнутий.
 Царю, твій він мусить бути,
 Я тобі його зберіг!
 Жалко тільки, що нікому
 Не вказав я стежки д'ньому,
 Щоб по моїй смерті міг...

ЛЕВМЕН: *(перербиває)*

Хто тут сміє говорити
 Ще про смерть Микити днесь?
 Демократія прощає!
 Зараз з нього шнур здіймаєм,
 Ми касуєм весь процес!

Хто б смів Лиса пострікнути,
Лапою його діткнути,
Чи позаочно хулить,
На такого патріота —
Тому цар язик із рота
Вирізати поведить!

ЗВІРІ-ДИПЛОМАТИ: Bravo! (*оплески*).

ЛЕВМЕН: Бач, які вовки всі божі,
А в душі думки ворожі!
Лис вам на заваді став?
Але годі вже мантачить!
Будете тепер ви бачить
Справедливість наших прав!

ЗВІРІ-ДИПЛОМАТИ: Bravo! (*оплески*)

СПІКЕР: Галло! Галло! Президент Левмен видає великий бенкет в честь Лиса Микити, на кошт скарбу царя Гороха!!

Лис і чоловічий квартет-ревелерси:

"ПІСНЯ ПРО СКАРБ ГОРОХА"

КВАРТЕТ: На високій Чорногорі,
Де Черемош води скорі
По камінні вниз жене,
У Говерлі, просто серця
Коло третього реберця
Є леговище скальне:
Там лежить той скарб неткнутий.
Царю, твій він мусить бути,
Для Америки скарб цей!

ЛИС МИКИТА: (*сольо*) І неначе голос з неба
Звав до мене: треба, треба
Зав'язати зрадї рот!
Вовка-зрадника прогнати,
При цареві вірно стати.
Будь, Микито, патріот!

КВАРТЕТ: (*рефрен*) На високій Чорногорі...

Завіска затягається.

8

АВТОР: Яка фантастична, яка неймовірна історія! Зовсім як теперішня поезія Тичини чи Бажана.

ЛІСОВА ПАНІ: Бо це не казка, а п'єса, немов міністра Корнійчука.

АВТОР: А що ж зробив Вовк Неситий зі своїм бльоком, із своїми вовчєнятами-Корнійчуками?

ЛІСОВА ПАНІ: Сховався за завісою.

АВТОР: *(відхиляє завіску, щоб поглянути за нею)*

ЛІСОВА ПАНІ: Ні, не за цією.

АВТОР: А за якою?

ЛІСОВА ПАНІ: За залізною...

АВТОР: Шкода, що не можна поглянути за неї.

ЛІСОВА ПАНІ: В казці все можливе. Але ми линеь ще далі, в екзотичний світ. У країну пагод, мандаринів і печених слимаків. Китай...

Оркєстра: китайська мелодія. Завіска розходитьсья. Обабіч ширми. Гонг.

БАЛЕТ ГУСЕЙ

(китайців)

Входить Вовк і перериває танок.

ВОВК: Гуси, гуси! Я вас з'їм!
 ГУСИ: З Чан-кай-Шеком з'їдж нас Вовче
 Та пожди хвилинку хоч ще,
 Покінчить танок дай всім.
 ВОВК: Ну, танцюйте! Але скоро!
 ЛІСОВА ПАНІ: То вони враз крила вгору
 Піднесли побожно так —
 Піднесли, загеґотіли,
 І всі вихром полетіли.
 Вовк лишивсья, мов дурак.

Гуси в танку відлітають поза сцену.

ВОВК: *(до публіки)*

Вовком звать мене Неситим,
 Що великі апетити
 В Політбюро — чи ж то встид?

І чи я щось в тому винен,
Що в Союз все пхать повинен,
Бо Союз все: дай! кричить!?

Виходить уліво, щоб за хвилину ввійти справа.

ЛІСОВА ПАНІ: Персія!!...

Справа Вовк. Йому назустріч зліва Перс-Кравчик.

ВОВК: Кравче! Персе! З'їм тебе!
Не тікай, не боронися!
Не благай і не просися,
Бо в кишках мене скребе!

ПЕРС-КРАВЧИК: Я тікати — не прудкий,
Борониться — заслабкий.
Чи твій шлунок нафту змістить
Як мене ти тут з'їси?
Трошки замалий еси...
Ну ж, дозволь тебе помірить!

(б'є метром по хребті, вхопивши Вовка за хвіст)

ВОВК: Імперіялізм!! Іранська сволоч!!

ПЕРС-КРАВЧИК: Це тобі, мабуть, не вперше
Маєш, маєш! тям же персів!

(вибігає; фортепіан: фокстрот)

ЛІСОВА ПАНІ: Сильну взявши постанову,
Що не дасть здуриться знову,
Вовк забрив у Грецію.
Йде. Аж зирк: Баран блукає.
Вовк до нього — не тікає.

(з одного боку Вовк, з другого — Баран по-грецьки)

ВОВК: Стій, Баране! Стій рогатий!
Маю щось тобі сказати!

БАРАН: Ну, які там маєш вісті?

ВОВК: Га, тебе я мушу з'їсти!

БАРАН: Зевс, товаришу, привів вас,
Я три дні уже глядів вас!
Вам назустріч сам я біг.

ЛІСОВА ПАНІ: Річ таку почувши дику,
Вовк в задумі звисив пику
І стояв дурний мов сак.

ВОВК: Що це ти торочиш, блазне,
Щось такеє несуразне?
Не второпаю ніяк!

БАРАН: Знай, товаришу, біль тайний,
Я не єсть Баран звичайний,
ЕАМ — лівий патріот!
Думка в мене розбудити,
Від неволі схоронити
Пролетарський наш народ.

ВОВК: Єрунда!

БАРАН: Та в тісні овечі мізки
Комунізму ані трішки
Не втовкмачиш. Серце їх
Боязливе: — "що нам воля?
От Америка д асть доляр!"...
Революція — це гріх.
Я подався до ворожки
І такий почув завіт:

ВОВК: Правильно!

БАРАН: В Македонії охочій
Проблукаєш три дні-ночі,
Здиблеш Вовка-Моцаря.
Він за Жукова наказом
Проковтне тебе відразу, —
От тоді нова зоря
П'ятикутня всім заблисне
І кліщами горло стисне!

ВОВК:

(на боці)
Ну, плети собі мій любий,
Аби лиш у мої зуби
Я дістав тебе — не бійсь!
(до барана)
Синку любий, заспокійсь!
Віщий сон сьогодні мав я,
І на тебе вже чекав я.
Проковтну тебе як стій!

БАРАН:

Ви, товарищ, стійте тутки!
Я на горбик вийду хутко
Розбіжусь — і просто в рот!
(Вовк наставляє пащу, Баран розбігається).
Так вмирає патріот!!

Бум! Оркестра! Зудар — обидва відскакують, перевертаються і виконують кульбіти від себе, за сцену, в протилежні боки.

Фокстрот на фортеліані.

ЛИСОВА ПАНІ: А товарищ Вовк Неситий,
Кинувши гостинець битий,
У Туреччину зайшов.
Аж тут зирк — лоша пасеться
(Дарданеллі воно зветься)
По спині мороз пішов.

Чарівне світло турецького гарему.

Гротесковий короткий танок.

Шкапи і лошатка з їх євнухійдним співом. Лошатко з написом Дарданеллі через груди.

ВОВК: З тим лошатком мама сапа —
Контрреволюційна шкапа!
Вкрасти вже вона не дасть.
(до Лиса, що скривається за Вовком)
Візьми мудру мою мапу
І спитай турецьку шкапу,
Чи лоша нам не продасть?

ЛИС МИКИТА: *(до Шкапи)*
Здравствуйте, вуйно! Салем Алеїкум!

ТУРЕЧЧИНА: Бонжур!

ЛИС МИКИТА: Днесь погода є незгірш...
Та й лошатко! от пахолок!
Може пані на виховок
Продадуть за добрий гріш?

ТУРЕЧЧИНА: Що ж, купуйте, люди Божі!
Я і невеликі гроші
Буду правити від вас.
Ось лиш прочитай значки ті,
Що на задньому копиті,
Це тобі ціна якраз.

ЛИС МИКИТА: *(хитро вклоняється)*
Ні, спасибі, пані-мати
Та не вмію я читати.
(до Вовка)
Друже, Шкапа ця лагідна
Дарданеллі дати згідна.
І ціни не хоче драть.
Каже, в неї цінники ті

Є на задньому копиті —
 Жаль, що я не вмів читать.
 ВОВК: Політична ти нездаро!
 Навіть кінських літер пару
 Ти не вмієш прочитать?
 Я в письмі цім дуже вчений,
 Я до ВУЗ-ів, академій
 Років виходив аж п'ять!

ПАНТОМІМА: ВОВК І ШКАРА.

Вовк просить, Шкапа показує на копита. Фрас! Вовк робить подвійне сальто назадгузь!! Шкапа і лоша тікають. Вовк лежить на землі, мов мертвий.

ЛИС МИКИТА: (до Вовка) Ну, скажи так правду гладко:
 Дешево купив лошатко?
 Людська, знать, ціна була.
 Вмієш славно ти, Вовчуку,
 Дипломатії азбуку...
 Слава скрізь про те пішла!

(стає посередині і виголошує до публіки)

Та начхаймо всі на нього!
 Хоч у Вовка злоби много,
 Але злоба ум сліпить.
 Світ би весь пожер він скоро,
 Ба, коли не лізе в горло!
 А розумний з злоби кпить!

З а в і с а

9

Входить Ш. Голмс, за ним підбігає д-р Ватсон, з футляром від скрипки під пахвою. Бігають по авансцені.

Ш. ГОЛМС: (ходить довгими кроками) Д-р Ватсон! Я комбіную!

Д-Р ВАТСОН: Спостереження.

Ш. ГОЛМС: Правильно! Висновок!

Д-Р ВАТСОН: Потребуєте нової цигарки.

Ш. ГОЛМС: Знаменито! Ви ще будете детективом! *(наставляє руку)*

Д-Р ВАТСОН: Прошу. *(дає цигарку, Голмс закурює)* Майстре! Стоп!

Ш. ГОЛМС: Вот?!

Находить Лис Микита — Залеський з ролею в руках, читає і повторяє під носом.

ЛИС МИКИТА: *(до себе, під носом)*
Ми, як Карпи, многоплодні...
Ми, як Карпи, многоплодні...

Ш. Голмс підкрадається до нього і нагло скрикує Лисові над вухом.

Ш. ГОЛМС: Перепрошую! *(гробовим басом)* З пробульки?

ЛИС МИКИТА: Тс!... Панове! Тихо! Ви за кулісами, а на сцені йде п'еса. Хто ви такі, чого шукаєте?

Ш. ГОЛМС: Автора!

Д-Р ВАТСОН: І панну Мусю!

ЛИС МИКИТА: Знаю.

Ш. ГОЛМС і Д-Р ВАТСОН: *(підскочили до нього)* Знаєте?! Де?! Кажіть!

ЛИС МИКИТА: *(борониться)* Панове, уважайте! Мій костюм! За хвилину знову виступаю. *(до себе)* Ми, як Карпи многоплодні... Ми, як Карпи многоплодні...

Д-Р ВАТСОН: Де вони, де?! Ми їх шукаємо! Що знаєте?

ЛИС МИКИТА: Знаю панну Мусю! Що за чарівне дівчатко! Має "перчик" на лівому плечку...

Д-Р ВАТСОН: Що?!!

ЛИС МИКИТА: *(хитро)* Я бачив на пляжі... Панове, чуєте? Дзвінок! Тікайте! П'еса йде далі!

Ш. ГОЛМС: Д-ре Ватсон! Ми залишаємося.

Д-Р ВАТСОН: Висновок?

Ш. ГОЛМС: Дайте цигарку!

Д-Р ВАТСОН: Уже не маю!

Ш. ГОЛМС: Вот?!

ЛИС МИКИТА: Панове! Гонг! Починаємо!

Гонг. Ш. Голмс і д-р Ватсон відскакують вбік. Лис Микита стає і деклямує-рецитує під мелодію "Маршу Лиса Микити" до публіки:

ЛИС МИКИТА: Наше все життя війна є,
 Кожний бореться, як знає:
 Цей зубами, той крильми,
 Третій кігтями міцними,
 Інший скоками прудкими...
 Чим же боремося ми?
 Ми ні силою не годні,
 Ні, як Карпи, многоплідні,
 Ні нічвиди, як Сова,
 Ані бистрі, як той Заєць
 В нас підмога лиш одна єсть —
 Це розумна голова.
 Нею треба нам крутити,
 Ум, мов бритву, нагострити,
 Все обдумать в один миг.
 Іншим сіті наставляти,
 Але добре пильнувати,
 Щоб самим не впасти в них!

Ш. ГОЛМС і Д-Р ВАТСОН: Браво!! *(Лис вклоняється і зникає;
 за ним вибігають Ш. Голмс і д-р Ватсон)*

Д-Р ВАТСОН: Майстре, біжим за ним! Там криється таємниця!

Завіска розходиться. Задня сцена: ширми.

—————

*Музика починає польську мелодію "Як там на воєнце"
 і переходить по кількох тактах на "Москва моя".*

*Півень маршує гордо з шабелькою. Йому назустріч
 Лис як монах у рясі.*

ЛИС МИКИТА: Любая моя дитино,
 Дивна, райська пташино,
 Здоровлю тебе цим днем!
 Дбаю я про тебе ревне,
 Про твоє добро душевне
 Дай, розмову розпічнем!

ПІВЕНЬ: О, мій братіку, Микито!
 Мова твоя сміховита
 Ти всі розуми поїв!
 Любиш ти у мене певне
 Більш тілесне, ніж душевне!
 Зфашистів ти й спобожнів!

ЛИС МИКИТА: Синку ти мій гребенястий!
Швидко можеш ти пропасти
І підеш на Колиму.
Йди до мене, сповідайся,
У гріхах своїх покайся,
Душу збережи свою.

ПІВЕНЬ: Хей, кохани муй, Микито!
Мова твоя сміховита!
В чім же той тяжкий мій гріх?
Що то я краду, грабую,
Вас вбиваю і мордюю,
Чи то так не роблять всі?

ЛИС МИКИТА: Я монах, душа честива!
Вже відрікся від м'ясива
І вписавсь до ВКП-е.
Піст твердий держу в пустині
І читаю лиш щоднини
Марксів "Маніфест" й т. д.

ПІВЕНЬ: Відзіш, муй кохани, так найкраще. (*підходить і ховає шабельку*) Скористаєш з амнесії, а як будеш "гжечни" — то може й сам ще таким станеш, як я, або ваші українці Гречуха, Хрущов і Каганович. Но, дай лапен, панє браце!

Втім Лис вихватує шаблю від півня і прикладає йому до горла.

ЛИС МИКИТА: Ти не знаєш ще Микити!
Буде кров твоя пролита,
А жупан червоний твій
Я розмикаю й розкину,
Впаде тіло в домовину —
Ганьба твоя на весь світ!!

З а в і с к а

10

Світло на завісці переходить з одного кольору в інший. Музика грає мелодію "Голосу Америки". Завіска розходиться. На престолі Левмен, довкола звірі.

СПІКЕР: Ви слухаєте голосу ЮНО, "Голосу Юнайтед Енімалс Організейшен". Велика подія в міжнародніх відносинах! Нечуване дипломатичне напруження. Лис Микита обвинувачений у смерті Півня. Політичне тло вбивства! Вовчий Союз поставив ультиматум! Слухайте засідання в Раді Безпеки. Говорить президент Левмен! Слухайте, слухайте!

Музика голоснішає. Перед престолом стоїть Лис.

ЛЕВМЕН: Га, убійнику проклятий!
 Ти ще смієш тут ставати?
 Вніс на тебе скаргу Вовк!
 Гляньте, панство, він ступає,
 Так свобідно, мов не знає,
 Що за вбивство жде замок!

ЛИС МИКИТА: Так прощай же, білий світе!
 А ви, кляті, виходіте,
 Завзятуці вороги!
 Хто що мав мені закинуть —
 Виступай! Чи жить, чи гинуть,
 Будем биться без ваги!
 Що? Вас, труси, не видати?
 Лиш позаочі шептати,
 Вмієте, а щоб в лице
 Стати сміло, доказ дати
 І життям за правду стати,
 То вас тут нема на це?

ВОВК: Я з тобою биться хочу...
 Клятий твій язик вкорочу,
 Щоб не брав мене на кпи!
 Перед всіх трудящих очі
 Я стаю й бороться хочу.
 Та на смерть, не на життя.
 Буржуазний ти поганець,

- Націоналіст, гетьманець!
І все топчеш, що святе!
- ЛИС МИКИТА: Твоя правда, безперечно,
Але повно в ній брехні!
Непотрібно, Вовче, труду!
Всю захланність Сов-Союзу
Ти приписуєш мені.
Позбирав ти в своїй хаті
Товариство, що й казати!
Чесне! — Кінь, сміявся би з вас!
Знай же ж, що за свої грішки
По заслuzі на горішки
З вас дістане всяк в свій час!
- ВОВК: Сволоч ти! Не язиками,
А зубами і руками
Будем биться! Хай умру,
А тобі шпіоне, вбивче,
Зраднику і кровопивче
Хавку клятую запрю.
- ЛИС МИКИТА: Ти Вовико! Грубіяне!
Думаєш, що лайка стане
Латкою на честь мою?!
В лайці ти міцніший синку,
А як хочеш поединку —
То почувеш, як я б'ю!
- ЛЕВМЕН: Досить вже тих сварів! годі!
Хто з вас демократ, хто злодій
— Чорт розбере. Присуд став:
Завтра рано бій останній
Вкаже, хто лихий, хто вдатний
Ось вам проба ваших прав!
- ЗВІРІ-ДИПЛОМАТИ: Bravo! У!... *(шумлять і плещуть)*

Музика: фанфари! Завіска затягається.

Автор і Лісова Пані перед завіскою.

АВТОР: Події котяться одна за одною, мов не в казці, а в

мерехтливому кольоровому фільмі... Як цивілізація змінила звірів!

ЛІСОВА ПАНІ: А проте людська — пробачте — звіряча психіка остається такою ж звірячою, як за часів царя Гороха.

АВТОР: Апропо — Гороха. Може й цим разом байочка про скарб Гороха вирятує нашого героя?

ЛІСОВА ПАНІ: Запізно. Карти кинуті — гра мусить бути доведена до кінця.

АВТОР: Двобій?

ЛІСОВА ПАНІ: Двобій.

АВТОР: Коли?

ЛІСОВА ПАНІ: Завтра вранці до схід сонця, як у справжньому фільмі.

АВТОР: Ні, краще — як у казці...

ЛІСОВА ПАНІ: Як у модерній казці... Ніч перед двобоєм... Шумить музика муринського джазу. *(далеко починає музика румбу)* Хмарочоси деруться в небо, мільйони світел мерехтять на Бродвеї! Новий світ! Казковий світ!! Ніч перед двобоєм... Дипломати танцюють, герлси танцюють, тисячі людей страйкують, гангстери стріляють, пляшки шампанського стріляють!... Нью-Йорк бавиться! Новий світ, казковий світ! Ніч перед двобоєм... *(музика голоснішає)*

Завіска розходитьься.

Музика: Румба.

На нижньому ступені престолу Мавпа Фрузя, як пані Рузвельт. Перед нею три герлси-мавпи, із чорними муринськими масками на обличчях. Пізніше, ті маски пересувають вони під час танку на потилиці. Мавпи навколішки перед престолом. Зігнуті, спиною до публіки. Щойно під час танку показуються публіці. З боку престолу мікрофон. Мавпа Фрузя, аж до виходу Лиса, начебто говорить до мікрофону палку промову: жестикулює, ворушить устами, примикає очі.

Пантоміма промови.

Під час цього Лісова Пані деклямує з боку сцени:

ЛІСОВА ПАНІ: "В е.С.Ше.А., в новому краю,

У Нью-Йорку, на Бродвеї
Є Місс Фрузвелът, удова.
Ніби бесідник потрошка,
Філантропка і ворожка,
А вродлива як сова.

Хоч давно вже не панянка,
І страшна еманципантка,
Всіх ненавидить мужчин.
Та до Лиса потихенько
Чує щось її серденько,
Звісно, що не без причин.

Румба вривається. Фрузя застигає в риторичній позі з розкритим ротом. Входить Лис Микита. Ввесь час цієї сцени інтимне смарагдово-ультрафіолетне освітлення, що спалахує в такт музики розкішними фюерверками бродвейських ночей. Декорації: ширми — з натяками на Нью-Йорк: тисячі неонових різноколірних реклям, десятки тисяч жарівок загоряються і гаснуть, загоряються і гаснуть...

ЛИС МИКИТА: *(глибокий поклін-реверанс, як Щепко у "Слузі двох панів")*

ФРУЗЯ: Що вам треба, хто ви є?

ЛИС МИКИТА: Я прийшов, щоб вам віддати
Ушановання своє.
Із далекого Підгір'я
Богомільний, чесний звір я,
І, мабуть, свояк ваш єсть —
На двобій іду й чувши масу
Про красу і мудрість вашу,
Я прийшов віддати вам честь.

ЛИСОВА ПАНІ: Подобріла мавпа зараз,
Від цих слів аж облизалась.

ФРУЗЯ: Прошу сісти! Так, значить,
Ви про мене щось чували?

ЛИС МИКИТА: Пані! Ах, які похвали —
Фама скрізь про вас кричить!
(вказує на герлси під престолом)
А ці любі янголятка —
Ваші діточки? А татка, —
Певно, дома десь нема?

- ФРУЗЯ: Ах, мій пане, я вдовиця!
Та вам може б поживиться?
Зараз зладжу я сама!
- ЛИС МИКИТА: О, місс Фрузвельт, не кажіть!
Їсти в вас я не посмів би!
Вашим любим словом хтів би
Ум свій, серце напоїть!
- ФРУЗЯ: Бачу, друже, що ти чемний
І розумний і приємний —
Любий гість мені такий.
Будем говорити много,
Та, проте, поперед всього
Зараз їж мені і пий!
- ЛИСОВА ПАНІ: І метнулась до комірки,
Принесла аж три тарілки
М'яса, шницлів, ковбаси:
Перед Лиса все приносить
Потім стала та ще й просить:
- ФРУЗЯ: Їж! Чом більше не їси?

Коротка Пантоміма:

Лис їсть, мавпа лепече до нього.

- ЛИСОВА ПАНІ: Лис наш їсть, аж хата ходить!
Мавпа тим часом розводить
Теревені всі свої.
Про жіночі нерви ніжні,
Про мужчин чуття побіжні,
Про рабство жінок в сім'ї!
Про "небіжчика" спінула
Та й тяженько тут зідхнула:
- ФРУЗЯ: Він мене не розумів!
- ЛИСОВА ПАНІ: Далі скочила в культуру,
Ворожбу, літературу,
Спорт, політику і спів!
- ФРУЗЯ: *(співає)* "Ляк іс ван ітс вей ту мі"...

*Жіноче сольо — англійською мовою. Під час того про-
довження пантоміми Лиса.*

- ЛИС МИКИТА: *(по закінченні співу Фрузі)*
Пані люба, я щасливий,
Що такий тут скарб правдивий

Несподівано знайшов!
Тут скріпив я тіло й душу,
Та простіть — спішитись мушу.
По двобої прийду знов.
(хоче йти)

ФРУЗЯ: (кидається на Лиса, обіймає його в шалі закоханої гістерички) Но, но!! Не йди! Ще згинеш! Що я робитиму без тебе? Ай ляв ю!

ЛИС МИКИТА: (на бік)

Мамо рідна! Я пропав!

ФРУЗЯ: (тулиться до Микити)

Ах, май дарлінг, мій Микито!
Що з мужчинами прожито,
В мене з тямки не зійде!
Бо жіноче серце любить
Вічно того, хто нас губить,
Навіть вдячності не жде.

Ой, Микито, Вовк могучий,
І хоч хитрий ти і ручий
І проворний на язик,
То все ж легко бути може,
Що пропадеш ти, небоже.
Жартувати Вовк не звик!

ЛИС МИКИТА: Фрузю любя, серце, цить!
Вовк не з'їсть мене там преці
А назустріч небезпеці
Краще вийти, ніж в кутку
Дождатись на себе грому!
На двобої по закону
Пику я йому наб'ю!

ФРУЗЯ: Цим стурбувана я дуже
І рішила, милий друже,
Тут тобі допомогти.
Знаєш, де прийде до звади,
Добра й баба до поради, —
Слухай рад моїх і ти!

ЛИС МИКИТА: (сміється)

Фрузю любя,
В тебе ні одного зуба
Не хибує! Що ж притьмом
Бабою тобі чиниться?

Ти ще можеш похвалиться
І красою і умом!
Вчинок твій великодушний,
Радо буду я послушний
Твоїй раді, тільки радь!

*Фрузя плеще в долоні. Оркестра починає румбу.
ТАНОК МАВП*

Пантоміма: приготування Лиса до двобою: стриження і миття Лиса.

ФРУЗЯ: Ну, май дарлінг, мій Микито,
Все обстрижено, обмито,
Тільки в кудлах хвіст лишивсь.
Це на те, щоб Вовк нікуди,
Ні за крижі, ні за груди,
Ні за лоб тебе не ймивсь!

ЛИС МИКИТА: Щиренько дякую, цілую ручки!

ФРУЗЯ: А тепер клякни покірно
Чари дам тобі що вірно
Доведуть все до пуття:
"Іракі чо й рачіш реп"

ПЕРША МАВПА: Перші чари очі карі,

ФРУЗЯ: "Йирям узори рачіп веп"

ДРУГА МАВПА: Певні чари розум ярий,

ФРУЗЯ: "Ятт учь цімашь ліб й анат!"

ТРЕТЯ МАВПА: Та найбільша міць чуття!

Мавпи "чарують" Лиса, плюючи йому на чуб. Тихо починає музика.

ФРУЗЯ: Ну, тепер вставай, мій друже,
Йди здоров, не гайся дуже,
З перемогою вертайсь!..

Друга частина танку румби мавп.

12

Перед завіскою. Напівтемно. Ш. Голмс і д-р Ватсон.

Ш. ГОЛМС: Д-ре Ватсон! Спостереження!

Д-Р ВАТСОН: Автора немає!

Ш. ГОЛМС: Правильно! Висновок?!

Д-Р ВАТСОН: І не буде.

Ш. ГОЛМС: Зле! Коли тепер немає, то ще буде!

Д-Р ВАТСОН: П'єса добігає кінця, а детективи ще Автора не
впіймали... *(тупцює за Шерльоком)* Майстре!

Ш. ГОЛМС: Вот?!

Д-Р ВАТСОН: Майстре, гляньте! Сліди ніг!

Ш. ГОЛМС: Стоп!! *(приглядаються)*

Д-Р ВАТСОН: Ні, ні, це бруд...

Ш. ГОЛМС: Знаменито! Значить — він мав брудні ноги! *(зупиняється)*. Д-ре Ватсон! Я чую запах "Честерфілда"!
Вона тут була!

Д-Р ВАТСОН: Муся?!

Ш. ГОЛМС: Ні, цигарка!

Д-Р ВАТСОН: Шукаймо недокурка!

Ш. ГОЛМС: Д-ре Ватсон! Нонсенс! Злочинець узяв недокурок
з собою!

Д-Р ВАТСОН: А може це була вона, Муся?!

Ш. ГОЛМС: Докторе Ватсон! Нонсенс! Жінки не потребують
збирати недокурки. Вони мають американських ци-
гарок, скільки хочуть, задурно! Стоп! *(нюхає)* Д-ре
Ватсон! Я чую запах "Честерфілда"!

Д-Р ВАТСОН: І?...

Ш. ГОЛМС: Дайте закурити!

Д-Р ВАТСОН: Не маю більше. Ви викурили цілу мою коробку!

Ш. ГОЛМС: Вот?!

Д-Р ВАТСОН: *(нагло)* Майстре!

Ш. ГОЛМС: *(ходить сюди й туди довгими кроками)*

Д-Р ВАТСОН: Майстре! Є!!

Ш. ГОЛМС: Вот?!

Д-Р ВАТСОН: Він!

Ш. ГОЛМС: Автор?

Д-Р ВАТСОН: Ні, недокурок!

Ш. ГОЛМС: Вот?! Дайте сюди!

Д-Р ВАТСОН: Ні, це мій. Я його знайшов!

Ш. ГОЛМС: Докторе Ватсон!

Д-Р ВАТСОН: Це мій!

Ш. ГОЛМС: *(витягає револьвер)* Докторе Ватсон!

Д-Р ВАТСОН: Шерльоку Голмс! *(витягає револьвер)*

Ш. ГОЛМС: Докторе Ватсон! *(стріл!)*

Д-Р ВАТСОН: А!... *(падає, стріляючи теж в Ш. Голмса: стріл!)*

Ш. ГОЛМС: А!... *(обидва падають на землю)*

Гонг

ПОМРЕЖ.: *(вбігає)* Що таке?! Що сталося?!

(Ш. Голмс підіймається з землі. Мовчки скидає з себе пальто та кепі і передає їх помрежові)

АВТОР: *(до публіки)* Так кінчається сенсаційно-кримінальна п'єса: Стріл, трупи і розв'язка знаку питання! *(до помрежа)* Роздягніть, будь ласка, і доктора Ватсона.

(Доктор Ватсон підводиться, передає чорну перлерину і капелюх помрежові. Це проф. Порхавка)

ПОРХАВКА: Знаменито, знаменито, молодий друже! Експресіонізм! Це, значить, глибока ідея в п'єсі! Я за вами дві години шукаю! Але пощо ви заставили мене носити оце "пудло"?! *(вказує на футляр)*

АВТОР: *(виймає з футляра манускрипт)* Отут пергамен, в якому я записував "Ліса Микиту". *(до публіки)* А так кінчається психологічно-любовна п'єса:

Гонг

ПОРХАВКА: Що буде з моєю Мусею?! З моєю нещасною донечкою?

АВТОР: *(клонить з гідністю голову)* Я готов з нею одружитись.

ПОРХАВКА: Чудесно! Знаменито! Мусю! Мусечко! Ходи мерщій сюди, серденько! Нарешті знайшовся один охочий до женячки!...

МУСЯ: *(входить)* Пізніше, нині маю по виставі "рандеву" з Залеським! *(до себе)* Щоб тільки не втік мені! Спішусь! *(біжить)*

АВТОР: А завтра?

МУСЯ: Завтра виїжджаю з Генком на два тижні в гори! Пізніше поберемось! Па! *(вбігає)*

АВТОР: *(падає на коліна, посилає їй вслід поцілунок)* Кохана! Я вірний тобі до гробу!

ПОРХАВКА: Знаменито, знаменито! Зятю! *(обнімає його і вибігає)*

Гонг

АВТОР: *(до публіки)* А так кінчається наша казка про Лиса Микиту. *(за завіскою чути галас, шум, удари, гарчання, крик, свисти, мов на футбольному або боксерському змаганні)*

КРИКИ З-ЗА ЗАВІСКИ: Бий!! Фуй!!... Тем-по!!... Бий!!... У!...

АВТОР: Бій Лиса з Вовком! Остання рунда!

Знечев'я пронизливий крик Вовка — Ав!...

ГОЛОС ЛИСА: Га! Тепер проси пощади!
Та заплату за всі зради
Тут дістанеш!!

(чути: гуп, гуп! загальний шум)

ГОЛОС ЛЕВМЕНА: Досить, досить! *(гамір затихає)* Переміг цього разу Лис!!

Фанфари! Завіска розходитья. Вовк лежить. Лис стоїть ногою на його грудях і руками дякує звірам за овації. Звірі плещуть і ричать. Славно!

ЛЕВМЕН: Славно, сину, ти списався,
Честь свою оборонив.
Що було нехай минає,
Цар дарує і прощає,
Що коли ти завинив.
Вже кінець сварні і зваді
І від нині в моїй раді
Ти про спільне благо радь!
Честь прийми від мене тую:
Канцлером тебе йменую
Віддаю тобі печать.
Як ти мудро вмів держаться,
Від біди обороняться,
Так ти ЮНО борони!
Що порадиш — я накажу,
Що напишеш — я не змажу,
Лиш сумлінно все чини!

Лис підходить до престолу. Левмен передає йому печать.

ЗВІРІ: Славно!!
 Жий, Микито, много літ!! (*оплески*)

ЛІСОВА ПАНІ: Тут кінчиться наша казка.
 Всім, хто слухати був ласка,
 Дай же, Боже, много літ!
 Хай і наш весь сум пропаде!
 А тим, хто нам коїть зради,
 Хай зійдеться клином світ!

ФІНАЛ

(*"Марш Лиса Микиту"*)

Всі: Надійшла весна прекрасна,
 Многоцвітна, тепла, ясна,
 Мов дівчина у вінку:
 Ожили луги, діброви,
 Повно гамору, розмови
 І пісень в чагарнику.

ЛИС МИКИТА: Наше все життя війна є,
 Кожний бореться, як знає,
 Цей зубами, той крильми,
 Третій кігтями міцними,
 Інший скоками прудкими...
 Чим же боремося ми?

Всі: Ми ні силою не годні,
 Ні, як Карпи многоплодні,
 Ні нічвиди, як Сова,
 Ані бистрі як той заєць,
 В нас підмога лиш одна єсть —
 Це розумна голова.
 Лев, що цар є над звірями,
 Пише листи з печатками,
 Розсилає на весь світ:
 "Покінчились наші збори,
 Хай розійдеться у двори
 Швидко весь звірячий рід!"

Тут кінчиться наша казка.
Всім, хто слухати був ласка,
Дай же, Боже, много літ!
Хай і ваш весь сум пропаде!
А тим, хто нам коїть зради,
Хай зійдеться клином світ!

ЗАВІСА

КОМЕНТАР 3

LES PIÈCES ROSES ET LES PIÈCES NOIRES

Автор Алексевич поділив свої п'єси (подібно як Жан Ануї) на п'єси рожеві (веселі) і чорні (не так трагічні, як "серйозні"). П'ятою "рожевою" п'єсою стало *Останнє втілення Лиса Микити*. Під серпанком легкого гумору й музичного тла — п'єса була проведена у двох плянах: зовнішнім — у виді музичної казки-феєрії (правовисний словник подає: феєрія — 1) чарівна картина; 2) п'єса з фантастичним змістом) та внутрішнім — політичних подій тогочасного світу. П'єса закінчується перемогою Лиса Микити — вільного українського духа.

Влітку 1947 року Студія переїхала на постійне перебування до Міттенвальду і студійці, як ті паризькі актори 18 сторіччя у фільмі Жан-Люї Барро "Діти раю", — поселилися на горищі таборового барака. Авторіві Управа Студії винайняла піддашшя альпійської вілли над чарівною річкою Ізарою, щоб писав нову п'єсу.

Автор задумав травестію безсмертної травестії Івана Франка — "Лиса Микити". Після дотеперішніх успіхів Театр-Студія готувалася поставити щось нове, грандіозне, за словами Факіра з *Замотеличеного теляти*, "щось надприродне і дуже елегантне"... Крім феєрії із звіринного царства Лева, автор вплив другу фабулу: перипетій його Шерльока Голмса з музою — Мусечкою і її батьком доктором Ватсоном — Порхавкою. Можливо, це була реакція фрейдівської підсвідомості і страху, щоб студійці не зловили його на спілкуванні з іншою Мельпоменою. Нічого нема нового під сонцем: у театрі ім. Франка в Києві в 1989 році на виставі "Різдвяної ночі" Гоголя швендається по кону автор — Шерльок Голмс... Сорок років раніш постать Шерльока Голмса була введена у п'єсі *Останнє втілення Лиса Микити* Алексевича.

У відомому театральному щоденнику студійця В. Змія зазначено хронологічно перші кроки праці над новою п'єсою: "22.IX.47: Лекція Й. Гірняка. З сьогоднішнього дня приступаємо до праці над п'єсою *Лис Микита* (у сценічній переробці І. Чолгана). До постновки цієї п'єси запрошено Едварда Козака для оформлення, Переяславець для постановки танків, Божика для створення музики, що її зінструментує Гуменний, який від 1.X. буде постійно працювати в Студії.

23.IX.47: Лекція Переяславець, — почали ставити танки до *Лиса Микити*. Пані Переяславець хоче зробити нариси всіх танків протягом п'яти днів...

24.IX.47: Лекція Гірняка: Є жанри п'єс, де драматурги хочуть показати людські хиби чи навіть хиби цілої нації і беруть звичайно звіринний матеріал. Нашим завданням буде знайти через маску характер. Мусимо добитися трьох рис: характеру звіряти, характеру нації та індивідуального забарвлення конкретної доби. В цій п'єсі маємо також конкретних людей — які мусять бути в рамках стилю, тому що казка — нереальна річ, то й ці конкретні постаті мусять бути нереальні.

2.X.47: Праця над *Лисом Микитою* — робили гімн звірів «Надійшла весна прекрасна». Режисер добивається дитячої наївності в інтонаціях".

З різних причин, у першій мірі вимог технічного порядку, працю над *Останнім втіленням...* відложено. А вже під датою 4.IV.48 було записано в щоденнику В. Змія: "Читка і розподіл ролей *Мамая II*". Йосип Гірняк завів у своєму "малому Березолі" традицію т. зв. читки п'єс, яку (як і в "Березолі" Л. Курбаса) читав акторам сам автор. До речі, Йосип Гірняк ніколи не зміняв тексту п'єс. Традиція "читок" вдержалася від *Блакитної авантури* до *Мамая II*.

У серпні 1947 р., коли автор перебував у чарівній закутині Альп "Зальцкаммергут", попала йому до рук давня книжечка, яку колись уже раз переглядав: "Теорія драми" Мих. Роздольського. Тепер під її впливом написав *Наступ* — п'єсу з останніх днів нерівних боїв Карпатських січовиків у березні 1939 р. П'єса лежала в авторовій теці разом з іншою: *Провулок Св. Духа*. Обидві п'єси належать до категорії "чорних" п'єс.

Восені 1948 р. Володимир Блавацький перебував кілька днів у таборній лікарні в Міттенвальді. Йому в лікарню приніс Олег Лисяк (журналіст і театрал) лектуру — *Провулок Св. Духа*. Покидаючи Міттенвальд В. Блавацький узяв п'єсу з собою. Прем'єра *Провулкз Св. Духа* відбулася в Ансамблі Українських Акторів у Регенсбургу 8.I.49 р. Для Алексевича, що колись гімназистом стояв на балконі (на "стоячий" квиток) і дивився захоплено на вистави театру Блавацького — цей театр був його школою Мельпомени. Тепер автор дивився, як ті самі знайомі актори того театру грали його п'єсу. І тут виринув конфлікт між картинами і типами, створеними уявою в акті писання, а персонажами на сцені у виконанні професійних сил, які все таки виглядали й грали інакше, як автор їх уявляв.

Вернувшись по прем'єрі, І. Алексевич написав на цю тему листа В. Блавацькому й від нього одержав листа теплого й повного зрозуміння для авторових зауважень.

Згодом автор довідався, що В. Блавацький прочитав його листа акторам на обговоренні п'єси після прем'єри. Автор уважав великим щастям, що його п'єси ставили і грали в них дві найбільші постаті українського театру в половині 20-го сторіччя: Йосип Гірняк і Володимир Блавацький.

На провесні того ж року, при зустрічі, В. Блавацький звернувся до І. Алексеви́ча з пропозицією написати нову п'єсу для його театру. Так постала комедія *Діти Дажбога*. Автор писав з ентузіазмом, але з мінорними почуваннями: скитальський період закінчувався і треба було його зафіксувати. На надхнення не треба було чекати: ситуації лізли на папір одна наперед одної... Жан Ануї в передмові до "Бекета" писав про себе в подібній ситуації: "Талант — це мов курок у водопроводі; коли курок відкритий, ти мусиш писати. Інспірація, надхнення — це фарс, вигадка поетів, щоб додати собі поваги".

Щодо п'єси, за клясичними законами драми (*Наступ*), вона десь занастилася; або в підвалі редакції колишнього "Києва" Богдана Романенчука або в архівах сотн. Ю. Кононова, колишнього директора театрів. Автор надіється, що п'єса ніколи не віднайдеться. Для його добра і для добра літератури.

ПРОВУЛОК СВ. ДУХА

П'єса на 7 картин

*Вірші в п'єсі взяті з трьох збірок Богдана Ігоря Антонича:
"Три перстені", "Книга Лева" і "Ротації".*

ПРОВУЛОК СВ. ДУХА

*Прем'єра 8 січня 1949**Ансамбль Українських Акторів**під керівництвом Володимира Блавацького**Регенсбург, Німеччина*

ДІЙОВІ ОСОБИ

Пролог

Дзвінкова дама — М. Степова

Тінь Поета — В. Блавацький

Картина 1

Янова — О. Карп'якова

Антек — Б. Хабурський

1 Дамочка — М. Борзаківська

Пан Ян — О. Левитський

2 Дамочка — М. Мельник

Геррман — Я. Давидович

3 Дамочка — Е. Гранатова

Грабля Сіньські — Р. Тимчук

Радник Ович — В. Карп'як

Д-р Павлишин — М. Кавка

Семен — Б. Паздрій

Стрілець — М. Бортнійчук

Картина 2

Дзвінкова дама — М. Степова

Антек — Б. Хабурський

Пані Янова — О. Карп'як

Семен — Б. Паздрій

1. Студент — В. Карп'як

2. Студент — В. Кіт

3. Студент — О. Гранат

Д-р Павлишин — М. Кавка

1. Агент — В. Мельник

2. Агент — М. Бортнійчук

Картина 3

Дзвінкова дама — М. Степова

Семен — Б. Паздрій

Повія — Л. Шашаровська

Маніякальний швець —

О. Левитський

Марійка — Е. Дичківна

Журналіст — Б. Хабурський

Священик — Р. Тимчук

Доктор — В. Карп'як

Тінь Поета — В. Блавацький

Богдан — В. Кіт

Картина 4

Дзвінков дама — М. Степова	Доктор — В. Карп'як
Руда Міля — М. Мельник	Магік — Я. Давидович
1. Гостя — М. Борзаківська	Маніякальний швець — О. Левитський
2. Гостя — А. Кульчицька	1. Гість — М. Бортнійчук
Марійка — Е. Дичківна	2. Гість — О. Гранат
	Семен — Б. Паздрій
	Атентатчик — В. Мельник
	Тінь Поета — В. Блавацький

Картина 5

Дзвінкова дама — М. Степова	Доктор — В. Карп'як
Повія — Л. Шашаровська	Тінь Поета — В. Блавацький
	Журналіст — Б. Хабурський
	Священик — Р. Тимчук

Картина 6

Дзвінкова дама — М. Степова	Тінь Поета — В. Блавацький
Марійка — Е. Дичківна	Маніякальний швець — О. Левитський
Повія — Л. Шашаровська	Семен — Б. Паздрій
1. Гостя — М. Борзаківська	Левченко — В. Мельник
	1. Гість — О. Гранат
	Доктор — В. Карп'як
	Д-р Павлишин — М. Кавка

Картина 7

Дзвінкова дама — М. Степова	1. Змовник — М. Бортнійчук
Повія — Л. Шашаровська	2. Змовник — Б. Хабурський
Жидівка — А. Кульчицька	3. Змовник — О. Гранат
Руда Міля — М. Мельник	Священик — Р. Тимчук
	Маніякальний швець — О. Левитський
	Доктор — В. Карп'як

Епілог

Дзвінкова дама — М. Степова	Тінь Поета — В. Блавацький
-----------------------------	----------------------------

Постановка	—	В. Блавацький
Музичне оформлення	—	І. Повалячек
Сценічне оформлення	—	В. Клех

ПРОЛОГ

*Далеко музика. На тлі чорних сукон Тінь Поета і
Дзвінкова Дама.*

ДЗВІНКОВА ДАМА: "Де заламавши руки сині,
рятунку кличе ніч намарне,
колишуться п'яниці й тіні
біля кульгавої ліхтарні.

Блакитним квітом похилившись,
ліхтарня, мов лілея, в'яне
і світ недійсний, тільки миші
ведуть шевців на місяць, п'яних"...

ТІНЬ ПОЕТА: Привид міста. Міста горлорізів і поетів, міста
голоти і найчистіших душ. Я бачу виразно його зариси,
що виринають із сивої мли. Квадрати домів підносять
здивовані брови своїх гзимсів. Осінній вітер несе по-
жовкле листя алеями Високого замку, Цитаделі, Стрий-
ського парку... Львів, місто радості і болю.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Так починається баляда провулка. В те-
міні ночі просуваються ним тіні. Це люди, що колись
тут терпіли і раділи, поривались і падали, жили і
вмирили. Тіні Провулка Св. Духа.

ТІНЬ ПОЕТА: Я бачу їх зовсім близько. У сірій мряці листо-
падової ночі тремтять світла вікон сновидної корчми...

Кіптява свічка й ніж щербатий
червінна королева з карт.
Змішалась ява з сном крилатим
і все недійсне — ніч і чар.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Це світла каварні пана Семена. Звуки
розстроєного фортепіяна. На ньому грає сухітниця
Марійка. Щоки горять хворобливими рум'янцями. І враз
десь знадвору стріли. Чуеш?

ТІНЬ ПОЕТА: Тіні стають живими постатями. Я чую їхній шепіт,
їхню розмову. Я пізнаю й Тебе, Багряна Пані...

ДЗВІНКОВА ДАМА: "В кублі химер, верзінь, наруги
під хлип свічок — тремтливих птахів
ворожать лупіям папуги
і грузнуть в стіл слова, мов цвяхи"...

ТІНЬ ПОЕТА: Ти моя повірниця нічних примар і мрій, поетової
радості і муки. Я пізнав тебе, Дзвінкова Королево! Ти
заходила тихими ночами в мою кімнату й сідала поруч
мене. Дзвінкова Королева. Багряна пані моїх дум...

Розкрита книжка, лампа, блудні нетлі,
ляга на серце ржа думок.
На стінах тіні в'яжуть круглі петлі
в чудний і нерозплутаний клубок.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Ми, поете, теж тільки тіні...

ТІНЬ ПОЕТА: Але ми, наші слова житимуть далі. Як тіні всіх
тих, що проходили крізь корчму пана Семена і Про-
вулок Св. Духа. Наші тіні дрижатимуть вічно над цим
містом.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Мрійники і зрадники, повії і святі, змовники
і черевані. Ви всі співали пісню життю і змаганню за
кусок сухого хліба. За неозорі ідеали і зграбований
гріш. В уяві Поета ви стали блакитними маривами і
плисти будете понад його містом, як білі голуби...

ТІНЬ ПОЕТА: Чарки, мов птахи підлітають
понад столами, попід стелю
лопочуть крилами скляними,
дзвінками грають понад синім
кущем димів, що корчму стелять.

*Музика енгармонійними тонами підноситься вгору із-
за синього туману, на тлі чорних сукон, виринає сірий
прямокутник кам'яниці. Світла вікон, відхилені двері і
напис над ними: "Каварня Провулка Св. Духа".*

ТІНЬ ПОЕТА: Зів'яла вже зоря остання
і місяць теж зів'яти мусів,
та в черепа розбитій мушлі
шумить і плеще аж до раня
хор лупіїв і сажотрусів.

Музика втихає. Світло гасне. Гонг. Завіса затягається.

Музичний антракт

I

Гонг. Світло. Ніч перед Першим Листопадом. Каварня Провулка Св. Духа. За прилавком Янова, на кріслі дімає її старий чоловік.

АНТЕК: Ще один келішок!

ЯНОВА: Вже досить, пане Антек. Час вам додому, я замикаю.

АНТЕК: Не відганяйте мене, пані Янова. Ще одну чарку. І один поцілунок, надобраніч!

ЯНОВА: Пст... Тихо. Не бачите? *(вказує на чоловіка)*

АНТЕК: Один, одніський. *(перехиляється до Янової)* Єдин, благам.

ЯНОВА: Не робіть дурниць. Пан п'яний!

АНТЕК: *(пробує співати)* "Пій, пій, пій, браце, пій!.."

ЯНОВА: *(надслухує)* Що за галас нагорі. Там бавиться пан оберст. Ах, ті офіцери...

АНТЕК: Пані Янова! То їх остання забава. Конець, баста! Австрія розпалася, завтра Львів буде наш! Наш Львуф! "Пій, пій, браце, пій!.."

Перехиляється до Янової, вона відштовхується від нього. Пляшка з прилавка падає на землю. Ян схоплюється з крісла.

ЯН: Що є? Цо такого?

АНТЕК: Ніц, ніц, пане Яне. Читали ви в газетах? Австріяци ідуть додому. Львуф буде наш. На Личаків гди вилізеш, та йой! Пані Янова, ще один келішок!

В сінях дому шум міцніє. На сходах тупіт. До каварні владають зі шумом Герр Ман та його гості.

ГЕРР МАН: *(в уніформі ц. к. офіцера)* Кохані гості! Танцюємо і бавимося далі! Кельнер, чарки для гостей! Бавимося останній раз! Ц. к. монархія дає прощальний бенкет.

ДАМОЧКИ ПІВСВІТУ: Браво, браво!

ЯН: Панове, пізня година...

ГРАБЯ СІНЬСЬКІ: Пане Яне! На мою відповідальність. Єстем Грабля Сіньські! Нех жие!

ДАМОЧКИ: Нех жиє!

ГЕРР МАН: Аллес вурст! Ес іст шон енде, енде...

ДАМОЧКИ: Енде, енде!

ГРАБЯ СІНЬСКІ: Дрогі пане радцо! Чого ви посумніли? Глуфка до гури! В новей Польсце буде рівність і братерство. Слово гонору!

ДАМОЧКИ: Слово гонору! Хі, хі, хі...

РАДНИК ОВИЧ: Голова болить. Від алькоголю і того всього.

ГЕРР МАН: Майн лібер фройнд! І сильна голова не помогла. Просіт!

З-за сцени музика: вальс Штравса "Над синім Дунаєм". Три Дамочки, оточивши грабю Сіньського, маркують танець. Герр Ман і Радник Ович на першому пляні.

ГЕРР МАН: *(тиче чарку радникові і підносить свою вгору)* Просіт, майне герн! Так вмирає монархія. Серед музики і танку, без крові і революції. Елегантно і меланхолійно, міт айнем ворт: шармант!

РАДНИК ОВИЧ: За нами право самовизначення народів. Це наша прадідна земля, наша країна.

ГЕРР МАН: Егаль! Пийте, мій коханий.

РАДНИК ОВИЧ: Наша репрезентація висунула домагання передати владу в її руки. Австрія зобов'язана берестейським миром.

ГЕРР МАН: Австрії немає, монархія померла, остались тільки "вайн унд вайб".

РАДНИК ОВИЧ: Пане оберст, ви мусите допомогти переконати Намісника. Він повинен здати владу в руки нашої репрезентації.

СІНЬСКІ: *(підстрибує до них)* У нас спільна репрезентація. У спільній хаті ми погодимось!

АНТЕК: *(до радника)* Ховай граби од нашого Львова!

РАДНИК ОВИЧ: Львів давне княже місто.

АНТЕК: Що!?

РАДНИК ОВИЧ: Заложене князем Львом.

АНТЕК: Гайдамака! *(замахується пляшкою, але Ян його здержує)*

ЯНОВА: Панове! Рети! Б'ються!

СІНЬСКІ: Тихо, панове! Пане Антек, пшецеж пан радца жартує!

ГЕРР МАН: Ругіт! Лемберг' є ще Лемберг'!

СІНЬСКІ: Львуф крулевські і шляхецкі!

АНТЕК: Досьць швабуф і русінуф! Преч з німі! *(демонстративно виходить)*

РАДНИК ОВИЧ: Мені треба йти. До побачення!

ГЕРР МАН: Так вмирає монархія!

СІНЬСКИ: Нема мови! Ми пана не пускаємо. Ано, кокетки, розвеселить пана радника. Бедачек!..

ДАМОЧКИ: Бедачек! *(кидаються до Овича)*

ОДНА ДАМОЧКА: *(скаче на коліна і цілує радника в лису голову)* Котечку!

ГЕРР МАН: *(висаджує другу Дамочку на стіл)* Танцюю, мала! Музик, музик!

Під звуки канкана п'яна Дамочка танцює на столі. Кругом стола крутяться її подруги. Офіцер добуває револьвер і хоче стріляти на віват.

ЯНОВА: Матко Боска! Він стріляє! Яне!

ГРАБЯ СІНЬСКИ: Віват! Нех жие!

ДАМОЧКИ: Нех жие!

ГЕРР МАН: *(кидає револьвером у стіну)* Нема вже куль! Цум тойфель!

ГРАБЯ СІНЬСКИ: Нема вже куль — нех жие шабля шляхецка!

РАДНИК ОВИЧ: Мені недобре, я мушу геть звідсіль!

ГРАБЯ СІНЬСКИ: Не позвалям!

Дамочки тягнуть Овича до себе, в круговорот танку. Офіцер і грабля підносять чарки вгору.

УСІ: Віват, нех жие, гох!

Стукіт у двері. Галас не втихає. У дверях стає похила постать молодого професора Павлишина.

ТРЕТЯ ДАМОЧКА: Хто то? Хтось стоїть у дверях.

ДРУГА ДАМОЧКА: Ще один кавалір до забави!

ПЕРША ДАМОЧКА: Давайте його сюди.

ТРЕТЯ ДАМОЧКА: То мій тип.

ПЕРША ДАМОЧКА: Ходи до нас, до нас!

ДРУГА ДАМОЧКА: Якийсь несміливий.

ЯНОВА: А, то пан доктор! *(підбігає до нього)*

ЯН: *(теж тупцює до Павлишина)* Чим можу служити?

ГРАБЯ СІНЬСКИ: А! То пан! Паньство, тихше, тихше! *(п'яний канкан уривається)* О, наш коханий молодий професор. Що за щастя зсилає вас. Ах, я запомнялем.

Відсвяткуємо вашу номінацію. Я ще вам не ґратулював. Ґратулює, ґратулює! *(до гостей)* Кохане паньство! Маю честь представити вам: новоіменованний професор медицини на нашому від завтра польському університеті — пан доктор Павлішин.

ДАМОЧКИ: Браво, браво!

ГЕРР МАН: Браво, гер професор!

ПРОФЕСОР: Дякую, я не п'ю. У мене ще кілька відвідин хворих. Я сьогодні запізнився. *(до Яна)* Пане Яне, проведіть мене, будь ласка, бічними сіньми. Брама з подвір'я до сутеренів закрита.

ЯНОВА: Боже съвенти! Хто в нас хворий? Хто вмирає?

ГЕРР МАН: Його величність цісарсько-королівська монархія вмирає! Аллес гавпт-ахт! Музик! Музик! *(знов ударяє весела мелодія. Герр Ман і Дамочки коливаються в ритмі)*

ЯНОВА: Пане доктор! До кого пан до сутерен?

ГРАБЯ СІНЬСКІ: *(підстрибує до Дамочок)* Як умераць, то з музикою!

ДАМОЧКИ: Ми не хочемо вмирати, хто вмирає?

ПРОФЕСОР: Важко хвора людина. Така як я, або ви.

Музика уривається. Всі стають мовчки.

ПРОФЕСОР: До побачення. *(накладає капелюх і з похиленою головою виходить за Яном)*

ПЕРША ДАМОЧКА: *(по хвилині вибухає п'яним сміхом)* Ха, ха, ха!.. Я теж хвора, я теж хочю до ліжка.

ДРУГА ДАМОЧКА: Але не сама.

ПЕРША ДАМОЧКА: Вже світає, а я ще не в ліжку.

ДРУГА ДАМОЧКА: Я засипаю, недотепи!

ПЕРША ДАМОЧКА: Вудкі!

ГЕРР МАН: Бавмося потиху!

ПЕРША ДАМОЧКА: Без світла!

ІНШІ ДАМОЧКИ: Хі, хі, хі, хі!

ГРАБЯ СІНЬСКІ: Як сен бавиць, то сен бавиць! Позавтра приїждає з Кракова ліквідаційна комісія. Досталем нині телеграм від Станьчика. Позавтра переберемо офіційно владзе. Нех жиє Ожел Бяли, нех жиє польські Львуф!

ДАМОЧКИ: Нех жиє грабля Сіньскі! Нех жиє польські Львуф!
Музика!

Всі кидаються знову у вир музики й танку. Нараз надворі стріли. Десь близько, на розі провулка. Вбігає схвильований Антек.

АНТЕК: Панове, зрада! Українці займають място! *(танок уривається, всі вирячують очі)*

ГРАБЯ СІНЬСКИ: Вольне жарти!

АНТЕК: Не жартую. Пшисенгам! Ну, чоґо ви стали? До броні! Не дами земі!

ГРАБЯ СІНЬСКИ: *(хватає Овича за комір)* Пане Ович! То що? Що, питаю? Подла зрада!

РАДНИК ОВИЧ: Пане графе, не тратьте нервів. Кожний нарід має право на самоозначення. Я докладно нічоґо не знаю, слово даю.

АНТЕК: Преч з нім!

ДАМОЧКИ: Преч!

АНТЕК: Покажеми Іваном! Гей же за мнов!

ДАМОЧКИ: Гей же на Сопліцен!

Кидаються до дверей, та в них стає в грізній поставі Семен з крісом. З ним друґий Стрілець, ранений в руку.

ПАН СЕМЕН: Руки вґору, стояти на місцях. Де господар?

ЯН: *(дриґачим голосом)* Тут проше.

ПАН СЕМЕН: Льокаль закрити. Всі спокійно хай розійдуться додому.

ЯН: Так ест, пане капітан.

ЯНОВА: *(до друґого Стрільця)* Боже, пан ранений! Кров на руці!

СТРІЛЕЦЬ: Нічоґо.

ЯНОВА: У сутеренах ест пан доктор. Яне, біжи прендко! Прошу сідати. *(підсуває Стрільцеві крісло)*

Стрілець сідає, Ян вибігає.

ПАН СЕМЕН: Пане раднику Ович! Ви тут? За вами шукають по всьому місті. Ви на листі державних секретарів.

РАДНИК ОВИЧ: *(заточується від несподіванки)* Аа...

ПАН СЕМЕН: На ратуші наш прапор!

ГЕРР МАН: Саперльот! Просіт!

ПАН СЕМЕН: В Народньому Домі збирається Рада міністрів. Спішіть мерщій!

ГРАБЯ СІНЬСКИ: Протестую!

РАДНИК ОВИЧ: *(взрешений, обнімає Семена)* Хлопці, хлопці!
Ми не пропали! Сповнились мрії, над городом Льва
знову український прапор! Починається світле життя
нашої держави.

ПАН СЕМЕН: Починається щойно завзята боротьба за неї.
Поляки легко не здадуться.

СТРІЛЕЦЬ: Але Львів буде наш.

ПАН СЕМЕН: Львів уже є наш і нашим буде.

ЯНОВА: Я також у Юра кціона!

АНТЕК: Чекайте, Янова, еще zobачими! *(до Стрільців)* Єще
zobачими!! *(вибігає, за ним Дамочки)*

ПРОФЕСОР: *(входить)* Ви ранені? *(підходить до Стрільця)*

ПАН СЕМЕН: Стрілець моєї стежі. В домі, на розі вулиці ми
залишили ще одного раненого.

ПРОФЕСОР: *(перев'язує нашвидку биндом рамя і піддер-
жує Стрільця, який встає з крісла)* Нічого. Треба
відіслати до лікарні.

ГРАБЯ СІНЬСКИ: Я не знаю, пане професоре, що пан так
опікується русинами.

ПРОФЕСОР: *(дивиться спокійним поглядом)* Бо я теж русін...

Світло гасне. Гонг. Завіса.

Музичний антракт

II

ДЗВІНКОВА ДАМА: Проїшла війна над Львовом. Пані Янова похоронила свого старого Яна. Каварня підупала, запустилася. Семена ранила граната на фронті під Львовом, в пропам'ятну зиму 19 року. Повернувся з полону інвалідом, а проте, як і колись, метушливим і крикливим. Професор Павлишин викладав в університеті, але таємним, гоненім поліцією. Студенти і професори пішли в підвали, університет працював у ка-
такомбах.

Гонг. Світло. Сцена як у першій картині.

ЯНОВА: Ах, яка я нещаслива, пане Антек. І ви тепер так рідко заглядаєте до бідної вдови.

АНТЕК: Бо мисьлялем, пані Янова, що пані з тих, що з русінами тримають.

ЯНОВА: Цось такого. Ах, я нещаслива. Ви були єдини кавалер у моєму життю. Такі витворни і гаянтни.

АНТЕК: О, пані Янова, мій комплімент. *(цілує в руку)*

ЯНОВА: *(замикає очі)* Пане Антек. Не цілуйте так наментне. Кобети то істоти крухі...

АНТЕК: *(цілує ще раз)* Цмок.

ЯНОВА: *(тремтить ціла)* Антек, дрогі! Двері, треба замкнути двері!

АНТЕК: *(хитро)* Хто ж то ще має прийти?

ЯНОВА: Пан Семен казав, що прийде зі своїми кумпанамі. То сон п'яци, мувем пану. Що-другий день приходять і забавляються по-п'яному.

АНТЕК: *(прищуливши око)* Забавляються? Мислі пані? А ви ніколи не підглядали?

ЯНОВА: Пане Антек, я мала б дивитися на ту публіку? Як вони батярюють з тими, за перепошенням, куртинами? Єс-тем пожондна кобета!

АНТЕК: Мій комплімент. *(цілує в руку)*

ЯНОВА. Тен Семен платить мені за льокаль, а я іде до свого покою нагурен.

АНТЕК: *(хитро)* І вони нині теж придуть?

ЯНОВА: *(зідхаючи огрядним бюстом)* Так, але нех пан не йде. Підемо до мене, до меґо покою...

АНТЕК: Мій комплімент!

Стукіт у двері

АНТЕК: *(шепотом)* Я мушу тут сховатись, подивитись, що вони роблять. То сон вивротовци! Нех пані поволі отвера.

ЯНОВА: Як то? Я не розумію.

АНТЕК: *(показує з-за комірця сюртука значок)* Єстем од поліції. Но, прендко!

ЯНОВА: А!.. *(німіє)*

Енергійний стукіт у двері.

ЯНОВА: А що зі мною?

АНТЕК: За півгодини прийду до вас нагору. Де тут сховатись?

Але пані, хай тримає язик за штахетами, бо буде зле!
(ховається під прилавком)

ЯНОВА: Ніц не розумію! Съвенти Юзефе!

ГОЛОС СЕМЕНА: (знадвору) Пані Янова! Що там? Це ми, відчиніть!

ЯНОВА: Вже йду, вже... (відкриває двері, входить Семен із Студентами)

ПАН СЕМЕН: (шкутильгає та вибиває ціпком по долівці. Говорить короткими окличними реченнями, пихкаючи при цьому носом) З вами що було?

ЯНОВА: Та ніц, пане Семене.

ПАН СЕМЕН: Ліпше є ридз, як ніц! Давай ключі й іди спати. Ми вже самі забавимось! Спирт, хлопці, є?

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: Вистачить на всі трупи.

ЯНОВА: Матко Боска! Знов страшите трупами? Я умрем...

ПАН СЕМЕН: То йди спати, стара бабо!

ЯНОВА: Але пан трибіяльні, пане Семен.

ПАН СЕМЕН: Я плацем, я вимагам! В стебло, грабіно!

ДРУГИЙ СТУДЕНТ: Хлопці, давайте ноги і ножі!

ЯНОВА: Содома і Гомора!

ТРЕТІЙ СТУДЕНТ: Панове, починаєм усусівським маршем пана Семена!

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: Пане капельмайстре! Раз, два і... (Студенти маршують кругом сцени, співаючи. Попереду Пан Семен, вимахує ціпком як батуютою. Співають)

ПАН СЕМЕН: Була собі стара баба
Мала дочок шість,
Десь узялася дитина
В першої, назлість!

УСІ: Не плач, не плач, стара бабо,
Маєш дівок п'ять!
Не пускай їх на музики,
Нехай вдома сплять.

Годаріда, годаріда, годаріда-дада...

ЯНОВА: Але то неморальна пйосенка! Я не можу слухати!
(виходить)

ПАН СЕМЕН: Не поможе й святий Боже,
Як гедз дівку тне,
І четверта дочка баби
До христу несе!

УСІ: Не плач, не плач, стара бабо,
                           Маєш їх ще три!
                           Не пускай їх на музики,
                           Двері підпри!
                           Годаріда, годаріда, годаріда-да...

Входить Професор Павлишин. Спів уривається.

СТУДЕНТИ: Добрий вечір, пане професоре!

ПРОФЕСОР: Добрий вечір. Пробачте панове, що трохи спізнився. Не міг ніяк визволитись від своїх янголів охоронців. Ідуть услід, як тіні.

ПАН СЕМЕН: Ви, панове, тут працюйте. Я закрию двері і сторожитиму надворі. *(виходить)*

ПРОФЕСОР: Дякую, дякую. Прошу, про що ми сьогодні говоритимемо?

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: Пане професоре. Писали хлопці з Праги. Прийняли їх на 5-ий семестр і іспити у вас їм залічили.

ДРУГИЙ СТУДЕНТ: А Славко і Юра попалися на кордоні поліції в руки.

ПРОФЕСОР: Видержимо, панове. Учитись вони не можуть заборонити.

ТРЕТІЙ СТУДЕНТ: Я вчора купив по крийому у просекторі на Пекарській оцей препарат. *(виймає з наплечника завинуте рам'я, заформалізований препарат)*

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: А то будуть шпіцлі шукати!

ДРУГИЙ СТУДЕНТ: А це мій препарат. *(виймає з наплечника)*

ПРОФЕСОР: У нас сьогодні лекція про серце. Бачите, ось воно перед нами. Стільки про нього пишуть у книжках. Шматочок м'яса, еластичних волокон. Мотор людського тіла, мотор життя. Прошу уважати: беремо лянцету і робимо розтин по середині серцевих шлуночків...

Німа сцена. Лекція анатомії тайного університету. Синє світло прожектора освітлює групу Студентів у білих халатах, що оточили Професора. Павлишин плечима до залі. Група застигла нерухомо. На тлі цієї німої сцени Дзвінкова Дама говорить.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Скрадаючись, вони сходились по підвалах, кожного вечора в іншій дільниці міста. Вони проходили повз мури Цитаделі, де ще білили викарбовані сліди листопадових куль, повз Нептунову криницю на Ринку,

повз чорні мури Вірменського собору. Місто билось як серце. Ритмом життя, ритмом боротьби. Це місто було їх серцем, серцем країни. За нього треба було змагатись, знову його добувати. Миршавий шинок Провулка Св. Духа ставав уночі святинею науки. Стеля підіймалась угору, мов на грецьких колонах. Шинквас ставав мармуровою катедрою. Час зупинявся. Комісари поліції і їхні агенти-гончі пси шукали слідів, шукали в нічній темряві шумливого міста. А далеко, у Провулку Св. Духа виростала серед тиші незрима, гонена і незнищима, тайна "Альма Матер".

Хвилина тиші. Вбігає Семен.

ПАН СЕМЕН: Поліція! Вже на розі. Ідуть сюди!

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: Пакуй швидше трупа.

ДРУГИЙ СТУДЕНТ: Тікаймо мерщій!

ТРЕТІЙ СТУДЕНТ: Кудюю?

ПРОФЕСОР: Спокійно, спокійно... *(знадвору стукіт)*

ПАН СЕМЕН: Пане професоре, за мною! Хлопці! Без одного віддиху! Потиху вийдемо! Через пивницю на третє подвір'я, від Городецької. За мною!

Усі швидко виходять. Стукіт у двері і крик: Поліція! Отвожиць, пся креф! Антек підноситься з-під прилавка і робить крок до дверей. Втім повертаються два Студенти.

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: Де ти лишив свого трупа? Швидко. *(шукують наплечник)*

ДРУГИЙ СТУДЕНТ: Ось тут. А! Дивись, хто це?

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: Шпіцель. Він тут скривався!

ДРУГИЙ СТУДЕНТ: Стерво! *(кидаються на Антека ззаду і тягнуть за собою)*

ПЕРШИЙ СТУДЕНТ: Будемо мати ще одного трупа!

ДРУГИЙ СТУДЕНТ: Держи його, тягни!

АНТЕК: *(пручається)* Помоц! Мордують! *(Студенти затикають уста Антеку і витягають його за двері до сіней, кудюю всі втекли)*

ГОЛОС ПОЛІЦІЇ: *(знадвору)* Отвожиць!

Поліція виломлює двері. Крики. Вбігає перелякана Янова в нічному чіпку на голові. За нею шкутильгає з чіпком Пан Семен.

ЯНОВА: Єзус Марія! Поліція! Панє Семен! *(біжить до дверей)*
Панове, я вже отвираю.

ПАН СЕМЕН: Якась дурна баба! Iri!

Владають поліційні Агенти.

ПЕРШИЙ АГЕНТ: Ага, втекли! Ми їх допадемо! Гей! *(кричить до поліціантів, що надворі)* Замкнути всі вулиці і перешукати подвір'я! Пся креф!

ДРУГИЙ АГЕНТ: То ти, куляви д'ябле, бавишся у професора? На місяці будете мати університет.

ЯНОВА: Пане комісажу, ям не вінна!

ПЕРШИЙ АГЕНТ: *(до Семєна)* Пан пуйдзе з нами!

ДРУГИЙ АГЕНТ: *(до Янової)* А де пан Антек, що був у пані? Он бил службово!

ПЕРШИЙ АГЕНТ: Де він?

ЯНОВА: Він був тут, під лядою *(заглядає під прилавок)* Рети! Нема!

ДРУГИЙ АГЕНТ: *(кричить)* Гдзе Антек?

ЯНОВА: Може побіг до мене, туди. *(вибігає і вмить падає назадгузь, перелякана)*. Матко Боска, ратунку! Дух в сінях, бяли дух! Он сен руша! То муй Ян!

ПЕРШИЙ АГЕНТ: Варіятка!

ДРУГИЙ АГЕНТ: Чекай! *(вибігає до сінєй і притягає завинутого в біле простирало Антека із затканими устами)*
То наш Антек!

ПЕРШИЙ АГЕНТ: Їм ще фігле в глове! Кабанє!

Розв'язують Антекові уста. Він підводиться і в той момент Янова скрикує несамовитим голосом.

ЯНОВА: Он встає! Сьмерць!! *(мліє. Пан Семен її підтримує і кладе в крісло)*

ПЕРШИЙ АГЕНТ: *(до Семєна)* Пан арештовани!

ПАН СЕМЕН: Ari! Якась дурна баба! *(і, стукнувши ціпком, відвертається плечима до Агєнтів)*

Світло гасне. Гонг. Завіса.

Музичний антракт

III

Здаля музика — скрипкове сольо.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Прошло десять років... Каварню відкупив у Янової Пан Семен. Велів прибити над нею великий шильд з написом: "Львів". Стукав ціпком і пихкав носом: "Ляхи мають Львуф а я маю свій Львів!". Нові люди з'явилися у Провулку Св. Духа. Приходили, щоб зустрітись на перехрестях життєвих доріг і відходили, щоб згинуті у мряці забуття, у синьому тумані міського вечора.

... Вечорами, у корчму Пана Семена заходили його друзі, товариші давніх боїв.

Гонг. Завіса. Світло.

За прилавком Пан Семен. Перед ним п'яний Мані-якальний Швець.

ПАН СЕМЕН: Бо ти, п'яниця і старий хрін! Твоя рука так дрижить, що в кілок не трапляєш!

МАНІЯКАЛЬНИЙ ШВЕЦЬ: Бігме, біг... не трапляю. Семене, чи тямиш, як наша батарея з Високого замку стріляла? Наша гармата все трапляла.

ПАН СЕМЕН: Візьмися в руки, бо зійдеш на ледащо!

МАНІЯК: ШВЕЦЬ: *(заточується)* Ще одну чарку... Семене... Бігме...

ПАН СЕМЕН: Вже досить. Іди спати!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: А... де я піду?.. Мене синова вигнала з хати. Сука... А я мушу нині спати в білій постелі... Простирало... по... постіль біла, як сніг... Розумієш? Ти, позич мені п'ятку, я мушу нині спати в готелі... У білій постелі.

ПАН СЕМЕН: Брешеш, хреню! Підеш за ріг і проп'єш у другому шинку!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Ти мені жалуєш... *(коливається)* А... а... чому?... Скільки вже років я сплю під тином, на завошивлених лежанках?.. А... ти мене женеш?.. Я тільки хочу раз, одніський раз лежати, як людина, в білій постелі... білій, як сніг.

ПАН СЕМЕН: Не плач, стара войно!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Я стара война, а вона проганяє мене з хати. Не дозволяє з онуками погратись... Цвенькають до

мене чужою мовою. Розумієш? Мої внуки... проганяють мене з хати... і син перекінчився, стоїть за нею.

ПАН СЕМЕН: То плюнь на них. Знайди собі деінде працю!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Де?.. Я дозволю не дістану і грошей не маю... Я тебе прошу, позич п'ятку. Я піду до готелю, стану знову людиною... або... куплю собі шевський варстат...

ПАН СЕМЕН: Не скавуди! Маю друга, шевця на Замарстинові. Пішлю тебе до нього.

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Я мушу спати нині в білій постелі. Білій, як сніг... Такий сніг був, як наша батерія... тяміш?

ПАН СЕМЕН: Тямлю!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Стрільна летіла, як білий сніг...

ПАН СЕМЕН: Та кинь той сніг, маєш Михайлика, загрійся, а то замерзнеш. *(подає чарку. Світло над прилавком гасне. Швець зникає)*

ДЗВІНКОВА ДАМА: *(збоку сцени)* За столиком сидять другі товариші зброї Пана Семена: Журналіст і Священик.

Світло освітлює дві постаті на тлі чорних сукон.

ЖУРНАЛІСТ: *(затягається цигарковим димом)* Як солодко сидіти і нічого не робити. Не думати ні про політику, ні про літературу, ні про завтрішній номер газети, ні навіть про те, що існуєш.

ПАН СЕМЕН: *(стукає ципком)* Бо ти гнилий, як попова собака!

ЖУРНАЛІСТ: Усі генії лівині.

ПАН СЕМЕН: *(пихкає носом)* Ти не геній.

ЖУРНАЛІСТ: Генії не існували і не існують. Легенда про них — це тільки посмертна реклама. Некрологи про письменників це власне роблення легенди по смерті.

ПАН СЕМЕН: Вони існували, тільки ти їх не признаєш.

ЖУРНАЛІСТ: Можливо. Ми щойно стаємо модерною нацією. Творимо свою літературу, як творимо свої міста.

ПАН СЕМЕН: Це місто було наше і буде нашим. А ти не пиши про Мон Мар і чорних котів, а про нього.

ЖУРНАЛІСТ: Пам'ятаєш гасло "Через Київ на Львів"? Я кидаю нове: "Через Париж на Львів".

ПАН СЕМЕН: Га, га! Софіст.

ЖУРНАЛІСТ: Назвати журналіста софістом найбільше признание для нього і водночас схоплення суті цієї професії. Це знак, що ми, маючи таких журналістів, починаємо бути Європою.

ПАН СЕМЕН: Начхав я, братіку, на такого журналіста і критика, як ти, і на всю твою літературу. Чому не обстоюєш творів, що кричали б про наші бої, про наше місто, про друзів, що впали на його бруках?

ЖУРНАЛІСТ: Ти нескромний, бо хочеш, щоб писали про тебе... Ні, ні, я тільки пожартував. А втім, у нас доволі високопарних і нудних творів. Якби в нас появилася Моріяк, правовірні критики миттю поставили б його на індексі.

СВЯЩЕНИК: *(підносить на нього свої тихі очі)*

ПАН СЕМЕН: Та що будемо сперечатись? Кожний з нас робить своє діло, як тоді. Давай чарку, вип'ємо за здоров'я. За твою літературу і за мою.

ЖУРНАЛІСТ: Вихилимо, Семене, чарку за ту поезію наших молодих років, за стрілецьку пісню: *(рецитує)*

"Човен хитається серед води
Плеще об хвилі веслом..."

Може й ти маєш слухність. Примітив скриває в собі багато чару.

ПАН СЕМЕН: *(підтягає бадьоро, стукаючи ногою-покручем)*

"В місячнім сяві мріють сади
Далеко видно село..."

ЖУРНАЛІСТ: Село, вічне і невмируще українське село.

ПАН СЕМЕН: Неправда. І я і ти — діти міста.

ЖУРНАЛІСТ: Треба конче змінити текст на "місто".

ПАН СЕМЕН: *(до Священника)* А ти, братіку, чого не співаєш? Соловієш по одній чарці? Не такий ти був колись у стрілецькому однострою.

СВЯЩЕНИК: *(пробудився з задуми)* Про що ви говорили?

ПАН СЕМЕН: Співай: "Люба дівчино прийди, прийди,
Забудем..."

ЖУРНАЛІСТ: Мрії — втеча від себе самого... Які очі у неї?

СВЯЩЕНИК: Ти відкіль знаєш?

ЖУРНАЛІСТ: Найглибші тайни найлегше себе зраджують.

СВЯЩЕНИК: *(дивиться на дно чарки, мов заворожений. Говорить тихо до себе)* Яке це дивне й страшне... Чим дужче молюся, прошу прощення у Бога, тим настирливіше вона йде за мною... як тоді... Самотня вулиця, білі доми між алеями, молодечі вечори...

ЖУРНАЛІСТ: В місячнім сяві мріють сади...

ПАН СЕМЕН: Облиш!

СВЯЩЕНИК. Перше кохання... Сині, невинні очі. Найкращі очі в світі. Найдорожчі. *(павза)* Я маю її на совісті. Розумієш? Вона чекала. Вона усе ще чекає на мене. *(павза)* Ця пісня мене ранить. Я чую її завжди в ушах. А... *(затикає вуха)* Коли я повернувся по роках, її не було. Я шукав за нею. Вона пропала, зникла. Аж одного разу, одного вечора я побачив її, у світлі ліхтарні... Сині очі *(падає обличчям до стола)* Було запізно. Я винен, я це знаю. Це мій гріх, моя провина... *(павза)*

ЖУРНАЛІСТ: Яка гарна тема новелі.

ПАН СЕМЕН: Не муч себе. Сама винна, що стала такою. Хто з нас не кохав молодим!

СВЯЩЕНИК: Молю Бога, щоб змилювався над нею... Ця корчма, це місце, це крісло — закляті, згубливі. Бачиш? Ось там на дні чарки... це вона. Вона іде до мене... Вона більшає з кожним кроком. Надходить щораз ближче, ближче!.. *(закриває обличчя руками)*

Світло над столом пригасає. Смуга рефлектора освітлює стезжку по середині сцени.

ДЗВІНКОВА ДАМА: І тоді, коли Священик бачить на дні келеха голу жінку, Провулком Св. Духа проходять дві сновидні силюети. Дві тіні пливуть провулком, мов марива. Може це дійсність, а може це відблиск фантазії? Доктор з обличчям білої маски. Як смерть. На його обличчі-масці застигла в фосфорно-зеленому світлі загадка усмішки. Усмішка — холодне лезо ножа, лезо холодного інтелекту. За ним Повія... Вона мешкає поруч кімнати доктора над корчмою пана Семена. Дівчина з втомленими очима, що нагло загоряються у випарах ночей. Дівчина з синіми очима...

Доктор і Повія проходять у смугі світла. Повія йде перша, з цигаркою в устах, стає посередині, над нею рефлектор, мов світло ліхтарні. Підходить Доктор, кидає на неї мовчазний погляд та йде далі. Вона, простягнувши руки до нього, іде за ним. Марива зникають безшелєсно. Тихо посилюється несмілива мелодія. Світло падає на Поета, що стоїть на боці сцени, на протилежному боці від Дзвінкової Дами.

ПОЕТ: *(на тлі музики)*

Ми молодість тверду і кучеряву
складаємо, мов прапор, на пляфетах.
У куряві цілує очі слава,
горять на небі купі і комети.

Змішалися, у куряві склубившись,
статуї й люди перед арсеналом.
Ми на багнети сонце настромивши,
виходимо нестримно і зухвало.

*Музика никне в ліричних тонах. Світло освітлює
Марійку, що сидить при піяніні. До неї підходить
Дзвінкова Дама, кладе руку на її плече. Мелодія вривається.
Хвилинна павза.*

МАРІЙКА: *(закриті очі)* Це ти, Богдане?

ДЗВІНКОВА ДАМА: Він зараз прийде.

МАРІЙКА: Так, він зараз прийде. Я чую його кроки по каменях
вулиці. Він далеко, я не знаю де. Але він іде до мене.
Він іде містом до мене.

ДЗВІНКОВА ДАМА: За Богданом услід іде його доля. Богдан
належить цьому місту і доля цього міста держить у
жмені його долю.

МАРІЙКА: Ми всі приречені ним. І він і я... Богдан — моя доля.
Я його тень, я частина його долі.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Ти його щастя.

МАРІЙКА: Він моє щастя.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Він іде до тебе серед гамірливих вулиць і
чужої юрби.

МАРІЙКА: Я чую вже його кроки, він близько, зовсім близько...

*Заплющує очі. Павза. Входить Богдан у гумовім до-
щевуку.*

БОГДАН: Марійко!

МАРІЙКА: *(простягає руки)* Богдане!

По павзі, обнявшись.

МАРІЙКА: Твоя рука дрижить. Твоє серце б'ється так швидко.
Ти увесь тремтиш.

БОГДАН: Не пускай мене зі своїх обіймів. Держи мене міцно.
Держи мене, не пускай від себе.

МАРІЙКА: *(бере його голову в долоні і цілує мовчки очі)*

БОГДАН: Твій теплий віддих огортає мене, сповиває дорогим струмом.

МАРІЙКА: Не хвилюйся, коханий.

БОГДАН: Ні, це тільки так здається. Я не дрижу. Я зовсім спокійний... Обіцяй мені, скажи мені ще раз, що ніщо нас не розлучить, ніщо...

МАРІЙКА: Скажи, що сталося?

БОГДАН: Нічого. Я щасливий, що ти зі мною. Мені здається, що ми уперше одне біля одного.

МАРІЙКА: Кожна наша хвилина, кожна наша зустріч — для мене уперше. Кожний раз я вперше бачу твої уста, твої очі, твої руки.

БОГДАН: Кожний раз уперше ти мені з'являєшся, як чудо.

МАРІЙКА: Дорогий!

БОГДАН: Кохана! *(пауза)*

МАРІЙКА: Скажи, що тобі?

БОГДАН: Я боюсь, боюся, Марійко.

МАРІЙКА: *(гладить його голову)* Заспокойся, я при тобі.

БОГДАН: Так... але завтра, завтра... завтра вранці маю бути на призначеному місці. Дістанемо револьвери і точні накази. Що буде завтра?... Може ми бачимось востаннє?!

МАРІЙКА: Чому призначення впало на тебе? Все буде добре.

БОГДАН: Це пройде, пройде... я... я ніколи не знав, що буде так важко. Я знаю, — це страх, звичайний страх... але я не смію про це думати. Треба бути сильним.

МАРІЙКА: Мій Данку..

БОГДАН: Нами керує *Він!* Сам шеф. Завтра, годину до атентату, ми його побачимо. Він, один його погляд приверне мені певність і рівновагу.

МАРІЙКА: Мій найдорожчий!

БОГДАН: Я мушу йти. Зараз, уже, я мушу тікати звідсіль, від тебе. Я відчуваю, щось держить мене за горло і давить, давить!.. *(нагло)* Мене завтра зловлять!

МАРІЙКА: Що ти говориш, Богдане!

БОГДАН: Напевно зловлять. Я це знаю, я це відчуваю. Але я не боюся. Я маю, я буду мати з собою малу пляшечку. Я не попадуся живим у їх руки...

МАРІЙКА: Данку, отямся! Ніхто тебе не зловить.

БОГДАН: *(падає до колін Марійці)* Марійко, поцілуй мене... Я йду.

МАРІЙКА: Не йди від мене. Це наша остання ніч.

БОГДАН: Я дрижу, я так боюся. Марійко...

МАРІЙКА: Останься, Богдане, зі мною. Мій...

Світло гасне.

ПОЕТ: Юрба в вертепах вулиць, наче повінь.
З-під ратуші зриваються два леви,
біжать в юрбу, толочать, брук сплив кров'ю,
юрба кипить, шаліє. Місце Левам!

Гонг. Завіса.

Музичний антракт

IV

ДЗВІНКОВА ДАМА: Богдан зник у ранковім тумані нового дня, дня атентату. А ввечері того дня з'явився у ресторані пана Семена причинний Магік. Марійка грала саме, як кожного вечора, на розстроєнім фортепіяні дешево мелодію.

Фортепіян починає грати Танго Мільонга. Завіса розсувається.

ДЗВІНКОВА ДАМА: Доктор привів Магіка. Магік просвердлив причинним поглядом Пана Семена і сказав:

МАГІК: *(у чорній пелерині, з валізою)* Прийшов час кидати перли між свині.

ДЗВІНКОВА ДАМА: І пішов до призначеної кімнати нагору, приготувитись до виступу. Його провела Руда Міля, сестринниця Пана Семена. Магік просвердлив причинним поглядом Руду Мілю і сказав *(смуга світла повзе по коротких сходах на підвищення, у лівому куті сцени, на якому стоять Магік і Руда Міля. На сцені, удолі, що в сутінках, просуваються в ритмі танга тіні кабарету)*

МАГІК: Таке мідяне волосся я бачив у єгипетської королеви на японських пірамідах...

РУДА МІЛЯ: Люди кажуть, що таке волосся фальшиве.

МАГІК: Тільки правдиві жінки носять фальшиве волосся.

РУДА МІЛЯ: Справді?

МАГІК: Твоє волосся шумить як розпущені коси осінніх дерев у Езуїтському саді, твоя шкіра пахне як цейлонський чай у складі Рідля, твої очі блистять чарівно, мов паста "Елегант", твої уста солодкі, як червоний лікер Бачевського.

РУДА МІЛЯ: Не дивіться так на мене. У вас такий пронизливий погляд. Мені крутиться в голові. Я зомлію.

МАГІК: Сила жінок у легкості, з якою вони вмлвають...

РУДА МІЛЯ: Які ви мудрі. Які ви гарні, сильні... На мене не глядіть так ніякий мужчина... *(пробуджується з трансу)*
Я мушу йти.

МАГІК: Не йди. Що замало, нездорово... Заплющ очі. Так... Ти чарівна, як схід сонця опівночі над мексиканськими пагодами, як захід місяця опівдні над замарстинівськими хмарочосами... Ти від мене не підеш. Ти моя медіум. Уже в Корані Будди написано, що ми собі призначені. Я бачив тебе вчора на площі Східніх Торгів. Я приношу тобі щастя, як музику трубок на ярмарку, як букет штучних квітів на фестині.

РУДА МІЛЯ: Я вас, ваші очі вже бачила. Не глядіть так на мене, я вас боюся.

МАГІК: Я зроблю тебе своєю асистенткою, повірницею чорної магії... Так... Не віддихай, ще тихше. Ти вже не віддихаєш, ти засипаєш, ти спиш... Твої стегна тремтять мов у молодій серни, твої груди дрижать як пара впійманих голубів. Іди в мої рамена... До мене... "Екскуррант муртуї ет ад ме веніант"...

РУДА МІЛЯ: А!.. *(перегинається в екстазі, скрикує і падає взад, на магікову валізу. Валіза падає з лоскотом на поміст. Світло гасне і в теміні розлітаються з неї білі птиці)*

Білі голуби!

ГОЛОС МАНІЯКАЛЬНОГО ШЕВЦЯ: *(із темряви)* Білі голуби... як сніг, як людські душі... білі голуби!..

Магік і Руда Міля зникають. Яскраве світло на сцені. Гучна джазова музика. Галас Гостей. Пан Семен завів у своєму ресторані перший український кабарет. Танок двох пар у грі кольорових світел.

ПЕРШИЙ ГІСТЬ: Вітаю, пане Семене! Перейдете до історії, як батько першого тінгель-танглю!

ПАН СЕМЕН: Доки не буде українських батярів і проституток,
доти не буде українського Львова!

ГОСТІ: Славно! Славно!

ХТОСЬ: Га-га-га!..

ДРУГИЙ ГІСТЬ: А де ж факір?

ПЕРШИЙ ГІСТЬ: Який факір?

ПАН СЕМЕН: Мій факір! *(пихкає носом)* Індійський факір.

ДРУГИЙ ГІСТЬ: З Коломиї!

ПАН СЕМЕН: *(стукає ціпком)* Коломия не помя! Мілю, Мілю!

ДРУГИЙ ГІСТЬ: Коломия місто!

ПЕРШИЙ ГІСТЬ: А Львів краще місто!

ГОСТЯ: Він з "Утіхи"!

ПЕРШИЙ ГІСТЬ: А ви хочете утіхи?

ДРУГИЙ ГІСТЬ: Ні з "Багателі"!

ХТОСЬ: Багателя!

ГОСТЯ: Коли виступить факір?

ДРУГА ГОСТЯ: Ми хочемо бачити його фокуси.

РУДА МІЛЯ: Він іде!

ГОСТІ: Іде!

ПАН СЕМЕН: Музика! Фанфари!

*Музика, фанфари. В колі містичного світла стає
Магік.*

МАГІК: *(хвилину стоїть, аж настає тиша)* Дякую, мерсі.
Сенк ю. Дзенькує.

ХТОСЬ: Браво!

МАГІК: *(підносить руки)* Багряні квіти як нетлі летять до
світла, космічні промені дзвонять в сузір'ях Рака на
тротуарах...

ХТОСЬ: Це трамваї!

ГОСТЯ: Тихо!

МАГІК: Черви точать мізки. Чорна магія плаче червоними
рожами...

ХТОСЬ: Покажіть штуку з краватками!

МАГІК: Найдорожчі краватки носять ті, для яких вистачає
шнур.

ПЕРШИЙ ГІСТЬ: Браво!!

ДРУГИЙ ГІСТЬ: Тихо!

МАГІК: Сузір'я палають, Козоріг давить Бика, Діва топить
Близнят, Скорпіон цілує Лева, риби співають, стрілець
стріляє зорями...

У цей момент далека детонація стрясає повітрям.

ГОСТІ: Що це? Де?

ПАН СЕМЕН: Тихо, я нічого не чую.

МАГІК: Нічого немає! Увага! Раз, два, три — але, пассе! (з руки *Магіка немов з нічого, вилітають китиці червоних квітів і летять угору*)

ГОСТІ: Квіти!, червоні рожі! (*нова сильна детонація*)

ХТОСЬ: Це вибухи! Стріли! Де це?

МАГІК: (*закриває обличчя пелериною, мов чорним крилом*)
"Акціпе, квод тібi до ет нігіль..."

ХТОСЬ: Стріляють!

МАГІК: Люди стріляють, а кулі...

РУДА МІЛЯ: Як білі голуби! (*нова детонація*)

ПАН СЕМЕН: Що за чорт жениться?

ГОСТІ: Глядіть у вікно! Заграва! Це зовсім близько.

Вбігає Маніякальний Швець із покуйовдженним волоссям.

ГОСТІ: Що там, що сталось? Де? Кажіть!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Іскри летять, як сніг, як білі птахи...

ПАН СЕМЕН: Він п'яний!

У дверях стає в зеленофосфорному світлі біла маска Доктора.

УСІ: Доктор!

ДОКТОР: (*серед тиші сухим голосом*) Під воєвідством вибухли бомби. Поліція женеться за атентатчиками. Прошують усі дома.

ГОСТІ: Додому. Розійтися! Мерщій!

ПАН СЕМЕН: Спокійно. Сидіть усі! Марійко! Грай далі! Панове, сідайте! Якби нічого не сталося!

Фортеліян починає знову Танго Мільонга. Гості заспокоюються.

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: (*дрижачим голосом*) Семене, дай одну чарку. Одну...

Надворі стріли.

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Душі летять як стріли, як білі голуби...

Надворі хтось перебігає. Крик, кроки стихають. Тихо. Чути стогін.

1-ИЙ ГІСТЬ: *(виглядає крізь двері)* Панство! На тротуарі хтось лежить!

ГОСТІ: Де? Під порогом?

ПАН СЕМЕН: Певно шпіцель!

2-ИЙ ГІСТЬ: *(вбігає)* Де лікар? Швидше! Він ще харчить!

Усі товпляться біля дверей.

ДОКТОР: *(повертається у дверях обличчям до Гостей)* Вже не живе.

ПАН СЕМЕН: Пострелили?

ДОКТОР: Отруївся сам, щоб не попасти в руки.

ГОЛОС РУДОЇ МІЛІ: *(знадвору)* Це Богдан!

Фортеліян вриває болючим дисонансом і крик жаху пронизує повітря.

МАРІЙКА: Богдане! Неправда, ти живеш!

Світло гасне. Завіса затягається. На боці сцени Поет.

ТІНЬ ПОЕТА: Ми молодість тверду і кучеряву
складаємо, мов прапор, на ляфетах.
У куряві на синім небі сяє
Майбутньої Республіки планета.

Гонг

Музичний антракт

V

ДЗВІНКОВА ДАМА: Бляшаний місяць повис над корчмою поетів і сновид. Опівночі, коли розходяться гості, сідає у місячній тіні Поет і його уява летить ген, понад містом. Це його місто. Поет прийшов до нього з далеких гір, щоб тут згоріти. Марива провулка ростуть у поетовій візії, з дійсности стають фантазією і з фантазії дійсністю. Палає уява, антени нервів ловлять невидні іскри надхнення. Ніч над Провулком Святого Духа, над домом Поета *(пауза)* — "На дверях дому знак зловісний, на дверях дому перстень пісні"... *(музика вривається)*

ДОКТОР: (*прозора маска смерти*) У вас, Поете, гарячка. Ви спалюєтесь зашвидко.

ПОЕТ: Я хотів би бути льонтом. Горіти, спалюватись, щоб вибухнути ладунком динаміту над сонним містом!

ДОКТОР: (*суха рука з чаркою підноситься в зеленому світі*)
За поетів!

ЖУРНАЛІСТ: За динаміт!

ПОЕТ: За молодість!

СВЯЩЕНИК: (*тихо*) За молодість.

ЖУРНАЛІСТ: Ви завжди — "П'яний дівак із сонцем у кишені".

ДОКТОР: Вслухайтесь у голос цього міста. Він жорстокий, але прекрасний. Станьте його співцем, його поетом.

ПОЕТ: "Я зійшов із гір до гамірливих міст,
у злиднях і невдачах не кляв ніколи долі й не ганив..."

ЖУРНАЛІСТ: Між іншим, я цей вірш похвалив у моїй критиці.
Ваші пісні "Над рікою часу калиновий міст"...

ПОЕТ: Я — закоханий в житті поганин.

СВЯЩЕНИК: Треба вірити. Треба мати ціль у житті. Найвища ідея життя — християнська доброта і всепрощення.

ЖУРНАЛІСТ: Найвища ідея життя поета — мистецтво.

ДОКТОР: Найвища ідея життя — боротьба.

ПОЕТ: Не знаю... "І знаю тільки те,
що треба пісню наче тінь нести з собою,
що треба йти, невпинно йти
назустріч мертвій тишині
за зовом вітру — за зовом ночі,
аж попіл сну засипле очі..."

СВЯЩЕНИК: (*тихо*) Світ котиться в пропасть, у провалля.
Схід і Захід забули про вічні Христові правди. Світ стоїть перед катастрофою. Людство стоїть на перехресті шляхів, на грані епохи. Молімося, щоб Провидіння не покинуло нас.

ДОКТОР: Надходить час і апокаліптичні їздці прочвалають землю, Отче.

СВЯЩЕНИК: Кара приходиться за гріхи. Але вона очищує, оновлює. Терпіння освятають людство.

ЖУРНАЛІСТ: Ви обидва містики. Фанатики старої і нової віри. Забуваєте, що людського духа ніщо не змінить. Революції проходять, старі правди дають місце новим, нові ідеї стають старими, а людина залишається тією самою.

СВЯЩЕНИК: Доброю.

ДОКТОР: Звірячою.

СВЯЩЕНИК: Надходить ренесанс християнізму.

ДОКТОР: Надходить нове середньовіччя.

ЖУРНАЛІСТ: Ренесанс — це заперечення і середньовіччя і християнізму.

ДОКТОР: Ваш гуманізм — відгомін збанкрутованого дев'ятонадцятого сторіччя.

ЖУРНАЛІСТ: Я йду з духом часу.

ДОКТОР: Маєте на увазі свої статті в католицькій пресі?

ЖУРНАЛІСТ: Ваш орган також містить мої статті.

ДОКТОР: У свій час ви були стовпом радянфільської преси.

ЖУРНАЛІСТ: Я пишу про літературу. Вона аполітична.

ДОКТОР: Кожна література є політична. Неправда, Поете?

ПОЕТ: *(усміхаючись, пробуджений із задуми)* Не знаю...

"Я маю дім, при домі сад,
ліричні яблуні у ньому..."

ЖУРНАЛІСТ: Політична література — крик часу, минеться. Залишиться вічне "Мистецтво для мистецтва".

ДОКТОР: Браво, редакторе. Ви клаптик Європи на галицькому смітнику. Але запізненої.

ЖУРНАЛІСТ: Всі ми — клаптик Європи і ваш волонтаризм, і християнський ренесанс і мій минулий лібералізм, і Поет із своїми ліричними яблунями. Всі ми частина Європи і зміст цього міста, цієї країни.

СВЯЩЕНИК: *(тихо)* Минеться, все минеться, як злий сон, і люди вийдуть з вогню апокаліпсу очищені і святі... Любов ближнього вічна. *(вмовкає і глядить у свою чарку на столі. Відкриває широко очі)* Вона знову йде до мене. Дівчина з синіми очима. Як колись... *(закриває очі руками. Стукіт у двері)* Ні, не відкривайте, не відкривайте! Це вона, це вона йде до мене!...

У дверях стає Повія, сусідка Доктора.

ПОВІЯ: Докторе, мерщій! На другому поверсі отруїлись газом... Рятуйте!

ДОКТОР: *(підводиться в зеленому світлі, мов маска смерті)* Газом?

Світло гасне. Музика. За марлевою завісою, в холодно-блакитному світлі В і н і В о н а. Танцюють

т а н о к кохання, заздроси і смерти. Дзвінкова Дама рецитуює Антоничеву "Баляду про Блакитну Смерть".

ДЗВІНКОВА ДАМА: *(з боку сцени)*

"З розкритих проводів букетом синя пара,
з мідних, спухлих жил блакитна кров струмує.
З-за шахфи, що в півсні принишкла з ляку марить,
примарне сольо на клярнеті смутку, чуєш?

Палає струм блакитний, мов душа в надхненні
і шепіт божевілля два серця колише
з-під дна свідомости.

І ніч у вир шалений!
і синім квітом газ в подертий килим тиші!"

Т а н о к п а н т о м і м а

"На ліжку, човен розкоші й нудьги кохання,
сідає миша місячна — цинічна й куца.
І тіло з тілом тісно сплетені востаннє,
в неситих скорчах болю й насолоди в'юються.

Нахилений над ними синій янгол газу
вінчає їх вогнем блакитним, наче міртом,
і душі, мов лілеї, кидає в екстазу,
аж спаляться, немов останні краплі спирту"...

Світло гасне. Гонг. Завіса.

Музичний антракт

VI

ДЗВІНКОВА ДАМА: *Пройшли роки над Провулком Св. Духа. Поет помер одного дня. Відійшов задивлений у свої візії, заслуханий у музику засвітів. Його пісні повисли над провулком, як мерехтливі зорі над кам'яним садом...*

Рефлектор освітлює Марійку, біля піаніна. Спина похилена, руки опущені. Далека музика. До неї підходить Тінь Поета. Кладе руку на її плече.

ТІНЬ ПОЕТА: Послухай: б'є весільний бубон
і клени клоняться, мов пави,
в твоє волосся, моя люба,
заплівся місяць кучерявий.

МАРІЙКА: *(із заплющеними очима, немов у сні)* Я принесла
вам нещастя. Я всім приношу не життя, а смерть.

ТІНЬ ПОЕТА: Смерть написана в книзі долі кожного. Життя і
смерть, кохання і смерть.

МАРІЙКА: Я кохана тільки одного.

ТІНЬ ПОЕТА: Кохання це призначення, як поезія і смерть.
Найбільше щастя і найбільші муки. Смерть надає змісту
життю.

Спочине серце під крилатим кленом
порине в море трав зелене
і тільки пісня вільна, спіла,
жива, нестримна, горда, сміла
ітиме далі вже без мене.

МАРІЙКА: Я хочу вмерти. Я не в силі довше жити.

ТІНЬ ПОЕТА: Ти принесла зміст життя тим, що тебе зустріли.
Найвищий зміст життя...

МАРІЙКА: І смерть.

ТІНЬ ПОЕТА: Початок нового, далекого життя на дальніх
зорях... Зближається твоя хвилина. Незабаром прийдеш
до нас. До побачення, я жду на тебе.

МАРІЙКА: До побачення, Поете!

ТІНЬ ПОЕТА: Чому пригасла скрипка трохи,
чому тремтить твоя долоня?
Ніч срібним сяйвом, наче мохом,
обмотує підкови коням.

*Тінь Поета зникає. Музика вмовкає. Світло над Ма-
рійкою гасне.*

ДЗВІНКОВА ДАМА: Над каварнею пана Семена появився новий
напис: "Закусочна". Нові події сколихнули місто, запах
азійського суходолу війнув вулицями, вдарив об мури
домів і вежі церков. Важке повітря здавило груди... А
життя в гарячу червневу ніч було, як завжди в цьому
великому місті, прекрасне і нещадне.

Гонг. Світло. Завіса розсувається.

Гамір у корчмі Провулка. Кругом Гості. За прилавком

п. Семен, проти нього Маніякальний Швець. Ріже музика і Повія співає розгнузданим голосом.

ПОВІЯ: *(співає, в червоній сукні)*

"Тучі над городом сталі,
В воздух пахнет грозой..."

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Взяли вчора, опівночі... А нині вранці двох з-під десятого...

ПАН СЕМЕН: Недовго, друже. Недовго терпіти. Маєш, вип'єм!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Ти, Семене, п'єш зі мною?

ПАН СЕМЕН: Ти ж депутат у Миськраду! На здоров'я!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: *(дивиться мутними очима)* Депутат?.. Ти смієшся?.. А пригадуєш? Грудень, наша батарея на Високому замку? І сніг, білий сніг.... Ти розумієш... Як людські душі...

ПАН СЕМЕН: Вже знову починаєш?!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Я вчора був у них і наплював їм у вічі. Чуєш? Наплював! Самому комісарові! Знаєш, вони хочуть, щоб я доносив, що ти, що люди тут говорять, що думають... Бо я пролетар... я депутат... Я... *(хватає Семєна за руку)* Семене, чуєш?.. *(Семєн наливає Шевцеві чарку. Він п'є. По хвилині)* Вони кличуть мене до себе. У них жовті обличчя, гнилі зуби. І світло лампи просто в очі, разить очі, осліплює... Вони посміхаються і грозять. Білий рефлектор палить очі. Знаєш? Пропалює очі, пропалює мозок... Вони питали про тебе... Знаєш? *(падає на прилавок)* Семене! Я тебе зрадив! Я підписав на тебе, на тебе!.. *(скриває голову в рамена і плаче)*

ПАН СЕМЕН: Ти п'яний! *(хватає Шевця за рамена і хоче відтягнути від прилавка. Світло над ними гасне)*

Повія покінчила співати. Підхмелені гості шумлять.

ГОСТІ: Браво, браво! Катюша! Давай Катюшу!

Музика грає "Катюшу". У глибині сцени танцюють Гості. Збоку, на передньому пляні появляється Марійка. Похилена, кашляє важко. Її веде Левченко, в убранні советського крою, і садовить на кріслі.

ЛЕВЧЕНКО: Ви перевтомлюєтесь, Маріє. Ви мусите покинути гру ночами.

МАРІЙКА: А хто заробить на родину? Зрештою, це пройде...

ЛЕВЧЕНКО: Я поклопочусь вам за санаторію. Ви подужаєте, будете здорові.

МАРІЙКА: *(тихо)* Ах, товаришу Левченко, ви самі в це не вірите. *(кашляє)*

ЛЕВЧЕНКО: Не раніть мене усе тим "товаришу". Ви знаєте мої почуття до вас.

МАРІЙКА: Пощо те все? Сьогодні-завтра наші дороги розійдуться.

ЛЕВЧЕНКО: Ні, це неможливо!

МАРІЙКА: *(довго кашляє)*

ЛЕВЧЕНКО: Маріє! Марійко!

МАРІЙКА: Вже пройшло...

ЛЕВЧЕНКО: Який далекий шлях я мусів пройти, щоб зустріти тебе. Донбас, юні роки на шахтах, Харків, фінляндський фронт... І врешті місто, де я тебе зустрів. Тут у ньому, у тобі я знайшов те, про що тільки марив. *(Марійка кашляє)* І я переродивсь, я змінююсь з кожним днем, з кожним твоїм словом, з кожним твоїм поглядом... Маріє, я тебе не могу втратити! Обіцяй мені, обіцяй...

МАРІЙКА: Я приношу усім, кого зустрічаю, нещастя. Я приношу смерть.

ЛЕВЧЕНКО: Неправда, я не вірю. Скажи, що це неправда. *(гляди́ть їй в очі)* Марійко! Я люблю вас. І ми будемо щасливі, як і наша країна. Народу ніхто не знищить. Таких, як ви і я, мільйони. Нас переслідують, хочуть змести з лиця землі, але ми нездолані, невмиручі. Ми молоді, сильні. Ми сильніші, ніж коли. Прийде час, уже недалеко, — у Києві і у Львові, і по всій Україні заграють дзвони. Дзвони свободи! І ми їх слухатимемо, Марійко! Правда?

МАРІЙКА: *(усміхається тихо)* Так...

ЛЕВЧЕНКО: Я сьогодні від'їжджаю. В командировку, до Харкова. Потайки маю перевезти важливі речі. Цього вимагає наша справа. Я скоро повернусь. Присягаюсь, ніяка сила не задержить мене. Ви будете чекати на мене? Добре? Маріє! Обіцяй, що чекатимеш! Обіцяй...

Марійка заходиться важким кашлем, падаючи безвладно на спинку крісла. До неї спішно підтупцює Пан Семен.

ЛЕВЧЕНКО: Маріє, де болить, скажіть?

ПАН СЕМЕН: Скоро, до кімнати, до ліжка! Пішли до Павлишина. Він близько!

Виходять на бік. Музика вдаряє пронизливо весело советську мелодію. Хтось крутиться в танку, хтось регочеться. Повертаються Пан Семен і Левченко.

ЛЕВЧЕНКО: Семене Івановичу! Сьогодні вранці їду до Харкова. Прошу вас одне: бережіть Марійку. Вона мусить вуджати. Мусить!

ПАН СЕМЕН: Не турбуйтеся, мій друже. Все в Божих руках. А ви повертайтеся швидко. Мені буде вас брак.

ЛЕВЧЕНКО: Мені вас теж. І всіх тут у вашій корчмі. Я полюбив вас як рідного брата.

ПАН СЕМЕН: Тож щасливо, приятелю. *(протягає руку)*

ЛЕВЧЕНКО: Спасибі!

ПАН СЕМЕН: Ага! Тут для вас залишено пакет з книжками. Уважайте, щоб не попались.

ЛЕВЧЕНКО: *(іронічно)* Партійних людей не обшукують. А зрештою, я везу їх для Інституту марксизму-ленінізму, для дослідження... Коли дозволите, я візьму з собою і вашу енциклопедію, що ви її були мені позичили. Там вона буде йти з рук до рук...

ПАН СЕМЕН: Прошу дуже, приятелю. Ходімо, я передам вам пакет.

Виходять. З-поміж гостей виходить допереду, на бік сцени Доктор. За ним Повія.

ПОВІЯ: Докторе! Змилуйтеся! Я від двох днів не мала ні краплинки... Я збожеволію. Одну ампулку!

ДОКТОР: *(без руху)* Я жду на обіцяне.

ПОВІЯ: *(протягаючи тремтячі руки)* Не губить... одну ампулку! Я завтра все добуду. Присягаю. Від Сокольнікова, і від командира дивізії, від усіх чортів!

ДОКТОР: *(маска смерті)* Обіцяєш уже тиждень.

ПОВІЯ: Клянусь, присягаю! Я не видержу довше! Чуєте!.. *(скрикує і впирається зубами в його руку)*

ДОКТОР: *(відштовхує Повію)* Іди, я жду.

Світло над ними зникає, освітлює знову гостей. Переднім пляном сцени проходить Проф. Павлишин і Пан Семен.

ПАН СЕМЕН: Пригадуєте, професоре? Сімнадцять років тому ви тут вели свої виклади анатомії. Як нас була застукала поліція?

ПРОФЕСОР: Так... сімнадцять років. Здавалось би який короткий час. Стільки довелось за ті роки пережити, стільки терпіння побачити. Скільки самому пройти. Львівські сутерени — чуже середовище... Потім Листопад. Чи пам'ятаєте ми тут уперше зустрілися? Того вечора я повернувся до свого народу.

ПАН СЕМЕН: Пригадую. І ваші пізніші роки, вашу славу і популярність. Тепер ви можете нарешті явно промовляти з університетської катедри до своїх студентів.

ПРОФЕСОР: Багато, забагато розчарувань. Сідають іржею на серце. А... *(кладає руку на серце)*

ПАН СЕМЕН: Професоре, вам що?

ПРОФЕСОР: Нічого, пройде. Не видержує старе серце.

ПАН СЕМЕН: Ще трохи, видержати! Завтра напевно буде війна і ми будемо вільні.

ПРОФЕСОР: *(похиляє голову)* Я завжди лишусь тим, що їздив у Кремль.

ПАН СЕМЕН: Ні, ви залишитесь тим, що підписав злуку західних областей із східними. А найважливіше — ви останетесь назавжди великим приятелем і виховником молоді. Ви є їхнім божком. Чи це не найкраще?

ПРОФЕСОР: *(держиться за груди)* Ах, те серце... Проведіть мене до авта.

Виходять. Оркестра сильніше. Сміх гостей. Враз музика вривається. Світло пригасає. Гості зникають. На сцені, у сутінках дві силуети в округлих військових шапках, зі штиками. Надворі гудіння мотору автомашини.

1-ША СИЛЮЕТА: Ти, Семйон Івановіч?

ПАН СЕМЕН: Я. Чому?

1-ША СИЛЮЕТА: Левченко, агент націоналістической банди арестован. Ти с ним знайомий? Он бивал здесь?

ПАН СЕМЕН: Не знаю. Тут багато буває.

1-ША СИЛЮЕТА: Собірайся. Пайдьош с нами!

Шум мотору. Світло гасне. Завіса.

Музичний антракт

VII

Гонг

ДЗВІНКОВА ДАМА: *(перед завісою)*

"Мов бура плахта, хмара круків
сідає на дахах бриластих,
і місяць, звівши сині руки,
немов пророк, став місто клясти"...

Завіса підноситься.

*У глибині Три Змовники в темнофіолетному світлі,
похилені над столом.*

1-ИЙ ЗМОВНИК: Сьогодні в полудень застрілили на вулиці професора Павлишина.

2-ИЙ ЗМОВНИК: Хто?

3-ИЙ ЗМОВНИК: Ті самі, що Ластовецького.

2-ИЙ ЗМОВНИК: Відплатити їм. Перестріляти усіх їхніх, без сентиментів!

1-ИЙ ЗМОВНИК: Про це рішає Шеф!

2-ИЙ ЗМОВНИК: Де він?

3-ИЙ ЗМОВНИК: Вже десять днів ждемо вістки від нього.

1-ИЙ ЗМОВНИК: Він за Збручем. Сьогодні прибув Крук із Житомира. Наші розконспіровані. Гестапо розстріляло закладників.

3-ИЙ ЗМОВНИК: Що далі діяти?

2-ИЙ ЗМОВНИК: Треба порозумітись із штабом.

1-ИЙ ЗМОВНИК: Німці розбиті. Відступають з Правобережжя в неладі.

2-ИЙ ЗМОВНИК: На Волині треба створити опір. Вся Волинь у руках наших загонів.

1-ИЙ ЗМОВНИК: Наші лучники повезли до областей накази.

2-ИЙ ЗМОВНИК: Покажи плян! *(схиляються над столом)*

Справа виходить Священик, йому назустріч Повія.

ПОВІЯ: *(очі блищать непритомно)* Стійте, не тікайте від мене!
Я вас прошу, Докторе!

СВЯЩЕНИК: Я не доктор, а священик, бачиш?

ПОВІЯ: Священик?

СВЯЩЕНИК: Не пізнаєш мене?

ПОВІЯ: Так, пізнаю. Не тікай від мене...

СВЯЩЕНИК: Я не тікаю від тебе. Я завжди про тебе думаю. Молися, проси прощення у Бога. Минулося, все минулося і твоє життя піде в забуття. Твоя душа не пропаде. Тебе спасе Божа любов.

ПОВІЯ: Докторе, чого ти мене мучиш? Ти знаєш, що я в твоїх руках. Я тебе ніколи не зрадила. Але ти тікаєш від мене, тікаєш!

СВЯЩЕНИК: Ти йдеш за мною усе моє життя. Спомин про тебе переслідував мене завжди. Я поповнив гріх. Я не повинен був про тебе забути. Мій гріх. І твій гріх! Але Бог над нами, Він ласкавий, всепрощаючий. Він простить нам. В Бозі наша надія і спокій.

ПОВІЯ: *(непритомні очі)* Чому не даєш мені того, чого прошу? *(по хвилині гінвно)* Іди геть від мене! Я не знаю тебе! *(повертається і простягає руку в порожнечу)* Докторе! Благаю, змилося!

СВЯЩЕНИК: Бог простить тобі... Ти своє відпокутувала. Жалуй, кайся, а вічний спокій огорне твою стомлену душу. Молися за мною...

ПОВІЯ: Стривай — чей же я дала тобі всі пляни, всі таємниці Сокольнікова і командира дивізії і... стривай, не тікай, одну, одну ампулку! Я заслужила собі на неї. Правда?..

СВЯЩЕНИК: Молися, молися за свої гріхи, за гріхи світу.

ПОВІЯ: Я молюся до тебе! Я цілую твої руки. Дай мені її.

СВЯЩЕНИК: Я дам тобі спокій душі, нове життя.

ПОВІЯ: *(в галюцинації — падає навколішки перед Священиком)* Дай, дай! один укол... а! ... як легко, як добре... Вона розходитьсь по крові, по тілі... доходить до мозку! *(по хвилині)* Не хочеш? Чорте! Я... я іду... Я скажу, хто ти такий! Вас усіх розстріляють!

СВЯЩЕНИК: Боже!

ПОВІЯ: Чорте! *(падає в судорогах на долівку, у стіп Священика. Священик шепоче беззвучно молитву. Світло гасне)*.

ДЗВІНКОВА ДАМА: *(збоку сцени)* На поверсі в'ється в корчах морфінного голоду Повія. Доктор пропав без сліду. Гестапо скаженіє, шукаючи за ним. У темній залі, колишній каварні Пана Семена зійшлися Змовники, товариші Дванадцяти Стріл. Вони ждуть шефа. У підвалі у Маніякального Шевця скривається молода жи-

дівка. Вже третій день німці мордують жидів на підльвівських пісках. Вже третій день безумний крик безборонних істот звірячим зойком розриває небо...

Світло. Перед Священиком, на тлі чорних сукон, стоїть навколішках Молода Жидівка. Біля них Маніякальний Швець.

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Нині знову вели їх без ліку. За містом, на пісках копають власними руками собі могили... І земля розгортається, як біла постіль... Торохкотять автомати, а душі злітають угору, як білі голуби...

СВЯЩЕНИК: *(підносить сумні очі до неба і ворушить устами)*

МОЛОДА ЖИДІВКА: Скрийте мене, скрийте!

СВЯЩЕНИК: Заспокойтеся.

МОЛОДА ЖИДІВКА: Тата застрілили, а матір потратували чобітьми.

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Я знайшов її у підвалі. Втекла з конвою. Я її скрию. Дайте нам шлюб.

СВЯЩЕНИК: Заспокойтеся, Бог має вас в опіці... Ви прийняли правдиву віру, а нині приймете нове ім'я. Ніщо вам не станеться. Ваш народ не пропаде. Бог керує світом, Бог правди, добра і світла.

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: *(причинний)* Біла, шлюбна постеля, як сніг...

СВЯЩЕНИК: Ви рішені побратись?

МОЛОДА ЖИДІВКА: Скрийте мене, скрийте!..

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Швидко, бо кулі летять як сніг...

СВЯЩЕНИК: Повторяйте за мною. Я... беру... собі тебе... за жінку...

Світло гасне. Чути в теміні слова шлюбу. Рефлектор освітлює групу Змовників 12 Стріл.

1-ИЙ ЗМОВНИК: Чуєте, хтось іде.

2-ИЙ ЗМОВНИК: Німці!

3-ИЙ ЗМОВНИК: Добувайте пістолі. Живими нас не дістануть.

1-ИЙ ЗМОВНИК: Тихо. Чуєте? Стукіт.

3-ИЙ ЗМОВНИК: Наше гасло.

1-ИЙ ЗМОВНИК: Хто?

Над Змовниками виростає в зеленому світлі висока постать. Доктор.

ЗМОВНИКИ: Шеф!

ДОКТОР: Що нового?

ЗМОВНИКИ: Ми боялись, що тебе зловлять.

ДОКТОР: Живими ніхто нас не впіймає. Плян виконаний?

ЗМОВНИКИ: Так.

ДОКТОР: Надходить наш час. Час акції. Виходимо з сутінків до боротьби на життя і смерть. Одна навала відступає на захід, друга наступає зі сходу. Із лісів і криївок, із підвалів виходимо у бій. Накази дані. Волинь горить. З Карпат вирушають частини, щоб через Поділля злучитися з загонами над Дніпром. Хвилі вогню заллють країну, струснуть нею і підійдуть під столицю.

ЗМОВНИКИ: Під Київ!

(враз виють сирени)

2-ИЙ ЗМОВНИК: Нальот!

3-ИЙ ЗМОВНИК: Шум моторів. Літаки над нами.

1-ИЙ ЗМОВНИК: Земля дуднить! Бомби!!

ДОКТОР: Я знов відходжу від вас. Накази йтимуть через Центр Зорі. Як прийде час, я повернуся. *(на місто летять бомби)* Подайте руки! *(Змовники стають і подають один одному руки навхрест. Доктор проводить їм присягу).* Клянёмось на Дванадцять Стріл, що навіть смерть нас не розлучить! Ми житимемо вічно в наших ножах і кулях, в плямах ворожої крові на каменях міст, в полум'ї великої і незгасимої Помсти!

Свист і розриви бомб над містом. Світло гасне, і блискає в парі з детонацією. У темряві чути голоси мешканців дому.

МОЛОДА ЖИДІВКА: Скрийте мене, скрийте!

СВЯЩЕНИК: Во ім'я Отця і Сина...

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Іскри летять, як сніг... як білі душі...

ГОЛОС РУДОЇ МІЛІ: *(зверху)* Рятуйте! Повія повісилась!

Повія повісилась! (нові вибухи бомб)

СВЯЩЕНИК: Да прийде Царствіє Твоє, да буде Воля Твоя...

МОЛОДА ЖИДІВКА: Скрийте мене, скрийте!

МАНІЯК. ШВЕЦЬ: Душі летять, як білі голуби.

Музика грізно сколихує повітря.

ДЗВІНКОВА ДАМА: "Гримить підземний лоскіт здаля,
вдаряє в мури буря дзвонів
і місто котиться в провалля
під лопіт крил і мегафонів!"

З а в і с а

ЕПІЛОГ

ДЗВІНКОВА ДАМА: *(на тлі музики, що й у Пролозі)*

"Північ чорна, наче вугіль,
ходить тінь по площі Юра,
в'ються обручами смуги
на блискучих, сірих мурах"...

ТІНЬ ПОЕТА: Із корчми Провулка Святого Духа стоять тільки
руїни. Пригадують війну і бомби... Якась біла тінь
майнула. О, друга... третя...

ДЗВІНКОВА ДАМА: Листопадовий вечір. Провулком ідуть дві
силюети. Хто це? Молодий хлопчина. Славко, син Рудолі
Мілі і Магіка. Дитина тієї ночі атентату. Дитина львів-
ського бруку. З ним якийсь червоноармієць з Полтави
чи Одеси... Бачиш, вони зупиняються перед руїнами.

ПОЕТ: Я чую їхній шепіт, їхні слова, їхню присягу. Вони, тисячі
й мільйони таких як вони, нестимуть далі полум'я, що
ним горіли люди Провулка Святого Духа і корчми Пана
Семена. Дивну силу має каміння того міста: кров падає
на нього і сходить червоними маками, що палають у
серцях вічним багаттям!

*Музика, могутня музика наповнює ніч. Із чорних сукон
вириває чарівна з'ява — Собор Святого Юра. В си-
ньому сяйві сріблом горить його хрест*

ДЗВІНКОВА ДАМА: "Дзвонить ніч на площі Юра.
Хрест неначе ключ могутній.
І стає, мов тінь похмура,
нерозгадане майбутнє"...

ДІТИ ДАЖБОГА

Комедія скитальських днів у 3-ох діях

ДІЙОВІ ОСОБИ

Пан Директор
Пан Професор
Пан Полковник
Пан Меценас
Магістер Капіс
Кліщ, *маляр*
Доктор Психіятренко
Гого, *паскар*
Роман, *молодий спортсмен*
Ванька-Встанька, *з Донбасу*
Філько Собашек, *з-під Львова*
"Серденько", *донька Директора*
Муму, *еміграційна гризетка*
Пані Язичинська
Зінаїда Буремна, *письменниця*
Валя, *дівчина Філька*
Зеня, *дівчина Ваньки*
Нюся, *донька пані Язичинської*
Оповідач

ДІЯ 1

Декорації в усіх трьох діях умовні. На тлі блакитного сукна-неба: картонові заставки і деталі. Задній плян: Альпи покриті снігом. Під ними зелені полонини й ліси, близькі дерева, бараки табору, щогла з подертим прапором. Передній плян: діпівська кімната, відділена від двох сусідніх занавісками на шнурках. З боків фрагменти сусідніх кімнат. Головне місце дії — середня кімната. Хатня обстановка: ліжка, столи, образи й т. д. теж умовні, без збереження закону реальної величини, перспективи. Тільки середній стіл, крісла й канапа справжні. Сама авансцена, яку від кімнатки відгороджує шнурок із завішеними на ньому стрічками, представляє собою коридор барака. Туди веде вхід до кімнат. Коли підноситься завіса, деякі деталі переднього й заднього плянів перемішані, деякі сперті по кутах (барак спертий об гору, місяць на дереві й т. п.). На шнурках висять різні частини одягів.

По середині сцени Оповідач, у пальті й капелюсі. Біля ніг, на долівці, відкрита валіза. Туди він скидає всуміш свої речі. Підходить до кілочка, стягає з нього краватку. Бере з ліжка сорочку, звиває її недбало й кидає у валізу. Оглядається довкола — що ще запакувати. Підходить у правий кут сцени, де на краю макети поверхового діпівського ліжка висить бандура з картону; струни порвані. Брень!.. Задзвеніла струна серед тиші. Оповідач усміхається до себе задумливо. Надслухує. З-за сцени надлітає мелодія польки на

акордеоні. Веселі жіночі й чоловічі голоси, ноги притупують у такт танку. Гамір і акордеон затихають. Оповідач зідхає, всміхаючись до себе й знову береться скидати у валізу свої речі. Кудиє книжки і бере звій білого паперу в руки. Зупиняється, обертаючи його в руках.

ОПОВІДАЧ: *(розгортає звій і дивиться на перший аркуш; читає)* "На хвилях туги і слави, — твір великої літератури про великі діла великої еміграції Року Божого дев'ятсот.. атого. Написав Святозір Дністренко-Дніпровський". *(бере аркуш у пучки пальців, передирає поволі наполовину, пізніше старанно на чвертини, вісімки. Підносить пальці до уст і дмухає. Подерті клаптики паперу розлітаються мов метелики і падають на долівку. Читає наступний аркуш)* "Хмари чорні галок залізних заступили сонце, танки зрили поля древні і літаки забрехали ракетами, аще лисиці на щити черленії. Див заревів атомовою бомбою за Тмутороканем. Почався новий і невиданий ісход племені Русичів. Рушили валки на захід з добром незавидним. Хто з вагонами, хто з візочками, а хто без нічого... О, земле українська, уже за шелом'яним еси!" *(передирає так само і цій аркуш. Кусники розлітаються по кімнаті. Бере третій аркуш)* "Тоді батьки народні та люд хрищений на раду скликали. Та табори закладали та так до люду промовляли"... *(зупиняється, щоб подерти аркуш. Махає рукою і хоче дерти ввесь звій. У цій хвилині зліва вбігає пані Язичинська)*

ЯЗИЧИНСЬКА: Пане Професоре, ви від'їжджаєте?

ОПОВІДАЧ: Так, пані добродійко. За годину від'їжджає поїзд.

ЯЗИЧИНСЬКА: Боже, яка шкода. Ви були такі милі й симпатичні... А знає пан Професор? Ми дістаємо оцю кімнату по Директорові! Власне біжу з мешканевого уряду. Аж задихалася... *(говорить скоромовкою)* Нам уже давно належалася така кімната! Боже, що тут за непорядки. Ніби інтелігенція, а забралися і навіть не позамітали. Прошу, яке сміття! Навмисне подерли папери...

ОПОВІДАЧ: Гм... *(ховає рукопис за спину)*

ЯЗИЧИНСЬКА: А ви що там маєте?

ОПОВІДАЧ: Нічого, мій рукопис, записки...

ЯЗИЧИНСЬКА: Про ту історію? Боже, я така цікава!

ОПОВІДАЧ: Ні, пані добродійко, я дру твір великої літератури.
(*хоче дерти*)

ЯЗИЧИНСЬКА: Не дріть! Мені власне треба паперу. Біжу по приділ. (*вихоплює рукопис з рук Оповідача*) А ви вибрали приділ цукерків?

ОПОВІДАЧ: Вже не встигну. Якщо пані добродійка дозволять, отут моя картка, (*виймає з кишені*) прошу передати мої цукерки панні Нюсі, на прощання...

ЯЗИЧИНСЬКА: Дуже дякую. (*гукає*) Нюсю! Нюсю! Пан Професор від'їжджає! Десь її нема.

ОПОВІДАЧ: Може там... (*вказує за сцену*) на весіллі?

ЯЗИЧИНСЬКА: Щось такого! В такому товаристві моя Нюся? Нюсю! Нюсю! (*пригадала собі*) Боже мій, я забула! Замкнуть маґазин. До побачення, пане Професоре!

ОПОВІДАЧ: Цілую ручки!

ЯЗИЧИНСЬКА: А як напишете о тій цілій історії, то пришліть нам. Боже, я така цікава! (*вибігає*)

ОПОВІДАЧ: (*вклоняється їй услід. Бере валізу і робить два кроки. Зупиняється*) Справді непогана думка... (*кладає валізу на долівку*) Чому не розказати малої історії про малих людей, героїв еміграційних буднів? Про весну, чар ночі і рум'янці на щічках? Про радість і сльози таборового кохання, про тугу, мрії і славу втрачених років?.. Почалося так... Одного дня я рішив, що я покликаний створити твір великої літератури, епос еміграції. Я купив квиток і всів до поїзду. Я їхав у гори. Там, на австрійсько-баварському кордоні лежав табір "Зелений горбочок", Мекка моїх надій і надхнення. О, я знав: кожний табір — це наша фортеця. Там діють і боряться державні мужі. Там скриваються наші колишні й майбутні герої, там лежать заховані скарби для письменника. Там, в альпійській закутині чекав на мене мій великий день.

Що за краса! — гукнув я, висівши з поїзду. А!.. яке чудесне повітря!.. (*втягає грудьми. Чути свист поїзду. Поїзд від'їхав*) Я рушив стежкою під гору, де за лісом чорніли бараки табору. (*розглядається*) Хвилина. Ми зараз відтворимо обстанову. (*гукає за сцену*) Пане Фільку! Пане Ванька! (*за сценою мелодія польки на акордеоні. Втихає. Виходять Ванька і Філько святково вбрані*)

Пробачте, що відриваю вас від вашого свята. Допоможіть мені, будь ласка, розставити декорації, — так як це було спочатку.

ФІЛЬКО: Та, пане Редактор, зайдіть краще до нас.

ОПОВІДАЧ: *(до публіки)* Вони ще протестують, але стрілка часу повертається назад. За хвилину тло буде готове. *(Філько і Ваня скидають блюзи і разом з Оповідачем розставляють деталі до декорацій. При цьому Оповідач розказує публіці)* Обабіч дерев'яні бараки, колишні стайні гірської кінноти. Ось на цій стіні видніє ще напис: "Айн райтер вайс ес ганц генау: цуерст дас пферд унд дан ді фрау"... *(устанавливают бараки)* У стінах гострять зуби германські блощиці, а між стінами тиснуться слов'янські жителі, що їм на ім'я дві літери: Д. П., "розпорошені особи", за правилом один чоловік на чотири квадратні метри... і напис на стіні: "Життя — це боротьба". У далині видніють засніжені верхи. *(до Філька)* Пане Фільку, посуньте оцю гору дещо вліво. Так, дуже дякую. *(до публіки)* А внизу весна, квіти на полонинах і шум альпійського потоку. На синьому небі всміхається гаряче сонце. *(до Ваньки)* Друже, не завішуйте місяця, це саме полудне. Ось маєте сонце. Прекрасно... Між бараками майдан, а на ньому шогла з подертим, вітром і дощами, прапором, символом діпівської доли. *(здоровить прапор, підносячи капелюх)* Вітай, Зелений горбочку!

Філько сідає на крісло в лівому куті сцени й дримає. На голові шолом таборового поліціяннта. Ванька теж у шоломі, сідає на крісло в правому куті сцени.

ОПОВІДАЧ: *(вказує на них)* Це панове: Філько з-під Львова і Ваня з Донбасу. На еміграції грають ролі таборових поліціяннтів. Прошу вважати, їхня роля в нашій історії не така маловажна, як би здавалось. Так. Так почалося таборове дійство. Я переступив межу діпівського царства. *(проходить повз Філька)* Добрий день!.. Тиша. Тсс... Спить. Не перешкоджати. Я минув ворота табору. Мені треба було відшукати письменницю Буремну. До неї мав я рекомендації. Куди звернутись? До бюро поліції. *(підходить до Вані, здоровиться)* Пробачте, я хотів би...

ВАНЬКА: *(повертає голову)* А?..

ОПОВІДАЧ: Я приїхав до табору. Хочу довідатись адресу.

ВАНЬКА: Приїхав? А документи у вас?

ОПОВІДАЧ: *(добуває з кишені)* Прошу.

ВАНЬКА: *(ліниво вказує рукою)* Зайдіть до команданта, зареєструватись. *(і відвертається від Оповідача)*

Оповідач підходить уліво. Йому назустріч пан Полковник, давній емігрант, з білими козацькими вусами, у військовому петлюрівському кашкеті, у руках ціпок.

ОПОВІДАЧ: Я до пана команданта поліції.

ПАН ПОЛКОВНИК: *(салютує і гуде басом)* Це я!

ОПОВІДАЧ: Маю честь представитися: Святозір Дністренко-Дніпровський, український письменник на еміграції.

ПОЛКОВНИК: Ага, приїхали відгодуватися! Гаразд. Акцептовано! *(гукає)* Ваня! Відставити до суспільної опіки! В нас як у війську! Порядок, дисципліна. Як у годиннику.

ОПОВІДАЧ: Я хотів би...

ПОЛКОВНИК: Струнко! Повернись! *(Ваня і Оповідач роблять військовий поворот)* Кроком руш! Раз, два, раз, два!.. *(Ваня і Оповідач рушають кроком. Полковник повертається і таким самим кроком виходить)*

ВАНЬКА: *(по середині сцени зупиняється і лінивим рухом руки вказує)* Ось там, прямо носа. *(і виходить у протилежний бік)*

Оповідач стукає до уявних дверей. Пан Меценас — лисий, опасистий пан з животиком.

ПАН МЕЦЕНАС: А, пан письменник! Читав, читав, пане дію... Чим могу служити?

ОПОВІДАЧ: Я маю прохання...

МЕЦЕНАС: На жаль, пане дію, ми все роздали. Може на другий місяць? Я собі занотую. Штани для пана, як гідність, пане дію?

ОПОВІДАЧ: Ні, я хотів би...

МЕЦЕНАС: Даю слово, що нічого більше в магазинах немає. ІРО банкрутує, пане дію.

ОПОВІДАЧ: Я нічого не хочу. Я хотів би віднайти Зінаїду Буремну, письменницю Буремну.

МЕЦЕНАС: А, то прошу — сусідні двері: Культурно-освітній референт. *(гукає)* Пане Професоре, до вас петент, пане

дію! Моє найнижче поважання! Я все підпираю нашу літературу! *(відходить. Виходить пан Професор)*

ПРОФЕСОР: *(старший, сивавий, говорить зі східньоукраїнським акцентом)* Ви до мене?

ОПОВІДАЧ: Дозвольте, Святозір Дністренко...

ПРОФЕСОР: Вітаю, вітаю! Невимовно рад... Завжди читаю ваші твори.

ОПОВІДАЧ: *(до публіки)* З мене незвичайно скромна істота. Від компліментів червонію як квітка.

ПРОФЕСОР: Прекрасно, прекрасно що ви завітали до нашого табору. Виголосите доповідь на ювілейній академії з нагоди триріччя Зеленого горбочка.

ОПОВІДАЧ: Дякую за честь, пане Професоре, але я не вмію...

ПРОФЕСОР: Обов'язково, обов'язково! Напишемо афішу великими літерами.

ОПОВІДАЧ: У мене немає часу, я покищо без мешкання.

ПРОФЕСОР: Не турбуйтеся, маестро. Я спрямую вас до мешканевого референта, а завтра виголосите доповідь у СУМ-і.

ОПОВІДАЧ: *(на бік)* Сохрани мене, Господи, від усіх референтів. *(до Професора)* Дуже дякую пане Професоре. Я зайду завтра. До побачення. *(Професор виходить. Оповідач до публіки)* Я вирвався з лабіринту бюр і референтів. Який гарний світ! Небо ще краще, сонце ще ясніше. Як весело жити. Я йшов майданом табору. Полудне. Життя кипіло, життя клекотіло, радіо рипіло... Я плив серед хвиль українського озерця на чужині. Як легко на серці! Повз мене проходили незнайомі обличчя. Але я був захоплений ними, я вітав їх! *(іде, кланяючись капелюхом, до уявних перехожих)* Поважання, поважання, поважання! Люди йшли до кухні по обід, люди виходили з кухні з обідом. Вітайте, жителі мініятюрної України! Герої таборових буднів і свят! Поважання, поважання, поважання! *(дзвонить дзвінок)* О, в гімназії дзвонить дзвінок. Молодь іде додому. Напереді розсміяне, легке, мов подує вітру, дівча. Це Юльця, донечка голови табору, звана Серденьком. Ось на розі Роман, молодий спортсмен. Перший футболіст табору. Праве крило! Герой дівочих мрій. Він чекає на неї. Хвилина, і таборові Ромео і Юлія

зникають у променях весняного сонця. Що за романтика... (Оповідач дивиться їм услід)

Надходить Буремна з книжками під пахвою. Короткозора, налізає на Оповідача, штовхаючи його. Книжки падають.

БУРЕМНА: Ах, пробачте.

ОПОВІДАЧ: Прошу. (допомагає збирати книжки з землі)

БУРЕМНА: Дякую, пробачте ще раз. (тупцює далі й виходить)

ОПОВІДАЧ: До побачення. (до публіки) Це була письменниця Зінаїда Буремна, яку я шукав. Ми пройшли повз себе, як часто це в житті буває... А кого не шукають, сам лізе в очі.

ЯЗИЧИНСЬКА: (входить) А, пан Професор! Не пригадуєте собі? На Словаччині, в Тренчині? Ви втікали від партизанів через вікно!

ОПОВІДАЧ: Я втікав? (поправляє заклопотано комірець) Не пригадую...

ЯЗИЧИНСЬКА: А то несподіванка. Пан Професор на стало? Ой, то Нюся буде тішитися. Нюсю, Нюсю!..

ОПОВІДАЧ: (до публіки) Ви вже знаєте пані Язичинську? Сувора діпівська матрона, мати Нюсі, чарівної квітки, але перекувітлої. Голова товариства піднесення моральності на еміграції й агенція таборової інформації.

ЯЗИЧИНСЬКА: То пан Професор ще тут цілком нові? Мушу вам багато оповісти. Бо знаєте...

ОПОВІДАЧ: (перериває їй) Хвилинка! (до публіки) Перериваємо десятихвилинний монолог пані Язичинської і переходимо до моменту, що штовхає акцію вперед.

ЯЗИЧИНСЬКА: Пан Професор певно без обіду? Прошу до нас на чайочок. Боже, моя Нюся буде так тішитися.

ОПОВІДАЧ: І коли я так стою, як Гамлет, на таборовому роздоріжжі, перед питанням — чай, чи біль голови від базікання пані Язичинської — наступив щасливий зворот. Я стрінув наприкінці, як у кожному таборі буває, давнього знайомого.

Надходить Кліщ з Нюсю.

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюсю, пан Професор приїхав! Пригадуєш собі? А то пан Кліщ, великий маляр. Малює портрет моєї

Нюсі вже другий рік. Ми платимо в натурі: Пан Кліщ дуже любить бублики, які пече моя Нюся.

ОПОВІДАЧ: А, здоров, старий Кліще! Як там твоє малярство? З чого живеш?

КЛІЩ: *(мова в нього розлізла, крізь ніс)* Помаленько. Вчора я продав своє останнє полотно.

ОПОВІДАЧ: Вітаю! Що це було, пейзаж?

КЛІЩ: Ні, простирано...

ЯЗИЧИНСЬКА: О, прошу панів до нас на свіжі бублики. Пан Кліщ вже цілий день тебе малював. Проби, Нюсю, панів.

НЮСЯ: *(стара, залюблена панна)* Проби до нас...

ЯЗИЧИНСЬКА: Ми мешкаємо з паном Кліщем в однім баракі. Між нами пан Директор. Пан Професор знають пана Директора?.. Проби, прошу, я при чайочку все розкажу...

ОПОВІДАЧ: І знов рушив потік слів, як гірська лявіна. *(Язичинська як маріонетка рухає губами і жестикулює руками. Оповідач при цьому говорить)* Течія слів пані Язичинської пірвала нас і понесла як соломинки. *(всі виходять)*

Далеко тиха мелодія вальса на акордеоні. Світло мєркнє. Сонце за горами заходить. Виходить Ванька і Філько. Уставляють на передньому пляні обстановку кімнати пана Директора: стіл, крісла, каналу. Чіпляють умовні деталі: вікна, образи, шафи й т. д. Горішно половину заднього пляну: гори й небо, видно вдалині. Філько й Ваня проводять по шнурках занавіски, що відділюють кімнату від сусідніх. Зліва фрагменти кімнати пані Язичинської, справа — Кліща. У нього висить портрет Нюсі в незрозумілому стилі.

ФІЛЬКО: Досить, в арбайтсамті все одно день нам запишуть.

ВАНЬКА: Закурим і пішли. *(виходять)*

Сонце зайшло. Сутінки. Акордеон стихає. Виходить Оповідач.

ОПОВІДАЧ: *(вказує рукою)* Це кімната пана Директора. Ліворуч мешкає пані Язичинська з Нюсею. Праворуч мій приятель, таборовий Пікассо. Я заночував у нього. Кліщ хропив давно, а я сидів замріяний при вікні та вдихав астенічними грудьми бальзам гірської ночі. Тихо... Табір

спить. Дія почнеться завтра. Ні, бачите? Там, між горами, порушаються дві цятки. Дві постаті скрадаються зворами. Щось несуть. О, зупинилися. Ідуть у напрямі Зеленого горбочка. Завтра тут будуть. Сенсаційна історія вже почалася: пан Директор не прочуває нічого. Спить. Тсс... Чуєте? Трохи хропе. А той солодкий свист, це з носика його донечки Серденька. А!.. Рання зоря стає над верхами. Над Зеленим горбочком піднявся рожевий ранок. Сонце освітило чуби гір. *(гукає на сцену)* Дайте світло, будь ласка. *(світло)* О, Серденько пішла вже до школи, а пан Директор надягнув саме штани і застібнув камізельку. Увага, акція починається! Пан Директор узяв сюртук і ... Скривився: о! — відбилосся кисло в роті. Пан Директор хворіє катаром шлунку...

Оповідач виходить направо. Світло. По середині кімнати Директор перед дзеркалом. Натягає сюртук. Розчісує гребінцем борідку, запихає гребінець у камізельку. Стає в позу, ніби на зборах і повторює підготовану промову.

ДИРЕКТОР: Шановні громадяни! Корабель нашої громади, кинений химерною долею на бурхливій хвилі еміграційного океану, потребує вправної і певної руки при кермі, щоб обминути небезпечні підводні скелі, що чигають на нього... Гм... так... *(шукає в кишені папір з написаною промовою. Витягає окуляри, закладає на ніс і читає з аркуша. Підносить голову до дзеркала і деклямує вічевим тоном)* — Минулий звітний період праці Таборового комітету — це період невсипущої роботи і надлюдських зусиль його членів і цілої нашої громади, період поборення труднощів і здобуття великих успіхів... *(знову заглядає в папір)* Павза для оплесків. Маєш, що за дурна машиністка, переписала і дужок не дала. А може зумисне?.. Мальконтенти, вічні опозиціонери і прямо лінюхи саботували нашу працю, підставляли нам ногу, де могли, але всі їх негідні намагання пішли намарне. Наш табір, наша суспільність поставила тих панів поза дужки свого життя. У відповідь на їхню підставлену ногу так стала їм на нагнітки, що в очах аж свічки засвітилися! *(до себе)* — Тут

треба сильніше *(втягає повітря й голосно повторює)*
 ... так стала на нагнітки, що їм аж свічки в очах
 засвітилися *(підносить праву ногу і крутить чере-
 виком)* — Ой, я казав Серденькові купити плястер. Вже
 починає пекти. Що за забудькувате дівчатисько... *(за-
 глядає в аркуш з промовою. Підносить праву руку до
 дзеркала і хоче патетично продовжувати)* Але ми!..

*Зліва авансценою-коридором входять Меценас і Про-
 фесор. Стукають в уявні двері і входять до кімнати
 Директора.*

МЕЦЕНАС: Добридень...

ДИРЕКТОР: *(з піднесеною ще рукою)* А, панове!

ПРОФЕСОР: Доброго ранку, пане Директоре!

ДИРЕКТОР: Поважання, мої панове, поважання... Прошу сідати.
 Вже час, правда? *(дивиться на годинник)* Я вже го...
 ой, ой! *(скривився і підніс ногу)*

МЕЦЕНАС: Що, пане Директоре?

ДИРЕКТОР: Нічого, стара нагнітка... Я власне переглядав мій
 звіт. Панове вже готові?

ПРОФЕСОР: Власне кажучи, так. Тільки...

ДИРЕКТОР: За нинішні збори, мої панове, я спокійний. Де-
 легати всіх партій погодилися на новий склад Комітету.
 Не маєте, панове, поняття, скільки то мене коштувало
 часу й терпеливості переконати пана Гарячого, їхню
 "сіру еміненцію"...

МЕЦЕНАС: *(гладиться заклопотано по лисині)* Так, пане дію,
 але...

ДИРЕКТОР: Ні, ні, будьте спокійні, пане Меценасе. О, вони вас
 атакували в сказаний спосіб. Не маєте поняття, скільки
 я мусів зужити дипломатичного хисту, щоб удержати
 вашу кандидатуру! Ви маєте при собі лісту? Ви, пане
 Меценасе, далі на своїм пості. Ой... *(скривився і по-
 крутив пальцем у черевуку)*

МЕЦЕНАС: Так, пане дію, але...

ДИРЕКТОР: *(знову перериває)* Знаю, знаю. Пане Меценасе,
 прошу собі абсолютно нічого не робити з тих батярів,
 що пискували про оту папську оливу і маргарину. Та то
 батяри, пане Меценасе. Я їм загрозив судом чести за
 образу. Ой *(скривився, але говорить далі)* таж та бочка

оливи витекла ще в Обласному комітеті. Батяри, пане добродію, але вже більше не горлатимуть. Ой!

ПРОФЕСОР: Та ні, пане Директоре, тут інша справа.

ДИРЕКТОР: Знаю, пане Професоре, знаю. Не хвилюйтеся.

Або ви залишаєтеся надалі культурно-освітнім референтом, або я не буду більше головою Комітету. Я соборник, за об'єднання людей усіх напрямів і областей. Ніякого партикуляризму. Наш табір, це перла еміграції. Єдиний, що не має опозиції! Ходім, панове...

МЕЦЕНАС: Пане Директоре! Нині вранці, власне, пане дію... ми прийшли, власне, для того, пане дію... *(мнеться)*

ДИРЕКТОР: Що сталося, пане Меценасе?

МЕЦЕНАС: Власне, пане дію, несподівано для нас...

ДИРЕКТОР: Та говоріть же, ой... *(скривився)*

ПРОФЕСОР: Річ у тому, що сьогодні вранці чиясь рука розкинула по таборі летючки, направлені проти зборів і Комітету.

ДИРЕКТОР: Що?!

МЕЦЕНАС: Власне, пане дію...

ДИРЕКТОР: Хто? Як? Не розумію! *(трє чоло)*

ПРОФЕСОР: У таборі люди ласі на сенсацію, мов круки. Летючки розхопили вмить. Як мені розказали на ходу, це пліткарські очорнювання на Комітет, на нас усіх, а в першу чергу на вас, пане Директоре.

ДИРЕКТОР: Батяри!

МЕЦЕНАС: Власне, пане дію, я на власні очі бачив летючку, мав її в руках.

ДИРЕКТОР: Покажіть її сюди! Що за безличність!

МЕЦЕНАС: В тім моменті, коли я її тримав у руках, біля другого барака, надбігла пані Язичинська й видерла мені з рук, пане дію.

ПРОФЕСОР: І до того, там стоїть заклик бойкотувати нас і вибирати в Комітет нових людей.

ДИРЕКТОР: Батяри! Ой... *(крутить ногою)* А де ж пан Полковник? Від чого поліція? Це напевне провокація, п'ята колона.

ПРОФЕСОР: Дивно, хто б це міг бути. Їйбо.

ДИРЕКТОР: Я вже знаю, я сподіваюся. Прошу вас, прошу! Оце маєте вдячність за безкорисну працю, за несення важкого тягару громадського обов'язку.

МЕЦЕНАС: Так, так! О то прошу, нова генерація. Яйце за курку

мудріше, пане дію. І як хитро замаскувалися до останнього дня!..

ПРОФЕСОР: Робота направлена, щоб роз'єднати західняків із східняками.

ДИРЕКТОР: Батяри!

Коридором входить Зінаїда Буремна. Стукає несміливо.

БУРЕМНА: Можна?

ДИРЕКТОР: *(не звертаючи уваги)* Перед зборами відбудемо ще одне тайне засідання представників нашої коаліції. Но, знаєте, панове, — це нечувана річ. Фу... мені гарячо, серце б'ється.

МЕЦЕНАС: *(обтирає швидко лисину)* Мені також, пане дію.

БУРЕМНА: *(стукає вдруге)* Можна? Доброго ранку.

ПРОФЕСОР: А, добрий день, Зінаїдо Василівно! Здорові були.

ДИРЕКТОР: *(підводиться з крісла)* Ходім, мої панове.

БУРЕМНА: Пробачте, я заскочила зі школи, щоб відвідати хвору. В мене саме вільна година від лекцій.

ДИРЕКТОР: Яку хвору?

БУРЕМНА: Панну Уляну.

ДИРЕКТОР: Це якесь непорозуміння. Моя донька в школі.

БУРЕМНА: Я саме мала лекцію в сьомій класі, але вашої дочки, пане Директоре, нема в школі. О, її вже три дні немає. Зголошена як хвора на ангіну.

ДИРЕКТОР: Ні, ні, це певно непорозуміння. *(до Меценаса і Професора)* Ходім, панове, нам час.

БУРЕМНА: Але в моєму бльокноті стоїть, що Уляна хвора. *(тиче ніс у нотатник, бо короткозора)* Ось тут стоїть занотовано...

ПРОФЕСОР: Дозвольте, Зінаїдо Василівно, справа вясниться потім. Тепер нам ніколи.

МЕЦЕНАС: Ходім, пане дію, земля горить під ногами. В таборі з тими летючками Содома і Гоморра.

БУРЕМНА: Алеж панна Уляна — моя любима учениця. Хвора, голубонька. На ангіну. Я тут принесла їй почитати мою найновішу повість "Діти Дажбога", саме одержала з видавництва. *(тиче книжку)*

ДИРЕКТОР: А, дайте мені спокій. Серденько в школі.

БУРЕМНА: *(безрадно, розвівши руки)* Як же це, вона бідненька, важко хвора!

МЕЦЕНАС: А може пішла, пане дію, поза школу?!

ДИРЕКТОР: *(сховився, бо запекла нагнітка)* А...

ПРОФЕСОР: Зараз перед нами, панове, важливіші справи.
Спішімо.

МЕЦЕНАС: Ви теж ходіть на збори, пані добродійко. Обов'язком кожного є віддати свій голос.

БУРЕМНА: Я принесла їй мою найновішу книжку...

Директор бере капелюх, щоб вийти. Надходить спішно схвильований пан Полковник. У руках білий папірець.

ПОЛКОВНИК: *(трясе сивими козацькими вусами)* Нечуваний скандал, панове, скандал!

МЕЦЕНАС: Ми вже розповіли, пане...

ПРОФЕСОР: Пане Полковнику, ви маєте її! Покажіть!

ПОЛКОВНИК: *(обурено, басом)* Брак військової дисципліни! Анархія! Махнівщина!

ДИРЕКТОР: Спокійно, панове, спокійно. Що це, пане Полковнику, за провокація?

БУРЕМНА: То я піду. Поздоровіть від мене, будь ласка, хворе дівча.

ПОЛКОВНИК: *(підносить грізно лютючку вгору)* Стати і ані кроком з місця.

Буремна зупиняється, з переляку відкривши рот.

ПОЛКОВНИК: Вам відомо, що тут написано?

БУРЕМНА: Про... пробачте, а що це таке?

ПРОФЕСОР: У Зінаїди Василівни ніякого відношення до цього. Вона займається лекціями в гімназії.

ПОЛКОВНИК: Пані Буремна, я питаю вас!

МЕЦЕНАС: Пане Полковнику, ми тратимо час, пане дію...

БУРЕМНА: Далекі, я нічогосінько не знаю.

ПОЛКОВНИК: Панове, прошу слухати. *(стає посередині і грізно читає лютючку)* "До відома всім мешканцям табору Зелений горбочок. Всім мужам, жінкам, дівицям і дівчатам діпівського роду. Наказ Генерального Штабу Великого Комтура Ордену Дажбога ч. 1. Я, великий комтур Ордену Дажбога, наказую всім: 1. Вибори до таборового комітету Зеленого горбочка уневажнюю й забороняю. Всі комітетові і їхні коляборанти мають до 12-ої години в полудне зложити свої мандати на мої

руки. Віднині Зелений горбочок стає моїм центром. Орден світлого бога Сонця Дажбога оновить усю многострадальну скитальщину. Хто чинитиме опір, того Перун трісне!"

МЕЦЕНАС: Щось такого!

ПРОФЕСОР: Шантаж.

ДИРЕКТОР: *(падає в крісло)* Шоста колона!

ПОЛКОВНИК: Тихо, панове. Прошу слухати далі. *(втягає повітря)* "Малими комтурами ради Ордену Дажбога іменую єдиних чистих серцем людей на еміграції: письменницю Зінаїду Буремну і мистця Кліща. Кожний мусить обов'язково читати мій "Голос табору"..."

ДИРЕКТОР: Нечуване!

МЕЦЕНАС: Зрада, пане дію!

ПРОФЕСОР: Нічого не розумію.

ПОЛКОВНИК: *(читає далі)* Усі громадяни...

ДИРЕКТОР: *(перериває)* Досить! *(до Буремної)* Пані Буремна, що це значить?

БУРЕМНА: Клянуся, я нічого не знаю.

МЕЦЕНАС: Як то не можна людям вірити. Несподівано за-пахують ніж, пане дію, ззаду...

БУРЕМНА: Далєбі, нічого...

ДИРЕКТОР: Зараз, зараз. *(смикає борідку)* Успокойтесь, панове. Дайте сконцентруватися. Пане Полковнику, дозвольтє оту репильку.

ПОЛКОВНИК: Ні, мої панове. Мій вояцький нюх чує небезпеку. Прошу уважати! Підписано: "Генеральний Штаб"! Чуєте? Я ж полковник генерального штабу, що за нахабність! *(по хвилині)* А, я вже знаю. Це певне робота конкурентійного товариства ветеранів. А!.. Я з ними розправлюся. Панове, це пахне військовим заговором!

ДИРЕКТОР: *(читає)* Зараз, зараз...

ПОЛКОВНИК: Це замах! Переворот!

ПРОФЕСОР: Тут повно нелогічностей.

ПОЛКОВНИК: Даю військове слово чести!

ДИРЕКТОР: *(до Буремної)* Пані твердят, що нічого з оцим... з тим, що тут написано, не мають спільного?

БУРЕМНА: *(тремтячим голосом)* Присягаюсь!

ДИРЕКТОР: І автора цієї лєтучки не знаєтє?

БУРЕМНА: Автора не знаю і жадних стосунків з ним не мала.

МЕЦЕНАС: Кожна жінка твердить, пане дію, що не має стосунків...

ПРОФЕСОР: Що це ви, пане Меценасе!

ДИРЕКТОР: Зараз, панове. Де цю репильку друковано? Оскільки не помиляюся, то циклостиль нашого "Голосу табору".

ПРОФЕСОР: Дійсно, літера "С" переломана. Це з нашої редакційної машинки.

МЕЦЕНАС: А де редактор Капіс, пане дію?

ПОЛКОВНИК: *(грізно гукає)* Пане Кліщ! Пане Кліщ!

КЛІЩ: *(голос справа, з його кімнатки)* Га?.. *(позіхає)* Що, хто гукає?

ПОЛКОВНИК: *(суворо)* Прошу негайно сюди.

КЛІЩ: Що сталось? А, я заспав... *(вбігає, втягаючи шлейки. Заспаний. Зиркнув на годинник)* Ох, вже десята, я мав прибрати залю. Вибачте, я вже біжу. Я удекорую моментально. Вже біжу з образом. *(пориває зі стіни портрет Нюсі)*

ПОЛКОВНИК: Ні кроку! Це голе безобразіє!

КЛІЩ: *(крізь ніс)* Долішню частину заслонимо прапором.

ДИРЕКТОР: Пане Кліщ, чи вам відомо, де магістер Капіс? Чи це друк його циклостилю?

КЛІЩ: *(бере в руку летючку)* Фактично...

МЕЦЕНАС: О, прошу.

ДИРЕКТОР: Чи ви знайомі зі змістом?

КЛІЩ: Ні. Я на еміграції не читаю нічого, щоб мати здорову голову.

ПОЛКОВНИК: *(грізно трясє вусами)* Провокаційна летючка проти нас і зборів. І ви будете за неї відповідати!

КЛІЩ: *(читає і киває головою)* Феноменально...

ПОЛКОВНИК: Що, може скажете, що нічого не знаєте, так як пані Буремна?

КЛІЩ: Хто підписаний? Погляньте, панове. Та це... *(крізь ніс)* феноменально!

Раптом входять поліціянти в шоломах: Ваня і Філько, ведучи Гого і Муму. Гого в паскарській довгій блюзі, широкому капелюсі та мештах на поверхових підметках. У руці валізочка. Муму вимальована гризетка.

ФІЛЬКО: Пане Полковнику!.

ГОГО: *(до Вані)* Тільки без рук, мій пане.

МУМУ: Не хвилюйся, Гого. Зараз усе виясниться.

ВАНЯ: От цяця. Пахне на кілометрів два.

ФІЛЬКО: Пане Полковнику! Голошу слухняно: Цих двоє ми затримали при вході до лягру. За вашим наказом — ми ревізуємо всі течки і пакунки. А цей пан відмовляється показати, що має там у середині.

ГОГО: Я протестую проти брутального обшуку.

ФІЛЬКО: Но, но, не будьте такі потні, ми таких виділи!

ВАНЯ: Дивись, фі! *(свиснув)*

МЕЦЕНАС: У валізі летючки! Летючки, пане дію!

ПОЛКОВНИК: Струнко! *(грізно)* Панство звідкіль і коли прибули до Зеленого горбочка?

ГОГО: Ми власне...

МУМУ: *(кокетливо завертає очима)* З Мюнхену, трішки на дозвілля. Відвідати мою тьотю. Пані радникову в третьому бараці. І нас стрінула така неприємність.

ГОГО: Що за манери по тих ляграх.

ФІЛЬКО: Но, но...

МЕЦЕНАС: А що панство мають зі собою?

МУМУ: Це наш провіант, трохи...

ПОЛКОВНИК: *(грізно затряс вусами)* Летючки?!

ГОГО: Що, що прошу?

ПОЛКОВНИК: Ваня! Відкрити валізу!

ГОГО: Протестую!

МУМУ: *(до Директора і Кліща)* Панове, прошу стримати!

Полковник грізно тиче руку у валізу і витягає пляшку лікеру.

КЛІЩ: Лікер! Чую носом...

МЕЦЕНАС: Альт Фатер! Пане дію, пріма!

ПОЛКОВНИК: Що? Самі пляшки?! Раз, два три!! Що це має значити?!

ГОГО: Пляшки... Чи може тут заведено прогібіцію?

ДИРЕКТОР: А! *(запекла нагнітка)* То є... вибачте, панство.

МЕЦЕНАС: *(підскакує до Муму)* Кохана пані! Прошу сісти. Ваші ніжки змучилися, пане дію...

ПРОФЕСОР: Тихіше. Чуєте, що за галас надворі?

Усі надслухують. Зліва вбігає Язичинська. Швидко говорить до публіки.

ЯЗИЧИНСЬКА: Пані чули? Пані чули? Пані чули? Комітет

скинули! Боже, що за сенсація! Пані не читали? По цілім таборі розсипано! Добре їм так, я все казала, що до часу дзбанок воду носить... Пані не йдуть на збори? Прошу пані, там уже б'ються. Директорові набили гулю на чолі. Отаку! Боже, я така цікава! А казала я, що так буде. Зловили, прошу пані, п'ять валіз летючок. А все те через упадок моральности на еміграції. Біжу на збори, прошу пані. Пані також? Боже, я така цікава! *(глянула наліво)*. О, а це що? Боже, я вмру зі страху! *(вибігає направо)*

Зліва виходить магістер Капіс. Обліплений увесь летючками. На голові шапка з картоновим сонцем, закосичена зеленими галузками. В руках бук. Капіс іде переднім пляном і співає марш:

КАПІС: "Орден Дажбога діточок
Йде на Зелений горбочок!
Ми йдем вперед і до заду,
Дажбог тримає параду!"

(розкидає лівою рукою довкола летючки і виходить направо, повторюючи дві останні строфи)

"Йдемо вперед і до заду,
Дажбог тримає параду!"

Хвилинку всі дивляться за ним зачудовані.

КЛІЩ: Та то наш магістер Капіс. Великий комтур ордену. Ось його підпис на летюці!

ПОЛКОВНИК: *(заревів знечев'я до поліціантів)* Ваня, Фільку! Ловіть його, ловіть!

Полковник, Ваня і Філько вибігають услід за Капісом.

КЛІЩ: Феноменально...

МЕЦЕНАС: Ходім, пане Професоре, на збори.

Меценас, Професор, Кліщ і Буремна виходять уліво.

ДИРЕКТОР: А! *(тре чоло)* Що за шалений день. *(до Гога і Муму)* Прошу вибачити, дорогі панство, — справа полагоджена.

МУМУ: О, пан Директор такий ласкавий!

ГОГО: Ми привезли привіт для пана Директора від президента Череванівського.

ДИРЕКТОР: Від мого друга? Дякую щиро. Що пан президент поробляє?

ГОГО: О, ми часто стрицаємось на Розенгаймері. Моя тета є кузинкою його стриєчної сестри, директора Моровича. Того, що у краю був у Маслосоюзі.

ДИРЕКТОР: А, того, що мав сестрінка в Промсоюзі?

ГОГО: Так, так. Того, що мав вуйка в Маслосоюзі.

МУМУ: А його тета одружилася з моїм братом, тим, що був у Центросоюзі.

ДИРЕКТОР: Діти, дайте, хай вас обійму. Ви плоть від плоти старої гвардії!

В тому моменті вбігають коридором-авансценою Серденько і Роман.

СЕРДЕНЬКО: Ти, Ромцю, пожди за вуглом. Я вмить вибігаю.
(Роман виходить. Серденько вбігає до кімнати) Добридень. *(Кладе книжки. Щось вхопила і хоче знову вибігти)* До побачення!

ДИРЕКТОР: Серденько! А ти куди?

СЕРДЕНЬКО: Що, прошу татка?

ДИРЕКТОР: Ти куди?

СЕРДЕНЬКО: До кляси, тепер перерва...

ДИРЕКТОР: *(зрізно)* Ти була сьогодні на лекціях?

СЕРДЕНЬКО: Так, прошу татка, або що?

ДИРЕКТОР: Тут була твоя професорка і казала, що тебе не було в школі.

СЕРДЕНЬКО: *(червоніючи)* Бо, бо... я була вийшла з її лекції. Мені зробилося недобре...

ДИРЕКТОР: Ти вже три дні не була у школі. Ангину мала, що? Ой, *(закрутив ногою)* куди ти ходиш?

СЕРДЕНЬКО: Я... нікуди.

ДИРЕКТОР: Я з тобою поговорю пізніше. Сідай і ані кроком з хати.

СЕРДЕНЬКО: Я... я мушу винести книжку товарищі.

ДИРЕКТОР: Ні, ти сидітимеш у хаті.

СЕРДЕНЬКО: Ні, я не буду.

ДИРЕКТОР: Будеш.

СЕРДЕНЬКО: Не буду.

ДИРЕКТОР: Будеш, кажу.

СЕРДЕНЬКО: Татко можуть у своїм комітеті наказувати, як там є такі дурні, що слухають.

ДИРЕКТОР: Що, що?!

СЕРДЕНЬКО: Але нині й тобі урветься. Вже більше тебе не виберуть. О, я маю лютючку. Я читала!

ДИРЕКТОР: Кинь це геть! Геть, чуєш?

СЕРДЕНЬКО: Правду пишуть, правду!

ДИРЕКТОР: *(у злості)* Ходіть, панство! Я тебе, нечемне дівчатисько, замкну на ключ! Сиди в хаті і вчися англійської мови! *(іде до дверей)*

СЕРДЕНЬКО: *(попадає в гістерію)* Я отворю вікна й кричатиму на весь табір. Тиран! Татко не вмiє виховувати дітей. Не вмiє вести одної дитини, а не то цілої громади!

ДИРЕКТОР: Ти будеш мовчати?!

СЕРДЕНЬКО: *(тупає ногами)* Ні, ні! Я буду кричати! Все, що знаю про тебе. Все, все! Що було після капітуляції і перед капітуляцією. Я вже кричу!.. *(кидається до вікна)*

ДИРЕКТОР: Серденько! Ай! *(хватається за серце)* Ай, моє серце!..

ГОГО: Пане Директоре! *(піддержує його)*

МУМУ: Зомлів! Лікаря, лікаря!.. На канапу, на канапу! Дай води!

ГОГО: Води?.. *(хватає пляшку з валізи)* Вода життя! *(пле в рот Директорові)*

МУМУ: Біжіть по лікаря!

СЕРДЕНЬКО: *(підбігає до Директора)* Татку, татку! О, я перепрошую!

МУМУ: Біжіть разом по лікаря!

Серденько й Гого вибігають.

ДИРЕКТОР: *(розплющуючи очі, скиглить)* Оце нинішні діти. Яка невдячність. То еміграція всіх зіпсувала. Всіх, всіх! Ні, я вже не можу більше. Резигную з праці, з почестей, з головства. Ще трохи і серце було б розірвалось на дві половини. О, кохана пані, потримайте мій пульс. Може вже не б'ється?.. Ох, мені голова крутиться.

МУМУ: Склоніть голову, пане Директоре, о-так... *(кладє його голову собі на груди)*

ДИРЕКТОР: Ох, вже легше. Моя голова немов поринає в безодню... Прошу не брати руки з мого чола. Що за м'яка ручка. Чи можу поцілувати... я вже викінчений чоловік. Хай там на зборах лаються, б'ються, батяри... я резигную зі всього.

Вбігає Кліщ.

КЛІЩ: О, пардон...

МУМУ: *(не засоромилася)* Пан Директор дістав атак серця.

КЛІЩ: Яка шкода. Цілі збори гудуть від оплесків. Директора обирають одногосно головою табору!

ДИРЕКТОР: *(раптом підводиться)* Що, що? Справді? Одногосно головою?!

КЛІЩ: Феноменально...

ДИРЕКТОР: *(стає на ноги)* Вокс популі — вокс Деї. Важкий це громадський хрест, але хто буде його нести? *(до Муму)* Дорога сестро милосердя, чи можу опертися на ваше рам'я?

МУМУ: З приємністю, прошу дуже.

Директор, піддержаний Муму, виходить. За ним Кліщ. Побачивши пляшку на столі, повертається, ховає її в кишеню і вбігає.

КЛІЩ: Феноменально...

ДИРЕКТОР: Швидше, швидше *(вбігає як молодець)*

За хвилину вбігає Серденько.

СЕРДЕНЬКО: Ні татка, ні Романа! Тепер з того всього я осталася сама. О, яка я нещасна. *(плаче)* Найкраще, я умерла б зараз!.. У... *(плаче)*

ОПОВІДАЧ: *(виходить збоку, справа)*. О, поезіє молодости...

З а в і с а

ДІЯ 2

*Кімната Директора, як у першій дії. На передньому
пляні Оповідач.*

ОПОВІДАЧ: Збори покінчилися ввечері. Магістер Капіс — це була буря у склянці таборової води. Пан Директор повертається в рожевому настрої, у тріумфальному поході додому. О, вже надходять. Директор попереду, за ним його вірні співробітники, батьки таборової республіки.

Виходить наліво. Справа входять: Директор, а за ним Меценас, Професор і Полковник.

ПРОФЕСОР: Пане Директоре. Ваша заключна промова була неперевершена.

ДИРЕКТОР: Але я говорив, правда?

ПОЛКОВНИК: *(салютує)* Як Демостен!

ДИРЕКТОР: Де мої тихолази? Проклята нагнітка, знаєте, запекла мене в найголовнішій місці промови. Я закричав крізь сльози...

ПОЛКОВНИК: "Кво вадіс, еміграціє?!" *(салютує)* Це було знаменито! Буря оплесків.

ДИРЕКТОР: *(надягає пантофлі. Меценас підсуває йому стільчик)* Дякую, дякую. А... як приємно. Тепер можемо відбути засідання.

МЕЦЕНАС: Ще Язичинської немає, пане дію.

ДИРЕКТОР: Ой, з тою Язичинською. Я признаюся, що був немило заскочений. Я давав вам знаки, пане Меценасе.

МЕЦЕНАС: *(заклопотано витирає лисину)* Це прийшло так несподівано. Пані Губонька зрезигнувала ні сіло, ні пало.

ПРОФЕСОР: Я її переконував, але вона стала дуба.

МЕЦЕНАС: *(пєрєриває)* Стала дуба? І ви це бачили? А то мусіло бути пікантно, пане дію!

ПОЛКОВНИК: Я вам кажу, це була робота Капіса і Кліща. Провакація!

МЕЦЕНАС: Ви, пане Полковнику, самі винні. Ви забули, як наказали замкнути кльозет у третьому бараці?

ПОЛКОВНИК: *(тряє вусами)* Із санітарно-мілітарних причин!

МЕЦЕНАС: Пані Губонька якраз тоді, пане дію, теє... була там усередині. Цілий табір збігся, як вона вилізала вікном. Хе, хе... а ви ще поліцію "нагостро" поставили!

ПОЛКОВНИК: Мене ніщо не обходить. Я старий штабовець. Наказ є наказ, як на фронті.

МЕЦЕНАС: Злобні язики оповідають, пане дію, що ви це зробили з заздлости, з пімсти за те, що пані Губонька звернула свої ласки на кого іншого.

ПОЛКОВНИК: (*обурений*) Пане Директоре, панове, я протестую! Я старий вояк і антифемініст.

ПРОФЕСОР: Але з Язичинською житимете в згоді. Ви частенько заходите до неї на чайочок, га?

ПОЛКОВНИК: Що? Я до Язичинської? Їйбо, цього забагато!

МЕЦЕНАС: А може до її донечки Нюсі?

ПОЛКОВНИК: Клянусь на прапор штабу і на мою дивізію Зеленожупанців, що ні хвилини не залишуся в комітеті разом з Язичинською!

ПРОФЕСОР: Алеж, пане Полковнику...

ПОЛКОВНИК: Я з цією інтриганткою, цією пліткаркою? Ніколи! Або я, або Язичинська.

У хвилині, коли він викрикує останні слова, вбігає Язичинська.

МЕЦЕНАС: А, пані Язичинська. Пан Полковник власне крикнув з утіхи... Пані Язичинська!

Хвилина заклопотання. Полковник бурмочє під носом.

ЯЗИЧИНСЬКА: Я дуже перепрошую, що я спізналася. Я зараз зі зборів побігла додому, щоб принести плян праці.

ДИРЕКТОР: Ми саме обговорювали участь пані...

МЕЦЕНАС: Власне, пане дію, так, так... Пан Полковник особливо радий.

ЯЗИЧИНСЬКА: О, пане Полковнику, наша праця видасть напевно плоди. Я так тішуся!

ПОЛКОВНИК: Я... дозвольте... (*бурмочє*)

ЯЗИЧИНСЬКА: (*копирсає у своїй торбинці*) Я так спішилася, що не знаю, де поділа мій плян. Зараз, зараз. (*шукає*) Боже, де це може бути? О, є! (*витягає папір*) Панове позволять?

ДИРЕКТОР: О, Боже.

МЕЦЕНАС: Прошу, прошу, пані добродійко... *(до друзів)* А ми в міжчасі заграємо пульту преферанса.

ПРОФЕСОР: Як же це?

МЕЦЕНАС: Ви, пане Професоре, слухайте за нас. *(витягає з кишень карти і мішає)* Я їх на всякий випадок ношу при собі.

ДИРЕКТОР: Я знаю...

ЯЗИЧИНСЬКА: Я вже починаю.

ПОЛКОВНИК: *(глянув на Язичинську і заgrimів басом)* Давайте! *(Меценас роздає карти)*

ЯЗИЧИНСЬКА: *(читає)* В інтересі піднесення моральності на еміграції Комітет рішає:

ДИРЕКТОР: *(при картах)* Раз...

ЯЗИЧИНСЬКА: Забороняється спокушати слабкий жіночий пол словами, дотиками і чоколядою.

МЕЦЕНАС: *(при картах)* Два.

ЯЗИЧИНСЬКА: Цілуватись можуть тільки одружені і то два рази в тиждень, в цілі заховання енергії еміграції.

ПОЛКОВНИК: Пас!

МЕЦЕНАС: Три пік, пане дію!

ЯЗИЧИНСЬКА: Яку пару задержить поліція в лісі, буде відставлена до уряду парохіяльного на оповіді або до таборового арешту.

ПОЛКОВНИК: Контра!

ЯЗИЧИНСЬКА: *(спостерегла гру в карти)* Гру в карти забороняється! *(грачам випадають карти з рук)* П'ять: Забороняється найстрогіше вживати алькогольні напитки. *(спішно входять Гого й Муму, стукаючи у двері)*

МУМУ: Добрий вечір.

ДИРЕКТОР: А, панство!

ГОГО: Завтра вранці від'їжджаємо. Ми не могли не прийти привітати панів з успіхом. Гратулюємо, пане Директоре! Гратулюємо, панове!

МЕЦЕНАС: Дякуємо, пане дію. Цілую ручки пані. *(Цілує руку Муму)*

МУМУ: *(завертає кокетливо очима)* Ми знайомі... Пане Директоре, яка я щаслива, що ви вже здорові.

ДИРЕКТОР: О, ласкава пані. Коли опікуються такі сестри милосердя, то мертвий мусів би встати. Ця чародійна ручка... *(цілує вдруге)*

ЯЗИЧИНСЬКА: *(обурена)* Шосте: Цілувати по руках жінок нижче п'ятдесятого року життя забороняється!

ГОГО: *(кидається до руки Язичинської)* Цілую руці! *(вона обороняється)* Хіба вже можна? *(повертається до товариства)* Панове, дозвольте відсвяткувати історичний день перемоги. *(витягає з валізочки дві пляшки)* Сконфісковані речі нам повернули, але вони будуть пожертвовані на громадські цілі. Муму, попроси чарок.

ДИРЕКТОР: Зараз, ласкава пані, вони тут.

ЯЗИЧИНСЬКА: Прошу дозволити мені докінчити. *(шукає в папері)* Четверте: алкоголь у таборі забороняється.

ГОГО: *(підстрибнув до неї з наповненою чаркою)* Пані добродійко, чи можемо просити?

ЯЗИЧИНСЬКА: Що, алкоголь? Нізащо в світі! Алкоголь треба нищити.

ГОГО: Ми його, власне, нищимо.

ПОЛКОВНИК: *(поглянув на Язичинську)* На загибель ворогам.

МЕЦЕНАС: Кохана пані. Прошу не давати коша.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(менше рішуче)* Ні, ні. Я не знаю...

ГОГО: Я дуже прошу. Це не алкоголь, на правду.

МЕЦЕНАС: "Альт фатер", лікувальні зела. Солоденьке, на кашель, пане дію.

ЯЗИЧИНСЬКА: На правду? Я кашляю трохи.

ГОГО: Так, так, на бронхіт. Прошу.

ЯЗИЧИНСЬКА: Як це не алкоголь... *(п'є)*

ГОГО: Просіт!

ІНШІ: На здоров'я! *(вихиляють чарки)*

ЯЗИЧИНСЬКА: Кхе, кхе... Але міцне. То напевне не алкоголь?

ГОГО: Ручаюся своїм горлом. Я цей лік зуживаю щодня масами. *(наливає Язичинській другу чарку)*

ДИРЕКТОР: *(тягне набік Професора)* Але я нині говорив, правда? Перша кляса!

МУМУ: *(до Директора)* Мій любий пане Директоре! Ми ще не торкалися чарками.

ДИРЕКТОР: О, ласкава пані! Я вже торкаюся.

МЕЦЕНАС: Панство, пану Директорові многая літа!

ПОЛКОВНИК: *(громовим басом)* Многая лі...

ЯЗИЧИНСЬКА: Ой, ой, мені оболонка трісне. *(закриває вуха)*

ГОГО: *(відтягає Муму набік)* Слухай, Мумка. Ти тут зачекаєш на мене. Уважай, щоб отой вусач і його прибічники

були нешкідливі. На Директора також май око. Тільки не забагато!

МУМУ: Добре, Гоґусю! Але я боюся за тебе. То страшно, ніч. Щоб ти не заблудив. Уважай, щоб тебе не накрили.

ГОґО: Не бійся, моя ціпцю. Я замовив Кліща, того покиваного маляра. Він тут знає всі стежки і гори.

МУМУ: Знаєш добре, де ми сховали? На тій полянці, за перехрестям. У копиці, біля кущів.

ГОґО: Знаю, Мумусь. *(клпає її по стані)* Буде пріма. Завтра будемо вже в Мюнхені і п'ємо шампанське в Брістоль-Палясті. А ти дістанеш перстень з трьома брилянтами.

МЕЦЕНАС: А, панство що тут воркують як голуб'ята? Відложіть на пізніше, пане дію. Прошу співати з нами *(затягає)* Многая літа...

ІНШІ: *(співають)* Многая літа!..

Товариство в глибині сцени співає і шумить. Справа, з Кліщевої кімнатки виходять Кліщ і Оповідач.

ОПОВІДАЧ: Хвилинка, маєстро. Що я маю сказати панні Нюсі? Ви ж сьогодні умовилися з нею.

КЛІЩ: Покрутіть щонебудь, ви ж письменник. На сьогодні відступаю вам усі права до її душі і серця. Тільки бублики заховайте...

ОПОВІДАЧ: А куди ж ви?

КЛІЩ: Тс... боротьба за життя. О, я вже чую запах спирту. Феноменально...

ГОґО: *(виходить. До Кліща)* Готові? Ходім.

КЛІЩ: *(повертає обличчя до кімнати Директора)* Хвилинка, мій ніс чує шляхетний лікер.

ГОґО: Ходім. На дорогу маємо одну пляшку. А завтра матимете цілу батарею. *(обидва виходять)*

ОПОВІДАЧ: *(до публіки)* Клубок дії розвивається швидко, нитки вибігають з кімнати Директора. Місце акції переноситься з табору на вільне повітря, на гірські стежки і галявини. Але товариство, що сидить у кімнаті, цього ще не знає. Вони співають, трішки фальшиво. Всі радісні, веселі. Вплив алкоголю. Пані Язичинська теж підспіває. Пан Директор держить ніжно руку кокетливої Муму. Пан Меценас преться конче цілувати в чоло пана Професора. Зараз... Чому акція зупинилася? Ага, розуміється! Пан Директор сидить на канапі, на листі.

О, на щастя, він підводиться з канапи. Папір зашарудів і впав на землю. Директор оглянувся. *(Оповідач виходить)*

ДИРЕКТОР: Ласкава пані, ви щось загубили. Хустинка.

МУМУ: Я? Дякую. *(берє лист з руки)* Ні, це лист.

ДИРЕКТОР: До кого?

МУМУ: Без адреси. Не закритий.

МЕЦЕНАС: Це певно ґратуляційний лист панові Директорові.

ДИРЕКТОР: *(берє в руки лист)* Бачите, панове, нас вітають з перемогою. Я вже знаю заздалегідь, що там стоїть. *(розгортає лист)*

МЕЦЕНАС: Прошу читати вголос, пане дію.

ДИРЕКТОР: *(бліднє)* А, води! Серце! *(схоплюється рукою за груди)*

ВСІ: Що сталося? *(підтримують Директора, лист випав)*

ДИРЕКТОР: *(слабим голосом)* Донька, Серденько... втекла... А... *(схиляє голову на плече Муму)*

ПРОФЕСОР: *(підіймає з долівки лист)*

ЯЗИЧИНСЬКА: Читайте. Боже, я така цікава!

ПРОФЕСОР: *(читає)* "Татку, я довше не можу терпіти. Ти мене ніколи не розумів. Коли ти будеш читати ці рядки, ми з Романом будемо вже закордоном, в Австрії. Поберемося завтра в першій церкві і поїдемо в світ шукати щастя. Прощай, татку, і не плач, бо я сама плачу"... Підпис затертий сльозами.

(хвилина тиші)

ЯЗИЧИНСЬКА: Усьому винен той Роман. Звів невинну дівчину! Казанова на еміґрації.

ПОЛКОВНИК: *(зничєв'я)* Поліція! Ванька, Фільку! *(свище у свисток. Всі затикають вуха)* Панове! Ми їх доженемо. Вони далеко не зайшли. За мною, в погоню!

ДИРЕКТОР: Я з вами, Полковнику! Моя Юльця, моє Серденько!

МУМУ: *(до себе)* Гоґо! Вони ще готові зловити Гоґа. *(до Директора)* Пане Директоре, заждіть. Я біжу з вами. Ви хворі. *(Директор і Полковник вибігають. За ними Муму)*

ЯЗИЧИНСЬКА: Упадок моральности. Еміґрація загибає. Боже, біжу розповісти! *(вибігає)*

МЕЦЕНАС: *(до Профєсора)* Такий був гарний вечір на преферка, пане дію, і маєш... *(обидва виходять)*

* * *

ОПОВІДАЧ: *(сам)* Погоня вирушила з табору. Попереду пан Полковник з Фільком і Ванею. Шкода, що пішли. Нема кому перемінити декорацій. З табору білим вужем в'ється гірська доріжка вгору, до австрійського кордону. Довкола сосни, смереки і смерічки. *(під час оповідання Оповідач сам перемінює декорації. Вішає деталі на другий бік — на них намальовані смереки, пні, кущі. Канапа перетворюється в колоду. Розсувається задня стіна — тло лісу ввечері. Світло меркне. На синьому небі сходить місяць. Макетка барака в сутінках скидається на гірську колибу. Біля неї Оповідач ставить копичку сіна)* А це копичка сіна, першої весняної трави, перемішаної з запашними квітками. А!.. як пахне весняний вечір у горах. Сходить місяць, повірник закоханих... Дзижчать вечірні мушки. Тихо. Ніч. Погоні ще немає. Вона ще далеко. Так... гірська полонина готова. Акція може йти далі. А... як пахне сіном. Це його запах запаморочує голову й серця у весняну ніч... *(виходить)*

Входять Роман і Серденько, вбрані по-туристичному. Тримаяться за руки.

СЕРДЕНЬКО: Ромчику, мене вже болять ноги. Ще далеко?

РОМАН: Сам не знаю. Ми, здається, збилися з дороги. Сядь тут, я погляну, чи дорога позначена.

СЕРДЕНЬКО: Ні, ні. Не йди. Так темно, я боюся. Чуєш, щось рухається. Може це гадина?

РОМАН: *(підходить до куща)* Ні, це жучок лізе.

СЕРДЕНЬКО: Знаєш, може б ми розпалили ватру? Я знаю як, ми це робили на пластовому таборі.

РОМАН: Краще ні, бо буде видно. Ми мусимо бути обережні.

СЕРДЕНЬКО: Сядь біля мене. Мені так ніяково.

(Серденько сідає зліва на пні, а Роман біля неї)

РОМАН: *(берє її руку)* Чому, Серденько?

СЕРДЕНЬКО: Не знаю... Ромчику, я... я хочу, щоб ти мені ще раз повторив.

РОМАН: Що таке?

СЕРДЕНЬКО: Що ти мене ніколи, ніколи не покинеш.

РОМАН: Серденько! Як ти можеш про таке думати!

СЕРДЕНЬКО: Я тепер сама, саміська на світі. Маю тільки тебе.

РОМАН: Дай мені руку. Бачиш, там над тією горою? То твоя зірка. Ти вибрала собі її тоді, коли я тебе вперше поцілував. Бачиш?

СЕРДЕНЬКО: Бачу.

РОМАН: Перед твоєю зіркою ми присягнемо, що ніколи одне одного не покинемо. Я обіцяв тобі.

СЕРДЕНЬКО: А я тобі.

РОМАН: І що будеш моєю дружиною.

СЕРДЕНЬКО: Буду, Ромчику.

(Роман перехилив її голівку і цілує)

РОМАН: Ти вся тремтиш.

СЕРДЕНЬКО: Бо мені холодно.

РОМАН: Ми так нагло вибралися, забули взяти коц. Візьми мою блюзу. *(скидає блюзу й накриває плечі Серденька)*

СЕРДЕНЬКО: Ти змерзнеш, Ромчику.

РОМАН: Алеж мені тепло. Візьми. *(сідає біля неї та обіймає рукою. Серденько схилив голову йому на груди. Хвилина тиші)*

СЕРДЕНЬКО: Ти про що думаєш?

РОМАН: Ні про що.

СЕРДЕНЬКО: Скажи.

РОМАН: Що завтра матч, а мене на грищі не буде. Що товариші подумують?

СЕРДЕНЬКО: Бачиш, тобі товариші важливіші...

РОМАН: Алеж ні, Серденько. Я тільки так. Ти плачеш?

СЕРДЕНЬКО: Я думаю про татка. Хто йому зварить чай? Мій татко не такий злий.

РОМАН: Ти жалуєш? Може хочеш вертатися?

СЕРДЕНЬКО: Ні. Я маю сильну волю. Я доросла. Ходім. *(обидвоє підводяться. Серденько позіхає і спирається на Романа)* Я не можу ногами рушити. Не можу далі йти. *(плаче)*

РОМАН: Не плач. Знаєш, ми тут перебудемо до ранку. Заліземо в сіно. Буде нам тепло. Чекай, я зроблю яму в сіні. *(підходить до копички й розгрібає її ззаду)* Ов, а це що?

СЕРДЕНЬКО: Що таке?

РОМАН: Тут щось є! Дивись. *(свиснув)* Що це може бути? *(витягає з сіна величезний наплечник)*

СЕРДЕНЬКО: Ромчику, покажи.

РОМАН: *(заглядає до середини)* Закриті пакети. Але важкі. Підтримай, я відкрию. *(обоє витягають наплечник на середину сцени)*

СЕРДЕНЬКО: А може це динаміт або бомби?

РОМАН: В наплечнику? Ні.

СЕРДЕНЬКО: Бачиш, який ти! Тобі це важливіше, ніж я...

РОМАН: Серденько?

СЕРДЕНЬКО: Так, так. Я бачу. Я тебе прошу, я боюся за тебе, а ти мене не слухаєш.

РОМАН: А може там харчі? Нам треба на дорогу.

СЕРДЕНЬКО: Думаєш? То подивімся. *(обоє схилиються над наплечником. Але чути кроки в лісі)*

СЕРДЕНЬКО: Хтось іде. Сховаймося. *(обоє вбік)*

КАПІС: *(закосичений, маршує, вимахуючи буком до такту. Сам до себе)* Стати стань! Спочинь! *(салютує місяцеві)* О, ясен місяцю, сину Дажбога і Лади! Голошу слухняно: Орден дітей Дажбога стає до звіту. Зелений горбочок є твоєю столицею, а Перун ударив по всіх баранячих головах еміграції. Провадь нас, Сонце, до нових боїв!

СЕРДЕНЬКО: *(на боці)* Хто це?

РОМАН: Це магістер Капіс, з нашого табору.

СЕРДЕНЬКО: Він люнатик, говорить з місяцем!

КАПІС: *(почув розмову і повернувся в їх бік)* Хто там? *(тиша. Капіс направляє бук ніби рушницю)* Відповідайте, бо стріляю.

СЕРДЕНЬКО: Ромчику, він стріляє!

РОМАН: Не бійся, я тебе заслоню.

КАПІС: *(підкрадається до них)* Ви хто?

РОМАН: Ви нас не пізнаєте?

КАПІС: Я пізнаю вас: ви добрі лісові духи, сини ясного Дажбога. Мавка і Чугайстир.

СЕРДЕНЬКО: *(держить за плече Романа)* Ромчику, тікаймо

КАПІС: Я вас шукав. Мій внутрішній голос казав мені — іди в ліс. Опівночі стрінеш двох духів.

СЕРДЕНЬКО: Духи! Я боюся!

КАПІС: Духи Дажбога! Ось вам мій меч. Христить мене на великого комтура Ордену! *(падає навколішки)*

СЕРДЕНЬКО: Ромчику, я таке читала в книжці про Дон Кіхота.

РОМАН: А може він еміграційний Дон Кіхот?

КАПІС: О, будь прославлена богине Ладо. Яка ти гарна!

(Серденько скривається за Романом. Роман бере палицю і вдаряє по плечі Капіса. Серденько відтягає Романа за рукав)

СЕРДЕНЬКО: Тікаймо.

КАПІС: *(відбирає палицю)* Ні кроку, добрі духи. Я йду з вами.

СЕРДЕНЬКО: *(перелякана)* Ні, ні.

(Роман хоче брати знайдений наплечник)

КАПІС: Лишіть! Це скарб Дажбога. Бог Сонце зіслав мені укриті скарби!

СЕРДЕНЬКО: Залиши йому, Ромчику. Біжімо.

КАПІС: Струнко! *(з дикою силою закидає наплечник на свої плечі. Правою рукою підносить бук)* За мною кроком руш! *(співає)*

"Орден Дажбога діточок,
Йде на Зелений горбочок,
Ми йдемо вперед і дозаду,
Капіс тримає параду..."

Виходить наліво, а Серденько й Роман утікають направо. По хвилині чути кроки і слова. Зліва входять: Гого, Кліщ, Зеня і Валя.

ВАЛЯ: *(доганяючи Гого)* Та що це ви так поспішаєте? З дівчатами на прогулянку не ходили?

КЛІЩ: *(під газом. Говорить розлізло, плутаючи язиком)* Пане Го-го... сядьмо собі тут... фактично. Такий чудовий вечір. І такі солодкі дівчата... Феноменально...

ГОГО: Пане Кліщ! Я не знаю, що я вам завтра зроблю! Не знаєте, чого ми йдемо?

КЛІЩ: Знаю, знаю, але чого поспішати? Така гарна ніч. Дівчатка... Знаю, моя солодка перепеличко *(хоче цілувати свою партнерку, вона відхиляється)*

ГОГО: Но, але тепер уже кінець. Пожартували, тепер прощаймося. Що ви наробили? *(до Кліща)* Нащо ви тягнете тих дівчат?

КЛІЩ: Як то нащо? Така гарна ніч. І місяць... феноменально...

ГОГО: До побачення, мої пані. Ми мусимо йти далеко в гори.

ЗЕНЯ: Що, що?

ВАЛЯ: Як же це? Ви нас прохали проводити вас.

ГОГО: Я не просив.

ВАЛЯ: Ваш товариш. А тепер ми маємо вертатися чотири кілометри?

ЗЕНЯ: І то самі!

КЛІЩ: *(сідає справа на пеньок)* Пс... відпочиньмо трохи. Панно
Зеню, сядьте побіч мене.

ЗЕНЯ: Я стидаюся. Місяць світить.

КЛІЩ: Місяць? Я його зараз погашу. *(дмухає на місяць)*

ЗЕНЯ: Хі, хі...

КЛІЩ: Пане Гого, маєте ще одну пляшку? Для відваги.

ГОГО: *(лютий)* Хто мені нараяв того типа? *(нараз побачив
копицю сіна)* Є! Це місце ми шукали! *(кидається до
сіна, шукає)* Це було тут.

ВАЛЯ: Їйбо, юродливий!

ЗЕНЯ: Ох, що за хлопці на еміграції. Один п'яний, другий...
(стукає в чоло)

КЛІЩ: Феноменально...

ГОГО: *(біля копички, в розпачі)* Немає! Хтось украв.

КЛІЩ: Що? Нема?

ВАЛЯ: *(тягне за руку Гого)* Та що ви шукаєте в сіні! Ходімте,
сядемо.

ГОГО: Немає! Пошукаю ще раз.

ВАЛЯ: Бісовий хлопець. Чого ж він преться до сіна?

*Зліва вбігає Ванька в шоломі. В сутінках не пізнає
облич.*

ВАНЬКА: Фільку, тут вони, мерщій!

ЗЕНЯ і ВАЛЯ: *(запищали з переляку)* Ой, рятуйте!

ВАНЬКА: *(пізнав голоси)* Це ви?! Фільку, Фільку! Тут наші
дівчата. Валя й Зеня! А ви, гадюки!

ВАЛЯ: Тікаймо! *(з пискотом утікають направо)*

ФІЛЬКО: *(вбігає)* Де, з ким? Я їм кості поломлю!

ВАНЬКА: Побігли туди! Доганяймо! *(вибігають)*

ГОГО: *(прискакує до Кліща і тягне його)* Та тікайте, як вам
життя миле! Поліція! А то ви всадили мене в халепу.

КЛІЩ: Феноменально... *(Гого витягає його за сцену)*

*Свист свистка пана Полковника. Входить Полковник,
за ним Ванька і Філько.*

ПОЛКОВНИК: *(трясе вусами)* Скандал! Що це діється? Шу-
каємо одну пару, а знаходимо повний ліс!

ВАНЬКА: На власні очі бачив. Наші дівчата обіймали чужих
телепнів.

ФІЛЬКО: Я їй завтра ребра поражую.

ПОЛКОВНИК: Струнко! Перешукаймо цілий ліс. Арештувати кожну пару. Язичинська має слухність. Еміграція загибає. Зрозуміли?

ФІЛЬКО і ВАНЯ: Так є, пане Полковнику.

ПОЛКОВНИК: За мною. *(виходять)*

Зліва, стезжою надходять Директор і Муму.

ДИРЕКТОР: Ой, знову моя нагнітка... *(шкутьильгає)* і серце старе. Задихаюсь...

МУМУ: Алеж ні. Ви біжите як молодий олень. Я ледве дотримую кроку.

ДИРЕКТОР: Справді? А... *(втягає повітря)*

МУМУ: *(кокетливо)* Сядьмо трішки, я стомилася. *(сідають. Муму закладає визивно ногу на ногу)*

ДИРЕКТОР: *(ковтає слину)* Ех, якби я був ще молодий, ласкава пані.

МУМУ: Ви жартуєте. Ви в найкращому мужеському віці.

ДИРЕКТОР: *(присувається до неї)* Справді?

МУМУ: *(завертає очима)* Ви такий мужеський. Вам жінки напевно не годні опертись

ДИРЕКТОР: *(ще ближче)* Справді?

МУМУ: Ах, я така нещаслива в житті. Така самотня...

ДИРЕКТОР: А... той пан?

МУМУ: Гого? То тільки мій приятель. Я тужу за мужеським теплом, опікою.

ДИРЕКТОР: *(бєрє її за руку)* Ласкава пані...

МУМУ: Кажіть мені Муму. Просто Муму.

ДИРЕКТОР: Муму! *(ковтає слину)* То... що я хотів сказати... *(мне борідку)* Я міг би вам допомогти.

МУМУ: Які ви добрі...

ДИРЕКТОР: Маю деякий капітал, ще з добрих часів.

МУМУ: *(очі засвітились)* Доляри?!

ДИРЕКТОР: І виїзд до Америки. Якщо б ви погодилися...

МУМУ: О, я все мріяла про такого мужчину. Я нікого в житті ще не кохала. Ви будете першим... *(слабим голосом)* Як пахне сіно... мені так холодно... не дивіться так на мене, бо вам годі опертись. Я не ручусь за себе. *(присувається до нього)*

ДИРЕКТОР: *(несміливий, мне борідку)* Так?

МУМУ: Ні, я не видержу. Я вас кохаю. *(закидає рвучко руки на шию Директорові)*

ДИРЕКТОР: Кохана... пані... Муму...

МУМУ: Коханий. *(впивається в його уста)*

Коли Директор і Муму злучились у поцілунку, ззаду підкрадаються навшпиньках: Полковник, по боках Ванька і Філько.

ПОЛКОВНИК: Тс!... Зайдіть з боків і... *(кричить голосно)*
Царап!

Поліціанти кидаються на Директора і Муму.

ПОЛКОВНИК: Держіть їх і до арешту! Досить деморалізації. Відповісте перед головою Комітету! Скандал! *(підходить до пари і відкриває рота)* А! *(рве басом до поліціантів)* Ви ідіоти, не бачите, пустіть, та це наш Голова, пан Директор!

Заклопотання. Пан Директор смикає борідку.

ДИРЕКТОР: Ми присіли на хвилинку відпочити... Ми йшли за вами.

ПОЛКОВНИК: *(трясе вусами)* Пробачте, пробачте! Помилка, непростима помилка. *(до поліціантів)* То ви винні! Геть звідсіль! Кроком руш! *(поліціанти виходять. Вбігає Гого, за ним плентається Кліщ)*

ГОГО: А, добре, що ти тут, Муму! Немає, хтось викрав.

МУМУ: *(холодно)* Сам винен.

ГОГО: Але ми зруйновані, ми пропали!

МУМУ: *(бере Директора під рам'я)* Може ти пропав, я ні.

ДИРЕКТОР: Про що йдеться, кохана Муму?

ГОГО: Муму? А, це так! Пожди, дістанеш ти від мене перстені! Як рак свисне.

МУМУ: Я вже свищу на твої перстені. Директорцю, ходім, бо мені холодно.

ДИРЕКТОР: Ходім, панство.

За сценою гамір. Вбігають поліціанти. За ними маршує Капіс, атакуючи їх ціпком. На плечах у нього наплечник з-під копиці.

КАПІС: *(співає в бойовому настрої)*

"Бий хлопа дишлем п'ять рази
Штанглею кожну заразу

А колісницею бабу,
Хай нам не лізе в параду!"

ФІЛЬКО: *(до Полковника)* Пане Коменданте! Ми хотіли його притримати, але він б'є!

КАПІС: *(завертає напрям)*
"А колісницею бабу,
Хай нам не лізе в параду!"

ГОГО: *(побачив свій наплечник у Капіса)* Наплечник, Муму, наш наплечник!

ПОЛКОВНИК: Що, що?

МУМУ: Ні, помилка! *(до Гога)* Ти збожеволів?! Хочеш компромітації?

ГОГО: Кліщ! *(тягне його за руку)* Кліще, не спустім його з ока.

КЛІЩ: Феноменально...

ПОЛКОВНИК: Капіс збожеволів! Хлопці, роззброїти його.

КАПІС: Не руште. Я великий комтур Дажбога, я несу його скарб! Лісові духи дали мені від Сонця!

ПОЛКОВНИК: Хлопці, в атаку! За мною! *(свище свистком)*

Полковник з Фільком і Ванькою кидаються на Капіса. Капіс тікає за сцену, направо. За ним поліціянти, Полковник, Гого і Кліщ.

ГОЛОС КАПІСА: Рятунку, великий Дажбоже!

ГОЛОСИ: Лови його, держи! Держи! *(гамір стихає)*

ДИРЕКТОР: А Серденька не знайшли.

МУМУ: *(нетерпляче)* Ходім, коханий Директорцю. *(хочуть іти направо. Зліва надходять Серденько і Роман)*

СЕРДЕНЬКО: Татко! Татку, татку, зачекай!

ДИРЕКТОР: *(повертається)* Серденько!

СЕРДЕНЬКО: *(припадає до батька)* Татку, я така страшенно втомлена і голодна. Я тебе перепрошую. Прости мені *(сльози в очах)* Я така нещаслива.

ДИРЕКТОР: Ну, ходи. Поговоримо пізніше.

СЕРДЕНЬКО: А Ромко може йти з нами? Ромчику, ходи.

ДИРЕКТОР: О, ні, мій пане. Мені терпець урвався. Я забороняю вам навіть дивитися на мою дочку.

СЕРДЕНЬКО: Татку!..

ДИРЕКТОР: Кінець! Я того панича не знаю більше.

РОМАН: *(розлючений)* Я вас теж не хочу знати. Але знайте, що Серденько буде моєю. Я присягаю. Чи хочете, чи ні!

ДИРЕКТОР: Геть мені з очей!

РОМАН: Побачимо! Щоб цілий світ став горідном! (*вибігає направо*)

СЕРДЕНЬКО: (*плаче*) Гу... гу... гу...

ДИРЕКТОР: Батярня... (*тягне однією рукою Муму, другою Серденько. Виходять теж направо. Зліва входить Оповідач і Нюся*)

НЮСЯ: Слово даю, я тут чула його голос. Щоб йому бодай нічого не зробили. Він до бійки такий скорий! Кліще, Кліщику! Ось твої бублики! (*вибігає з торбинкою направо*)

ОПОВІДАЧ: (*її услід*) Жіноче серце, незглибима кринице філантропії!

З а в і с а

ДІЯ 3

Сцена — кімната Директора з фрагментами сусідніх кімнаток, як у першій дії. Авансцена — коридор барака.

ОПОВІДАЧ: *(збоку)* І знову піднісся весняний ранок над Зеленим горбочком. Таборяни прокинулися пізно, протираючи очі: "Що це було вчора? Сон чи ява? Що, що? Вночі зловили в горах магістра Капіса? Пані Язичинська казала, що мав при собі мішок діамантів? Так! Давала слово чести, що бачила на власні очі три брилянти, як курячі яйця. Відкопав у лісі, під ялицею, скарб, награбований і захований військом. А ми всі проходили тудою і заглядали за ґавами. От, що значить мати щастя!.." Вістка переносилася з уст до уст, виростала в неймовірну історію, з мухи робилася слоном і летіла над Зеленим горбочком як суперфортеця фантазії.

Я встав уранці з твердою постановою почати писати свій твір. Кліщ, після нічної ескапади, спав, мов убитий, твердим сном діпівського праведника. Не прочував, що хід подій зачепив нещадним крилом і його долю. Що можна було робити? Події йшли швидко і невблаганно до катастрофи, до кінця. *(виходить вліво)*

Справа з кімнати Кліща чути хропіння. Зліва надходить пані Язичинська з Нюсю.

НЮСЯ: Мамцю, я боюся. А що буде, як він відмовить?

ЯЗИЧИНСЬКА: Не бійся Нюсенько. Твій татко також не хотів зі мною женитися, але я його притиснула до стіни і скапітулював. Мужчини боягузи, їх треба атакувати.

НЮСЯ: Ой, мамцю! Я атакую їх вже 20 років...

ЯЗИЧИНСЬКА: Тсс!.. Чого кричиш? Казала я тобі, щоб ти говорила, що маєш 25 років! Боже мій, яка недосвідчена дитинка. Ходи, ти тільки спусти очі і зідхай. Я вже полагоджу *(стукає до кімнати Кліща)* Спить.

ГОЛОС КЛІЩА: Хто там?

ЯЗИЧИНСЬКА: *(штовхає дочку, шепоче)* Кажі: Нюся.

НЮСЯ: Нюся...

ГОЛОС КЛІЩА: Я сплю ще.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(знов штовхає Нюсю)* Кажі...

НЮСЯ: Я принесла бублики.

ГОЛОС КЛІЩА: Бублики? Зараз! *(виходить заспаний Кліщ, загорнений у плащ)*

НЮСЯ: Мамцю, а може пізніше? Пан Кліщ ще спить.

ЯЗИЧИНСЬКА: Ні. Нині мусить рішитися. То вже задовго триває.

КЛІЩ: Пані добродійко, даю слово, цього року портрет закінчу. Пані не знають, що Пікассо працював над одним портретом 20 років?

ЯЗИЧИНСЬКА: Ви будете могли працювати над Нюсиним портретом усе життя.

КЛІЩ: *(кліпає очима)* Усе життя? Як?

ЯЗИЧИНСЬКА: А так, що ви оженилися з Нюсею.

КЛІЩ: Як, прошу?

ЯЗИЧИНСЬКА: Ви осоромили мою дочку. Вчора вас бачили удвійку в лісі. І Нюся призналася, що...

КЛІЩ: *(крізь ніс)* Призналася? Я пропав.

ЯЗИЧИНСЬКА: ...що ви її навіть раз поцілували! Боже мій, за моїх часів щось такого перед шлюбом не було.

НЮСЯ: Мамцю! Я дам пану Кліщеві бубликів, бо вистигнуть.

ЯЗИЧИНСЬКА: Не смій! Ми доста його годували. Тепер мусить женитися. *(до Кліща)* Ви повинні бути щасливі, що моя Нюся буде вашою дружиною. Кому потрібне ваше малярство? По шлюбі зараз візьметеся до порядної професії, наша кооператива шукає продавця.

КЛІЩ: Я вибрав вільність до смерти. *(набик)* Ой, пахнуть бублики. *(до Язичинської)* Я зранку не можу рішитися. Може по сніданку?

НЮСЯ: Прошу. *(дає бублика. Кліщ хватає)*

ЯЗИЧИНСЬКА: Не руште. Вибирайте — або бублики з Нюсею, або дуля.

КЛІЩ: Чи пані добродійка хочуть, щоб я на таборовім харчі загинув до двох днів?

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюсю, дай бублика! Ставайте разом, хай вас благословлю. *(підносить руки над ними)*

КЛІЩ: Мистецтво залежить від шлунку! Прощайте, парубоцькі вольності... *(схиляє голову)*

Надбігають Зеня і Валя.

ВАЛЯ: Доброго ранку! А де ж це ваш товарищ?

КЛІЩ: *(врятований, випростовується)* Хто?

ВАЛЯ: Ваш друг із нашої вчорашньої прогулянки. Він мені сподобався. Через нього я розійшлася з моїм Фільком.

ЗЕНЯ: А я з Ванею. Коли ви сказали мені вчора, що мене кохаєте...

ЯЗИЧИНСЬКА: Боже, це що? Ньюсю, закрий, дитинко, вуха. Не слухай цих неморальних істот. *(до Кліща)* Пане Кліщ, ви цих дівчат знаєте?

КЛІЩ: *(крізь ніс)* Ні... то... є...

ЗЕНЯ: Ха, ха! Як не знає! Ми вчора були на проході. І пан Кліщ обіцяв намалювати мій портрет. Ми прийшли, щоб ви нас малювали.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(хватає за руку Ньюсю)* Ходи, Ньюсю, геть звідсіль. Із цього багна розпусти. Боже мій, світ валиться, ходи, ми з тим паном більше не знайомі. Чекайте, пане Кліщ, я постараюся, що за таке поступовання вас викинуть з табору.

НЮСЯ: А бублики?

ЯЗИЧИНСЬКА: З'їмо самі. Або дамо тому письменникові, що приїхав. Може він ожениється з тобою.

НЮСЯ: *(до мами)*: Бачиш, з цим також не вдалося.

ЯЗИЧИНСЬКА: Задурно їв два роки бублики! *(виходить з Ньюсю)*

ВАЛЯ: Чого ж посоловіли?

ЗЕНЯ: Жаль бубликів? А може такої тещі?

ВАЛЯ: Та скажіть же, де ваш товариш?

ЗЕНЯ: Глянь, іде. Слово чести!

ГОГО: *(вбігає)* Кліще, галло, Кліще! *(спостеріг дівчат)* Ви знову тут?

ВАЛЯ: Ми шукаємо вас увесь ранок. О, ви жевжик!

ГОГО: *(до Кліща)* Слухай, щось треба робити! Той вусач носить з наплечником, як курка з яйцем. Радьте щось, бо все пропаде.

КЛІЩ: Феноменально...

ЗЕНЯ: Та вони нас не слухають. Пане Кліщ! *(ловить його за рукав)*

КЛІЩ: Дайте мені спокій. Я не пригадую собі нічого.

ГОГО: Дивись! Ідуть сюди. Поліціянти несуть!

ВАЛЯ і ЗЕНЯ: То наші хлопці! Тікаймо!

Входять Полковник, за ним Філько й Ванька, несучи на рамені наплечник.

ЗЕНЯ: Запізно, Валя.

ФІЛЬКО: Ви тут! Держіть мене! *(обидва кидають наплечник і прямують до дівчат)*

ПОЛКОВНИК: Струнко! На місця! *(поліціанти нерado вертаються до наплечника і стають на "струнко". Дівчата стають удвійку і споглядають сумирно)*

ВАНЬКА: Пане Полковнику! Дозвольте з ними порухуватись.

ФІЛЬКО: Лиши! Я свищу на них.

ВАЛЯ: А ми на вас.

ПОЛКОВНИК: Спочинь. В чому річ?

ФІЛЬКО: Вони зрадили нас. Фраерки!

ЗЕНЯ: Неправда. Ви нами не займалися.

ВАНЬКА: Хотіли женитися, а зараз...

ФІЛЬКО: Не говори, нема до кого.

ВАЛЯ і ЗЕНЯ: *(скрикнули з радості)* Женитися?!

ПОЛКОВНИК: Пана Директора немає. Ідемо далі. Струнко! За мною кроком руш!

Полковник рушає, за ним Філько і Ваня з наплечником.

ЗЕНЯ: Фільку, Ваня! Зачекайте на нас. Ми йдемо з вами. Ми тільки вас кохаємо.

ВАЛЯ: Ми тільки пожартували.

ФІЛЬКО і ВАНЯ: Справді?! *(кидають наплечник і повертаються до дівчат)*

ПОЛКОВНИК: Стати стань! Струнко! Назад на місця! Де ваша військова дисципліна?

ФІЛЬКО: Пане Полковнику, ми хочемо женитися.

ПОЛКОВНИК: А вони що, не хочуть?

ВАЛЯ і ЗЕНЯ: Хочемо!

ПОЛКОВНИК: Гаразд. Але спершу дисципліна і обов'язок. Як у війську. Я старий штабовець. Ви тепер у службі. Коли прийде зміна варті, можете женитися, скільки разів хочете, зрозуміли?

ВАНЯ і ФІЛЬКО: Зрозуміли.

ПОЛКОВНИК: За мною ходом руш!

Виходить, за ним Філько і Ванька з наплечником. За ними вибігають урадовані дівчата

ГОГО: Ходім за ними. Не сміємо спустити їх з ока. Кожна хвилинка важлива.

КЛІЩ: *(крізь ніс)* Фактично. Але це не допоможе.

ГОГО: Чому?

КЛІЩ: Бо з рук Полковника не видістанете. Він радий, що має чим зайнятися. Зробив з того військову таємницю.

ГОГО: Зараз. Треба щось викомбінувати. А то дурна ситуація. Я не в таких давав собі раду, а тут... *(думає)* чекайте, чекайте... е! Треба, щоб Директор відібрав від Полковника. Так є. Де Муму? Ото я ідіот!

КЛІЩ: Феноменально...

ГОГО: Біжу їх шукати. Де вони могли подітись? Як тільки побачите Полковника з моїм наплечником, дайте мені знати. Біжу шукати Муму. *(виходить)*

КЛІЩ: Ігі, виспатись не дадуть. *(позіхає, чухає потилицю)* Цього разу я чудом врятувався. *(іде в свою кімнату)*

ОПОВІДАЧ: *(виходить збоку)* Любовні епізоди спинили трішки головну акцію. Але я був захоплений цими вогнями кохання серед сірих бараків. Серця билися палко, шукали щастя. Тільки Серденько сиділа сумна в школі із заплаканими очима. Та ось, під вікном почувся свист — умовлений знак Романа. І Серденько вибігло з класу, покидаючи Буремну посередині лекції. І сонце над Зеленим горбочком засвітило ще ясніше.

Останнє любовне інтермецо скінчилося щасливо. Третя частина діпівської симфонії може початись. Усі виконавці в комплекті. А де диригент, пан Директор? Хвилинка. Ага, наодинці з Муму. І батька табору не минула весняна епідемія. *(гукає за сценою)* Пане Директоре! Пробачте — вас ждуть. *(до публіки)* Директор надходить, дія йде далі. *(відходить убік)*

Входять Директор і Муму.

ДИРЕКТОР: Кохана Мумусь. Бачиш, громадянські обов'язки кличуть.

МУМУ: *(закопилює губки)* Ох...

ДИРЕКТОР: Останній раз. Закінчу справу з отим божевільним і кінець. Не хочу нікого й нічого більше знати.

МУМУ: Не мав коли зваріювати...

ДИРЕКТОР: *(ніжно)* Але йому, нашій нічній виправі ми завдячуємо наше щастя.

МУМУ: Щасливий, Котусю?

ДИРЕКТОР: Дуже, Мумусю. *(хоче її поцілувати)*

МУМУ: Хтось іде (*підставляє чоло, Директор цілує*)

Входить Гого.

ГОГО: Муму, я шукаю тебе по всьому таборі.

МУМУ: Так?

ГОГО: Маю тобі щось сказати.

МУМУ: Кажі.

ГОГО: (*дає знаки*) Ходи сюди на хвилинку.

МУМУ: Я перед Директором не маю таємниць.

ДИРЕКТОР: Прошу, прошу дуже.

ГОГО: Приватна справа. (*відтягає її набік. Директор заходить у свою кімнату*) Слухай, що за комедії? Що ти з ним виробляєш?

МУМУ: Що мені подобається.

ГОГО: Слухай, Мумусь. Ми мусимо видобути наш транспорт з рук тих варіятив. Директор може це зробити. Поставайся, це і твоя справа.

МУМУ: (*холодно*) Що моя справа, сама знаю.

ГОГО: Що сталось? Не розумію.

МУМУ: Сьогодні я заручилася з Директором.

ГОГО: Що, що?

МУМУ: Прощай.

ГОГО: Муму. Я тебе остерігаю. Ще будеш жалувати. Ще прийде коза до воза.

МУМУ: Сумніваюся. Ти мені вже знудився. Але, щоб ти знав моє добре серце...

ГОГО: Дуже дякую. Не потребую.

МУМУ: (*здвигає плечима*) Як уважаєш. (*іде до кімнати Директора*)

ГОГО: (*нервово запалює цигарку*) Побачимо. (*виходить*)

ДИРЕКТОР: (*у кімнаті*) Щось сталося?

МУМУ: Нічого. Гого іде, я передала ним поздоровлення моєму вуйцеві.

ДИРЕКТОР: Сядь біля мене.

Муму сідає біля Директора. Нахилиється до нього, але в коридорі знову кроки. Надходять Меценас і Професор.

МЕЦЕНАС: А, добрий день. Як спалося?

ПРОФЕСОР: Пане Директоре, нарешті ми відшукали доктора Психіатренка. Сидів над річкою і ловив рибу.

МЕЦЕНАС: Зараз тут буде, пане дію.

ДИРЕКТОР: Зробім швидко кінець тій історії.

ПРОФЕСОР: Чому швидко? Це справа важлива і засадничого значення.

ДИРЕКТОР: А панове думають, що доктор Психіятренко може?

ПРОФЕСОР: Авжеж. Відомий спеціаліст, професор університету. Мусить поставити діагнозу. Інакше обвинувачуватимуть нас у насиллі.

МЕЦЕНАС: Шкода, що ми не вдома, пане дію. Я б його відразу на Кульпарків!

ПРОФЕСОР: Кого, Психіятренка?

МЕЦЕНАС: Ні, Капіса, пане дію.

ДИРЕКТОР: А що сталося з тим його "скарбом", що то при ньому знайшли?

ПРОФЕСОР: Пан Полковник держить під вартою поліції. Можемо бути спокійні.

МУМУ: А я знаю, що є всередині!

МЕЦЕНАС: Я також, пане дію. Подерті Капісові манатки. Він все прав на річці подерті підштанці.

ДИРЕКТОР: Кхе!.. *(перериває)*

МЕЦЕНАС: Сорочки, пане дію...

МУМУ: Ні, я знаю! Той наплечник вартий п'ять тисяч марок.

МЕЦЕНАС: Що?

ПРОФЕСОР: Жартуєте, пані.

ДИРЕКТОР: Скажи, Мумусь, звідкіль знаєш?

МУМУ: Потім. Тепер я біжу зодягнутись до дороги. Завтра в Мюнхені ти обіцяв мені купити хутро і нашійник з бриліантів.

ДИРЕКТОР: Ай!.. *(запекла нагнітка, він крутить ногою)* Обіцяв?..

МУМУ: Па, мій старенький! *(вибігає)*

МЕЦЕНАС: Гратулюю, пане дію.

ДИРЕКТОР: Ай!.. *(нагнітка)* Панове, а як то правда, що там усередині п'ять тисяч?!..

ПРОФЕСОР: Вже йдуть. Нарешті!

Входить доктор Психіятренко, ведучи під пахву Капіса. В правій руці тримає бандуру з картону. За ним Полковник у шапці і з ціпком. Доктор Психіятренко — великан, в окулярах, з довгою бородою. Очі бігають

непритомно, нервово. Говорить басом, десь з-під черева, раз швидко, раз помалу, побренькуючи собі сам на бандурі під час розмови. Рухи в нього теж ненормальні.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно... Глибоко віддихати і не філюватись... Спокійно...

ПРОФЕСОР: (до Директора) Оце професор Психіятренко. Недавно прибув у наш табір. Частенько ловить рибку.

ПСИХІЯТРЕНКО: Рибку в каламутній воді! (рекомендується, гудучи басом) Доктор Психіятренко, з Криворіжжя, із степів як море... (закінчує, підспівуючи і побренькує на бандурі)

ДИРЕКТОР: Дуже приємно познайомитися.

ПСИХІЯТРЕНКО: Психіятренко! (так тисне руку Меценасові, що той аж присідає)

ДИРЕКТОР: Ми просимо вас, пане докторе, оглянути хворого і поставити лікарську діагнозу. Магістер Капіс збожеволів, ми мусимо його ізолювати.

ПСИХІЯТРЕНКО: Збожеволіти походить від Божа воля. Одне слово створене з двох. Ви займаєтесь може мовознавством?

ДИРЕКТОР: Я... ні...

ПСИХІЯТРЕНКО: Ага! Це я мушу собі записати. Маєте вночі які видіння? Марева? Переслідує вас хто? Тра, ра, ра (на бандурі)

Нахилиється над Директором, дивлячись пронизливо йому в очі. Директор перелякано подається взад. Капіс повертається, щоб вийти. Полковник заступає йому дорогу.

ПОЛКОВНИК: Стояти на місці!

КАПІС: Чому мені не салютуєте? Не бачите, що я Комтур Ордену Дажбога? Дажбоже, дай так, щоб він не рушив рукою!

ПОЛКОВНИК: (підносить ціпок) Мовчати!

КАПІС: Дажбоже, зроби так, щоб він став совою!

ПСИХІЯТРЕНКО: (гудє як джміль) Спокійно, мій сину, спокійно. (бєрє і садовить Капіса на кріслі по середіні сцени. Директор, Полковник, Меценас і Професор стають по боках. Психіятренко нахилиється над

Капісом) Тра-ра-ра... (*гуде і перебирає пальцями на бандурі*) Коли музика грає... хвора думка заспокоюється. Це мій геніальний винахід для моїх пацієнтів.

ПРОФЕСОР: Пан Магістер Капіс був до вчора повністю нормальна людина.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно, не филюйтесь... Зараз запишемо. (*дає Професорові бандуру*) А ви грайте "Думу про Олексія Поповича".

ПРОФЕСОР: Я на бандурі не вмію грати.

ПСИХІЯТРЕНКО: Не вмієте? Ага, це обов'язково треба занотувати. (*витягає бльокнот і нотує*)

ДИРЕКТОР: Отже магістер Капіс, редактор нашого...

ПСИХІЯТРЕНКО: Магістер? (*занотовує*) Ага! Підозріло, хоч трапляються нормальні. Редактор (*нотує*) це вже обтяжує. Тра-ра-ра... (*до Професора*) Грайте!

ДИРЕКТОР: І нагло вчора збожеволів. Видумав собі якийсь орден, маршує по таборі й нападає людеЙ.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно... Глибоко віддихати і пити чай... Що пацієнт читав? (*до Капіса*) Що ви читали?

КАПІС: Все, що на еміграції друкується.

ПСИХІЯТРЕНКО: Ага, тоді ясно! Тра-ра-ра (*гуде*)

МЕЦЕНАС: Дістав, пане дію, манію величності.

ПСИХІЯТРЕНКО: Не филюйтесь, не филюйтесь. Я знаю одного редактора, що має манію величності, получену зі злобним розм'якшенням мозку, а пише далі і створив филюючу ідеологію...

КАПІС: (*з нечов'я підноситься з крісла і промовляє, обличчям до публіки*) Заявляю вам: чому на еміграції партії ростуть як гриби по дощі? Бо гриби з-під споду червиві, а партії треба зварити в одній мисці, а всім головам дати з'їсти мухомори. Заявляю вам: чому камінь росте, а мур не росте? Бо не ходите в ліс і не слухаєте дерев і горобців помальованих на дишлі. Читайте книгу Ріґведи, Коханіяду і Діти Дажбога. Заявляю вам: індійський бог Сонце осідлав Прометея і дістав ді-пі статут. Я є дух Магатми Ганді з Авґсбурґу і буду голодувати так як він!

ДИРЕКТОР: О, прошу.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно, не филюйтесь. Продовжай, мій сину, продовжай.

КАПІС: Еміграція і кастрація перед новим етапом ренесансу відродження розстріляних ілюзій соціальної революції буде бити всіх дишлем п'ять разів, аж примітив свисне! Заявляю вам: кожний мусить бути демократом, революціонером, консерватистом, баптистом, а бабу будем бити ззаду в параду!

ПОЛКОВНИК: Доволі, мовчи!

ДИРЕКТОР: Пане докторе, це ясно. Він божевільний.

ПСИХІЯТРЕНКО: Не філюйтесь. Це прекрасно! Це філюючі думки хворого редактора філюючої теорії. Грайте на бандурі!

КАПІС: *(кричить)* Де мій скарб, Дажбоже! Дажбоже-е! Я не бачу скарбу! Голота! Даю вам ультимат, віддайте скарб!

ПСИХІЯТРЕНКО: Який скарб?

МЕЦЕНАС: При магістріві знайдено пакети, вартости, за конфіденціональними відомостями, пане дію, п'ять тисяч.

ПСИХІЯТРЕНКО: Ага, розумію... тра-ра-ра...

Входить Буремна. Звертається до Полковника.

БУРЕМНА: Пане Полковнику! Правда це? Ви заборонили про-
давати в кіоску мою повість?!

ПОЛКОВНИК: Так. Бо вона називається "Діти Дажбога". Ви маєте зв'язок зі змовою.

КАПІС: Діти Дажбога! *(помічає Буремну)* Вітай, богине Ладі! Падайте на коліна перед богинею! Позір! Орден Дажбога дефілює! *(тут же хоче маршувати і починає співати)*

"Орден Дажбога діточок..."

Полковник його здержує.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно! Не філюйтесь... грайте на бандурі. Я мушу зібрати думки докупи. *(гуде як джміль)* Тра-ра-ра...

БУРЕМНА: Панове! У мене з політикою нічого спільного, клянусь. Чого ж це конфіскують мою книжку?

ПСИХІЯТРЕНКО: Все в порядку, все в порядку, тра-ра-ра...

ДИРЕКТОР: Слава Богу. Пане Полковнику, приготуйте санітарне авто, щоб відвезти божевільного.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно. Мої панове, на підставі анамнезу і мого обсліду, я ставлю категоричний діагноз, що...

ВСІ: Що?

ПСИХІЯТРЕНКО: Що все в найкращому порядку! Магістер Капіс повністю нормальна людина.

ДИРЕКТОР: Що?!

МЕЦЕНАС: Як, пане дію?

ПСИХІЯТРЕНКО: Мало того, геніяльна філююча людина революційного ренесансу підстріленої еміграції! Прошу бігти за ходом моїх мислей... Грайте на бандурі! Та-та-та... Отже, — панове, маємо справу з новим і великим епохальним рухом історичного значення. *(гуде басом)* Історичною філею політичної еміграції. Ситуація типічна: редактор, що не має поняття про політику. Під впливом літератури родиться думка політичного руху. Через те в нас політика повна літератури, а література політики.

КАПІС: А обидві нічого не варті!

ПСИХІЯТРЕНКО: Браво! Прошу лиш зважити, як він логічно думає. Логічно думаючи, доходить до висновку, що на еміграції потрібно ще однієї партії. *(гуде басом)* З другого боку, це бойова прогресивна сила! Пригадую лише слова гімну: Бий хлопа дишлем п'ять рази! А найважливіше, як ми чули, в неї великий партійний капітал. Панове, я вам ручусь досвідом психіатра — цей рух має велике майбутнє.

ДЕХТО: Так?

ПСИХІЯТРЕНКО: Авжеж, авжеж... *(підходить до Професора, вириває в нього бандуру і сам бере її в руки. Ходить по кімнаті широкими кроками, у піднесеному патологічному трансі. Гуде басом, як джміль)* Панове! Що за глибокий сенс, що за символи, що за геніяльний синтез філюючої революції криється в словах гімну: "Бий хлопа дишлем п'ять раз". Волюнтаризм! Боротьба зі сервілізмом, філософія чину. Друга стрічка: "Штангою всяку заразу" — це гасло соціальної революції, боротьба з визиском і чужим капіталом, із соціальною заразою! Третя: "А колісницею бабу!".

БУРЕМНА: *(з переляку)* Боже!

ПСИХІЯТРЕНКО: Це традиція, консерватизм, зв'язок з історією козацтва. Баби на Січі були заборонені.

БУРЕМНА: Поезія! Геніяльно!

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно. Не филлюйтесь, я за вас филлююсь. Моя фантазія працює, творить, летить... Скарб Дажбога!.. Золото, срібло, самоцвіти наших гетьманів. Всі еміграційні партії жебраки, ефемериди. Перед орденом Дажбога майбутнє. Ви слідкуєте за мною? Я бачу вже нас усіх на батьківщині. Усюди прапори Сонця. Портрети батька народу магістра Капіса... Гімн... Тра-ра-ра...

БУРЕМНА: Моя книжка в мільйоновому тиражі!

ПСИХІЯТРЕНКО: Вірно! А я покину психіатрію і сповню свою мрію, стану теж політиком. *(підходить до Буремної)*
Пані Бременна, вітаю!

БУРЕМНА: Буремна.

КАПІС: Люди! Заявляю вам: Зінаїду Буремну іменую комтуром Дажбога і призначаю їй з мого скарбу орденську премію!

ПСИХІЯТРЕНКО: Панове! Я заявляю урочисто, що вступаю до ордену Дажбога!

Хвилинка замішання серед членів Комітету.

ПОЛКОВНИК: А... чи в майбутній державі потрібні будуть військові? Я старий штабовець *(салютує)*, полковник.

ПСИХІЯТРЕНКО: Степи, козаки на конях, шаблі у сонці! Бандури грають тра-ра-ра... *(загудів Полковникові над головою)* Ви будете генералом!

ПОЛКОВНИК: Я генералом? *(салютує)* Струнко! Я вступаю в орден Дажбога. Дивізія за мною!

МЕЦЕНАС: А я, пане дію, старий дипломат. Австрійська школа. Потім Варшава, Женева, конгреси, промови, пане дію...

КАПІС: *(простягає до нього руку)* Іменую вас міністром закордонних справ.

ДИРЕКТОР: Найкращі ресорти забрали. Ага, є ще фінанси. І скарб. *(до Капіса)* Перепрошую за неприємність. Я фінансовий спец, директор банку.

КАПІС: Дажбоже! Прийми, що гоже і негоже! Позір! Прапор угору! За мною!

ВСІ: *(стають на струнко, співають, маршуючи на місці)*

"Бий хлопа дишлем п'ять рази,
Штанглею панську заразу,
А колісницею бабу
Дажбог тримає параду"...

ПСИХІЯТРЕНКО: Панове, нам треба мерщій до роботи. Де каса ордену, скарб Дажбога? Пане генерале!

ПОЛКОВНИК: *(салютує)* Під охороною збройних сил Дажбога. Я вміть доставлю його сюди.

ДИРЕКТОР: Я цим займуся сам. Я секретар фінансів.

ПСИХІЯТРЕНКО: Моя фантазія працює... Слідкуйте за моїми думками. Швидко, бо вони скачуть як рибки. Капітал розділюємо, пишемо відозви, деклярації, пляни... Нас же велика праця.

ПРОФЕСОР: *(виглядає через вікно)* Що це за рух надворі?

Вбігає пані Язичинська.

ЯЗИЧИНСЬКА: Панство тут сидять, а там щось страшного! Злодіїв зловили, злодіїв. Хотіли обікрасти магазин. Боже, я така цікава, хто то. О, йдуть сюди. Ведуть їх! Нюсю! Нюсю! Де вона?

Поліціянти Філько й Ваня вводять Гога і Кліща. Самі несуть наплечник. За ними входить гурт жінок: Зеня, Валя, Нюся і Муму. Гурт стає з лівого боку сцени, в коридорі барака.

ПОЛКОВНИК: Що сталося? *(трясе грізно вусами)*

ФІЛЬКО: Голошу слухняно, що цей пан хотів вкрати наплечник, а пан Кліщ йому допомагав. Ми їх зловили, як вони виламали вікно і вже виносили.

КЛІЩ: Я випадково проходив тудию.

ФІЛЬКО: Ага, випадково!

ПОЛКОВНИК: Струнко! *(до Гога)* Ви знаєте, що за крадіж чекає вас тюрма? Скандал!

КАПІС: *(кидається до наплечника)* Скарб Дажбога, мій скарб!

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, мій сину, спокійно. Ми його тепер не випустимо з рук.

ГОГО: Протестую. То моя власність.

КАПІС: Дажбоже, зроби так, щоб він замовчав!

ПСИХІЯТРЕНКО: На приказ великого комтура Ордену ми члени ради беремо цей скарб у нашу опіку. Пане Директоре, ви міністер фінансів.

КЛІЩ: Міністер фінансів, феноменально...

ПОЛКОВНИК: Мовчати!

МУМУ: *(підбігає до Директора)* Слухайте, це справді власність Гога.

ДИРЕКТОР: Що?

ПСИХІЯТРЕНКО: Не слухати! *(гуде як джміль)* Не слухати, невротики, гістерики! Фантазія. Шизофренія.

ГОГО: *(гнівно)* Цього вже мені досить! В цьому наплечнику є вантаж сахарини, перепачкованої з Австрії. Моя власність.

МЕЦЕНАС: Дивіться, пане дію! *(всі остовпіли)*

КАПІС: *(схоплюється з місця)* Заявляю вам: це Дажбог дав мені.

МУМУ: Ми заховали в лісі, біля кордону. А той варіят відшукав і вкрав.

ПРОФЕСОР: Бачите, он як!

ДИРЕКТОР: Ай! *(запекла нагнітка)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно... Глибоко віддихати. Брешуть параноїки! Відкрити і подивитись.

ГОГО: Прошу дуже. Відкрийте.

ПОЛКОВНИК: *(до поліціантів)* Ванька, Фільку! Відкрити наплечник!

Поліціанти розв'язують наплечник і розкривають пакети. Пакети порожні. Психіатренко бренькає на бандурі і гуде.

ФІЛЬКО: Порожній, немає нічого.

ВСІ: Як, порожній?! *(збилися над наплечником)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Що?! *(шарпнув струни бандури і порвав їх: Брень... Схилився над Капісом і обняв його за плече)*
Спокійно, мій сину, спокійно, не филлюйся...

ГОГО: Неможливо! Неможливо, пустіть мене, хай подивлюся.
(розпихає гурт)

МУМУ: *(хватає Директора за рамя)* Хтось украв!

ДИРЕКТОР: Батяри!.. *(падає на крісло, Муму його піддержує)*

ПОЛКОВНИК: *(трясе вусами)* Крадіж, скандал! Пакет увесь час був під вашою опікою. *(до поліціантів)* Ви відповідаєте за нього.

ВАНЯ: Ми не знаємо. Мабуть був порожній спочатку.

ГОГО: Брехня! Вночі на полянці був повний. Хтось тут викрав.

МЕЦЕНАС: Але хто, пане дію?

ПСИХІЯТРЕНКО: *(підходить до поліціантів і дивиться їм пронизливо в вічі. Враз загудів як джміль)* Я знаю, хто вкрав. *(поліціанти під впливом його зору присідають, коліна їм трясуться)* Ви самі це зробили, правда? Признається?

ФІЛЬКО і ВАНЯ: *(дрижачими голосами)* Так...

ДИРЕКТОР: *(ледве чутним голосом)* Батяри...

ПОЛКОВНИК: До арешту з ними!

ЗЕНЯ і ВАЛЯ: Ой, ні, ні! Це ми винні. Ми намовили їх до цього!

ПОЛКОВНИК: Що ви кажете?

ЗЕНЯ: Ми не мали грошей на весілля, а наші весілля в цю неділю. Ми намовили хлопців. То паскарська сахарина, за неї не гріх.

ГОГО: Що, я маю ще фінансувати чужі приємності?

ВАЛЯ: Не карайте їх, карайте нас.

ПОЛКОВНИК: *(салютує)* Як ви думаєте, пане Директоре?

ДИРЕКТОР: Я вже нічого не можу думати...

МЕЦЕНАС: То єст приватна справа, пане дію, між тим паном і тими двома панами.

ГОГО: Протестую.

ФІЛЬКО: *(до Гога)* Ми вам звернемо, як виїдемо за море. Ратами, розложеними на двадцять років.

ГОГО: Прошу, і працюй для рідної торгівлі на еміграції. Нема для кого! Муму, ти їдеш зі мною?

МУМУ: Ні, я їду сьогодні ввечері з Директором. На заручини дістаю хутро і нашійник. Правда?

ДИРЕКТОР: Хутро?.. Я не маю грошей на хутро.

МУМУ: Як не маєте? А доляри?

ДИРЕКТОР: Мій капітал — сорок долярів, а половина з нього Серденька.

МУМУ: *(обурена)* І ви мали безличність мені накидуватись? Зводить мене?! Старий льовеляс! Нікчемник! *(кидається Гогові на шию)* Гогу! Я нещасна! Бачиш, як набрав мене! А ти мене не обороняв...

ГОГО: Ходім, ідемо! І більше моя нога тут не стане.

МУМУ: Моя також! *(обоє виходять)*

ПСИХІЯТРЕНКО: *(бере любовно Капіса під пахву)* Спокійно, мій сину, спокійно... Ходімо.

ПОЛКОВНИК: Ви берете за нього відповідальність?

ПСИХІЯТРЕНКО: *(гуде як джміль)* Спокійно, не філюйтесь... Я спеціаліст від політичних психоз, не такі випікував. За два дні магістер Капіс буде здоровий, як риба. А ми тепер підемо удвійку над річку. Ловити рибку. — Це найкраще заспокоєння для психічно хворих. Я теж залюбки ловлю рибу. Бувайте! *(веде Капіса до виходу. При виході Капіс повертається і кричить)*

КАПІС: Дажбоже, дай так, щоб вони всі закам'яніли!

Обидва виходять. Решта осіб на сцені кам'яніє в таких позах, у яких стояли чи сиділи. Живий образ.

ОПОВІДАЧ: *(виходить збоку)* Зелений горбочок закам'янів дійсно. Остовпів з дива. Три афери нараз: збори, сахарина і Капіс — це було забагато навіть для пані Язичинської. По середині гурту сидів розбитий і знищений пан Директор. Дві поразки, на громадському й особистому полі, заломили його енергію. Та доля дає вихід з положення, як завжди. Ось, щось злітає згори! Білий папірець... *(Згори злітає в руки Директора білий папір)* Афідавіт до Америки! Ситуація врятована. Пан Директор підводиться, енергія повернулася. Шлях стелиться за океан. Табір заметушився. Всі прощають свого голову. Ось, саме зібрались у нього на прощання.

Особи знову оживають. З гурту виступає Професор. Говорить до Директора.

ПРОФЕСОР: Вельмишановний і дорогий Голово Зеленого горбочка! Три з половиною року керував ти мудро і славно нашою скитальською Січчю. Три роки був ти нашим отаманом! Залишаємось ми, мов чайки при дорозі, але наші думки будуть завжди з тобою. Їдь у далекий край, і працюй там на курячій фермі для добра народу і свого. Слава, тобі, батьку народній!

Директор зворушений обіймає Професора, цілується з ним. Пізніше стискає по черзі всім руки.

ПОЛКОВНИК: *(салютує)* До побачення в столиці, в Золото-верхім!

МЕЦЕНАС: Призвичаїлися ми, пане дію. *(трясе руку Директора)* Не згадуйте злим словом, Директорцю...

ЯЗИЧИНСЬКА: До побачення... *(обтирає сльозу)*

БУРЕМНА: *(підходить і подає книжку)* Оце, будь ласка, від мене. З власноручним моїм автографом. Це книга про героїв нашої еміграції, про вас і нас усіх.

ДИРЕКТОР: *(в урочистому тоні)* Громадяни, друзі мої, діти. Важко доводиться мені прощатись з вами. Від'їжджаю ген далеко, до чужих людей. Доля так хоче — але моє серце, моє серце залишиться назавжди отут, в Зеленім

горбочку! Сьогодні їду я, завтра хтось другий, після завтра третій — розійдемося по всьому світі. Хто зна, як довго нам судила доля там жити, чекаючи . . . овороту до рідних гнізд?.. Та ми віримо, що повернемося; як птиці перелетимо через моря додому.

Ось у моїх руках книга "Діти Дажбога" нашої дорогої Зінаїди Василівни, великої письменниці, генія еміграційної літератури. Це книга про нас, про наші роки на еміграції, про наш Зелений горбочок. Я тисну із зворушення оцю книгу до своїх грудей, я беру її з собою. В ній розказано про наші злидні і наші радості, про хвилини туги і надії на чужині. Жили ми разом, любилися і сварилися, завидували й допомагали одне одному, не доїдали і дітей виховували — хто не знає турбот щоденного життя? А воно було для нас важке, бо емігранти — люди викинені за борт життя, без батьківщини і рідних, що осталися далеко, в краю...

Та спільні роки зблизили нас одних до одних, загартували, влили надію в душі. Ми навчилися любити життя ще сильніше.

Вірте мені старому. Життя є гарне і варте того, щоб боротися за нього. Тож обіцяймо собі, що хоч куди ми підемо в світ, не забудемо цих спільних років. Будьмо членами ордену Дажбога, який зродився тут у Зеленому горбочку. Нас, новітніх дітей Дажбога лучитимуть по всьому світі невидимі нитки. Прощайте, мої дорогі, сонце Дажбога не за горами. Воно загляне і в наше віконце.

Жінки притискають хустинки до очей. Директор утирає сльозу під оком і тисне руки всім по черзі. Справа входять Серденько і Роман.

СЕРДЕНЬКО: *(підходить до батька)* Татку.

ДИРЕКТОР: *(розчулений)* Що дитинко?

СЕРДЕНЬКО: Я тебе дуже, дуже прошу...

ДИРЕКТОР: Що моя дитинко?

СЕРДЕНЬКО: Візьми з нами і Романа.

ДИРЕКТОР: Романа? Гм...

СЕРДЕНЬКО: На афідавіті є одне вільне місце. Ти підготував дозвіл на виїзд трьох осіб. Не знаю для кого.

ДИРЕКТОР: *(заклопотано)* Для... гм... нікого.

ПРОФЕСОР: Дорогий Директоре! Роман славний хлопець. В Америці скоро не знайдете такого. Їйбо.

ДИРЕКТОР: Думаєте?

МЕЦЕНАС: *(до Романа й Серденька)* Ну, підійдіть до тата.

ДИРЕКТОР: *(берє Романа і Серденько за руки)* Хай буде. Але... між нами буде вже згода?

РОМАН: Завжди, пане Директоре.

ДИРЕКТОР: Можеш казати мені "тату".

СЕРДЕНЬКО: *(вішається батькові на шию)* Татку, на правду? Коханий! *(цілує батька)*

Вдаряє музика акордеону. Весільний марш.

ФІЛЬКО: Пане Директоре, прошу панства! А ми не відкладаємо до Америки, і справляємо весілля нині. Просимо вас усіх на діпівське весілля. Ванька, проси.

МЕЦЕНАС: То ви, пане дію, дві пари нараз?

ВАНЬКА: Та так. Я беру західнячку, а Філько східнячку. Щоб діти не знали кордонів.

ПОЛКОВНИК: *(салютує)* Славно, хлопці! Моя школа!

ПРОФЕСОР? А ви?

ПОЛКОВНИК: Я... вже запізно. Хіба колись на Україні, як умаршуємо до Києва!

ФІЛЬКО: Прошу. *(вказує рукою на дорогу)*

МЕЦЕНАС: Ні, ні. Весільні пари попереду!

Акордеон грає марш сильніше. Пари виходять по черзі за сцену: Ванька-Зеня, Філько-Валя. За ними Язичинська під руку з Директором. Далі: Роман-Серденько, Буремна-Професор, Меценас-Полковник. Вкінці Нюся всміхається до Кліща, той вагається, махає в повітрі рукою і бере її під пахву. Виходять, зачиняючи похід. За ними, на кінці йде Оповідач. Не виходить за парами, а стає по середині сцени. Він у пальті, з валізою, як на початку п'єси.

ОПОВІДАЧ: *(говорить на тлі весільного марша, що лунає здалека)* Я залишився без пари та з недописаним твором великої літератури. За годину відходить поїзд. Спішуся, бо знову вбіжить пані Язичинська... Але ви це знаєте, вже бачили. Комедія скінчена. *(гукає за сцену)* Завіса!!

КОМЕНТАР 4

I. Алексевич

ЛИСТИ ПЕРЕД ПРЕМ'ЄРОЮ

У грудні цього року відбудеться в декількох містах прем'єра комедії I. Алексевича "Загублений скарб" у постанові талановитого молодого актора колишнього Театру-Студії Й. Гірняка й Олімпії Добровольської — Мирона Чолгана. У формі листів перед прем'єрою, часто практикуваною в американському театральному світі, автор розказує про концепцію п'єси, про акторський ансамбль, що перетворює її у сценічне видовище тощо. Ця комедія, або сатирично-гумористична п'єса, це другий літературний — перший драматичний — твір з таборового періоду української еміграції в Європі.

Щоб познайомити все громадянство, яке не матиме можливості бачити виставу цієї комедії на сцені з цією п'єсою, надрукуємо її на сторінках нашого журналу в наступному році.

Редакція*

1. До прихильниці театру

Дорога Панно Віро!

Як пригадуєте, я обіцяв повідомити Вас про прем'єру *Загубленого скарбу*. Ви виявили зацікавлення і запитували кілька разів про назву і зміст п'єси. Оце я й пересилаю Вам кілька слів пояснень, а з цим і запрошення на прем'єру.

Дієві особи комедії — це не фотокопії, а синтетичні, сконденсовані типи, представники різних груп таборового громадянства. При всій сірості щоденного життя у сірих бльоках діпівських таборів — таборове громадянство було своєрідним збірником найрізніших характерів, з найрізнішим минулим та найрізноманітнішими надіями на майбутнє. Психологи створили були

---

* Стаття появилася у філядельфійському журналі *Kiiv*, під редакцією Богдана Романенчука, ч. 5, 1953.

теорію про специфічну діпівську психіку і про спеціальну хворобу, звану баракітіс, з психологічно-фізичними виявами.

Чуттєве й інтелектуальне життя йшло прискішеним темпом, часто звертаючи в аберацію, втікаючи зі світу реальності у світ фантазії і беручи власні хотіння і мрії за дійсність. Відбувалися бурі в таборових склянках води.

Проте, з другого боку, в таборах стоплювалися темпераменти й індивідуальності різних прошарків громадянства, з різних частин України. У тих самих бльоках жили побіч себе люди з-над Тиси й Дону, з Буковини й Волині, з-над Дніпра і Дністра. Фраза Директора Золотоустого (в п'єсі) звучить, може, пародійно, та в кожному жарті є зерно правди: "Панове, ми не усвідомлюємо собі факту, що оце вперше за всі сторіччя ми зажили мирним державним життям...".

Загублений скарб — це п'єса про 1945-1950 роки. Роки кінцевих жахів війни, тривог репатріації, інфляції грошових банкнотів і людських гідностей. Але і роки припливу нової життєвої енергії, нових надій і плянів. Почали діяти театри. Наукові академії, МУР. Настав час великих гасел. Гасла "великої літератури".

В *Загубленому скарбі* йде мова про велику літературу. І велику політику, і великих людей (у їх власній уяві), але рівночасно це історія перипетій сірих таборян. Пані Язичинської, і Бабушки, і панни Нюсі. Акція відбувається впродовж двох днів, та в них віддзеркалені чотири роки "Вишневого садочка".

Загублений скарб — комедія. Або й трагікомедія, коли вважати, що еміграція сполучила в собі ті два підставові первні нерозривно.

Головним мотивом п'єси є ідея загубленого скарбу. Скарбу, що його вивіз професор Музейний із Замріяної Балки, з України. Скарбу, що має лучити нас символічно з рідним краєм. Мені здається, що, всупереч песимістичним голосам, нова еміграція того скарбу не загубила і привезла його з собою, бодай половину.

З правдивою приемністю виглядатиму Вас у день прем'єри. Сподіваюся що будете мати час розказати мені свої враження від вистави. У Вас получені гармонійно критичний змісл із щирим ентузіазмом до театрального мистецтва. А такий глядач і критик найцінніший і для акторів, і для автора.

Ваш ...

2. До актора

С. 3-й,
Blue Kangaroo Ranch,
Savage River,
West Australia,

Дорогий!

Давно ми не мали вістки про вас, з Австралії. Про Тонька К. була згадка в газеті, що він ставив біля Аделайди "Наталку Полтавку" (певно грав Возного), а про Тебе і слух загинув.

Уявляю собі Тебе: в ширококрисому капелюсі ідеш безмежними преріями Твого ренчу і ковбойським арканом ловиш синьошкурних кенгуру. Колишній Роман Птах із *Блакитної авантури* вирощує тисячі кріликів у блакитному степу.

Що ж залишається нам, поклонникам блакитних авантур, яким довелося жити у прерії кам'яних хмародерів, за верхами яких клаптик синього неба важко доглянути?

Отже ми вернулися знову до світу ілюзій. У світ магічної заслони, що криє за собою стільки чару і приємностей. Словом, ми підготовляємо нову театральну виставу.

Вже скоро буде п'ять років від нашого приїзду до Америки. За цей час поставлено було в Нью-Йорку й Філядельфії кілька вистав на високому мистецькому рівні. Та всі вони були речами клясиків (бо й Мик. Куліш належить уже до клясиків). "Загублений скарб" буде першою прем'єрою нової п'єси від часу приїзду імiграції.

Недалеко, три зупинки від славного Бродвею, центру американського театального життя, розбив свої шатра український Бродвей. 8-ма вулиця веде в нетрі 3-ої авеню, де в тіні надземної залізнички т. зв. боми (по-українськи бродяги?) жебрають на горілку. За рогом напис "Hotel Valencia". Між готелем і погорілою турецькою лазнею каменниця з написом: Film Studio. Там відбуваються наші проби, які з Голлівудом не мають нічого спільного.

Як Тобі, може, відомо, в Америці нема постійних репертуарних театрів. Директори ангажують до кожної п'єси групу акторів. П'єса або провалюється, або йде місяцями й роками ("South Pacific" напр. іде на Бродвеї чотири роки!). В нашому випадку немає й мови про провал п'єси. Навіть при найбільшому успіху вистави п'єса не може йти довше, ніж ... один раз. (На другу виставу не вистачило б публіки).

Від бродвейських менажерів ми взяли принцип запрошувати акторів до участі в п'єсі. Не створюючи жадного нового театру і не зобов'язуючи нікого на дальшу мету — ми мали одне бажання: мистецького задоволення, приємності, мистецької розваги; і для публіки, і для акторів.

Ми хотіли пригадати собі атмосферу часів Театру-Студії, поки ми не роз'їхалися по світі. Часів Ляндеку, Міттенвальду і т. зв. гастрольних поїздок. І мов за кивком ціпка Факіра із *Замотеленого теляти* (Ти був ним у власній особі) дух *Блакитної авантури* сплив на акторів. І дух Мамає. Бо, відповідаючи на наше запрошення, Йосип Гірняк погодився виступити в *Загубленому скарбі*. Його участь робить честь усьому ансамблеві.

Ми зібрали добрий склад. Усі учасники-актори страшенні симпатяги. Жінки в першу чергу. Тобі, напевно, цікаво знати, хто саме грає в п'єсі. Ось імена (в поазбучному порядку, але пані попереду!): Анна Дерлиця, Слава Ілевич, Валя Калин, Люба Сай, Микола Василик, Микола Герус, Зенон Осінчук, Микола Понеділок, Анатоль Радванський і Мирон Чолган.

З нами, в Нью-Йорку, є два наші невідступні капельмайстри: Гума й Няко. Їм, Левкові Гуменному і Богданові Гірнякові, належить музичне оформлення комедії. Обидва скомпонували мелодійні пісеньки, танґа й румби, що будуть музичною ілюстрацією п'єси.

А все таки ми часто згадуємо вашу трійку в Австралії і жалуємо, що немає вас між нами. Тебе, Тонька К., Бориса П. — "славна трійка", сказав би отой Борис.

Коли витовчеш усіх кенгуру і знудиться Тобі самотність мільйонера в Австралії — приїжджай до Нью-Йорку, на Іст, на український Бродвей. Забери з собою і Тонька і Бориса. З тієї нагоди ми влаштуємо вам ювілей, а може сягнемо вглиб років, узад — до *Лиса Микити*.

Покищо закінчу словами Меценаса Невинного (із *Загубленого скарбу*): "Тримаймося — не даймося!"

Привіт Тобі і Твоїм кріликам!

3. До театрального рецензента

Старий Приятелю!

Твого листа одержав і спішусь відповісти. Просиш про дві речі перед прем'єрою:

- дати вступні пояснення перед прем'єрою;
- прислати квитки, бо Ти приїжджаєш на виставу і збираєшся писати рецензію.

Знаючи Твою систематичну вдачу і залізнологічний спосіб розумування, відповідаю за точками.

- Інтерпретувати п'єсу можна в трьох лініях:

- Загублений скарб* — це комедія з таборового життя. Калейдоскоп типів, таборова карузеля. Танґа, румби, марші — для молодого покоління, від 10-го до 80-го року життя.

II. З. с. — це комедія в пляні політичної сатири. Сатира на еміграцію, на її велику літературу, політику, науку. На всіх і вся.

Хто вважає, що сатира найцікавіша і найбільш потрібна ділянка літератури — хай залишається на цій лінії.

III. Третя лінія — найважливіша. З. *скарб* — це театр життя. Це, за словами принца Гамлета (у його слові до акторів), "Гра — дзеркало життя..."

У З. с., як і в дзеркалі, відбилось саме життя: радощі і смутки, глибокоумність і дурощі, фантазії і дійсність. Бо яка різниця, чи акція йде в королівській палаті, чи в дерев'янім діпівським бараку? Людські почування, пориви, проблеми подібні скрізь.

Я певен, що Ти вибереш третю лінію інтерпретації ідеї З. *скарбу*. Ідею дзеркала життя. Коли образ виходить кривий, варта пригадати Гоголеве: "Немає чого нарікати на дзеркало..."

2. Залучую два квитки на прем'єру *Загубленого скарбу*. Але під умовою, що Ти не напишеш рецензії. Я хочу, щоб Ти дивився на виставу безпосередньо, сприймаючи її і сміючись широко, не думаючи напушено, де і що треба критикувати.

Так, старий друже!..

ЗАГУБЛЕНИЙ СКАРБ

Комедія в 3-ох діях

ЗАГУБЛЕНИЙ СКАРБ

*Прем'єра 28 листопада 1953**Театральна Група Мирона Чолгана**Джорсі Ситі, США*

ДІЙОВІ ЛИЦЯ

Бабушка	Ярослава Ілевич
Роман Навпростець, <i>спортовець</i>	Юра Борчик
Пан Трубка, <i>директор таборового театру</i>	Анатоль Радванський
Нюся, <i>дочка пані Язичинської</i>	Люба Сай
Пані Язичинська, <i>таборова матрона</i>	Анна Дерлиця
Директор Золотоустий, <i>голова табору</i>	Мирон Чолган
Полковник Бій-Бійченко, <i>командант таборової поліції</i>	Микола Василик
Меценас Невинний <i>референт Суспільної опіки</i>	Зенон Осінчук
Муму Гризетка, <i>примадонна театру "Еміграція"</i>	Валя Калин
Професор Музейний	Микола Понеділок
Магістер Капіс, <i>редактор "Таборових вістей"</i>	Микола Герус
Доктор Психіятренко, <i>таборовий лікар</i>	Йосип Гірняк
Режисер	— Мирон Чолган
Сценічне оформлення	— Андрій Липчук
Хореографія	— Рома Прийма
Композитори і музичні керівники	— Богдан Гірняк і Лев Гуменний
Оркестра	— Джазовий квартал

ПЕРША ДІЯ

РАНОК У ТАБОРІ

Липневий ранок піднявся в Альпах. На срібні хребти гір вилізло сонце й освітило долину, дівський табір і напис при вході до нього: "Садок вишневий". Тихо. Таборяни ще сплять. Здалека чути дзвінок тірольської корови, що пнеться на полонину. Здалека надходить музика "Серенади" Шуберта, мов дзюрчання альпійського потічка. Музика стихає і чути як на таборівій вежі годинник продзвонює дев'ять разів.

Надходить Бабушка, дрібним кроком, з порожньою банькою. Зупиняється, глядить угору й хитає головою.

Зліва надбігає у спортивій сорочці та штанцях Роман Навпростець. Робить коло дрібним тренінговим скочком довкола сцени, ввесь сконцентрований, віддыхаючи ритмічно: "ху,-ху,-ху"... Бабушка витріщила очі, підняла руку, щоб поспитати щось у спортсменця та й махнула рукою. Роман не завважив її і, зробивши ще одне коло бігу, вибіг із сцени. Бабушка покивала головою і подріботала за сцену, до кухні по сніданок.

Здалека знову долітає мелодія "Серенади". Надходить швидко пан Трубка, таборовий композитор і директор театру. Зупиняється на момент, глянув на годинник, свиснув, мовляв: "спізнався" і, підстрибнувши, побіг до радіо-вузла.

За хвилинку чути тріскіт у радіоголоснику і голос п. Трубки.

ТРУБКА: Увага, увага! Говорить радіостанція табору "Садок вишневий". Доброго ранку, громадяни! Година 9-та і 20 хвилин. Вставайте чимскоріше по сніданок — кухня закривається за 10 хвилин.

Сьогодні маємо неділю, шостого липня, року Божого 1949-го. Великий день для кожного мешканця табору, день ювілею "Вишневого садочка".

Подаємо програму ювілейних святкувань: масовий біг навпростець і дефіляда спортової молоді — раз... (сценою перебігає Роман Навпростець, ритмічно хухаючи. "ху,-ху,-ху"...), відкриття вистави таборового народного мистецтва — два, увечері в таборовому театрі великий концерт-академія.

Управа табору подбала про додаткові харчові приділи: сьогодні на обід: подвійна порція зупи і картоплі. Всі на фронт святкування ювілею "Вишневого садочка"!

Сценою проходить знову Бабушка. Зупинилася, глянула в порожню баньку і потупцювала за сцену. У голоснику музика і кілька голосів співають гімн "Вишневого садочка":

"Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть"... і т.д.

ГОЛОС п. ТРУБКИ: (по закінченні "Садка вишневого") Година 9-та 30 хвилин. Передаємо далі концерт таборової народної музики!

Із голосника дикими тонами вдаряє американська музика "бугі-вугі".

ТРУБКА: (виходить, підстрибуючи і підсвистуючи мелодію пісні, що в голоснику) Гм... (до себе) виглядає, як моя композиція. (хоче йти, та йому назустріч Нюся)

НЮСЯ: (закохана в Трубку, старшенька панна) О, пан Трубка! (банька випала з її руки й чай розлився по землі)

Музика в голоснику вривається.

ТРУБКА: Добридень, панно Нюсю! Що за великий день сьогодні для табору!

НЮСЯ: (вся тремтячи) Пане Трубка! Я готова.

ТРУБКА: Готова?

НЮСЯ: Я співала весь тиждень, день і ніч. Мамуся купила в

аптеці кільо вати, позатикала всі шпари, свої вуха, і мої вуха, а я співаю і співаю... Де ваша трубка?...

ТРУБКА: Моя трубка?

НЮСЯ: Так, ваша трубка. Я хочу, щоб ви заграли, а я заспіваю вашу найновішу композицію.

ТРУБКА: Не тут, панно Нюсю. Я страшенно спішуся.

НЮСЯ: *(тремтячи)* Ви найбільший композитор еміграції і творець нової української опери й оперети.

ТРУБКА: *(спускає задоволено очі)*

НЮСЯ: Ваші арії, ваші танґа співає вся молодь від Зальцбурґа до Цуффенґавзену.

ТРУБКА: *(надувається гордо, як Щепко Залеський)* Так...

НЮСЯ: Коли ви мені сказали, що всі танґа з "Веселого Львова" ваші, я зрозуміла, який ви великий композитор!

ТРУБКА: *(розкладає руками, мовляв: бачиш сама...)*

НЮСЯ: Я з провінції, ніколи не була у "Веселому Львові". Скажіть мені, чи ви написали також "Аїду"?

ТРУБКА: Я її... переробив...

НЮСЯ: І "Веселу вдовичку"?

ТРУБКА: Також! Кілька.

НЮСЯ: Що за геній! Де ваша трубка?! *(Трубка перелякано робить крок узад)* Я знаю напам'ять ваше найновіше танґо "Очі", або "Танґо Нюсі"! *(співає)*

Очі, найкращі в світі очі...

.....
Очі, ви мої одинокі,

ви мої.....

Ах, як я люблю вас!..

(співає одну строфу, потім другу. Трубка дивиться зчудовано на неї)

ТРУБКА: Щось собі не пригадую... Але можливо. Можливо, що я написав це... Ля, ля... Ля-ля-ля... Так, це я напевно написав, тепер я чую оцю мелодію в моїх вухах. *(співає)*

Очі — зелені, сині, сірі,

Всіх вас люблю я в одній мірі.

Очі дівочі і молодичі

Усіх вас без різниці

Безумно я люблю!...

(і разом з Нюсею)

Очі — найкращі в світі очі...

Очі, ви мої одинокі,

Ах, як я люблю вас!...

ГОЛОС ПАНІ ЯЗИЧИНСЬКОЇ: *(з-за сцени)* Нюсю, Нюсю!

ТРУБКА: Це ваша мамуся! До побачення!

НЮСЯ: Заждіть, пане Трубка! Заждіть, я маю вам щось сказати.

ТРУБКА: До побачення, панно Нюсю, мені ніколи!

ГОЛОС ЯЗИЧИНСЬКОЇ: Нюсю, Нюсечко, де ти?

НЮСЯ: Коли ж зробимо пробу до концерту?

ТРУБКА: Пізніше, пізніше. *(вибігає)*

ЯЗИЧИНСЬКА: *(енергійна таборова матрона-пуританка)* Нюсечко, де ти подіваєшся? Годину, як пішла по каву. З ким ти говорила?

НЮСЯ: Я, я...

ЯЗИЧИНСЬКА: *(суворо)* Дитинко, я чула твій голос. Негарно таїти перед мамцею.

НЮСЯ: Я випадково стрінула пана Трубку.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(заламала руки)* Трубку? Боже! Що я чую?! *(кидається до доньки)* Нюсечко, дитинко, ти ціла, непошкоджена? *(побачила розлитий чай і баньку на землі)* Що сталося, Нюсю?

НЮСЯ: Я втратила рівновагу...

ЯЗИЧИНСЬКА: Бачиш? Я остерігала тебе перед Трубкою. Це таборовий льовеляс, зводник.

НЮСЯ: Пан Трубка — композитор, музика.

ЯЗИЧИНСЬКА: Всі музиканти — батяри.

НЮСЯ: Він обіцяв, що я співатиму сольо на концерті, в театрі.

ЯЗИЧИНСЬКА: В театрі? Сольо? Моя донька сольо в тому кублі неморальности?! Нюсю, дитинко, в тебе гарячка?!

НЮСЯ: Він сказав, що в мене голос і добрий матеріал у грудях.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(схопила баньку зі землі і Нюсю за руку)* Ходім, ходім. Я тому Трубці покажу!

НЮСЯ: А мамуся самі казали, що як були молодими, то співали в хорі і всі хористи бігали за мамцею.

ЯЗИЧИНСЬКА: Я казала?... Ах, так. Певно, що бігали, але то були поважні панове. І твій татко був поважний...

НЮСЯ: *(невинно)* Поки не оженився?

ЯЗИЧИНСЬКА: Але еміграційним жевжикам не женячка в голові. Стережися їх, як вогню!

НЮСЯ: Мамуся не розуміють мистецтва.

ЯЗИЧИНСЬКА: Тобі, дитинко, вже немає часу на мистецтво для мистецтва. Тепер час на мистецтво вийти заміж. Роки йдуть. Тобі двадцять шість років.

НЮСЯ: Тридцять, мамцю.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(завмерла)* Пст!... *(злющо)* Тихо! *(оглядається, чи хто не почув)* Ще хтось почує! Тобі двадцять і шість років, зрозуміла? Ані року більше! і буде двадцять і шість років цілий час, аж доки не вийдеш заміж.

НЮСЯ: А як я не вийду?

ЯЗИЧИНСЬКА: Вийдеш, моя в цім голова. І то ще цього року!

НЮСЯ: *(затремтіла)* Я, заміж? За кого?

ЯЗИЧИНСЬКА: Я з ним поговорю і поставлю ультимат таки нині.

НЮСЯ: Хто це? *(ледве чутно)* Трубка?

ЯЗИЧИНСЬКА: Магістер Капіс! Ти думаєш, я задурно під-годовую його вже два роки?

НЮСЯ: Капіс? Я не хочу! *(близька плачу)* Він ніколи не поглянув на мене, він увесь час держить ніс у книжках, він світа Божого за ними не бачить!

ЯЗИЧИНСЬКА: Це власне ідеальний тип на мужа, коли не знає, що довкола нього діється. Пан магістер Капіс дуже вчений. Він тепер редактор, але по виборах може зробити кар'єру і заавансувати навіть на маґазинера!

НЮСЯ: *(пхинькає)* Коли ж я його не люблю. Я люблю пана Трубку.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(злющо):* Мовчи, ані слова більше про того Трубку. Ходім, бачиш — чай розлився, і магістер Капіс без сніданку. Біжи зараз до пані Спліткаревич і позиц споршкованої кави. Її чоловік добре накрався американських пачок, як був у маґазині. *(тягне Нюсю за руку)*

НЮСЯ: *(опирається слабо)* Я не хочу Капіса, я хочу пана Трубку.

ЯЗИЧИНСЬКА: І що він таке, той Трубка?!

НЮСЯ: *(виходячи за сцену)* У нього така гарна трубка!.. Гу, гу, гу... *(плаче)*

Музика вдаряє марш і на сцену входить бадьорим кроком Трубка, держачи обома руками трубку-тромпєт і грає на ньому. За ним — тріо батьків табору: директор Золотоустий, полковник Бій-Бійченко, і мецєнас Невинний. Стають обличчям до залі і співають куплєти:

- ТРИО: Ми признані батьки табору,
Провідники скитальських мас,
Тримаєм гордо прапор вгору
У цей непевний, грізний час.
- В бурхливих хвилях еміґрації
Ми держимо керму в руках!
Ми вміло вказуємо нації
Безпечний і спокійний шлях.
- "Садок вишневий" — табір ІРО
Та правда криється на дні:
Національна це твердиня
Це Україна в чужині!..
- ДИРЕКТОР: "Садок вишневий" — моє діло,
Чин мого мізку й моїх рук.
Я всім керую тут уміло
Не без конфліктів і без мук.
- ПОЛКОВНИК: Ген-штабу я старшина давній
Боїв минулих комбатант.
Бій-Бійченко, полковник славний,
Поліції тут командант.
- МЕЦЕНАС: Я шеф суспільної опіки,
Давньої школи дипломат.
Меценас з галицької стріхи,
Колишній посол УНД-а, факт!..
- ТРИО: Хай грають лунко наші дзвони,
Народ з прапорами іде
У ювілейних хоровах!
"Садок вишневий" хай живе!
- ТРУБКА: Стоп! Панове, я забув, мені треба бігти на станцію по
гостей з Мюнхену.
- МЕЦЕНАС: Правда, поїзду щоневидно. Скачіть на одній нозі,
пане добродію!
- (Трубка вибігає)*
- МЕЦЕНАС: *(до Директора)* Наш маестро Трубка — дуже
позитивна постать у нашім таборі. Він своєю трубкою
сюда-туди, пане добродію!..
- ДИРЕКТОР: Так... Маєте рацію, пане товаришу, нам треба

громадських працівників, ентузіастів суспільної роботи. *(Відступає крок узад, підносить голову мов до промови на зборах — і ось з уст ллюються не слова, а мед):* Мистецтво, культура, ідеологічно-політичне життя — нам треба виявлятися, рости, творити нові вартості... *(підносить руку, жестикулюючи мов на зборах).* Панове, ми не уявляємо собі, що ми маємо тут, на еміґрації, нагоду творити історію!.. *(подивився на цих двох, яке враження).*

ПОЛКОВНИК: *(затряс білими вусами і підніс ціпок)* Точно, ваше благородіє!

ДИРЕКТОР: Ми не усвідомляємо собі, прошу панів, того історичного феномену, що ми створили державу в державі, ми створили мініатюрну Україну серед хаосу загабаючої Європи.

МЕЦЕНАС: *(вдаючи, що слухає уважно)* Фактично, пане добродію.

ДИРЕКТОР: Це вперше, від княжих часів, ми маємо змогу жити державним, незалежним життям у нормальних, мирних обставинах. Підкреслюю — мирних. Бо, візьмім хоч би наше недавнє минуле:

ПОЛКОВНИК: *(випрямився, махнув ціпком)* Слава!

ДИРЕКТОР: Так, слава! Але слава, прошу панів, була на полі бою, а в запіллі ми не могли створити нормального державного апарату, виховати і перевиховати народ. Тут же, на еміґрації — ми створили українські державні організми: власне шкільництво, від народного до університетів, власну торгівлю, поліцію.

ПОЛКОВНИК: Єсть! *(салютує)*

ДИРЕКТОР: Фінанси і постачання...

МЕЦЕНАС: *(скромно голівкою набік)* Пане дію...

ДИРЕКТОР: Власні міністерства, уряд. Бо, що ми — таборова управа, як не уряд мініатюрної України?..

МЕЦЕНАС і ПОЛКОВНИК: *(плещуть у долоні)* Правда.

ДИРЕКТОР: На нас лежить відповідальність провадити цей народ до землі обітованої.

Авансценою біжить Роман Навпростець, хухаючи: ху, ху, ху... Всі дивляться на нього.

МЕЦЕНАС: Козак, пане добродію!

ПОЛКОВНИК: *(салютує ціпком)* Є-сть!...

ДИРЕКТОР: Це молодь. Ми відповідальні за неї. Це надія нації!

Роман вертається у протилежний бік. Усі три б'ють браво.

ДИРЕКТОР: Я — скінчив. (*Меценас і Полковник плещуть у долоні*) Тепер, панове, я б хотів поділитися з вами станом приготувань до святкування ювілею "Вишневого садочка". Усе, панове, приготоване й упляноване до подробиць: відкриття, похід, спортові гри, вистава, академія і — вибори.

МЕЦЕНАС і ПОЛКОВНИК: Вибори?

ДИРЕКТОР: Так є, панове. Треба бути психологом. Ми вставимо вибори між академією і забавою. Люди будуть спішитися, і без зайвих дискусій голосування відбудеться в миг ока. Розуміється, пане Полковнику, мусить зберігатися порядок.

ПОЛКОВНИК: Єсть, пане Директоре!

ДИРЕКТОР: Усе наладжано: склад Управи обговорено з усіма партіями. Всі дали згоду. Як звичайно, я мав дещо клопоту: я не хочу вживати назв, скажу скорочено: "бе" і "ме" з одного боку, УР — одну літеру пропускаю — Пе, з другого боку... Та при дипломатичнім хисті мені вдалося заповнити одну виборчу лісту.

МЕЦЕНАС: Ви наш Золотоустий!

ДИРЕКТОР: Повідомлення про вибори вже розліплено. (*До Меценаса*) Вони, особливо пан Гарячий, мали претенсії до вас за ту оливу...

МЕЦЕНАС: Пане Директоре, ви ж знаєте, що бочка оливи витекла ще в обласному комітеті.

ДИРЕКТОР: Так, знаю. І за ті папські цигарки...

МЕЦЕНАС: (*тихше*) Ми ж розділили між ...е...

ДИРЕКТОР: (*швидко*) Розуміється, розуміється — я відкинув їхні обвинувачення. Ви надалі залишаєтеся референтом Суспільної Опіки. Нам треба ідеаліста, що працює для народу, що доглядає потребуючих.

Надходить Бабушка. Побачила Меценаса.

БАБУШКА: Здрастуйте, пани директори. Я за вами оце свої ноги сходила.

МЕЦЕНАС: Бабушко, ви ж щойно дістали ватовану юпку.

БАБУШКА: Як же оце, синку? Півроку буде. А олії так і не дали.

МЕЦЕНАС: Витекла з бочки, бабусю.

БАБУШКА: А пані Язичинська казала, що це, мовляв, тільки католикам, від папи.

МЕЦЕНАС: Це не вірно, бабушко. Нас у церкві теж називають православними.

БАБУШКА: Ая, пропаганда, синку!..

ДИРЕКТОР: (до Меценаса) Пане товаришу, облиште дискусії. Пам'ятайте: вибори! (до Бабушки) Ви зайдіть до управи в понеділок. Ось тут вам карточка. (дає картку) А завтра не забудьте взяти участь у голосуванні.

БАБУШКА: Та я голосую, скільки разів скажуть, а жиру не дають. Ота пропаганда, ніяк не втечеш від неї. (іде за сцену) Везли олію аж з Риму, а тут маєш — витекла. Мабуть, оце через пропаганду. (виходить)

МЕЦЕНАС: Яка невдячність. Часами маю цього досить, пане добродію.

ДИРЕКТОР: (кладає руку на плече Меценаса) Пане товаришу! Не забувайте, ми працюємо і терпимо не для себе, а для майбутнього, для історії.

ПОЛКОВНИК: Надходить!

МЕЦЕНАС: Що? Бабушка знову? Скрийте мене!

ПОЛКОВНИК: Ні, наш Трубка!

Входить мавстро Трубка, вивихаючи іздалека трубкою, а за ним — Муму Гризетка і професор Музейний. У Музейного на плечі наплечник, а в руках бандура.

ТРУБКА: (весело) Ось ми тут! Знайомтесь! Маю шану представити — найбільша актриса еміграції, примадонна театру "Весела Еміграція" пані Муму Гризетка. Прямо з Мюнхену.

МЕЦЕНАС: (підскакує) Цілую ручки! Меценас Невинний називаюся.

ПОЛКОВНИК: (салютує) Генерального штабу полковник Бій-Бійченко!

ДИРЕКТОР: Вітаємо!

МУМУ: (подає руку) Гризетка...

ПРОФЕСОР: Дозвольте відрекомендуватись... (та йому переривають)

МЕЦЕНАС: (до Трубки) Що вона гризе, пане добродію?

ТРУБКА: Ви не чули про неї? Меценасе, це ж перша зірка нашої оперетки!

МЕЦЕНАС: А! Так, так, пане дію. *(до неї)* Тепер я знаю. Чи не грали пані "Цнотливої Сузанни"?

МУМУ: *(обурена)* Я ніколи не грала цнотливої!

МЕЦЕНАС: А я звідкись пригадую собі паню... Знаю! Натурально, натурально. В Черчі! Пані співали з "Ябцьом", перед війною: "Приїдь до Черча... а...а"... *(урвав, бо зафальшував)*

МУМУ: *(обурено)* Пане, як я могла бути в Черчі?! Мені тоді було сім років!

МЕЦЕНАС: *(кліпає очима)* Що ні? А я б присягнув. *(на бік)* Мушу спитатися Льоня Лепкого або доктора Осінчука.

ПРОФЕСОР: Дозвольте відрекомендуватися: професор... *(та його знову перебувають)*

ДИРЕКТОР: Ласкава пані з власною музикою приїхали? *(до товаришів)* Мої панове! Клоню голову перед нашим центральним комітетом у Мюнхені. Не то, що вислали до нас, для звеличання нашого ювілею і нашого концерту — найбільшу співачку еміграції, а й акомпаньєтора прислали! Що за далекозорість!

ТРУБКА: Акомпаньювати пані Муму буду я!

МУМУ: Прекрасно, я кохаю дуті інструменти!

МЕЦЕНАС: А, це пан бандуристий? Також на концерт? Прекрасно!

ПОЛКОВНИК: Славно!

ПРОФЕСОР: *(м'якою полтавською говіркою)* Дозвольте, панство, оп'ять одрекомендуватись: професор Музейний.

ПОЛКОВНИК: Професор?

ДИРЕКТОР: Музейний?

МЕЦЕНАС: А бандура чия, пане дію?...

ТРУБКА: Професор Музейний, директор Центрального Музею Еміграції, присланий спеціально з доручення Головного Комітету, щоб звеличати ювілей "Вишневого садочка".

ПРОФЕСОР: Панове товариство, ця бандура це рідкісний експонат нашого музею, це оригінальний інструмент, на ньому грав останній запорізький кобзар — дід Іван Занімілий.

ПОЛКОВНИК: *(салютує ціпком)*

МЕЦЕНАС: "Взяв би я бандуру та й заграв, як знав!..."

ПОЛКОВНИК: Тихо! *(затряс вусами)*

МЕЦЕНАС: Як, чому? Ви немuzикальний?

ДИРЕКТОР: Хвилинка, панове, хвилинка. *(став посередині, підняв голову й знову мова потекла з його золотосних уст)* Пригадуєте? Вірш Щурата?

"В волинській тихій стороні,
Там кобза висить на стіні"...

МЕЦЕНАС: А не бандура?

ПОЛКОВНИК: Мовчіть!

Меценас відходить ображено вбік, до Муму.

ДИРЕКТОР: *(продовжає)* Національна бувальщина, національна традиція, національні святощі... І ось наші герої, наші мужи привезли їх із волинської сторони...

ПРОФЕСОР: *(перербиває)* Пробачте, із "Замріяної балки", з-над Дніпра...

ДИРЕКТОР: Чуєте? З-над Дніпра, з "Замріяної балки" — професор Музейний привіз особисто оці святощі аж сюди, на еміграцію, а тепер до нас, до "Вишневого садочка", щоб цими експонатами звеличати нашу ювілейну виставу.

ПОЛКОВНИК: Честь традиції!

ДИРЕКТОР: Пане Професоре! Вітаю вас в імені управи табору і прохаю виголосити на академії святкове слово. -

МЕЦЕНАС: А що буде з промовою магістра Капіса? Він півроку приговляється до неї!

ПОЛКОВНИК: Чим більше промов на академіях, тим краще.

ДИРЕКТОР: *(швидко)* Хай буде три промови, п'ять промов! Панове, часу осталося небагато. Наші шановні гості мусять відпочити. Пане Полковнику, ви займіться приміщенням коханих панства, а ви, Меценасе, — харчовою сторінкою.

МЕЦЕНАС: Тільки харчовою?

ДИРЕКТОР: А ви, маестро, готові з мистецькою програмою концерту?

ТРУБКА: Шафа грає!

МУМУ: *(моргає до Трубки)* Ми мусимо зробити пробу.

МЕЦЕНАС: Чи можу теж послухати ваш голос?

МУМУ: *(кокетливо)* Не тільки послухати, ви можете його й побачити *(випинає груди)*

Музика грає "румбу гризетки". Муму співає. Трубка,

Полковник, Музейний і Меценас маршують за нею, виконують короткі еволюції. По закінченні виходять.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(вбігає)* Пане Директоре, пане Директоре!

ДИРЕКТОР: Що таке? Що сталося, пані Язичинська?

ЯЗИЧИНСЬКА: Нещастя, нещастя! Магістра Капіса немає, пропав! Нема його в кімнаті.

ДИРЕКТОР: Може він вийшов, теє... за потребою...

ЯЗИЧИНСЬКА: Ні, ні! Пропав, від ранку його нема!

ДИРЕКТОР: Спокійно, не трясіться, пані.

ЯЗИЧИНСЬКА: Коли я трясуся! Що буде з Ньюсею?

ДИРЕКТОР: Що, вона теж пропала?

ЯЗИЧИНСЬКА: Ні, але магістер Капіс мав оженитися з нею.

ДИРЕКТОР: А, тепер, мені не дивно, що втік!

ЯЗИЧИНСЬКА: Коли ж він ще не знав, що має женитися з нею.

ДИРЕКТОР: То що ж, може його викрали?!

ЯЗИЧИНСЬКА: Хто?! Бандерівці?!

ДИРЕКТОР: Е, то ще було б півбідн.

ЯЗИЧИНСЬКА: Дайте мені води, я зомлію.

ДИРЕКТОР: Не вмливайте, бо немає води.

ЯЗИЧИНСЬКА: І ще ось, що я знайшла у нього в кімнаті — порозкидано скрізь по долівці *(дає Директорові лєтючку)*

ДИРЕКТОР: *(читає)* Що, що? Що це таке? "Орден Бога Сонця, — Дажбога"? Великий син і псубрат?!... Пані Язичинська, давайте тепер мені води! Чи це мені верзеться в голові?

Шум за сценою зростає, входять: Меценас, Полковник і Трубка.

ПОЛКОВНИК: *(трясе вусами)* Ви читали? Ви читали? Провокація! Провокація нам, старим штабовцям!

МЕЦЕНАС: По таборі хтось розкинув лєтючки, пане дію.

ПОЛКОВНИК: Прошу слухати. *(стає посередині і грізно читає лєтючку)* "До відома всім мешканцям табору "Вишневий Садочок": Я, Великий Комтур Ордену Дажбога, наказую всім: 1. Вибори до Таборового Комітету "Вишневого садочка" уневажнюю і забороняю. 2. Всі комітетові і їхні коляборанти мають до 12-ої години в полудне зложити свої мандати на мої руки.

МЕЦЕНАС: Щось такого.

ПОЛКОВНИК: *(трясе лютючкою)* Мій штаб проголошує загальну мобілізацію поліції!

ТРУБКА: Чекайте, панове, а може це чийсь фраерський віц?

МЕЦЕНАС: Файний віц, пане добродію! Ніж у спину нам, управі табору.

ДИРЕКТОР: Напередодні виборів! Спокійно, панове.

ПОЛКОВНИК: П'ята колона!

МЕЦЕНАС: Шоста колона, пане дію.

ТРУБКА: І хтось підписав магістра Капіса.

ДИРЕКТОР: Містифікація. Прецінь магістер — член управи, редактор "Таборових вістей".

МЕЦЕНАС: А виглядав на такого спокійного, файного хлопа, пане дію.

Вбігає Нюся.

НЮСЯ: Мамцю, мамцю! Магістер Капіс іде сюди!

Вмаршеровує магістер Капіс — обліплений сорокати-ми лютючками, на голові козилок з текстурним сонцем, закосичений зеленими галузками. У правій руці галузка, лівою розкидає лютючки. Іде й співає.

КАПІС: Орден Дажбога діточок
Йде у "Вишневий садочок".
Ми йдемо вперед і до заду,
Капіс тримає параду!

За ним шкандибає Бабушка і ловить лютючки. Капіс обходить сцену і зупиняється в центрі, на задньому пляні. Бабушка зупинилась. Всі зацікавлені.

КАПІС: Стоп! *(пауза)* Гоп, топ!... *(берє лютючку в руки і говорить не дивлячися в неї, а перед себе, понад голови юрби)* Всім — бім... бім!.. Маніфест ордену Бога-Сонця: Я, Капіс, син індійського сонця і авґсбурзького місяця перебираю владу над вами. Немає більше зборів, виборів і спорів. Дажбог поручив мені провід еміграції. Ідіть у бараки і заглядайте у вікна. Час вашого визволення близький. Є лиш один Дажбог і його пророк Капіс!

БАБУШКА: Амінь!

МЕЦЕНАС: Магістерцю! Досить тієї маскаради; маскарада завтра буде, на ювілеї.

КАПІС: *(залищав)* Пігмеї! Дажбоже, я бачу самих пігмеїв!

ЯЗИЧИНСЬКА: Боженьку, він з голоду отак. Нюсю, де наші бублики, що їх магістер так любить? *(підходить до Капіса)* Пане магістер...

КАПІС: *(дивиться на неї, нагло кидається, немов хотів би відкусити їй ніс)* Гав!...

ЯЗИЧИНСЬКА: *(зловилася за ніс)* Рятуйте!!! *(ї заточилася, дехто кинувся до неї)* Він кусає!

КАПІС: *(рушає з місця)*

Бий провід дишлем три рази

Штанглею партій заразу —

А колісницею бабу, *(Язичинська паде зомліла)*

Хай нам не лізе в параду!... *(виходить)*

БАБУШКА: Невже і він олію не дасть? *(виходить за ним)*

ПОЛКОВНИК: Зупиніть його!

МЕЦЕНАС: Ловіть, пане дію.

Всі побігли за Капісом. Язичинська осталась сама, зомліла на землі. Раптом схоплюється на рівні ноги.

ЯЗИЧИНСЬКА: А води для зомлілої жінчини нема?!... *(вибігає)*

З а в і с а

ДРУГА ДІЯ

МАРИ НОЧІ

Ніч настала над "Вишневим садочком". Декорації ті ж, що в першій дії. Тільки посередині, на задньому пляні, насип-могила, на ньому дошка прикрита білим простиралом. Перед могилою лавочка. Ніч, темнаво. Смуга синього світла місяця освічує сцену. Коли завіса підіймається, входять: Директор, Меценас і Полковник.

ДИРЕКТОР: Гратулюю, панове. Як бачу, все вже приготоване до завтрішнього дня. Я кажу вам, відкриття цього (вказує на полотно) зробить колосальне враження. Ми мусимо напружити всі наші зусилля, щоб затерти отой неприємний випадок з магістром Капісом.

ПОЛКОВНИК: Нечуваний скандал!

МЕЦЕНАС: Фактично, пане добродіашку. І хто би був сподівався? Такий файний, спокійний хлоп був...

ПОЛКОВНИК: Але не штабовий. Не витримав лінії.

ДИРЕКТОР: Панове! Я серйозно підозріваю далекойдучу політичну і-н-т-р-и-г-у. Певні кола позакулісових махерів хочуть позбутися нас з управи, хочуть перебрати провід таборової нації у свої руки. Все це демагогічна робота, о-т-а-м-а-н-і-я!...

ПОЛКОВНИК: Вічна ганьба!

ДИРЕКТОР: Видно Капіс знюхався з ними, можливо вони обіцяли йому — знаєте... А редакторам, немає що вірити.

ПОЛКОВНИК: А славний редактор був. І хто ж тепер виголосить велику промову на академії?

ДИРЕКТОР: Ціле щастя, що приїхав професор Музейний. Хай говорить.

ПОЛКОВНИК: Протестую! Він належить до отого союзу революційних консерватистів, що кокетують гетьманців, а не узнають єдиноправного уряду...

ДИРЕКТОР: Нічого, ми його перекокетуємо.

МЕЦЕНАС: Все таки, шкода, що не Капіс. Він півроку сидів запертий у своїй кімнаті і читав, читав, пане дію, приготавлявся до промови. Навіть по обіді не ходив, а жив на хлібі і чаї пані Язичинської.

ПОЛКОВНИК: А може — Язичинська дала йому напитися якого "любимене", щоб привернуть його до дочки, отої кирпатої Нюсі?

МЕЦЕНАС: "Любимене"!.. Ха, ха — пане дію. Ви чули, пане директор? Як у "Ой, не ходи, Грицю" Маруся дала напитись Грицькові! (до Полковника) Ви звідки, пане полковнику, знаєте, що пані Язичинська має "любимене"? Може вона й вам дала напитися?

ПОЛКОВНИК: Що? Мені? Язичинська? Їй-бо, цього забагато!

МЕЦЕНАС: Вона вдовиця, пане добродію, добре вміє варити. Люди говорять по таборі, що ви частенько заходите до неї на чайочок...

ПОЛКОВНИК: Клянусь на прапор штабу і на мою дивізію Зеленожупанників, що це плітки!

ДИРЕКТОР: Панове, облиште жарти. Перед нами серйозна ситуація. Існування нас, як батьків народу, zagrożене. Давайте, перевести вибори швидко, а після цього святкуватимемо ювілей.

ПОЛКОВНИК: Батьку, ми за вами!

МЕЦЕНАС: Тримаймося, не даймося, пане дію!

Входять Муму й Трубка, а за ними професор Музейний.

ДИРЕКТОР: А, дорогі гості. Пане Професоре, ми за вами шукаємо.

МУМУ: А я?

МЕЦЕНАС: (до неї) Цілую руцю прімадонні!

ДИРЕКТОР: (до Музейного) Пане Професоре! Як влаштувались, відпочили? Повечеряли?

МУЗЕЙНИЙ: Спасибі. Славне харчування дають у вашому таборі. Не те, що у Мюнхені. Наївся, спасибі, ще хіба в "Замріяній балці" такі млинці в рот лізли.

ДИРЕКТОР: Прекрасно. Ми тішимось, що догодили. А тепер, Професоре, не забудьте про свою обіцянку виголосити промову на нашій академії. Що, приготували?

МУЗЕЙНИЙ: (чухає потилицю) Та я й забув...

ДИРЕКТОР: Перед вами ціла ніч до думання.

МУЗЕЙНИЙ: Коли ж бо я оце хотів розкласти експонати на ювілейній виставці.

ДИРЕКТОР: Прекрасно. Зможете цілу нічку розкладати експонати й приготувляти промову. Пане Трубка, підіть з професором Музейним, допоможіть йому занести експонати до домівки управи. Ось вам ключ. (дає)

МУМУ: А що я робитиму?

ТРУБКА: Пані Муму, я зараз вернуся.

МЕЦЕНАС: Не спішіться, пане діяшку. Ми займемося ласкавою панею. Ми її забавимо.

ДИРЕКТОР: (*дивиться на годинник*) Пане Трубка, ви сюди не повертайтеся, а йдіть просто на забаву. Дев'ята година, час починати.

ПОЛКОВНИК: Яку забаву?

ДИРЕКТОР: Панове! Велика ювілейна забава. Цього вечора. Це, щоб люди загуляли і забули той скандал з Капісом. Розумієте? Психологічний трюк!

ПОЛКОВНИК: Розумію. Дипломатія! (*салютує*)

ТРУБКА: Коли ж ми зробимо пробу з панею Муму? (*підходить до неї і бере її набік*) Муму, за годину я буду чекати тут на вас. Вийдете?

МУМУ: Розуміється, котику.

Трубка і Музейний відходять.

МЕЦЕНАС: В такім разі — пане дію, чи можу заоферувати мое рам'я: до кадрили? (*кланяється*)

ПОЛКОВНИК: До пад-еспань?.. (*кланяється*)

ДИРЕКТОР: До лянсьєра? (*кланяється*)

МУМУ: (*кланяється теж*) До Мольєра? (*з-за сцени музика*)

МЕЦЕНАС: Прошу. Вже музика грає, забава почалася. Ходім.

Музика голоснішає. Гризетка співає.

МУМУ: Де ви, кадрили, падеспані, лянсьєри
І де ви давні — кавалери?

ТРИО (Д.-П.-М.): Ми тут!

МУМУ: Немає більше в тому світі куртуазії
Коли Європу заливає дика Азія.
Немає більше сальонових менуетів,
Немає більше піруетів,
Нові мелодії приносить час, і
Новий стиль, що зветься
Джаз!

А із нового світу, із обох Америк
Залив Європу джазоватий вереск.
Пропали, зникли мелодійні вальси
Штравса,

За те з'явилися мишачі мікі-мавси.
 З'явились танго, румба, самбо, мамбо-
 джамбо

Й екзотичне карамбо.
 Нові мелодії приносить час, і
 Новий стиль, що зветься
 Джаз...

Тріо Д-П-М виконують кроки танга, лянсьє і кадрили, маршують, кланяються собі. Муму танцює по черзі з кожним, а два останні танцюють з собою. Відбуваються короткі діалоги.

МЕЦЕНАС: Пані танцюють чисто як колись Люда з "Пекелка".

Чи могу з вами стрінутися наодинці, пане дію?

МУМУ: А пощо?

МЕЦЕНАС: Хе, хе... Оглядати звізди.

МУМУ: Прошу дуже. Отут, чи за табором?

МЕЦЕНАС: Цілую руку!.. *(по танку виходить)*

ДИРЕКТОР: Ви танцюєте, як пава. Чи могу мати кілька лекцій танга, приватно?

МУМУ: Дуже прошу. Зі спеціальною знижкою.

ДИРЕКТОР: До завтра! *(виходить)*

ПОЛКОВНИК: Ви танцюєте, як імператорська дама двору!

МУМУ: Знаю, знаю. Згода. Коли?

ПОЛКОВНИК: *(здивований)* Що, коли?

МУМУ: Не хочете стрінутися зі мною?

ПОЛКОВНИК: *(салютує)* Мадам! Я старий штабовець — завжди до послуг!.. *(виходить)*

Надходить Музейний.

МУМУ: *(сплеснула руками)* І ви теж? Ну що ж, хай буде. Хай страчу... *(до себе)* Що страчу?

МУЗЕЙНИЙ: Дорога Марія Андріївна. Я вам оце хотів оддати вузлик, ваші костюми, що ви їх дали мені в дорозі. Вони ось тут. *(вказує на наплечник)*

МУМУ: Ні, ні. Держіть їх, до завтра. Мені тепер нікуди з ними діватись. Бувайте! *(виходить)*

Музейний сідає на лавочці, під могилою. Витягає з кишені газету, дрє її, скручує цигарку і курить. Ніжна музика іздалеку — скрипочка грає мрійливо "Ставок

*заснув, а ясні зорі так мрійно моргали з висот"...
Музейний слухає і курить. Строфа кінчиться, музика
тихне.*

МУЗЕЙНИЙ: *(монолог)* Здорово попоїв. Підгодували, спасибі. *(попускає пояс, випрямляє ноги)* Га... Що за ніч, Господи. Немов на рідній Україні, немов у моїй Замріяній балці... Небо безкрає і степ безкрай. Тирса шумить: шу, шу, шу... А... *(вдихає)* що за прекрасний, оп'янливий запах! Що за цілющі пахощі плються у теплу ніч над Замріяною балкою... Хутірчик у балці, тополі, річка плеще, а я — було — вигоню вороного у степ, попастися. І співаю, співаю аж тирса шумить... шу, шу, а тут Оксана Перебійченкова іде яром, ніби по воду. А я зайду, схоплю її за стан та й почну обіймати, аж тирса шумить. Ой, *(помацався за крижі)* болить спина. Краще не згадувати історичної бувальщини. А здорова дівка була! Як було притисне — задушити може... Раз мені два ребра зламала.

А, Оксана!.. Де вона тепер, перепілонька? Зустрічав я її опісля, в колгоспі "Закомунена балка". У почестях була, орденоносною партійною свиноматкою стала...

Краще не згадувати. Та бо ніч як у Гоголя Миколи Васильовича. Ех, умів писати. Не то, що наші мазайли на еміграції. *(Оглядається)* Пст... Щоб хто не почув, цього голосно говорити не можна. Я ж належу до трьох академій, а й у четверту збіраюся.

Неодмінно треба скликати найближчу сесію науково-історичної секції у цьому таборі. Їсти тут дають нічого та й повітря, повітря — бальзам... Не то, що в Мюнхені. Та й голова табору, вигляда, приятна людина, хоч того ніколи не знати. Галичани — хитрі як лиси. Такий тобі солодкий, хоч до серця прикладай. А, дивись, і ніж запахе рідному братові у спину!

Загалом — галічмени — нікудишній народ. Миршавий. Хоча магазинери добрі. Крадуть бо, крадуть та сьгодні котрий нарід не краде? Може, якби ми вміли краще красти, давно мали б свою державу?

А... щось у животі бурчить. І очі клеються. Так, положитись горілиць, як колись у степу і дивитись у небо... *(кладеться горілиць, під могилою. Наплечник під голову, бандуру збоку)*

Відпочину трохи. А промову вшкварю їм завтра, аж гей. Довгу як степ... А... степ... Де тепер Оксана? Чи потовстїла баба, як моя фрав Герда в Мюнхені? Ех-хе, хе, хе... Бувальщина, билиця, як казав Микола Васильович... (*Засипає, хропе — хрр... хр... хрр... Музика знову грає "Ставок заснув..."*)

Музика тихнє. На сцену входить Капіс — підхарактеризований на Гамлета. Стає і дивиться мовчки на залю. По хвилині починає.

КАПІС: Бути — чи не бути — оце питання. Де череп? Де череп еміграції? Стільки баранячих голів на еміграції, а немає одного порядного черепа? Є. Є мій череп. Але я не можу зняти його з моєї шиї. Чому не можу? А, бо затяжкий, бо в ньому зібралась уся мудрість еміграції. (*трясє головою*) Чуєте? Чуєте, як дзвонить там у середині? Як мідь, як мідна бляха, як бляшана банька від консерви, як пуста банька еміграції. Ха. ха... Пуста голова, пуста бляшанка пані Язичинської. Дайте мені ніж, де моя шпага?! Де мій патик?!

Музейний хропе: хр...хр...хр...

КАПІС: (*повертається*) Хто говорить? Виходь, виходь до бою! Га, га, боїшся? Трусе!... Де ви, жовті черепи очицями на схід?!

МУЗЕЙНИЙ: (*бурмоче у сні*)

КАПІС: (*підходить ближче до могилу*) Я чую голос. Це голос батька Гамлета. Це дух батька Гамлета!

МУЗЕЙНИЙ: (*підводиться, сидить протираючи очі і щось бурмоче*)

КАПІС: (*побачив бандуру*) А, ось де череп! (*вхопив і повів по струнах. Бандура: брень, брень!...*) Черепи грають, дух батька говорить.

МУЗЕЙНИЙ: (*спросоння*) Розболів мені живіт.

КАПІС: Тебе болить у животі, а інших в голові.

МУЗЕЙНИЙ: Що за мара? Що це мені верзеться?

КАПІС: Батьку — оце твій син, Капіс, прийшов до тебе.

МУЗЕЙНИЙ: Тьфу, щезни, пропадь проти ночі. Який син? Я зроду не знав, що маю сина. Невже? Оксано, де ти?

КАПІС: Ти хто?

МУЗЕЙНИЙ: Я професор Музейний, з Замріяної балки. Член трьох еміграційних академій.

КАПІС: Маєш. *(махає рукою і сідає на лавочку, кажучи зовсім нормально)* Ще один доктор Серафікус.

МУЗЕЙНИЙ: А ви хто такі будете?

КАПІС: Несвятий Антоній.

МУЗЕЙНИЙ: Святий Антоній? Печерський? Угодник?

КАПІС: Не святий, а грішний. Не читали "Спокус несвятого Антонія"?

МУЗЕЙНИЙ: Змилуйтеся, хто ж читав?

КАПІС: Я!

МУЗЕЙНИЙ: Сердега.

КАПІС: "Домаха".

МУЗЕЙНИЙ: Комаха?

КАПІС: "Без ґрунту".

МУЗЕЙНИЙ: А хто з нас має ґрунт сьогодні?

КАПІС: "Пиворіз".

МУЗЕЙНИЙ: Знаю. Ви "Поет"!

КАПІС: А ви "Старший боярин"!

МУЗЕЙНИЙ: Не лайтеся.

КАПІС: Камбрум!!!

МУЗЕЙНИЙ: Ага, врешті я знаю. Ви з "МУР"-у!

КАПІС: *(підіймається на ногу)* Велика література!

МУЗЕЙНИЙ: Хто ви, будь ласка?

КАПІС: Я Капіс переможець, син Хорса і "Дітей чумацького Дажбога". Де моя шпага? Дайте мені патика і кобилу. Я йду боротися з вітряками великої літератури!

МУЗЕЙНИЙ: Геній!

КАПІС: *(зриває біле полотно з могили, закидає на себе і стає навколішки, на одне коліно перед Музейним. Подає бандуру)* Хрестить мене на лицаря бога сонця Хорса.

МУЗЕЙНИЙ: *(вдаряє його по плечах)* Ще один лицар абсурду.

КАПІС: *(гордо)* Дон Кіхот еміграції. *(випрямився і стоїть)*

МУЗЕЙНИЙ: Ти, синашу, постій отута, а я піду в ліс й укладу промову на завтрішній концерт.

КАПІС: *(салют; €)* Хай Хорс вам помагає!

Професор виходить. Капіс стоїть непорушно. Музика грає "Ніч така, Господи, місячна, зоряна". Входить Нюся, розплетене волосся.

КАПІС: *(побачивши її)* Офелія. Хі, хі...

НЮСЯ: *(не бачить його і підходить на перед сцени, співає, водячи блудно очима)*

"Ніч така зоряна...
Видно, хоч голки збирай.
Вийди мій Трубонько,
Працею зморений,
Хоч на хвилиноньку в гай.

Сядемо (і т. д.)

(сідає на ковбок, у розі сцени. Скінчивши співати, говорить до себе) Нема, немає його. Мого коханого, єдиного. І не чути його трубки. Я сохну, вмираю з туги. Мені вже тридцять років і нікому коси зав'язати. Нікому пригорнути. Нікому поцілувати *(плаче)* Мене ще ніхто ніколи не цілував. Невже я перебуду всю еміграцію і ніхто ані разу не поцілує?..

А серце таке гаряче, пашить, пищить: кохать. Ніч така романтична, зводлива, грішна... А з ким я згрішу, як Трубка мене не хоче? Гу, гу, гу... *(хлипає і співає)*

Прекрасне є життя
І юности хвилини.
Щоночі і щоднини
Серця тремтять: кохай!

Серденько в'яне в грудях
І б'ється наче пташка,
Чому, чому так важко
Як милого нема?

Щоночі я тремчу,
У мріях умліваю.
Тепер, тепер я знаю:
Любов прийде сама.

Входить Трубка. Не помічає Нюсі, що сидить плечима до нього.

ТРУБКА: Ах, як серце рветься до кохання. Що за ніч. Як приємно бути композитором — чуєш в усі, як природа співає твої композиції *(надслухує)* Ця мелодія — знайома. Я чув її в радіо, а потім написав і дав своє ім'я. Розуміється. Це моя мелодія. Я присвячу її для Муму! Я співатиму для неї *(співає)* "Прекрасне є життя".

НЮСЯ: *(надслухує)* Як я шалено кохаю пана Трубку. Я чую його голос. Це в моїм серці! *(співає)*

Нюся і Трубка співають разом. Трубка помічає спину Нюсі і думає, що це Муму.

ТРУБКА: Муму, Мумусь кохана! Ви тут чекаєте на мене? На мої поцілунки? Я тут, дай бузі! *(підбігає до неї і обіймає)*

НЮСЯ: Ах!

ТРУБКА: *(пізнає)* Це ви, Нюся? *(пускає її)*

НЮСЯ: Коханий, Трубко! *(тримає його)*

ТРУБКА: Помилка, помилка!

НЮСЯ: Я ваша!

ТРУБКА: Ні, ні! *(хоче йти)*

КАПІС: *(скрикнув нагло)* Цілуй!

Трубка задревів.

НЮСЯ: *(закинула руки Трубці на шию і поцілувала)* А, це чудове. Я ніколи не думала, що це таке смачне. Ще, ще! *(цілує ще)*

ТРУБКА: Одчепіться! *(відштовхує її)*

КАПІС: *(виходить до них, у білому простиралі)*

НЮСЯ: *(скрикнула)* Духи! Пане Трубка, рятуйте!

КАПІС: Цілуй її!

ТРУБКА: *(злякався)* Невже справді дух?

КАПІС: Дух внука Гамлета! Цілуй!

ТРУБКА: *(цілує)*

КАПІС: Сідай! Обніми! Цілуй Офелію!

Нюся і Трубка сідають і цілуються.

КАПІС: *(підносить палець угору)* Гамлет сказав: "Як добре лежати між раменами дівчини". *(бере бандуру, наплечник, кидає біле простирало під могилу і виходить)*

ТРУБКА: *(схоплюється)* Це Капіс! Тепер я знаю. Це його голос. Де поліція?! *(біжить)*

НЮСЯ: *(за ним)* Трубко, Трубусь, Трубчику! *(вибігає)*

По хвилині вертається професор Музейний.

МУЗЕЙНИЙ: *(гладить вуса)* Дякувати Хорсові. Промову склав на славу... А де ж це Дон Кіхот? Немає. От мара. Невже приверзлось? А їйбо, присягнув би, що бачив білу свитку, мов із "Сорочинського ярмарку" Миколи Васи-

льовича... О, щось холодново стало. *(лягає, натягає на себе біле рядно, накривається з головою. По хвилині чути, як захропів: хр...хр...хр... Здалеку скрипка грає знову "Садок заснув"...)*

Ніч гасне. Світає. На сцені стає ясніше, сходить ранішнє сонце з-за гір і освічує могилу. З-за сцени чути якісь співи. Входять: Меценас, Муму і Полковник, тримаючись під руки. Вертаються з забави, "під газом". Співають по-п'яному: Ля-ля-ля...

МЕЦЕНАС: Приїдь до Черча, моя кохана,
Приїдь до Черча — зазнать вражінь.
У Черчі будеш з кохання п'яна,
Бо в Черчі мінеральні во-оо-ди є!..

ВСІ: Ля-ля-ля-ляля!
Ля-ля... ля!..

МЕЦЕНАС: Мушу конечно написати до Льоня, може він привіз з Черча на еміграцію чудотворну "дев'ятку". Дуже мені би тепер придалася. Ля-ля-ля-ляля!

ПОЛКОВНИК: *(побачив могилу і дошку на ній у формі шибениці)* Що? Відкриття відбулося? Ми спізналися.

МУМУ: Яке відкриття? Де відкриття? Хі, хі...

ПОЛКОВНИК: *(салютує до могили)* Слава!

ДИРЕКТОР: *(входить швидко)* Панове, я шукаю за вами по всьому таборі.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(за ним)* Пане Директоре, пане Директоре, не біжіть. Страшне, щось страшного сталося. Моя Нюсечка пропала. Ніде її нема.

ДИРЕКТОР: Пані Добродійко, дайте мені спокій. Ми маємо тепер важніші справи на голові.

МЕЦЕНАС: Ля-ля-ля!.. *(тримається Муму, щоб не хитатись)*

ПОЛКОВНИК: *(салютує)* Пане Директоре! Вітаю з великим ювілейним днем "Вишневого садочка"! І з відкриттям пам'ятника.

ДИРЕКТОР: *(побачив відкриту таблицю і заламав руки)* Хто це зробив, панове, що тут діється?!

ЯЗИЧИНСЬКА: *(за Директором)* Нюся, моя Нюсечка пропала! Може їй що сталося! Шліть поліцію, шукайте її!

ПОЛКОВНИК: Поліцію?! Зараз, пані Язичинська! Я дам накази! Штабові накази — я генерального штабу полковник Бій-Бійченко!

МЕЦЕНАС: Ля-ля-ляля!...

ДИРЕКТОР: Панове, панове! *(стає і старається бути зрівноваженим)* Треба опанувати ситуацію. Темна, підривна рука діє. Оце все — провокація! Проти нас, батьків табору. Ми мусимо якстій протидіяти. Ювілей і ювілейні врочистості мусять відбутися. І то зараз, якнайскоріше. Ми в перегонах часу з ворогом

ПОЛКОВНИК: Ворог? Де він? Ми дамо відсіч! Штаб!

ДИРЕКТОР: Панове! Прошу ставати в урочистім колі. Врочисте відкриття відбудеться тепер!

ЯЗИЧИНСЬКА: А моя Ньюся, де моя Ньюся?

ПОЛКОВНИК: *(грізно)* Ставайте. *(Язичинська налякалася і вмовкла)*

ДИРЕКТОР: Прошу скликати таборян. Усіх сюди. Ювілей починається. Треба оголосити по радіо. Де пан Трубка?

ЯЗИЧИНСЬКА: Трубка? Може він пірвав мою Ньюсю? Може він звів її?! Люди!!

ПОЛКОВНИК: Мовчіть!

Усі стають по боках могили. Меценас заточився і вхопився за Муму, щоб не впасти. Музика починає "Садок вишневий". Годинник дзвонить 8 разів. Надходить Бабушка з бляшанкою, уже по сніданок. Побачила людей, побачила могилу. Стала і перехрестилася перед могилою.

БАБУШКА: Наверно — похорони справляють.

Музика ще грає. Надбігає спортсовець Роман Навпростець, у тренінговім бігу: "ху, ху, ху"...

ПОЛКОВНИК: Стати!

НАВПРОСТЕЦЬ: *(зупиняється)*

ПОЛКОВНИК: Струнко! Пра-во глянь!

Полковник і спортсовець стають струнко і салютують. Директор виходить на середину кола, перед могилу, обертається обличчям до публіки.

МЕЦЕНАС: Спочинь, пане дію! *(заточується)*

ДИРЕКТОР: *(золотоусно)* Шановна, святочна громадо! Хай дзвони грають, хай радія грають, хай крилата вістка летить через гори і доли, ген-ген до нашої многострадальної батьківщини. Хай летить під курні стріхи і подає

вістку: ми тут! Ми живем, ми боремося тут за краще завтра України!

Кожний табір — це національна твердиня, а кожний з нас борець за волю, національний герой! Воюючій батьківщині шле привіт воююча еміграція! *(лавза)*

Нині ювілей нашої твердині. Ми, політичні емігранти, покинули рідні землі у нерівнім бою з ворогом, ми заприсяглися воювати з ним до загины. Ми отаборилися отут, у цій твердині в Альпах і оце вже чотири роки боремося з ворогом героїчно, отут у "Вишневому садочку". Слава нам!

(оплески)

Слава наша не загине. Щоб залишити для грядущих поколінь пам'ять нашого героїзму і боротьби — ми за традиційним звичаєм залишимо по собі — високу могилу. Висипмо в кожному таборі, в кожному місці, де скитається бодай кілька українців, — високу могилу. Хай німці, французи, американці, хай усі бачать і клонять голови перед нами.

І у велике ювілейне свято нашого "Вишневого садочка" в Альпах — я врочисто відкриваю ще одну могилу. Хай вічно зеленіє вона і хай спить вічним солодким сном у ній героїчний український емігрант! *(лавза)* Проголошую могилу невідомого скитальця — відкритою. Панове, наш гімн.

Усі стоять на-струнко. Без оплесків. Тихо. Світло освічує виразно могилу, на ній дошку з написом: "Невідомий скиталець". Музика грає. Полковник і спортсвець салютують.

БАБУШКА: *(нагло)* Рухається! Киває ногою!

ПОЛКОВНИК: Тихо, бабо!

БАБУШКА: Мати Пречиста! Мерлець встає!

УСІ: Мерлець? Де?

З-під білого рядна вилізає Музейний. Усі оторопіли.

БАБУШКА: *(хреститься)* Свят, свят!..

ЯЗИЧИНСЬКА: Це професор Музейний! Аа!.. *(гістерично)* Він у летаргії!

ПОЛКОВНИК: Ви живете?!

Усі доторкаються Музейного.

МУМУ: Яка прекрасна смерть у летаргії!

МЕЦЕНАС: Невідомий герой, пане дію.

МУЗЕЙНИЙ: От, захропив. *(побачив полотно)* Біла свитка!
Щезни, бідо!

Музика вдаряє марш Капіса. На сцену входять: Нюся і Трубка тримаючись за руки, за ними Капіс, що провадить їх на-гостро. Зупиняються посередині — Капіс за ними, під самою могилою.

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюся!

КАПІС: Орден індійського бога-сонця, регенсбурзького Хорса і авґсбурзького Дажбога проголошує весілля дітей ордену Капіса: "Молодість Юрія Шеремети" бере собі за жінку "Коханіяду". Ідіть плодіть хорсіків, хортиків і іншу велику літературу. Кам-брум!...

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюся!

КАПІС: Не руш її. Це "Коханіяда".

ЯЗИЧИНСЬКА: Я мати!

КАПІС: А я — я!

БАБУШКА: Людоньки — та він божевільний сердега.

КАПІС: "ОСТ"!

ДИРЕКТОР: *(до спортсвця)* Біжіть мерщій по доктора Психіятренка.

МЕЦЕНАС: На Кульпарків його, пане дію!

ПОЛКОВНИК: Кого, Психіятренка?

МЕЦЕНАС: Ні, Капіса!

Спортсвець вибіг, зробивши коло: "ху, ху, ху"...

ДИРЕКТОР: Уважно, не випустить його звідсіль.

МУЗЕЙНИЙ: *(хоче відібрати бандуру)* Це моя бандура. І мій рюкзак. Там музейні скарби. Давайте, це моє!

КАПІС: Не руш. Це мій скарб. Це скарб Дажбога!

МЕЦЕНАС: Магіструнцю, пане дію...

КАПІС: Зайва людина! Дажбоже, я бачу зайвих людей! Ви всі зайві люди!

ДИРЕКТОР: Панове, тихіше! Таборяни надходять на відкриття могили. Тихо, без скандалів! Музика, грайте гімн!

Музика грає гімн.

КАПІС: *(коли почув, випрямився й закричав)* Струнко! Сотня — позір! *(салютує)*

Живий образ — Капіс під могилою на-струнко. Інші по боках. Музика грає врочисто. Директор підходить до Полковника і шепнув йому до вуха. Полковник засаплютував і дав знак Меценасові. Обидва, скрадаючись, підходять до Капіса. Полковник підняв біле рядно з землі і закинув притьмом Капісові на голову.

КАПІС: *(закричав під простиралом) У-а!.. (пручається та Полковник і Меценас зловили його, закрутили в полотно, вхопили за руки і ноги і виносять)*

ДИРЕКТОР: *У лікарню, панове! За мною. (іде перший)*

КАПІС: *Вав!... Гав!... М'яв!.. (під простиралом)*

МЕЦЕНАС: *Ка-пут! Пане дію. (виносять)*

За ними вибігають усі інші, крім професора Музейного і Бабушки, що стоять урочисто обабіч могили, слухаючи гімну.

Завіса поволі спадає

ТРЕТЯ ДІЯ

ФІНАЛЄ

Музика грає "Марш Капіса". Завіса підіймається. Таборово лікарня. На задній стіні — сірій завісці — білий квадрат із червоним хрестом. Обстановка: столик, лавка, крісло.

По сцені ходять у колесо: д-р Психіятренко, за ним Директор, Меценас і Полковник. Капіс стоїть непорушно. Д-р Психіятренко — великан з чорною бородою, у великих чорних окулярах, з великим животом. У білому халаті, з шиї звисає велика лікарська слухавка. Говорить глибоким басом, розмахуючи широко руками.

ДИРЕКТОР: Пане докторе! Ми з'ясували вам всебічно справу, представили факти. Ясно, що маємо до діла з психічною кризою у нашого таборового редактора.

ПСИХІЯТРЕНКО: Редактора? Ага. Прекрасно. Це надзвичайно важливий хвакт. Ми це запишемо *(виймає з кишені блокнот і записує)*

МЕЦЕНАС: Варіят, пане дію.

ПСИХІЯТРЕНКО: Як ви сказали?

МЕЦЕНАС: Варіят, божевільний.

ПСИХІЯТРЕНКО: Ага. Божевільний. *(записує)* Походить від Божа воля. Два слова, — філологічна штучка. *(обернувся нагло до Меценаса)* Ви займаєтесь філологією?

МЕЦЕНАС: Я? Ні...

ПСИХІЯТРЕНКО: Ага! Це я мушу собі записати. Маєте вночі які видіння? Марева? Переслідує вас хто? Гм... *(гудє)*

МЕЦЕНАС: Пане дію, то не я! То той пан є хворий! *(вказує на Капіса)*

ПСИХІЯТРЕНКО: *(повернувся і глянув на Капіса)*

ДИРЕКТОР: Докторе! Ми сподіваємося, що ви якнайшвидше проведете лікарський обслід та поставите діагнозу.

ПСИХІЯТРЕНКО: Неможливе, не поставлю.

ДИРЕКТОР: Як, ви, таборовий лікар? Славний спеціаліст доктор Психіятренко!

ПСИХІЯТРЕНКО: Не поставлю діагнози, а діагноз! *(записує)* Це треба обов'язково записати.

МЕЦЕНАС: Як звав, так звав, пане добродію. Капіс божевільний і треба виставити таку посвідку.

ПСИХІЯТРЕНКО: Не филкуйтеся. Моя в цім голова! Я з чистим серцем можу підписати довідку на божевілля всьому таборові!

ДИРЕКТОР: Пан магістер був до вчора абсолютно нормальною людиною. Редагував газету, читав книжки, діставав приділи...

ПСИХІЯТРЕНКО: Нормальний і діставав приділи? Неможливе! Скреслити його приділи. *(нотує в записнику)*

ДИРЕКТОР: Нагло наш магістер...

ПСИХІЯТРЕНКО: Магістер? Ага!.. Підозріло, хоч трапляються нормальні. *(нотує)* Це обтяжує.

ДИРЕКТОР: Видумав собі якийсь орден, нову партію, машеру по таборі, нападає на людей і прошу подумати собі — виступає проти нас, проти Таборового Комітету!

ПОЛКОВНИК: Це одно вистачає, щоб його замкнути! *(трясє вусами)*

МЕЦЕНАС: І найгірше, пане дію, що він говорить логічно...

ДИРЕКТОР: Пане Меценасе, що ви говорите?

МЕЦЕНАС: Я, я думаю, що правдивий, нормальний політик усе говорить так, що його не розуміють.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно, панове. Глибоко віддихати і пити таборовий чай. *(підходить до Капіса, що стояв дотепер, вп'явши зір у стелю)* А, бандура?..

КАПІС: Чому мені не салютуєте? Я Комтур Ордену Дажбога!

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, мій сину, спокійно. *(гудє як джміль, обнімає любовно раменем Капіса і садовить його на крісло по середині сцени. Нахилиється над Капісом і перебирає пальцями по струнах бандури)* Тра...ра...ра... *(до залі)* Коли музика грає... хвора думка заспокоюється. Це мій геніальний винахід для пацієнтів. *(бере бандуру і брєнькає. Підійшов до Полковника)* Грайте думу про Олексія Поповича.

ПОЛКОВНИК: Я на бандурі не вмю грати.

ПСИХІЯТРЕНКО: Не вмієте? Ага, це обов'язково треба записати. *(бере бандуру під пахву, витягає бльокнот і нотує)*

КАПІС: *(схопився з крісла)* Давайте мені бандуру. Я йду до головної Квартири Бога-Сонця в Авґсбурґу!

ДИРЕКТОР: О, прошу.

КАПІС: Слава Хорсові!

ПСИХІЯТРЕНКО: *(кланяється йому низько)* Аллахові слава!
(підходить і садовить його знову на крісло) Не фількуйся, синку, ще вспієш.

ДИРЕКТОР: О, це мені пригадало, мені треба спішитись до поїзду. Я їду зараз до Мюнхену, до еміграційного уряду. Дістав саме телеграму — справа виїзду за океан, панове, дуже актуальна!

ПСИХІЯТРЕНКО: За океан? Це треба обов'язково записати!

ДИРЕКТОР: Ви, пане Меценасе і пане Полковнику, допильнуєте цієї справи. І уважайте, панове, щоб ця е-пі-де-мія не поширилася! *(патетично)* В таких переломових моментах бачиться, як треба нашому народові проводу! *(виходить)*

Зліва надходить Язичинська, тягне Нюсю за руку.

ЯЗИЧИНСЬКА: Ходи, дурна. Не бійся. Пан доктор огляне тебе і напише посвідку.

НЮСЯ: *(опирається)* Я не хочу.

ЯЗИЧИНСЬКА: Пане доктор! Огляньте її, мою Нюсю. Збадайте її. Може той диявол щось зробив їй!

НЮСЯ: Прошу мамці, пустіть мене! *(пручається)* Я хочу до мого Трубки!

ЯЗИЧИНСЬКА: *(до Психіятренка)* Та чого стоїте? Та пишіть посвідку, бадайте її!

ПСИХІЯТРЕНКО: *(на боці)* Хитра баба — знову штучку хоче втяти, додатковий приділ на харчі дістати. А сюськи! *(до Язичинської)* Що їй бракує?

НЮСЯ: Трубки! Такої трубки, що грає!

ПСИХІЯТРЕНКО: *(хватає свою слухавку)* У мене трубка тоже єсть.

НЮСЯ: Я не хочу вашої трубки, я хочу Трубки, що грає танга з "Веселого Львова". *(співає, плачучи)*

"Вже осінь

І не повернеться ко..ко..ха..нн..я..я..." *(плаче)*

ПСИХІЯТРЕНКО: *(споважнів)* Ця нута підозріла. *(підходить до Нюсі, нахилився над нею і загудів)* Покажіть язик.

НЮСЯ: *(розтулює рот)* Аа...

ПСИХІЯТРЕНКО: Відкрийте рот ширше.

НЮСЯ: А...

ПСИХІЯТРЕНКО: Ширше!

НЮСЯ: *(присідає)* А!..

ПСИХІЯТРЕНКО: Ще ширше!

НЮСЯ: А-а... *(душиться)*

ПСИХІЯТРЕНКО: *(заглянув і проголосив)* У неї гострий апендіцит.

ЯЗИЧИНСЬКА: Що таке?

ПСИХІЯТРЕНКО: Апендіцит! У неї сліпа кишка.

ЯЗИЧИНСЬКА: Боже! Сліпа кишка? Коли вона осліпла?

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, громадянко! Спокійно. Полічимо пульс. *(хватає руку Язичинської)* У неї гарячка. Негаймо до ліжка!

ЯЗИЧИНСЬКА: Та це моя рука!

ПСИХІЯТРЕНКО: А, ваша?... Тим краще! Тим краще. Ви обидві хворі. Сюдою громадянки. За мною. *(зукає)* Кімната номер 3, дві хворі.

Нюся і Язичинська виходять.

ПОЛКОВНИК: Ну, а тепера скоріше давайте діагноз. Треба ж хворого у божевільню одставити. Приказ такий.

ПСИХІЯТРЕНКО: Не филкуйтесь, я за вас філююсь. Бачите, пацієнтів наднесло.

Находить зліва Бабушка з бляшанками.

ПСИХІЯТРЕНКО: Хто це? Ви, бабушка?

БАБУШКА: Здрастуйте з празником, товаришу. Ледве ногами водю: молока, що оце по закону для старичків полагається, не дають. Й олії не дали.

ПСИХІЯТРЕНКО: Олії? Не турбуйтеся, моя мила. *(кричить за сцену)* Маріє Хведотівна! Пів літри рицинової олії для бабусі! Сюдою, громадянко, сюдою... *(вказує за сцену, куди вийшли Язичинська з Нюсею)*

БАБУШКА: Ходила до управи, не захотіли дати, а тут — сердешні люди. Спасибі вам за вашу олію... *(виходить)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Прекрасно. Я над усе люблю ставити діагноз. Давайте вашого божевільного. *(підходить до Капіса, що сидить непорушно ввесь час на кріслі. Коли Психіятренко підійшов до нього, Капіс глянув на нього і повернув голову в інший бік)* Прекрасно, прекрасно!

Оркестра починає грати "Ля Компарсіта". Находить танговим кроком Муму. За нею Трубка з трубкою в

руці, з плястром на щоці. Коли Муму зупиняється, Трубка стає на одне коліно.

ТРУБКА: Пані Марусе, Муму прекрасна. Ходім, ходім. Ви обіцяли мені показати ваш талант. Ходім зробити пробу.

МУМУ: Я без костюму не можу.

ТРУБКА: Робім без костюму!

МУМУ: Де той старий Музейний? У нього мої костюми.

ПСИХІЯТРЕНКО: *(очі блиснули. Затер руки)* Нові пацієнти. Прекрасно.

МУМУ: Що це за бородач?

ПСИХІЯТРЕНКО: *(схопився за бороду)* Психіятренко! Доктор Психіятренко із Криворіжжя! *(до публіки)* Який прекрасний у неї діагноз!

ПОЛКОВНИК: Та відправте швидше нашого хворого, а тоді хай — ставте і два діагнози.

МЕЦЕНАС: Цілую руку! *(хоче підійти)*

ПСИХІЯТРЕНКО: *(скочив до нього, схопив за руку)* Не перебивайте! Я ставлю діагноз.

МУМУ: Я шукаю за професором Музейним. У нього мої костюми до театру.

МЕЦЕНАС: О, ми поможемо ласкавій пані. Ай!.. *(Психіятренко потиснув йому руку, аж заболіло)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Не філюйтеся, я за вас філююсь! *(витріщив очі)* Я не чую пульсу. Ви хворі!

МЕЦЕНАС: *(настрашився)* Я ще живу?

ПСИХІЯТРЕНКО: Не знаю. Зараз послухаємо. *(хватає слухавку і приставляє не до Меценаса, а до власної голови)* Боже! Що я чую?! У нього шум в голові. Це хвора голова! *(кричить за сцену)* Маріє Хведотівна! Новий хворий. Приготуйте півлітри олії. *(раптом спостеріг, що слухає власну голову)* Це моя власна голова! *(гукає)* Помилка! Приготуйте півлітри, але чистого спирту!

МУМУ: Ви, лікар? Докторцю — дайте мені порошоків на біль серця і так далі. На мої нерви! Я нервова!

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно! Не філюйтеся! Я вміть поставлю діагноз і дам вам щось на ваше "так далі".

Музика грає.

МУМУ: *(показує Психіятренкові на своє серце)*

"Отут, отут, отут

Шукайте тут, шукайте тут

Уважно, друже.
Отут, отут, отут,
Тут криється, тут криється
Важне щось дуже!

Щось мене крутить, щось шарпа мене
Раз тут, раз о-тут... Що це таке?
Пече раз в серці, то знов в голові.
Що це? Ах, що це? Скажіть ви мені!

ПСИХІЯТРЕНКО: *(прикладає слухавку до одної груді, до другої і співає басом)*

Отам, отам, отам,
Трепоче щось, трепоче щось
І туго рветься.
Отам, отам, отам,
Я чую там, я чую там,
Це серце б'ється!

Лікар я славний і спеціаліст
Цей стукіт знаю, як кролика хвіст,
Категоричний мій тут діагноз:
Цей стукіт іде від статевих залоз!

ТРУБКА: Театр, театр, театр!
В серці моїм, в серці твоїм,
ґризетко мила,
Театр, театр, театр!
В мистецтві цім, в мистецтві є
Велика сила!

ТРІО: Хай трубка грає, хай гримає джаз,
Завіса угору! Прем'єри час!
Хай скрипочки грають, і гра саксофон,
Співаймо, співаймо в один унісон.

Муму, Психіатренко і Трубка танцюють кругом і ще раз співають.

ПСИХІЯТРЕНКО: *(коли музика втихла)* Прекрасно. Пані зараз достануть порошки. Порох, що експлодує! *(загудів)* Маріє Хведотівна! *(побачив плястер на губі Трубки)* А вам що таке? Хірургічне захворювання?

ТРУБКА: Скажена Нюся Язичинська вкусила.

МУМУ: В поцілунку? Маестро! Я ревную!

ПСИХІЯТРЕНКО: *(гукає за сцену)* Маріє Хведотівна! Кімната для двоє нових пацієнтів! З широким подружнім ліжком. *(Падає на лавку, витираючи обличчя з поту).*

МУМУ: Пане, числіться зі словами, ми не подружжя! *(виходить обурена вправо, за нею Трубка)*

ПСИХІЯТРЕНКО: *(важко дишучи)* Що за прекрасний у неї діагноз...

КАПІС: *(встав з крісла і, не рухаючись з місця, починає співати)*

Бий хлопа дишлем п'ять разів
Штангою всяку заразу,
А колісницею бабу,
Хай нам не лізе в параду!

ПСИХІЯТРЕНКО: Він ще тут? Я повністю забув за нього. *(встає, бере свою слухавку і підступає до Капіса)*

КАПІС: Не наставляйте своєї люфи до мене! Мене кулі не чіпляються. Я Хорс, син Дажбога і Лади.

ПСИХІЯТРЕНКО: Розумію, розумію. Де вродився? На Марсі, місяці чи на Венері?

КАПІС: *(цілком нормальним тоном)* Ні. У Львові, на Замарстиніві.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, сину. Не твоя у тім провина.

КАПІС: Ходив на Філію, а потім на право.

ПСИХІЯТРЕНКО: *(записує і говорить до себе)* ... і ходив на-право, а не наліво...

КАПІС: А потім був академіком.

ПСИХІЯТРЕНКО: Академіком?

КАПІС: Студентом-академіком.

ПСИХІЯТРЕНКО: Що за вчений народ! Кожен студент академіком!

КАПІС: А, ставши магістром, продавав шнурівки в "Центро-союзі".

ПСИХІЯТРЕНКО: Яка філююча кар'єра!

КАПІС: У Кракові завансував на "тройгендлера".

ПСИХІЯТРЕНКО: Це що таке? Ага, певне науковий академічний ступінь. Треба обов'язково записати. *(нотує. По хвилині підходить до Капіса і питається інтимно)* А тепер скажіть мені про ваші особисті переживання, ваші інтимні стосунки... Так сказати, на щот жіночого пола... Це надзвичайно важливе у психіатрії. Для діагноза. Про Фройда, теорію Фройда чували?

КАПІС: Фройда? *(встає і гукає)* Крафт дурх фройде! *(і сідає знову)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Не туди попав, пане брате. Нічого, не філюйся. А війну як перебув? Словацьке сало їв?

КАПІС: "Циганськими дорогами" заїхав на еміграцію.

ПСИХІЯТРЕНКО: А на еміграції ви заїхали читанням? Що читали?

КАПІС: Читав усе, що появилось і що не появилось. Усю велику літературу.

ПСИХІЯТРЕНКО: *(схопився за голову)* Усе? В такому разі його голова мусіла лопнути надвоє.

КАПІС: Тепер у моїй голові "Шумлять жорна".

ПСИХІЯТРЕНКО: *(на бік)* А може він не справжній божевільний, а лише літературний критик?

КАПІС: Читайте параболи, еліпси й апокаліпси... Літаври, сурми, арки, барки і всі ордери мурової марки!

МЕЦЕНАС: Фі, пане дію.

КАПІС: Тепер я Еней, а ви — життя інших.

МЕЦЕНАС: Дістав манію величності. А чи то пан Еней Котляревського?

КАПІС: Еміграція і кастрація перед новим етапом ренесансу відродження розстріляних ілюзій соціальної революції буде бити всіх дишлем п'ять разів, аж примітив свисне. Заявляю вам: кожний мусить бути демократом, революціонером, консерватистом, баптистом, а бабу будем бити ззаду в параду!

ПОЛКОВНИК: Доволі, мовчи! Докторе Психіятренку, мерщій його в божевільню.

ПСИХІЯТРЕНКО: Не перебивайте. Це філюючі думки хворого редактора філюючої теорії. Грайте на бандурі! *(хватає бандуру і водить пальцями по струнах)* Тра, ра, ра...

ПОЛКОВНИК: *(хоче відібрати рюкзак від Капіса)* Давай, це не твоє. Годі держати.

КАПІС: Це мій скарб. Дажбоже-е!.. Вони відбирають скарб!..

ПСИХІЯТРЕНКО: Який скарб, який скарб?

ПОЛКОВНИК: Музейні вартості з "Замріяної балки". Гетьманські грамоти, козацькі універсали.

МЕЦЕНАС: І бандура, пане дію...

КАПІС: Самоцвіти, самопали, гетьманське золото! Дажбоже, рятуй!

Термоситься за наплечник. Полковник випускає його з рук.

ПСИХІЯТРЕНКО: Скарб? Ага!... Самоцвіти і золото? Козацьке золото? Тра, тра, тра... Спокійно, не філюйтесь... Грайте на бандурі. Я мушу зібрати свої думки. *(гуде як джміль)* Тра-ра-ра...

МЕЦЕНАС: *(заглянув у вікно)* Панове! Санітарне авто заїхало. Чекають на магістра, пане дію...

ПОЛКОВНИК: Слава Богу. Докторе, давайте бумагу, відвозимо божевільного.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(входить, за нею Бабушка)* Панове, моя Нюсенька нервова. Хто й чого так кричить?

БАБУШКА: Наверно аборт делають.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно. Мої панове, на підставі анамнезу і мого обсліду я ставлю категоричний діагноз, що...

ПОЛКОВНИК і МЕЦЕНАС: Що?!

ПСИХІЯТРЕНКО: Що все в найкращому порядку! Магістер Капіс повністю нормальна людина.

ПОЛКОВНИК: Що?!!

МЕЦЕНАС: Як, пане дію?

ПСИХІЯТРЕНКО: Мало того, це геніяльна, філююча людина революційного ренесансу підстреленої еміграції. Прошу бігти за ходом моїх мислей. Грайте на бандурі! Тра-ра-ра... *(сам грає)* Отже, панове, маємо справу з новим і великим епохальним рухом історичного значення. *(гуде басом)* Історичною філею політичної еміграції. Ситуація типічна: редактор, що не має поняття про політику...

МЕЦЕНАС: Щось такого, пане дію!

ПСИХІЯТРЕНКО: Під впливом літератури родиться думка політичного руху. Бо в нас література повна політики, а політика літератури.

КАПІС: А обидві нічого не варті.

ПСИХІЯТРЕНКО: Браво! Прошу лиш зважити, як він логічно думає. Логічно думаючи, доходить до висновку, що на еміграції потрібно ще однієї партії. З другого боку це бойова прогресивна сила! Пригадую лише слова гімну: "Бий хлопа дишлем п'ять разів!" А найважливіше, як ми чули, у неї великий партійний капітал. Панове, я вам

ручусь досвідом психіатра — цей рух має велике майбутнє.

МЕЦЕНАС: Так?..

ПСИХІЯТРЕНКО: Авжеж, авжеж... (*вхопив бандуру. Ходить по кімнаті широкими кроками в піднесено-патологічному настрої. Гуде басом як джміль*) Панове, що за глибокий сенс, що за символи, що за геніяльний синтез філюючої революції криється в словах гімну... "Бий хлопа дишлем п'ять раз". Волонтаризм! Боротьба з сервілізмом, філософія чину! Друга стрічка: "Штангою всяку заразу" — це гасло соціальної революції, боротьба з визиском і чужим капіталом, зі соціальною заразою. Третя: "А колісницею бабу!"

ЯЗИЧИНСЬКА і БАБУШКА: (*з переляку*) Боже!

ПСИХІЯТРЕНКО: Це традиція, консерватизм, зв'язок з історією козацтва. (*повернувся до жінок*) Баби на Січі були заборонені! Геть мені звідсіль!

ЯЗИЧИНСЬКА і БАБУШКА: Тікаймо! (*втікають*)

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, спокійно, не філюйтеся. Я за вас філююсь. Моя фантазія працює, творить, летить... Скарб Дажбога!.. Золото, срібло, самоцвіти наших гетьманів. Всі еміграційні партії — жебраки, ефемериди. Перед орденом Дажбога майбутнє. Ви слідкуєте за мною? Я бачу вже нас усіх на батьківщині. Усюди прапори Сонця. Портрети батька народу, кошового Капіса... Гімни! Тра-ра...ра...

КАПІС: (*простягає руку*) Заявляю вам: доктора іменую осaulом нової Січі.

ПСИХІЯТРЕНКО: Чули, чули? Грайте на бандурах! Я осaul! Нарешті я покину психіатрію і сповню свою мрію: стану теж політиком.

ПОЛКОВНИК: А... чи в майбутній державі потрібні будуть військові? Я старий штабовець. (*салютує*) Полковник!

КАПІС: Генерал!

ПОЛКОВНИК: Я генерал? (*салютує і гукає*) Струнко, дивізія за мною! Раз, два... раз, два!..

МЕЦЕНАС: А я?

КАПІС: А ви — "Морітурі"!

МЕЦЕНАС: Я, пане дію, старий дипломат. Австрійська школа. Варшава, Женева, Козова! Суспільна опіка в таборі, пане дію... Чи міг би я бути міністром фінансів?

ПСИХІЯТРЕНКО: *(метнувся і загудів)* Неможливе! Скарбом займаюся я!

КАПІС: Я заявляю: іменую вас міністром закордонних справ.

МЕЦЕНАС: Найнижчий слуга пана кошового!

ТРУБКА: *(входить з трубкою)* Я чую, тут розділюють посади у звільненій Україні! Чи можу зістати директором опери в Києві?

КАПІС: Дажбоже! Прийми, що гоже і негоже!

ПСИХІЯТРЕНКО: Ви будете міністром мистецтва! *(до Полковника)* Де каса, де скарб? Капітал розділюємо, пишемо відозви, декларації, пляни... Нас жде велика праця.

КАПІС: *(до Трубки)* Трубіть у похід! Додому!

Входять: Музейний, Нюся, Язичинська, Гризетка і Бабушка.

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюсю, Нюсю! Пакуй манатки, їдемо назад до Львова.

НЮСЯ: *(в радості)* Мамцю! Україну звільнили?

ЯЗИЧИНСЬКА: Ще ні. Але це дрібничка. Оці панове тим займаються.

МУМУ: А я буду в поході сестрою милосердя. У мене таке милосердне серце!

ПСИХІЯТРЕНКО: Не філюйтеся! Співайте думу про кошового Капіса! *(піднявся і гуде)* "По синьому морю байдаки під вітром гуляють"...

КАПІС: *(приложив руку до чола)* Я бачу човни!

ПСИХІЯТРЕНКО: В похід! Гриміть у сурми!

ПОЛКОВНИК: Несіть малинові прапори!

МЕЦЕНАС: Патріотичного марша, пане дію!

Музика грає марш Капіса. Всі маршують гусаком довкола сцени: попереду Капіс з наплечником як Наполеон — з заложеною рукою за блюзу, далі: Трубка, Меценас, Полковник, Музейний, доктор Психіятренко з бандурою; похід закриває жіноцтво з Бабушкою на кінці.

Завіска розсувається поволі, відкриваючи декорацію другої дії. Знову йде похід у тому самому порядку. Полковник несе на своєму ціпку розжевий костюм Муму — як прапор.

МУМУ: *(побачила)* Дивіться! Мій театральний костюм!

ПОЛКОВНИК: Малиновий прапор! Слава!

ЯЗИЧИНСЬКА: Скандал!

МЕЦЕНАС: Під тим знаком побідиш, пане дію!

Обійшовши сцену — доходять до стола і лавки, що посередині. Марш уривається.

КАПІС: Сідайте в човни!

ПСИХІЯТРЕНКО: Прекрасно! Що за филлююча фантазія!

ПОЛКОВНИК: Козацтво на байдаки!

Усі присідають по боках столика і лавки, ніби на човнах. Капіс стоїть попереду, задивлений в обрій.

ПСИХІЯТРЕНКО: "Отамане, серце в'яне,
Ось, ось наше море!"

КАПІС: Не злякає!

УСІ: *(речитативом)*

"І сховались
За хвили, за гори!"...

КАПІС: Готово?

УСІ: Готово, отамане!

КАПІС: На море!

БАБУШКА: Свят, свят, свят... *(хреститься)*

ТРУБКА: З піснею на устах!

ПОЛКОВНИК: З бойовою піснею!

ЖІНКИ: *(тонесенько, шаржуючи, без музики)*

"Човен хитається серед води,
Плеще об хвилю весло"...

ЧОЛОВІКИ: "Люба дівчино, прийди, прийди,
Забудем деннеє зло"...

ПСИХІЯТРЕНКО: *(загудів нагло басом)* "По синьому морю"!..

За сценою голос автової трубки: тра-тра!.. Спів уривається.

ПОЛКОВНИК: Хто це трубить?

ПСИХІЯТРЕНКО: Гудки із Запоріжжя. Доїхали!

МУЗЕЙНИЙ: *(тремтячи)* Доїхали, на Україну?

Входить зліва Директор із в'язкою паперів під пахвою.

ДИРЕКТОР: Таборяни! Велика радісна новина для "Вишневого садочка". Я оце просто з Мюнхену автом, привіз ашуранси зі ЩУКИ.

МЕЦЕНАС: ЩУКИ?

БАБУШКА: Па щучьему віленію...

ДИРЕКТОР: ЩУКА — Щедрий Український Комітет Америки присилає для всіх нас ашуранси на виїзд до Америки.

ВСІ: Що? Ашуранси? До Америки?

Відскочили від Капіса й оточили Директора, простягаючи руки по ашуранси.

ПОЛКОВНИК: *(не простягнув руки, на боці)* Ми їдемо на Україну.

ДИРЕКТОР: Що, що? Я не розумію. Що тут діється? На яку Україну?

НЮСЯ: Ми їдемо додому.

ДИРЕКТОР: *(заламав руки)* Бачите, що твориться, коли лишити вас без проводу. Ми їдемо не на Україну, а до Америки. Ми, політичні провідники, найкраще знаємо, що ви маєте робити. Наше гасло: до Києва — через Філядельфію.

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюсю! Пакуй манатки! Їдемо до Америки!

НЮСЯ: *(запищала)* Америки?

Всі заметушилися. Директор роздає кожному білий аркуш паперу — ашуранс. Дає і Муму, за що вона посилає йому цілунок.

КАПІС: *(нагло зверещав)* Люди! Де ви? Я не бачу нікого на моїх човнах! Де ви, "Попіл імперій"?!

ПСИХІЯТРЕНКО: *(підскочив до нього і заревів несамовитим басом просто Капісові в обличчя)* "Бий хлопа дишлем!"

І Капіс упав, непритомний і простягнувся на столику.

МЕЦЕНАС: Раз, а добре, пане дію.

ДИРЕКТОР: Що, він ще тут? Панове, я казав вам відвезти його до лікарні.

ПСИХІЯТРЕНКО: Спокійно, не филюйтесь. Це моя терапія. Фізикальний шок у шизофренії. За годину він буде здоров як риба.

МЕЦЕНАС: Гадане, пане дію.

ДИРЕКТОР: *(держачи останній папір у руці)* Тут у мене ашуранс на ім'я магістра Капіса. У такій ситуації, я думаю, що ми дамо його панові професорові Музей-

ному. Поїдете з нами, професоре. Нам потрібно буде в Америці інтелектуальної еліти.

МУЗЕЙНИЙ: *(кланяється)* Спасибі.

ДИРЕКТОР: Прошу. *(подає папір)* Їдете, як магістер Капіс, уроджений у Львові. Розумієте?..

МУЗЕЙНИЙ: Авжеж, не першина це мені...

ДИРЕКТОР: Уроджений у році... тисяч дев'ятсот... *(заглядає в папір)*

КАПІС: *(зничев'я схоплюється і закінчує):* Тисяч дев'ятсот десятого...

Всі здивувались.

ПСИХІЯТРЕНКО: *(підходить до нього і обнімає любовно Капіса раменем)* Не филлюйся. Знаємо, знаємо. Ти Хорс, син Сонця і Дажбога...

КАПІС: *(що став цілком нормальний)* Який Хорс? Який Дажбог? *(звертається до інших)* Що йому? Дістав?.. *(показує на голову)* Я магістер Капіс, з п'ятого бльоку, редактор "Таборових вістей", *(побачив Язичинську)* Цілую ручки, пані добродійці.

ПСИХІЯТРЕНКО: *(зі сльозами в очах)* Сину, брате! Дай, хай обійму тебе! *(обіймає зачудованого Капіса і цілує його тричі)* Громадяни! *(гуде, повернувшись до гурту)* Він нормальний! Нормальний знову! Перший пацієнт, якого я вилікував у моєму житті!

ДИРЕКТОР: Професоре Музейний! Віддайте ашуранс. Бачите, зайшла помилка.

МУЗЕЙНИЙ: Як же це?

ДИРЕКТОР: *(відбирає папірець)* Це ашуранс для магістра Капіса. Бачите, еміграція кінчається і кожний знову стає нормальним. *(подає папірець Капісові)*

МУЗЕЙНИЙ: *(підходить до свого наплечника, що враз з бандурою лежить покинутий на боці)* Так візьміть хоча мій музей. Там наші історичні реліквії, маніхвести і грамоти, духовий скарб для грядущих поколінь.

МЕЦЕНАС: Пане, з нас кожний своїх скринь має досить.

ЯЗИЧИНСЬКА: Ньюсю, пакуй манатки.

(Директор веде Музейного і садовить його під могилою враз із наплечником і бандурою. Інші стають обабіч. Психіатренко бере Капіса під руку й вони непомітно виходять, коли Директор починає гово-

рити. Директор стає в своїй риторичній поставі й виголошує промову)

ДИРЕКТОР: Громадяни! Друзі мої, діти!

Важко приходиться нам прощатись. Від'їжджаємо ген-далеко, до чужих країв. Розійдемося по всьому світі. Хтозна, як довго нам судила доля там жити, чекаючи повороту до рідних гнізд?.. Та ми віримо, що повернемося, як птиці перелетимо через моря додому.

Жили ми тут п'ять років, як одна родина, любилися і сварилися, не додали... *(тут Бабушка зідхнула)* ... і дітей виховували... *(Язичинська і Нюся втирають сльози з очей)*.

Життя було важке і героїчне. Та воно зблизило одних до одних, загартувало, влило надію в душі. Ми навчилися любити життя ще сильніше. Бо життя є гарне і варте того, щоб боротися за нього. І за океан повеземо у наших серцях надії на швидкий поворот на рідні землі...

Знаємо, перші кроки будуть важкі. Та по двадцяти, чи тридцяти роках, коли придбаємо найконечніші речі, як доми, авта і банкові конта, — тоді всі ми, всі ми повернемося на Україну — в думках... *(звертається патетично до Музейного)* Професоре! Ми залишаємо вас і оцей скарб — з болем серця. Та будьте певні — ми вас не забудемо. Якстій пришлемо вам ашуранс і ви, залишенець, приїдете за нами наступним кораблем. Ми збудуємо в самому центрі Нью-Йорку високий, високий хмарочос і там помістимо вас і музей "Замріяної балки". А покищо, Професоре, зберігайте цей скарб тут. Це скарб нас усіх: частина наших душ і сердець, це символічний зв'язок, — нитка, що лучить нас з рідним краєм. *(до всіх)* Громадяни! Ми на власних очах переходимо до історії.

Павза

МЕЦЕНАС: Вже шіфа трубить, пане дію...

Музика починає грати мелодію "Приїдь до Черча".

ФІНАЛ

ВСІ: Прощай, Європо,
                           Стара, кохана,
                           Прощай, Європо,
                           Прощай, прощай!
                           За море їде
                           Нова громада,
                           За море їде —
                           У новий край.
                           Досить страждання,
                           Досить змагання.
                           На тихі води, зорі
                           Їдем в новий край.
                           Прощай, Європо,
                           Стара, кохана,
                           Прощай, Європо,
                           Прощай, прощай!

ДИРЕКТОР: Прощай вишневий
                           Ти наш Садочку,
                           Прощай, коханий,
                           Ти нам прощай!

ТРУБКА: Досить страждання,
                           Досить змагання.
                           На тихі води, зорі
                           Їдем в новий край.

МЕЦЕНАС: Прощай нам Черче
                           І Братислава,
                           Вам вічна слава
                           Із краю в край!

Музика переходить на ритм "діксіленд джаз". Входить Капіс і Психіатренко в широких ковбойських капелюхах. Капіс жонглює двома ковбойськими револьверами. Обидва танцюють і стріляють угору.

ВСІ: Прощай, Європо,
                           Стара, кохана,
                           Прощай, Європо,
                           Прощай, прощай!..

КОМЕНТАР 5

ВІД КОМЕДІЇ ДЕЛЬ АРТЕ ДО ТЕАТРУ АБСУРДУ

"Всяка еміграція схильна жити в світі ілюзій і поза часом".

(Юрій Шевельов, з промови на зборах УВАН 1962 р.)

Реакція критики на прем'єру *Загубленого скарбу* (і повторні вистави в Нью-Йорку й Філадельфії у грудні 1953 р.) була "бурею у склянці води". Рецензенти (знайомі ще з Європи і нові, від аматорів до філософів включно) мали нагоду висловитися не тільки про п'єсу, але й усі ідеї, що приходили до голови. *Загублений скарб* був написаний на базі *Дітей Дажбога*; цього разу з музичними вставками Левка Гуменного і Няка Гірняка. Деякі рецензенти побачили, на втіху, в героєві комедії представника ворожої їм політичної групи, хоча автори таке й не снилось. Почалися дискусії і диспути на сторінках преси. Політичний коментатор Остап Олесницький писав: "Під серпанком музичної комедії, пронизаної співом, танком і дотепом (іноді бульварним), прихована в *Загубленому скарбі* глибока й повна трагічного комізму суспільна сатира на духовий стан української емігрантської спільноти в післявоєнних скитальських таборах... Ми мусимо пам'ятати, що предмет сатири — «таборів держави» — вже не існує. Тож і так не мала б сатира кого повчати чи лікувати. Автім, І. Алексевич не виявляє до порушеної теми ні політичного, ні соціологічного інтересу, його зацікавлення виключно літературне"... Філософ Микола Шлемкевич (у "Листах до Приятелів") розвивав думку про "небезпечні дзеркала": "Один із критиків у цікавих міркуваннях зупинився на питанні, чи це комедія, чи тільки театральне видовище... Сьогодні ми вже не такі вразливі на клясичні єдності місця, часу й акції, як наприклад, за часів Ібсена. В *Загубленім скарбі* всі ці єдності дотримані. Нам цікавіше зосередження мотивів в особі божевільного Капіса. Це ж не тільки той звичайний божевільний; він одночасно літературно-мистецький «камбрумист». Він і політичний маніяк, що роздає призначення на всю Україну"...

У статті "Сатира і суспільство" (щоденник "Свобода") есеїст

Юрій Дивнич порушує філософську ноту: "Коли Алексеви́чеві чого бракує у *Загубленому скарбі*, то насамперед самого себе. Він занадто піддається матеріялові п'єси, який конче треба побороти, щоб не зірватись у болото натуралізму. В комедіях Гоголя, Куліша, Мольєра почувається над усім і в усьому всемогучий, незримий автор, серце якого прискіпає тужливим болем від того, що він малює! Почувається саме той «скарб», що його губить зображена в п'єсі людина. Почувається в авторі жорстокий хірург, але також і велике гуманістичне серце. Це серце було трохи помітне в *Мамаї*, і шкода, що воно наче глухе в *Загубленім скарбі*. Без нього комедія як ніч без зірок".

Якби були нагороди, перше місце дістала б рецензія тодішнього літературного критика "Свободи" Лу (Луки Луцева): "Режисер Мирон Чолган 26 грудня ц. р. виставив з групою артистів у залі Фешен Інституту в Нью-Йорку комедію І. Алексеви́ча *Загублений скарб*. Публіка виповнила цю велику, на кільканадцять сот місць, залю. Всі артисти грали дуже добре і тому не можна нікого зокрема відзначати. Вдоволена публіка залишила залю, але давноприбулі імігранти були дещо збентежені цим фарсом І. Алексеви́ча, бо те, що вони побачили в ньому, не дуже похвально свідчило про нашу іміграцію під час її побуту в Німеччині. Та й дехто з новоприбулих із сумнівом застановлявся над тим, які п'єси притягають нашу публіку, що на цю виставу приїздила до Нью-Йорку аж із дальших міст, і потішався тим, що на еміграції була тільки частина людей, що йшла за божевільним магістром Капісом, а решта працювала в шкільництві, на полі науки й мистецтва, в театрах і театральних гуртках, хорах тощо, одним словом, будували нашу культуру. А велика маса втікачів працювала для американської армії. Не всі були там божевільні чи напівбожевільні. Батьки, що прибули на цю виставу з дітьми, не знали, що з ними робити під час деяких місць цього фарсу".

Критика зупинилась і на грі акторів та постановці п'єси. "Свобода" (від 15.I.53) писала: "Мирон Чолган, відомий із європейських вистав Театру-Студії як високонадійний і оригінальний акторський талант, в цілому вдало дебютував як режисер *Загубленого скарбу*. Вистава має темпо, ансамбль тримається міцно, хоч деякі ролі виконувались початківцями... Ця молода людина, покликання і талант якої — в театрі. Необтяжений змертвілими навичками нашого професійного театру, Мирон Чолган може належати до творчих новаторів мистецтва, коли захоче у наших претяжких умовах цілком віддатись своєму талантові й театрові".

У хаосі голосів критики хтось кинув для героїв *Загубленого скарбу* назву типів "комедії дель арте" (Арлекін, Коломбіна, Панталоне, доктор і т. д.). Справді — у трьох п'єсах, написаних уже в Америці, видно нахил у цьому напрямі. Типажі комедії дель

арте появляються як професори (*Блакитна авантюра, Мамай II і III*), як батьки народу (*Діти Дажбога, З. скарб, два останні Мамаї*) далі — політики, "вожді" (у чотирьох частинах Мамайської саги), а там поодинокі стереотипи нашої дійсності: поети, паскарі, матрони, коханці (Нюся, Муся) та Гольдонівський "дотторе" Психія-тренко.

Типи комедії дель арте виявилися найбільше в *Мамаї III-му*, останній п'єсі десятирічного періоду 1946-1956. Валеріян Ревуцький має слушність, назвавши свою статтю "Зліт і зникнення комедіографа Алексевича". Автор зникнув, перелітаючи понад "велику воду", Атлантийський океан. Загинув у новому світі, де український театр не мав можливості існувати.

Після 30-ти років появилася остання частина *Мамає*, закінчена не Алексевичем, а Іларіоном Чолганом. *Дума про Мамає* це широке полотно американської України за останніх сорок років. Низка картинок з нашої історії від скитів до скитальців. Виявляється, що хоч з ходом століть наступає чимало змін, українська психіка залишається такою самою. У *Мамаї III-му*, а в *Мамаї IV-му* й поготів, Мамай повертається на своє історичне місце: козака Невмираки, символа незнищимости козацького духа. Постаць козака Мамає виростає на символ надії для нашої діяспори. Мамай відлітає ракетою над Дніпро, щоб там пробудити козацьких нащадків, бо відродження країни гряде невідклично.

Не зважаючи на це, деякі театральні критики закидали Алексевичеві песимізм, брак співчуття, а то й нігілізм. Ще з приводу *Хождєнія Мамає* Євген Блакитний писав: "Талановитий автор вистави І. Алексевич, що гостро і влучно з хронікальною точністю вміє помічати і фіксувати всі недоречні явища повсякденного еміграційного життя, сам настільки отруений ним, що, впадаючи в крайній нігілізм, виступає у виставі як один з експонатів показаного ним паноптикуму"... Після таких голосів, автор потішав себе, що й Жанові Ануї приписували песимізм і нігілізм. Автім — це був такий час у світовій літературі. Драматург Вацлав Гавель висловлювався так на цю тему: "Театр абсурду є найважливішим феноменом 20-го сторіччя, тому що показує людство в стані кризи". Цитуючи Семюеля Бекета ("Чекаючи на Годо"), Іжена Йонеско ("Крісла") та Гарольда Пінтера ("Опікун"), Гавель каже, що вони вживають банальність як зброю. Він каже: "П'єси не є — це важливе — нігілістичні. Вони тільки дають пересторогу".

Що спільне має *Дума про Мамає* з театром абсурду? Відзеркалення абсурду сучасного світу екзистенціалізму чи української діяспори? Негації дійсності і переходу у світ фантазії, нереальних сподівань? Автор не міг зробити визначення. Він дав у п'єсі те, що бачив і відчував довкола себе. Аж одного дня, на конференції НТШ почув українську дефініцію театру абсурду з уст

професора Я. Розумного з Вінніпеґу: "У театрі абсурду все, слова і акцію, треба розуміти навпаки. Світ є протилежно інакшим, як ми його розуміємо"... Тож сцени й дії нашого театру абсурду *Мамає IV-го* — це, насправді, героїчні подвиги діяспори на шляху боротьби й помочі батьківщині?

Одного дня, весною 1989 р., зустрілися в барі "Лиса Микити" три друзі літератори: критик І. Головацький, автор Алексеви́ч і В. Наглоч. Сіли під великим пано на стіні: "Богема" кисти Едварда Козака. Тут колись бував часто Йосип Гірняк, той "генія́дний актор" за словами Олександра Довженка, їх приятель і надхненник. Алексеви́ч видобув з теки рукопис і сказав: "Я саме скінчив останнього, четвертого *Мамає*, присвяченого Йосипові Йосиповичу. Часто говорив йому, що я пишу для нього нового "Мамає". Гірняк може й не вірив, але завжди доброзичливо хитав головою. Тепер, як його немає, що я тепер писатиму?"

Критик Головацький з повагою авторитету мовив: "Пиши п'ятого. Залиши, любий друже, комедію дель арте й театр абсурду. Залишім реалістичні драми пам'яті корифеїв; п'єси Куліша майбутньому новому «Березолеві» в Києві; а твої ревью театрові «Не журись» у Львові. Вернися до джерел, до театру початку 19 сторіччя, до творів Василя Гоголя і його сучасників Кухаренка і Дмитренка.

У цій хвилині очі Алексеви́ча загорілись і він вигукнув патетично, як герой Бальзаківського роману Люсієн де Рюбанпре: "Ах, щоб я дав, щоб я міг написати таку чудову річ, як «Сатана в бочці», перлину театру мінімалізму! Там в одній дії сказано все те, на що інші потребують п'ять дій!"

Три друзі підняли вгору чарки з коньяком золотого кольору «Courvoisier», напитку, про який Алексеви́ч упевняв, що він на нього не впливає (а Йосип Йосипович цьому не вірив). Алексеви́ч сказав знову: "Чи знаєте, що «Сатана в бочці» прекрасна річ? Ще в п'ятдесятих роках грали її по колгоспних театрах України". Тоді Головацький промовив: "Не журись, друже. В половині 21-го сторіччя в підміських кабаре України будуть виставляти .і твої п'єси. Автім, тобі тоді буде байдуже. Тоді ти вже будеш кляси́ком Алексеви́чівської комедії дель арте 20-го сторіччя, так як кляси́ком нашого театру 19-го ст. став автор «Сатани в бочці».

В. Наглоч

Р. S. Три псевдоніми: В. Наглоч (проза), І. Алексеви́ч (драма) й І. Головацький (критика) належать одному авторові — Іларіонові Чолганові.

КАРТИНИ

- I. Порто-Чіко
1-ша Інтермедія
- II. "Під Лисом"
2-га Інтермедія
- III. Союзівка
- IV. Торонто
3-тя Інтермедія
- V. Експедиція
4-та Інтермедія
- VI. Фінал

ДІЮЧІ ПАРСУНИ

Порточіки, Гонцалес, містер Кац, Чікіти, Рубіроза, Компарсіта, Мамай, П'ятниця, Баба, Три джентлмени: Веселий, Лагідний і Гіркий, Бом, політик Солений, Москаль, Німець, Президент Об'єднання, Радні, Місіс Параці, Пані Язичинська, Ньюся, Юзько Калафатюк, Маркіз де Бруліон.

Професори, малярі, поети, політики, критики, дівчата, жінки, чоловіки, співаки, актори, спортсівці, паралітики й інші діячі. І Мамаєва папуга.

I

ПОРТО-ЧІКО

Полудне над островом Порто-Чіко. На екрані блакитне море, небо й пальми. На краю, під новим готелем-хмарочосом лежать порточіки, п'ятами вгору. Сієста в Порто-Чіко.

Здаля надлітає ритм румби. Ритм наближається — музика голоснішає; жіноче тріо співає крізь мегафон.

ЖІНОЧЕ ТРІО: "Сієста в Порто-Чіко" (румба)

Де вгорі сине небо майоріє
Гаряче сонце жаром сипле — сіє
Прозорі води океану голубіють
— Там Порто-Чіко у сієсті мліє...

Надходить Гонцалес. Зупинився, почувши спів. Округле обличчя з вусиками — проясніло. Підніс палець угору й запищав тонким голосом.

ГОНЦАЛЕС: Чікіти — банани! (вибіг)

МІСТЕР КАЦ: (нервовим, швидким кроком) Гонцалес! Гонцалес!.. (підходить до порточіків, що на землі) Гей, вставайте! Де Гонцалес?

У відповідь хропіт порточіків: Хр...р...р... Фю...

МІСТЕР КАЦ: (виймає кусник паперу з кишені) Де Гонцалес?! Літак з Фльоріди, гості, артисти приїжджають! Де Гонцалес? (присів над одним порточіком і термосить його) Вставайте! Доволі спати! (не діставши відповіді, Містер Кац ще раз співає порточіка. Торкається його

*босої п'яти і нагло порточіко прокинувся і зарего-
тався швидко)*

ЧІКО: Уга...га...га!.. Ха, ха, ха!

МІСТЕР КАЦ: *(тримаючи його за рукав)* Де Гонцалес?!..

ЧІКО: Кель паса? *(заплющує повіки. Хочє власти горілиць,
заснути. Містер Кац хватає його за рамена і трусить)*

МІСТЕР КАЦ: Пробудися! Де Гонцалес?!

ЧІКО: *(підводить поволі повіки. Позіхає. Простягає ноги і
питається ліново)* Гонцалес? Котрий Гонцалес?

МІСТЕР КАЦ: Що значить котрий? Гонцалес!

ЧІКО: У Порто-Чіко кожний називається Гонцалес!

МІСТЕР КАЦ: Мій Гонцалес! Спіді Гонцалес!

ЧІКО: А, Спіді Гонцалес?

МІСТЕР КАЦ: *(штовхає інших порточіків, щоб вставали)*
Спіді Гонцалес! *(До чіка):* Ти його бачив?

ЧІКИ: А, Гонцалес? Сі, сі!.. *(між собою)* Чіка-чіка, чіка-чіка...

ДРУГИЙ ЧІКО: Сі, сі... Спіді Гонцалес! Сі!..

МІСТЕР КАЦ: Сі? Ти його бачив?

ДРУГИЙ ЧІКО: Ні, сеньйор. Я його не бачив... *(і знову кла-
дється горілиць, схрестивши руки на животі)*

ТРЕТІЙ ЧІКО: *(підносить голову нагло)* Гонцалес? Я знаю. Він
пішов з моєю сестрою...

ДРУГИЙ ЧІКО: *(підводиться)* Ні, він пішов з моєю сестрою.

ЧІКО: Ні, сеньйор. Він пішов з моєю сестрою.

МІСТЕР КАЦ: *(схопився за голову)* З котрою сестрою ходить
Гонцалес?!

ТРИ ЧІКИ: Гонцалес ходить з кожного сестрою...

МІСТЕР КАЦ: *(стає по середині сцени і гукає)* Гонцалес!..

ЧІКИ: *(між собою)* Чіка-чіка-чіка... чіка-чіка... *(і знову покла-
лись горілиць, заплющивши очі)*

ГОНЦАЛЕС: *(з-за сцени)* А-гей! Що таке, сеньйор Пусі Кет?

МІСТЕР КАЦ: Ходи сюди, крейзі! Де ти?

ГОНЦАЛЕС: *(вбігає)* Я тут! *(підкинув сомбреро вгору)*

МІСТЕР КАЦ: Де літак? Де мої гості?

ГОНЦАЛЕС: Нема, сеньйор Пусі Кет!

МІСТЕР КАЦ: Я не кет, а містер Кац.

ГОНЦАЛЕС: О-Кей, містер Мікі-Мавс!

МІСТЕР КАЦ: Я ж післав тебе на летовище. Де літак? Чому
нема?

ГОНЦАЛЕС: Літак задержано в Кубі, бо там нині вранці
вибухла революція.

МІСТЕР КАЦ: Вранці? Але це вже полудне!

ГОНЦАЛЕС: Сеньйор, то велика революція. Буде тривати до вечора.

МІСТЕР КАЦ: Що я зроблю? Я збанкрутую! Сьогодні відкриття мого суперлюксусового готелю, а гостей немає!

ГОНЦАЛЕС: *(вказує на чіків)* Ось гості!

МІСТЕР КАЦ: Це не гості, а робітники. Чого вони сплять? Вставайте!

ЧІКИ: *(заворушилися)* Чіка-чіка-чіка... чіка-чіка...

ГОНЦАЛЕС: Ні, сеньйоре. Всі робітники виїхали до Америки. А оці — приїхали як туристи з Нью-Йорку — на вакації до Порто-Чіко!

ЧІКИ: Сі, сі... На вакації! З Нью-Йорку!..

МІСТЕР КАЦ: Де артисти, що мали приїхати літаком? Шліть телеграму до Куби, щоб зупинили революцію. Я покрию кошти!.. Що я зроблю? Хто співатиме на відкритті мого суперколосального готелю?

ГОНЦАЛЕС: Хто співатиме? *(підбігає і бере банджо в порто-чіка)* Увага, сеньйор Пусі Кет. Гонцалес співатиме!

Містер Кац кладе руку на серце і присідає, вичерпаний, на боці сцени. Банджо вдаряє ритм самбо. На його звук відгукуються дівочі голоси з-за сцени.

ТРИ ЧІКІТИ: Гонцалес, Гонцалес!.. *(вбігають)*

ГОНЦАЛЕС: Чікіти-Банани!..

Ударяє музика — самбо "Гонцалес".

ГОНЦАЛЕС: *(грає на банджо і співає)*

Чікіти... чікіти... чікіти

Де ви мої ко-ко... ко-ко...

Кокосові квіти?

Я заграю вам на банджо, вам на банджо

Затанцюєм самбо-мамбо, самбо-мамбо

Сам — бо, мамбо!..

ТРІО ЧІКІТ: Гонцалес, Гонцалес, Гонцалес!

Що таке то, що таке то

Ти у собі маєш?

Як запустиш зір у наші, наші очі

Збудиш щось в серцях дівочих, у дівочих

Щось — що хочеш!..

Чіки, що під час співу піднялися з землі, ідуть у танок і співають останню строфу.

УСІ: Гонцалес, Гонцалес, Гонцалес!..

Містер Кац схоплюється з місця і вказує на небо.

МІСТЕР КАЦ: Летить, летить!

ЧІКИ: Де летить? Що?

МІСТЕР КАЦ: Літак, літак з Нью-Йорку!

ЧІКИ: Арріба!

Чути шум літака. Чіки вказують руками на небо. Шум літака втихає. Причалили.

ГОНЦАЛЕС: Сеньйор Пу — містер Кац! Ідуть, ідуть сюди!

Музика закінчує рясним акордом. Зліва входить балерина Компарсіта, за нею кубинський дипломат — жевжик, сеньйор Рубін-Роза.

МІСТЕР КАЦ: (підбігає) Ля Компарсіта!

РУБІН-РОЗА: (цілує пристрасно балерину в праву руку) Кармеліта!

Містер Кац хоче взяти другу руку Компарсіти на привітання, та Гонцалес запищав.

ГОНЦАЛЕС: (скочив попереду Каца, до балерини) Чіта — чіта! Арріба! Сеньйор Пусі Кет! (схопив за ліву руку балерину) Сеньйора Карменчіта! Я Спіді Гонцалес!

Три чікіти-банани вхопили Гонцалеса за край сорочки і відтягнули від балерини. Кац, захитавшись, вхопився за спідницю балерини Компарсіти.

ГОНЦАЛЕС: Тейк іт ізі, сеньйор Пус...с...с... (Чікіти затягнули його поміж себе і здушили з заздрощів) С...с...с...

Музика: "Танго Ля Компарсіта". На тлі музики Компарсіта, в чорній спідниці та у фантазійній широкій хустці на раменах, танцює танок-привітання. Вітається з кожним у кроках танга.

МІСТЕР КАЦ: (на тлі музики й танку) Ох, гав найс! (до публіки) Ледіс енд Джентлмен! (поглянув на чіків і скривився на мент) Я, містер Гаррі Кац з Нью-Йорку, маю честь

запросити вас на відкриття мого нового наймодернішого, найелегантнішого і найдорожчого готелю "О-КЕЙ".

ЧІКИ: О-Кей!..

МІСТЕР КАЦ: Готелю — що принесе для Порто-Чіко славу, а мені...

ГОНЦАЛЕС: Доляри!

МІСТЕР КАЦ: Задоволення співпраці.

ЧІКИ: О-Кей!

МІСТЕР КАЦ: *(вказує на балерину)* Вітаю зірку п'яти континентів, балерину південноамериканських і північноафриканських танків і фігур — Ля Компарсіту!

ЧІКИ: Сеньйора Карменчіта! Карахо!

КОМПАРСІТА: Дозвольте! *(вказує на Рубін-Розу)* Республіка Куби вислала на свято Порто-Чіко спеціального посла й...

РУБІН-РОЗА: *(стрибнув і випрямився гордо)* ... і міністра уповноваженого...

КОМПАРСІТА: Сеньйора Рубін-Розу.

РУБІН-РОЗА: *(цілує її руку)* Кармеліта!

ТРИ ЧІКІТИ: *(залишили)* Рубіроза! *(і рушили до нього, та Гонцалес ухопив за спідницю і тягне взад)*

РУБІН-РОЗА: Ах, кохана! Я віддам усіх чіків за один ваш пальчик. *(цілує)* А всю Кубу за один... *(бере балерину в рамена і глядить глибоко в її очі)*... за поцілунок.

МІСТЕР КАЦ: Містер Рубін-Роза. Залишіть свій бізнес бодай на мінутку, бо я не почав ще свого...

Рубін-Роза випускає Кармеліту з обіймів.

ЧІКИ: Карамба!

МІСТЕР КАЦ: *(до балерини)* Я знаю вас з найкращих естрад Європи, Америки і Нью-Йорку! Який архитвір ви приготували для нас сьогодні, на великий день відкриття?

КОМПАРСІТА: *(коли публіка втихає, вона стає і промовляє чутливо)* Я затанцюю вам танок з далекого краю, що за великою водою — на півночі. Танок — пісню, що її я несучу в серці як дорогоцінний жемчуг, що серед пальм пригадує мені засніжені верхи і високі полонини.

ЧІКИ: *(одні до одних)* Сі?..

МІСТЕР КАЦ: *(відступається)* Оркестра!

Музика: "Верховино, світку ти наш"... Танок балерини:

"Верховина". Теноровий голос, у мегафоні, надлітає і зливається у крутіжжі танку балерини:

"Ой, нема то краю, краю
Над ту верховину!.."

Наприкінці всі порточіки стають колом довкола балерини, плещуть у такт коломийки. Надходить Мамай, у білій сорочці і коротких штанцях. На очах окуляри, на ногах плавці нурка.

МАМАЙ: *(стає)* Що це? Верзеться, чи насправді? *(підсуває окуляри на чоло)* І руму не пив, як ще вчора звечора. І то тільки півтори пляшки. Мана, чи дійсність? *(поглянув на порточіків, що тупцюють довкола балерини)* Чую — пісня рідна лине з моря. На мій самотній острів, на острів Робінзон Крузо! *(слухає)* Їй-бо, пісня українська! Невже це рідна сторона?

ЧІКО: *(підскочив до Мамай і тягне його за руку до гурту)* Аміґи! Санчес прийшов. Ходи до гурту, танцювати.

МАМАЙ: А тю тобі. Який я тобі Санчес? Що це? Бачу — сине море, рідні тополі *(вказує на пальми)* тільки козаки оці якісь малі, миршаві. Невже це нащадки славних запорожців? *(побачив чорного мурина порточіка, що вишкірив до нього білі зуби)* Свят! Свят! Свят! Куди це я попав? У Абесінію? Бусурмени?!

ЧІКИ: *(б'ють у долоні)* Браво, Карменчіта!

РУБІН-РОЗА: Ви прекрасні, Кармеліто!

ЧІКИ: Сі, сі! Чіка-чіка!..

МІСТЕР КАЦ: *(на Мамай).* Хто це?

ДРУГИЙ ЧІКО: Це Санчес! Живе на сусідньому острові.

РУБІН-РОЗА: Губернатор острова Робінзон Крузо?!

ДРУГИЙ ЧІКО: Сі — сі!

МАМАЙ: Чого ж це він так сікає?

МІСТЕР КАЦ: Гав-ду-ю-ду, говернор? *(простягає руку)*

РУБІН-РОЗА: Вітаю вас! Я міністер повномочний —

МАМАЙ: Повномочний чи повноночний?

РУБІН-РОЗА: *(вітається з гідністю)* Міністер Кубанської Республіки.

МАМАЙ: Наша Кубань стала республікою? От молодці! *(відклонюється з гідністю міністра)* Прийміть привітання! Я Мамай — міністер Пашківської Республіки.

КОМПАРСІТА: *(зачувши)* Мамай?! Ви Мамай!

МАМАЙ: У власній особі.

КОМПАРСІТА: *(підбігає і радісно стискає йому руки)* Мамай?!
Легендарний, великий Мамай! *(Мамай схилив голову, нібито із скромності)* Про вас я чула, читала в книжках, бачила в театрі!

МАМАЙ: Невже?

КОМПАРСІТА: Казали, що ви не живете.

МАМАЙ: Маючи доволі еміграційної політики, я кинувся був у море, щоб утопитися.

КОМПАРСІТА: Яка шкода, що всі наші політики не зробили цього!

МАМАЙ: Вирятувавшись, — живу на самотньому острові Робінзон Крузо...

КОМПАРСІТА: З П'ятницею?

МАМАЙ: *(замнявся)* У...м... з... папугаєм...

З-за сцени голос П'ятниці.

П'ЯТНИЦЯ: Мамаю, Мамаю! *(вбігає, з жовтою папугою на шнурку через плече)* Мамаю! *(спостерігши Мамаю, підбігає до нього)* Мамай не любити більше П'ятниці! У...у...у... *(пхенькає)* Мамай поцілувати П'ятницю!

Мамай скривлюється, нахилиється і цілує.

П'ЯТНИЦЯ: Мамай поцілував папугу, не П'ятницю!

МАМАЙ: Що ж, я не можу вас розрізнити.

П'ЯТНИЦЯ: Мамай уже не любити П'ятниці. Мамай відноситися до П'ятниці, як до власної жінки!..

КОМПАРСІТА: *(до Мамаю)* Ви Дон Жуан!

РУБІН-РОЗА: Я — Дон Жуан! Читайте в газетах.

ГОНЦАЛЕС: *(підстрибнув)* Атенсіон, сеньйор Дон Хуан! Я — Спіді Гонцалес! *(тягне П'ятницю на середину сцени. До Мамаю)* Я беру П'ятницю, сеньйор Мамайос! А вам віддаю мої чікити — банани!

П'ятниця простягає руки до Мамаю.

ПАПУГА: *(нагло заскреготала)* Мамаю!..

МАМАЙ: Папуга! Моя папуга.

ТРИ ЧІКІТИ: *(обскочили Мамаю)* Ми заступимо тобі папугу!
Три папуги!

МАМАЙ: Алеж це не звичайна папуга, це український політик!

МІСТЕР КАЦ: Ви українець?

МАМАЙ: *(киває головою: так)*

МІСТЕР КАЦ: З України?

МАМАЙ: Авжеж!

МІСТЕР КАЦ: Я, тоже з України, тоже українець! Цілий Бруклін походить з України!

КОМПАРСІТА: *(до Мамаю, врадувано)* Маестро! Тепер ми почнемо пропаганду для нашої справи! Я не Компарсіта — я українська балерина Романіта.

РУБІН-РОЗА: *(стискає їй руку)* Я готов нав'язати найтісніші зв'язки Куби з Україною. Я готов день і ніч працювати з вами, Кармеліто, для спільної справи! Романіто! Я не Рубін-Роза, я Юзько Калафатюк! Тенор зі Зимної Води, живу під Львовом!

ПАПУГА: Бреше!

МІСТЕР КАЦ: Беріть папугу! Я ангажую вас! Грайте! Грайте наших українських пісень — "Ой, не ходи, Грицю, та на вечерниці!.."

ГОНЦАЛЕС: *(поцілував П'ятницю і пустив. П'ятниця впала омліла на землю)* А-гей! Сеньйор Пусі Кет! Музика. Мамбо "намбер файф".

Музика "Мамбо ч. 5"

Танок: Гонцалес — П'ятниця, Рубін-Роза — Кармеліта, Мамаю — Чікіті

МІСТЕР КАЦ: Стоп! Для нас — українців — грайте українське мамбо! О-Кей?

ЧІКИ: О-Кей!

Музика "Мамбо ч. 6": "Ой, не ходи, Грицю"... Увесь ансамбль. — Враз з-над моря надлітає грюкіт грому. Музика вривається. Ще раз гримить. Лунає голос відьми Ївги.

ЇВГА: *(голос у мегафоні)* Мамаю! П'ятниця — це була я — Ївга! Дарма! Ти од мене не втечеш!

МАМАЙ: *(присів із остраху)* Людоньки! Це Ївга, моя жінка. Втікаймо!

ЇВГА: Пожди, Мамаю! Я тебе усюди спіймаю! Ха, ха, ха!..

Грюкіт грому.

ПОРТО-ЧІКИ: *(налякані)* Буря йде! Скриваймось!

ЧІКІТИ: *(задзвеніли зубами)* Гонцалес! Втікаймо!

РАДІОГОЛОСНИК: Увага, увага! Говорить радіостанція Порто-Чіко! Із Атлантийського океану надходить гураган ївга.

Увага, увага! Гураган ївга!

МІСТЕР КАЦ: Гураган? А — яй, яй!.. Я вже не живу.

РУБІН-РОЗА: Літак ще чекає на летовищі. Летім до Гавани!
(хватає руку балерини)

МАМАЙ: Хоч і на пустиню!

ЧІКИ: Летім до Нью-Йорку. Так, до Нью-Йорку! Нам треба вертатися додому!

ГОНЦАЛЕС: Атенсіон, ледіс пусі-кет у Нью-Йорку! Гонцалес їде до вас!

ЧІКИ: Арріба, арріба!..

КОМПАРСІТА: За мною — до літака! Не бійтесь, усім буде місце!

Грюкіт гromу.

МАМАЙ: *(скривається під хустину Компарсіти)* Спасайте душу неповинну! *(біжать до літака)*

МІСТЕР КАЦ: А-яй-яй!.. Не лишть мене! Я маю в Нью-Йорку бизнес — "Дві балалайки"!..

Загриміло, і останній чіко, що лежав під екраном, схопився на рівні ноги з криком.

ЧІКО: Кель пасса?!

ГОЛОС ЇВГИ: Ха, ха, ха, ха!..

ЧІКО: Діябольос!.. *(вибігає)*

З а в і с а

ПЕРША ІНТЕРМЕДІЯ

Зашумів літак. Прогудів голосник: "Нью-Йорк — аеропорт — висідати!". Перед завісою пробігають порто-чіки: "Чіка-чіка-чіка..." Наприкінці йде Мамай. Йому назустріч — Баба. В американському платті, на очах окуляри. У руках "вакуумклінер" — вона замітає коридор. Поглянули одне на одного. Перейшли. Зупинились. Оглянулись.

БАБА: Ще одного більше.

МАМАЙ: *(до себе)* Що це за баба? Здається мені...

БАБА: І а це не порточіко, це наш козак.

МАМАЙ: Землячка! *(підходить ближче)*

БАБА: Впізнала! Мамай!

МАМАЙ: Мамай! Вірно, бабусю! Це ви дали мені вузлик на дорогу, коли я йшов у світ широкий будувати Україну.

БАБА: І збудував?

МАМАЙ: Ще ні — але вже близько.

БАБА: Мабуть, замалий вузлик дала я тобі, небоже.

МАМАЙ: А як же ви взялися з Пашківки о-тута?

БАБА: Сталін забрав зі двору до колгоспу, німці з колгоспу у Германію, а Гарі Трувей з Германії в Америку.

МАМАЙ: Що за машина у вас? Змоторизувались, бабусю?

БАБА: Ти мені не бабусяй! В Америці старих бабів немає — усі молоді.

МАМАЙ: Невже? Бачу — й волосся у вас із сивого у чорне обернулось.

БАБА: *(гордо)* Шам — пун!

МАМАЙ: І окуляри на носа повісили.

БАБА: У добродія Ай Моріса взяла. По радіо професори передавали.

МАМАЙ: А... й зубів у вас взявся повний рот.

БАБА: Хочеш глянуть зблизька? *(хоче виїняти протезу і показати Мамаєві)*

МАМАЙ: Ні, ні. Не турбуйтеся.

БАБА: Губу тут Ревлоном мажуть.

МАМАЙ: Ревкомом?

БАБА: А про корсета *(випрямилась гордо)* так наша газета з Джерзі Сіті й пише, що "підносить і тримає, як рука людини".

МАМАЙ: Нечиста сила!

БАБА: Пожди, і тебе помалюють. Як не тепер, так по смерті. Як лялечку!

МАМАЙ: Тьху ж, не згадуйте проти ночі! А скажіть, бабусю — тю — молодице, як це мені в український Нью-Йорк достатись?

БАБА: Їдь, аж доїдеш до трьох мостів. Тоді йди, аж почувеш запах цибулі і галас — як у нас, на базарі в Пашківці. А тоді скрути з Делянсі на 7-му вулицю і ти в серці України.

МАМАЙ: Спасибі, бабусю.

БАБА: До якої праці станеш?

МАМАЙ: Не знаю. Я по прохвесії — дипломат, політик!

БАБА: *(сплеснула руками)* Тут таких політиків багато! Один більше — не поможе, не пошкодить.

МАМАЙ: Так, бувайте, бабусю!

БАБА: Бувай, козаче! *(зупинилась)* Ось тобі малий вузлик, "Потейто-чіпс" і пляшка "пенсі-коля". А то зголоднієш, будуючи Україну.

МАМАЙ: *(вказуючи на Бабу)* Помальована, а щира українська душа. *(іде)*

БАБА: Шкода козака. Вигляда — при глузді, а все ще в політику лізе. Але й він зміниться. Шур! *(виходить)*

II

ПІД ЛИСОМ

Нью-Йорк — Давнтавн — 2-га авеню — Коршма "Під Лисом".

На трьох високих стільцях сидять три джентлмени. Із супер-гай-фай голосника нєсетьєя музика: "Бєгін тгє бєгуїне". Джентлмєни гукають до екрану:

1-ИЙ: Мартель!

2-ИЙ: Скоч і сода!

3-ИЙ: Рум і севен-ап!

2-ИЙ: (*поправляє*) Не кажеться севен-ап, а — сіграм севен.

1-ИЙ: То — на здоров'я!

2-ИЙ: Просіт!

3-ИЙ: Сколд!

2-ИЙ: (*поправляє*) Не кажеться сколд, а — скоб! Я теж був старшим пластуном.

3-ИЙ: (*до 1-го*) А чого ти, друже, так посоловів?

1-ИЙ: Розманіжився. Дуже тужливі тони пускає пан Змійко через своє гай-фай!..

2-ИЙ: (*гукає до екрану*) Пане Влодку! Чи можемо просити щось рідного?!

3-ИЙ: Бойового!

Музика перєстає. В голоснику грюкіт — мов експльо-зія — "крах-крах"! Починається українська тужлива мелодія.

1-ИЙ: (*заспівує*) Ой, випив я з Понеділком,
Ой, не вміє пан Микола пить горілки.
Сам п'ю, сам гуляю,
Сам си стелю, сам лягаю, сам...

2-ИЙ: Ой, випив я у вівторок,
Пропив з Ікером й дівками
Центів сорок.
Сам... (і т.д.)

3-ИЙ: Ой, випив я у середу,
Підніс Йосип-Йосиповичеві попереду!
Сам п'ю, сам...

1-ИЙ: Ой, випив я у четвер,
Ой, не вміють пити горілки та й тепер!

УСІ ТРИ: Сам п'ю, сам...

2-ИЙ: Ой, випиймо у п'ятницю,
Підіймімо, друзі милі, еміграцію!

УСІ ТРИ: Сам п'ю...

УСІ ТРИ: Ой, випиймо ж у суботу,
І мерщій до національної роботи!
Щоб —
Самі не спали, не гуляли,
Не самі!..

Злізають з крісел і, обіймаючись, плачуть. Авансценою надходить Мамай, з гітарою в руці і папугою на плечі. Здивувався, побачивши чутливе видовище.

МАМАЙ: *(на боці)* Мабуть, поминки справляють.

2-ИЙ: *(лагідно, без музики)* Сам сплю, сам гуляю...

1-ИЙ: Сам си стелю, сам лягаю...

МАМАЙ: Бідні хлопці.

1-ИЙ: Сам п'ю *(вриває)*

МАМАЙ: Мабуть, попав добре. Бачу — збори політичні. Або театр?..

Авансценою йде нью-йоркський бом. Підходить до Мамай.

БОМ: Дозвольте — дайма на каву.

МАМАЙ: Не пив сніданку? *(виймає гріш)*

БОМ: Сенк-ю, сир!

МАМАЙ: На каву, чи на сир?

Бом виходить. Тим часом трійка джентлменів на кріслах почала раду. Перший говорить магістер Гіркий.

ГІРКИЙ: Панове. Дозвольте відкрити наше засідання комітету піднесення еміграції. Вітаю представника громадянства магістра Веселого.

ВЕСЕЛИЙ: А що ж. А-я...

ГІРКИЙ: *(продовжує)* ... і представника нашої літератури — пана письменника Лагідного.

ЛАГІДНИЙ: Вел...

ГІРКИЙ: Ви одинокий — що нам лишилося з літератури в Америці.

ЛАГІДНИЙ: Ще є мій друг Лесич.

ГІРКИЙ: На жаль, він пропав. Записався в абстиненти.

ВЕСЕЛИЙ: Ну що ж... так записався...

ГІРКИЙ: Панове! Нова іміграція розпливається, тоне на бруках Нью-Йорку, як тогорічний сніг.

ЛАГІДНИЙ: Що робити?

ГІРКИЙ: Мусимо зактивізувати їх. Піднести духа. Ще не заржавіли козацькі шаблюки в піхвах!

ВЕСЕЛИЙ: Але затупилися, ая!

ЛАГІДНИЙ: Треба поклепати.

Надходить Бом, авансценою; підходить до Мамай.

БОМ: Дайма, на каву.

МАМАЙ: (дає) Чого ж вони тут так багато кави п'ють?

БОМ: Сенк-ю, доктор! (виходить)

МАМАЙ: Джентлмен. Віденські манери має.

ГІРКИЙ: З яким розмахом приїхала нова іміграція! Ми взялися здобувати американський промисел. Створили фабрику води з бульками. І що з того? Навіть бульок тепер не лишилося!

ЛАГІДНИЙ: Доми покупували, холодильники. І всі заморозились.

ГІРКИЙ: Слово має пан письменник Лагідний.

ЛАГІДНИЙ: Вел...

ГІРКИЙ: Дякую! Тим ви все сказали. (до Веселого) Слово має референт зв'язків жіночих і дівочих — пан Веселий.

ВЕСЕЛИЙ: А-що ж. Доборолись... Колись по таборах на проходи пішки в ліс ходили. А тут автами возити їх треба.

МАМАЙ: Чого ж це в ліс, по дрова?

ГІРКИЙ: Навіть до політики не стає духу. Де наші славні традиції? Де бої, де міжпартійні свари? Де підбиті очі й вибиті зуби?

ЛАГІДНИЙ: Тепер важко вибити зуби, бо — штучні.

ГІРКИЙ: Сором і ганьба. Розманіжились на морозиві та "гат-догах".

МАМАЙ: (на боці) Сердешні. Вони гарячих собачок їдять!

ВЕСЕЛИЙ: Навіть партій уже немає, а тільки якісь середовища.

ГІРКИЙ: Прошу дуже! Бачите? Навіть до цього середовища, до

національної бари щораз менше політиків заходить!
Биймо у дзвін. Де ви, політики?

МАМАЙ: (*зрадів*) Це мене кличуть. (*голосно*) Я тут.

ГІРКИЙ: (*патетично*) Чуєте нас? Відгукніться!

МАМАЙ: Авжеж, що чую.

ГІРКИЙ: Ходіть сюди, пробудити еміграцію.

МАМАЙ: Іду, іду. Не кричіть. (*виходить на середину сцени*)

ГІРКИЙ: (*до товаришів*) Бачите! Маса відгукнулися!

ЛАГІДНИЙ: Слава масам!

ВЕСЕЛИЙ: Демократичним масам.

МАМАЙ: (*до папуги на плечі*) Чуєш? Політичні гасла зовсім не змінилися за сорок років.

Знову надходить Бом.

БОМ: (*до Мамаю*) На каву, сер...

МАМАЙ: (*сердито*) На каву й на каву! Ви краще пийте горілку!

Бом виходить.

ГІРКИЙ: Вітайте, друже з Детройту! Ви з бандурою в Карнегі
Гол направились?

МАМАЙ: Шукаю України в Нью-Йорку.

ЛАГІДНИЙ: Це, власне, ми...

ВЕСЕЛИЙ: А що ж, певне з Європи щойно? З Сарселю?

ГІРКИЙ: Як гідність, прошу?

МАМАЙ: Мамай.

ЛАГІДНИЙ: Мамай?

ГІРКИЙ: Міністер Пашківської Республіки? Вітайте, пане міністре!

МАМАЙ: Чую — вам треба підняти духа еміграції.

ГІРКИЙ: Але як, як?..

МАМАЙ: Давайте, подумаємо. Я стара дипломатична школа.

ЛАГІДНИЙ: Ех, якби УНРада знала, зараз же би вхопила його до себе.

ВЕСЕЛИЙ: Я маю проєкт! Вмурувать пропам'ятну таблицю в честь основника цього національного центру — інженера Бабая з Гарісбургу.

ЛАГІДНИЙ: І видавать подвійні чарки для пропаганди.

ГІРКИЙ: Не pomoже. Панове. Бойовий дух пропав, лишивсь у таборах. Кінець бойовій політиці. Навіть ніхто нікому в губу не заїде.

Входить політик Солений, у бойовому настрої.

СОЛЕНИЙ: *(до Мамає)* Поважання, пане директоре!

МАМАЙ: *(здивований)* Я — директор? Це помилка.

СОЛЕНИЙ: Я віцемагістер Солений.

МАМАЙ: А — віцемагістер. Певно політик.

СОЛЕНИЙ: *(підходить до екрану)* Один "стрейт"!

ГІРКИЙ: Вітаємо пана віцемагістра. Я магістер Гіркий, а оце магістер Веселий.

СОЛЕНИЙ: Магістри? Добра кумпанія зібралася. Гробокопачелі демократії! *(підскочив до екрану, до портретів, що висять на шнурку)* А!.. — їх тут хто порозвішував?

ЛАГІДНИЙ: Це галерія наших мужів, провідників "середовищ".

ВЕСЕЛИЙ: Музей — пантеон.

СОЛЕНИЙ: *(заревів з болу)* Пантеон? А мене чому тут немає? *(підскочив до портрета)* А цього вусача хто почепив? Йому навіть на шнурку не висіти! *(дрє портрет)* Мені його вуса не всмак!

ЛАГІДНИЙ: *(здержує)* Шкода шнурка. Ще пригодиться для інших.

ГІРКИЙ: Славно! Чудово! Бачите? Не вмер ще козацький дух! Дух, що тіло рве до бою!

ВЕСЕЛИЙ: *(співає)* "Де згода в сімействі, там мир і тишина!.."

ЛАГІДНИЙ: Такий момент треба покропити. Один коктейл — спеціальний коктейл "Лиса Микити" для пана віцемагістра!

ВЕСЕЛИЙ: *(продовжує співати)* ... "Щасливі там люди!.."

ПАПУГА: *(заскреготала)* Грай, Мамаю!

МАМАЙ: *(вибухнув знечев'я здоровим козацьким сміхом)* Ха, ха, ха!.. Грай, Мамаю! Це справжня комедія! *(вдаряє в гітару)* Справжнє кабаре!

Музика: "Де згода в сімействі"... З боків сцени, у сутінках, виходять жителі української "долини міста". Чотири — Гіркий, Лагідний, Веселий і Солений — обнялися і танцюють вальс.

КВАРТЕТ: Де згода в сімействі,
Там мир і тишина.
Щасливі там люди,
Щаслива сторона!..

МАМАЙ: Український Нью-Йорк потребує до життя — свого кабарету, свого "Фолі Бержер"!

ЛАГІДНИЙ: Свого "Грінч Віледж".

ГІРКИЙ: Рідного нічного клубу.

ВЕСЕЛИЙ: Власної "Малої Богеми", нового "Веселого Нью-Йорку"!

Входить Москаль. Розглядається. Підходить до Мамаєвої.

МОСКАЛЬ: Это, здесь, украинской народной бар?

МАМАЙ: Так.

МОСКАЛЬ: Наш, украинской, народной бар?

МАМАЙ: Ну, так.

МОСКАЛЬ: Наш родной, украинской, народной...

МАМАЙ: Ну, да, до чорта.

МОСКАЛЬ: *(нахиляється до вуха Мамаєвої)* Скажіть, пожалуста, а где можна...

У тій хвилині папуга заскреготіла до вуха Москаля.

ПАПУГА: Хахол!..

Москаль заточився. Його підтримали, щоб не впавав.

МОСКАЛЬ: *(налякався)* Я малорос, ваш, я українець!

ПАПУГА: Танцюй гопака!

Музика вдаряє "козачок".

МАМАЙ: Рапсодія Давнтавну!

Балет-пантоміма РАПСОДІЯ ДАВНТАВНУ.

... Пародія-гротеск-бурлеск-"стріптіз"...

Москаль, порточіки, темні і ясні типи Давнтавну, Балерина і Рубін-Роза, чотири політики, Мамаєва — увесь ансамбль. Входить Президент Об'єднання.

ГОЛОСИ: Президент! Президент!

ПРЕЗИДЕНТ: Американсько-українське Об'єднання надає пану Мамаєві за його заслуги у збудженні нового духа і створенні світової слави українського нічного клубу в Нью-Йорку — нагороду — "бармена" при шинквасі клубу.

ГОЛОСИ: Bravo! "Бармена" у клубі!

ПРЕЗИДЕНТ: І безплатних вакацій — на один вікенд на "Союзівці". *(трясе руку Мамаєві)*
(оплески)

ГОЛОСИ: Випиймо всі за Мамаєву!

ПРЕЗИДЕНТ: Прошу на мій рахунок! *(по павзі)* Завтра. *(виходить)*

УСІ: *(з музикою)* Слава й честь Мамаю
В нашім новім краю!..

З а в і с а

ДРУГА ІНТЕРМЕДІЯ

Веселий і Мамай їдуть в авті; Веселий керує.

У Нью-Йорку — в літню пору
Все стихає — засина,
Гей далеко виїжджає
Вся давнтавнська нація.
В гори їде пан директор,
Місіс, містер, селепок —
На вакації відвозять
Чоловіки — жіночок.
Осідлавши свою мажу
(Триста сорок кінських сил!),
Їм услід ми поспішаєм —
На годину — двісті миль!

Веселий робить карколомний закрут.

МАМАЙ: Поволіше! Аж духа заперло!

ВЕСЕЛИЙ: *(керує)* Ха, ха! Це вам не чумацька мажа, пане
Мамаю! Нове українство вітальне! Двісті миль на го-
дину! *(трубить)* Пу, пу!..

МАМАЙ: Зупиніться!

ВЕСЕЛИЙ: Я мав за рік п'ять аварій! Три з автоматом!

МАМАЙ: А дві?

ВЕСЕЛИЙ: А дві — з нареченими. Пу, пу!..

МАМАЙ: Зупиніться! Я мушу висісти на хвилину.

ВЕСЕЛИЙ: А — розумію! *(зупиняє авто)* Прошу, я не дивлюся.

МАМАЙ: Та ні... *(вдихає повітря, розглядається)* Як тут чу-
дово. Ліс і річка. І пасовисько... Глядіть — там — мов
рідні корови, з Пашківки...

ВЕСЕЛИЙ: *(приставляє руку)* Отам? Ні, це скитальські тілесá вигріваються над рікою...

МАМАЙ: І ріка — мов Дніпро.

ВЕСЕЛИЙ: Делавара.

МАМАЙ: Що за мара?

ВЕСЕЛИЙ: Не мара, а Наровсбург. Наш перший, найстарший вакаційний центр.

МАМАЙ: *(розглядається за знаками)* Де це пише?

ВЕСЕЛИЙ: Дороговказів немає, щоб люди не могли потрапити легко.

МАМАЙ: Як тут чудово — мов у заповіднику. Мов у Пашківці. Стежки порослі хащами, і хатки — для потреби... І що за чарівне озеро!

ВЕСЕЛИЙ: Пане міністре! Не підходьте до берега. Бачите, пані ідуть купатися. За хвилину вода виступить з берегів!

МАМАЙ: По сто пудів — як у Пашківці!

ВЕСЕЛИЙ: Їдем далі! *(керує і співає)*

Їдем, ідем з Наровсбургу,
Поспішаєм у Глен Спей,
Щоб побачить хороводи
Рідних фавнів, рідних фей!..

МАМАЙ: Де ми?

ВЕСЕЛИЙ: На оселі Робітничого Союзу.

МАМАЙ: Американські робітники? Стомилися, сердеги. Глядіть — лежать пупами до сонця.

ВЕСЕЛИЙ: Набирають сили до праці вночі.

МАМАЙ: Уночі? До якої праці?

ВЕСЕЛИЙ: Пити пиво в барі.

МАМАЙ: Я бачу тут американців. Ось та жінка говорить до дітей по-американськи.

ВЕСЕЛИЙ: Та ні, ця пані докторова — нова імігрантка.

МАМАЙ: Чого ж вона говорить до своїх дітей не по-нашому?

ВЕСЕЛИЙ: Щоб навчитись від них англійської мови.

МАМАЙ: А хто навчить тоді дітей по-українськи?

ВЕСЕЛИЙ: Як виростуть, підуть на курси українознавства.

МАМАЙ: Америка!

ВЕСЕЛИЙ: Їдемо далі! Пу, пу!.. Сумівка!

МАМАЙ: Трр... Держіть воли!

ВЕСЕЛИЙ: Тут не стаємо! Зараз запросять вас на дефіляду бандерівців.

МАМАЙ: Бандурівці? Прекрасно! Я теж граю на бандурі і теж голосно.

ВЕСЕЛИЙ: Краще їдьмо на Кобзарівку.

МАМАЙ: А яка різниця, голубе, чи бандура чи кобза?! Спішім на Союзівку, бо моя путівка пропаде!

ВЕСЕЛИЙ: Як пропаде, виступите замість професора Смаль-Стоцького в живій газеті!

МАМАЙ: В дорогу, круторогі! Тьху! В дорогу триста кінських сил!

ВЕСЕЛИЙ і МАМАЙ: *(в авті)*

Парубки ми із мотором
(Триста сорок кінських сил)!
Ми ще хочем у коханні
Розпростерти наших крил.

III

СОЮЗІВКА

Музика грає фокстрот-марш "Союзівка". Гості Союзівки — старі й молоді, спортсвці й паралітики — співають і підстрибують у швидких кроках.

АНСАМБЛЬ: *(гімн Союзівки)*

Гей, високо на горі,
 В горах Кетскіл, на скалі
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!
 Кожний, кожна там знайде
 Чого серце забагне,
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!
 Про це пише нам щодня
 Наш часопис "Свобода",
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!

ЧОЛОВІКИ:

Чи високий, чи малий,
 Бльондин, брюнет, чи рудий,
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!

ЖІНКИ:

Смотрик, бабця і вдова,
 Чи дівця молода,
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!

УСІ:

Кожний знайде щось собі,
 Під горою, на горі,
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка

Розбігаються. Дехто вибігає. Сценою проходять тупи Союзівки. Музика грає стиховно. Два смотрики в тісних штанцях проходять, вертячи кумедно фізіономіями. Їм назустріч спортсмени. Свиснули: Ф'ю-ф'ю!..

ГУРТ СПОРТОВЦІВ: *(проходить у танку сценою)*

Гей, високо на горі,
 В горах Кетскіл, на скалі,
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!
 Романтичне місце стріч,
 Для кохання — ціла ніч,
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!
 Для спортсменів тут є рай,
 Грай, що хочеш, але грай,
 — Союзівка,
 Це наша Союзівка!

Виходять. Музика вривається. Надходить місіс Параци, за нею пані Язичинська.

МІСІС ПАРАЦІ: *(пристала під екраном і нюхає квіти на огорожі)* От, Богу дякувати, що бодай на старість приїхала зі своїми бойсами та гирльсами на вакийшин. На клаптик України на вільній Землі Вашингтона. *(нюхає квіти)* Дай Боже здоров'я панам з Джерзі Сіті, аби ніколи не мали індіжестшин. Тільки п'ятдесят років я чекала і дивіт — купили. *(до Язичинської)* Ходіть, місіс, ходіть, пані — понюхайте купчаків та васильків. Чисто, як у моєму селі, на Бойках. Найс!..

ЯЗИЧИНСЬКА: *(розглядається)* Нюхайте, нюхайте. Мені ще з табору запах у носі стоїть.

МІСІС: Ой, то підіть до доктора, хай перечистить! Може се вайрус у носі загніздивси?

ЯЗИЧИНСЬКА: *(тоненько)* Нюсю, Нюсю!

МІСІС: Та не бороніть козі ліса. Се клаптик України на вільній Землі Вашингтона... *(нюхає повітря)* Найс!.. *(виходить)*

У цій хвилині вбігає Нюся, за нею гризетка Муму.

НЮСЯ: *(до Язичинської)* Мамцю! Мамцю! Прошу дивитися! Перстень. Мій перший заручинний перстень. *(показує палець)* Мій перший наречений!

МУМУ: А я не вірю мужчинам. Обидва мої наречені, то ошуканці.

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюсечко! А я тебе вісім років до Гантер ко-

леджу надурно посилала. Слава Богу! Аж на Союзівці зловила! Де він? Тримай, щоб не опам'ятався!

НЮСЯ: На стежці до Києва він мене поцілував, а під Дарницю обняв міцно і каже: Стиймо груди при груді! Ми сорборники!

ЯЗИЧИНСЬКА: *(налякалась)* Я казала тобі вважати зі східняками!

НЮСЯ: Він закарпатець, мамцю!

ЯЗИЧИНСЬКА: Закарпатець? *(сплеснула руками)* Хай зараз жениться! Я їх знаю.

НЮСЯ: Він шептав: Кохаю тебе, кохаю, кохаю!..

ЯЗИЧИНСЬКА: А ти?

НЮСЯ: Я кажу: І одружитесь зі мною?

ЯЗИЧИНСЬКА: А він?

НЮСЯ: А він каже: Не змінюймо тему розмови.

ЯЗИЧИНСЬКА: *(тягне Нюсю за руку)* Ходи. Тягни його зараз до шлюбу.

НЮСЯ: Нині священика нема.

ЯЗИЧИНСЬКА: Хай пан Квас дає цивільний шлюб, або пан теольог з його офісу!

(вибігають)

МУМУ: А я постановила не виходити заміж, аж буду мати 25 років! *(павза)* Ні, це не так. Я постановила доти не мати 25 років, аж вийду заміж! Ах, обидва мої наречені — то ошуканці! *(вибігає вслід за Нюсею і Язичинською)*

Зліва входять Мамай і магістер Веселий.

ВЕСЕЛИЙ: Ось ми і на місці. На чарівній Союзівці!

МАМАЙ: *(віддихається)* А...ха...ха... Що за чудове повітря! Як за часів моєї дипломатичної праці у Карльсбаді.

ВЕСЕЛИЙ: Пан амбасадор дозволять — на один "шпріцер" до Веселки. Ось дах видно!

МАМАЙ: *(гляди́ть у бік "Веселки")* Прекрасно. І прапор! І саджавка для каченят...

ВЕСЕЛИЙ: Це басейн для гостей!

МАМАЙ: О? Бачу, бачу! Що за прекрасні краєвиди на Союзівці! *(вказує руками: мовляв, види...)*

ВЕСЕЛИЙ: Хай пан міністер полюбуються отут природою, а я скочу і принесу чарочки сюди.

МАМАЙ: Чудова думка!

ВЕСЕЛИЙ: Чи з водою?

МАМАЙ: Хто бачив, щоб козаки поганили горілку водою?

Біжать спортсмени.

ХОР: Гей, високо на горі,
В горах Кетскіл, на скалі,
— Союзівка,
Це наша Союзівка!
Всі йдемо на фестиваль
Спорт, змагання, фестин, баль,
— Союзівка,
Це наша Союзівка!
Кожен до змагань ставай,
Хай живе нам фестиваль!
— Союзівка,
Це наша Союзівка!

Перші входять чотири спортсменці — в сорочинках і "алібабах". По боках: дві дівчини в модерних строях і дві дівчини в народніх костюмах. Накінці гурт старших.

РАДНИЙ ОБ'ЄДНАННЯ: Пані й Панове! Пан Президент!

ПРЕЗИДЕНТ: *(кланяється гідно)*

РАДНИЙ: Пане Президенте, дозвольте відкрити великий фестиваль.

ПРЕЗИДЕНТ: *(дає з гідністю знак рукою)*

УСІ: *(плещуть)*

РАДНИЙ: Фестиваль починає біг навпростець. Наша гордість — наші збігці *(поправляється)* бігці!

Оплески. Спортменці кланяються. Пускаються бігти. Радний їх стримує.

РАДНИЙ: Пане Президенте, прошу перетяти стяжку. *(поглянув, що нема стяжки)* Де стяжка?

Дві дівчини в народніх одягах підскакують і простягають свої кольорові стяжки.

1-ША ДІВЧИНА: Нема ножиць.

2-ГА ДІВЧИНА: *(до Президента)* Прощу перетяти симфонічно.

1-ША ДІВЧИНА: *(до неї)* Кажеться: символічно!

Президент дає знак рукою — немов перетинає стяжку. Спортівці рушають у біг: раз, два, три!..

ХТОСЬ: Стоп! Літак.

РАДНИЙ: Стати! Нас знімають з літака.

Всі — також і спортсівці — дивляться вгору з фотографічною усмішкою. Чути шум літака: журрррр...

1-ИЙ СПОРТ.: Раз, два, три!.. До побачення!

ДІВЧАТА: Швидко. Ми чекаємо тут з нагородами!

Спортівці вибігають.

РАДНИЙ: З черги — промова пана Президента.

ПРЕЗИДЕНТ: *(підносить угору руку з гідністю і відкриває уста. Та в цій хвилині хтось подає папірець Радному. Він шепче на вухо Президентіві. Той киває притакуюче головою)*

РАДНИЙ: Пані і Панове! Ми перериваємо промову пана Президента, щоб відчитати телеграму, прислану спеціально на фестиваль від кандидата на конгресмена містера Юновгав:

"Я жалію, що не можу бути особисто на вашому фестивалі, але мене все ще болить шлунок від учорашнього бенкету в поляків. Голосуйте не мене, бо я обіцяю вам радо те саме, що приобіцяв їм!" (оплески)

МАМАЙ: Бачу — маємо успіхи на міжнародній арені.

ПРЕЗИДЕНТ: *(до Радного)* Хто це?

РАДНИЙ: Мамай, колишній міністер Пашківської Республіки.

ПРЕЗИДЕНТ: Ще один міністер? Коли приїхав?

РАДНИЙ: Сьогодні. Маю помисел: привітати його і посадити у почесну президію, щоб мовчав і не робив замішання.

ПРЕЗИДЕНТ: *(з гідністю)* О-кі — докі!

РАДНИЙ: Пані і Панове! Провидіння нас не опустило!

ПРЕЗИДЕНТ: А-гов! Що ви говорите?!

РАДНИЙ: Я думаю — Провидіння *(вказує на небо)* там, не з Філядельфії. Маємо честь вітати на нашому фестивалі велику людину, славного дипломата, прем'єра, і т. д. і т. д. — одним словом — міністра Мамає!

ГОЛОСИ: *(одушевлення)* Мамай, Мамай!..

МАМАЙ: *(кланяється)*

РАДНИЙ: На пропозицію пана Президента пропоную покли-

кати пана міністра Мамай до почесної колегії суддів бігу навпростець!

Оплески. Мамай кланяється. Президент протекційно подає йому руку.

РАДНИЙ: Прошу ближче.

ВЕСЕЛИЙ: Скажіть балак, пане міністре.

ПРЕЗИДЕНТ: *(до Радного)* Щоб він чого не стрілив!

МАМАЙ: Шановна Громадо! *(стає готовий до промови)*

РАДНИЙ: *(з папером у руці)* Ми дякуємо пану міністрові за прийняття пропозиції і за виголошення такої глибокої і блискучої промови. *(оплески)* Маю честь відчитати другу телеграму, що наспіла на наш фестиваль. Телеграма від демократичного сенатора, містера Санонфідгана, такого змісту:

"Раз на чотири роки я пригадую собі ваше існування і обіцяю вам те, чого самі собі бажаєте. Якщо я що забув, то додаю за чотири роки".

ГУРТ: *(оплески)*

ПРЕЗИДЕНТ: Тепер можемо перейти на поважніші теми.

РАДНИЙ: Пані і Панове! З черги переходимо до кульмінаційної точки програми, до вибору королеви нашого фестивалю, найкращої дівчини, "Міс Союзівки". Маю честь представити голову журі, широковідомого знавця красивого пола і підпілля... Пані і Панове! — перед вами пан Юзько Калафатюк!

ГОЛОСИ: Браво! *(оплески)*

ЮЗЬКО КАЛАФАТЮК: *(монолог)*

Панство дозволять, сі представляю: Юзько Калафатюк ся називаю. Мого курікулюм аква-віти не буду представляти деталічно, бо дуже довгий, а іно піднесу факт, що зіставем уродзоний в Зимній Воді, де ставав іно раз на день той потяг, що їхав до Вільвова.

ХТОСЬ З ОРКЕСТРИ: Хай живе Зимна Вода під Львовом!

ЮЗЬКО К.: Що єсьм знавцем жіночої краси, то факт єсть, можна сказати, хронічний, понеже вже мій небіщик стрийко Пафнуцьо, що то мешкав на краю нашого міста, зараз через пліт від Івана Задрихвоста, жи то був моєї цьоці первого брата зятя кузина сват і, що то ходив до Маньки Пискатої, яка сиділа з Петром Гикавим на віру... Отож той, — за кого я вогорив? —

ХТОСЬ: Але вогорить, як з книжки.

ЮЗЬКО К.: В таборах ДіПі-сів, на німцях, то тиж були конкурси розмаїті і я був спеціалістом, позаяк в таборі я мав власний тіантер і там ми грали ружні ревії і тим подібні історичні штуки і трагедії.

ПУБЛІКА: Га, га, га!... *(оплески, хіху)*

ЮЗЬКО К.: Отож, в нас, в таборі, була тиж одна красна кубіта, що сі називала Ганька Сьвірк і вона виставлена зістала на конкурс краси. А що я тиж був на тій журі, то ми оглядали і міряли її, як сі належало і на всі боки. І річевисто за 24 години Ганька Сьвірк зістала видекольтована...

ГОЛОС: Виделегована!

ЮЗЬКО К.: Так ест, виделікатована на міс табору Берхтесгаден.

ГОЛОСИ: Bravo! *(оплески)*

ЮЗЬКО К.: А в Америці, то всі кубіти змінилисі оментальни, а яким уздрів Ганьку Сьвірк на Давнтавні — закричаєм: Як сі маєш королево табору! А вона до мене: "Ти мені не тикай, ми сі замало знаєм!.."

ХТОСЬ: Ганьба!

ЮЗЬКО К.: В Америці паннам, жи їх вибирають на конкурсах — дають ріжні нагороди і возят до Галівуду і на телевізію. Понеже українська телевіжин є скомпромісована — Міс Союзівка — зістане заангажована до театру на мою партнерку! *(оплески. Калафатюк кланяється)* На початок конкурсу виступлю я — і мій квартет і відспіваємо вам файну пісню без музики і без голосів...

ПУБЛІКА: Bravo! *(оплески)*

КВАРТЕТ РЕВЕЛЕРСІВ: "Вже осінь йде"

Калафатюк, співаючи останню строфу, танцює з двома кралями. Застиг при останньому акорді. Тоді чути оклик Нюсі.

НЮСЯ: Калафатюк, мій Калафатюк!

КАЛАФАТЮК: *(стрепенувся)* Матко Небесна! То Нюся!

НЮСЯ: Юзьо Калафатюк! Мій єдиний! Ти тут! Я з тобою на кінець світу піду! Я не хочу нареченого!

ЯЗИЧИНСЬКА: Нюсю!

КАЛАФАТЮК: Зварювала баба! Тримайте її! *(до дівчат)* Прощайте! Я біжу навпростець! *(вибігає. За ним біжить Нюся)*

РАДНИЙ: Спокійно, прошу панства. Спокійно. Приступаємо до вибору Міс Союзівки. Ті панни, що ся зголосили на місісі Союзівки, най виступлять наперед і най ся покажуть.

Ніхто не виступає. Дівчата соромляться.

РАДНИЙ: *(до Президента)* Що робити?

ПРЕЗИДЕНТ: *(розводить руками)*

ВЕСЕЛИЙ: Я маю проєкт! Тому, що голова журі зник, пропоную до журі пана Мамаю!

ГОЛОСИ: Мамаю, Мамаю!

МАМАЙ: *(виступає)* Шановне Форум! Як старий дипломат і працівник на народній ниві, пропоную перевести вибір королеви демократичним способом.

ГОЛОСИ: Дипломат!

МАМАЙ: Всі прекрасні кандидатки — краля в кралю. Одна краща від однієї. Я б усіх вас вибрав королевами.

ГОЛОСИ: Старий лис! Дипломат! Прекрасно говорить!

МАМАЙ: Давайте по-демократичному. По-старому козацькому звичаю. Дівчата затанцюють. Котра краля найкраще затанцює — тій і королівський вінець.

ГОЛОСИ: Згода! Добре!

МАМАЙ: Оркестра! Давайте! Українські дівчата танцюють.

ВЕСЕЛИЙ: Перша група новоприбулої молоді: Одарка Одарченко, Ляля Лялькович і Галя Гальська.

МАМАЙ: Музики! Вдарте український танок!

Оркестра "Джітербаг": Три дівчини танцюють. Оплески. Вони кланяються.

ВЕСЕЛИЙ: Друга група американсько-української молоді: міс Ненсі Лапай, Вірджінія Давай і Дольорес Незнайбіда!

МАМАЙ: Оркестра!

Музика: коломийка. Танок.

ГОЛОСИ: Браво! Славно! *(оплески)*

МАМАЙ: *(дипломатично)* Шановні Гості! Не знаю, як по-вашому, а по-моєму, всім оцим молодим дівчатам належить перше місце. *(оплески)* Кращих нема в світі! Що за прекрасна синтеза! Новоприбулі дівчата танцюють по-американськи, немов справжні муринки, а тут народжені — танцюють українську коломийку! *(до*

дівчат) Та ви не турбуйтеся. Ваші діти навчатися наших народніх танків від тутешньої молоді.

ГОЛОСИ: Слава! Слушно! Всіх вибрати королевами!

ПРЕЗИДЕНТ: Що за дипломат!

РАДНИЙ: Що за демагог!

ПРЕЗИДЕНТ: Жіночий психолог!

РАДНИЙ: Небезпечний. Як його знеутралізувати?

ПРЕЗИДЕНТ: Що? Це велика людина! З американськими помислами! Ми таких потребуємо! *(до гурту)* Як призначення за заслуги пана міністра Мамаєв — ми іменуємо його нині — радним Об'єднання!

УСІ: Мамай! Радний! Славно!

Президент тисне руку Мамаєві.

ХТОСЬ: Ставайте до фотографії! Мамай і всі королеви!

РАДНИЙ: Спортівці біжать!

ХТОСЬ: Давайте стяжку!

Дівчата розтягнули стяжку. Вбігає перший Калафатюк і стає переможцем. За ним інші. Калафатюк паде дівчатам в обійми, віддихаючи важко)

ГОЛОСИ: Переможець! Слава! Слава!

КАЛАФАТЮК: Який, хто переможець? Я втікав, як вар'ят!

Калафатюка підтримують. Інші спортсівці стають побіч. Президент виступає до промови.

РАДНИЙ: Пане Президенте, прошу сказати слово!

ПРЕЗИДЕНТ: Спортова Громадо! Спорт — це найважливіша ділянка виховання молоді, виховання будучности нації... В здоровому тілі і так далі... Але найбільшим досягненням українського спорту є те, що газета Об'єднання віддала сторінку на Спортові вісті, раз на місяць... Бо спорт — це будучність нації...

ГОЛОСИ: Браво!

ПРЕЗИДЕНТ: В здоровому тілі і так далі... Найбільшим досягненням українського спорту є те, що ми даємо сторінку на Спортові вісті... Бо спорт — це будучність нації. В здоровому тілі і так далі... Найбільшим досягненням є те, що ми даємо пів сторінки на Спортові вісті...

ГОЛОСИ: Давайте нагороди переможцям.

ПРЕЗИДЕНТ: *(до Радного)* Де нагороди?..

МАМАЙ: *(рятуючи Президента)* Я пропоную, щоб у нагороду всім змагунам-переможцям дати по одній прекрасній королеві Союзівки.

ГОЛОС: Назавжди?

МАМАЙ: Хай буде і назавжди! Хай живе спорт!

УСІ: Слава! Слава Мамаєві! Слава молоді!

Дівчата стають поруч своїх хлопців. Президент і Мамай тиснуть руки. Оплески. Оркестра: "Гімн Союзівки"

З а в і с а

IV

ТОРОНТО

Музика: мелодія "Їдем до Ляндеку". Завіса підноситься. На сцену входять: професор Старушко і професор Енергієнко. Обидва несуть під пахвами книги і зводять паперів. Співають, виконуючи "еволюції".

- СТАРУШКО: Їдем до Торонта,
ЕНЕРГІЄНКО: Мистці слова, пензля і долота.
До Торонта їдем,
Їдем, їдем, не доїдем!..
Там великий з'їзд, забава
Для літератури переважлива справа,
Їдем до Торонта,
Гоца, гоца, гоца, гоц!..
- СТАРУШКО: *(дрижачим голосом)*
Їдем до Ляндеку,
Чіку, чіку, чіку, чіку!..
- ЕНЕРГІЄНКО: Професоре! Ви помилилися! Це не Ляндек, а Торонто!
- СТАРУШКО: *(крутить на грудях слухальну батерійку, а потім приставляє руку до вуха)* Сцьо? То взє не Ляндек?
- ЕНЕРГІЄНКО: Ні, десять років минуло з того часу.
- СТАРУШКО: Пі-пі-пі!.. А я і не завважив. Цілий час сидів і писяв, писяв, писяв... *(двєякі книги падають з-під пахви, він притримує і підіймає)* Бачите, скільки написяв?
- ЕНЕРГІЄНКО: Десять років! Багато води проплило в нашому Дунаї — у річці Гадсоні!
- СТАРУШКО: У Соні? В котрої Соні?
- ЕНЕРГІЄНКО: Нова зміна прийшла, нова генерація.
- СТАРУШКО: Сцьо? Нова дегенерація?
- ЕНЕРГІЄНКО: Скрізь у літературі, мистецтві, у громадському житті — молодь прийшла на зміну. Навіть у СУМі й ОДУМі сидять тепер п'ятдесятлітні юнаки!
- СТАРУШКО: Просю дуже! Знаєте, ціла біда з молодією генерацією то то, що ми застарі належати до неї.
- ЕНЕРГІЄНКО: Та нас запрошено на з'їзд як корифеїв літератури, щоб дати напрямні, показати путь...

СТАРУШКО: Суть? Усі суть? Я сьось не виджу професора Сліпавого.

ЕНЕРГІЄНКО: Він емігрував до Австралії. Писав, що грав там "Наталку Полтавку".

СТАРУШКО: Писав?.. Наталку?.. А я все думав, сььо "Наталку Полтавку" написав Іван Котляревський! Заразь, заразь...
(порпається у книжках)

Входить маркіз Буйдуар де Бруліон — у сорочці з викладаним комірем.

БРУЛІОН: А! Вітайте достойні гості! Вітайте корифеї літератури — на нашому з'їзді.

СТАРУШКО: Хто, хто?

ЕНЕРГІЄНКО: *(вітається)* Професор Енергієнко!

БРУЛІОН: Славно! Наддніпрянина! Степи! Енергія!

ЕНЕРГІЄНКО: А це професор Старушко!

БРУЛІОН: *(представляється проф. Старушкові)* Маркіз Буйдуар...

СТАРУШКО: Будуар?

БРУЛІОН: Маркіз Буйдуар де Бруліон!

СТАРУШКО: Французький маркізь?! Буйда — ар?

ЕНЕРГІЄНКО: Надхненний ініціатор і краший організатор з'їзду! Слава!

БРУЛІОН: Панове! Наш з'їзд — тріумф української літератури і мистецтва в Америці і Канаді!

СТАРУШКО: Сьось такого!

БРУЛІОН: Нові письменники, нові таланти появились, як гриби по дощі! *(вимахує грубою книгою)* Ось тут — у моїх руках — епохальна книга — каталог письменників і мистців нашого з'їзду!

ЕНЕРГІЄНКО: *(закричав)* Ура!

СТАРУШКО: *(вхопився за вухо)* Йой-йой, не кричіть, бо мій "гірінг ейд" тріс! Я сам знаю, сььо УНРРА!

БРУЛІОН: *(вимахує каталогом)* Шановні Гості! Шановна Громадо! Історична подія — рівна появі "Енеїди", рівна появі "Кобзаря"! Епохальна хвилина української культури — з'їзд українських письменників і мистців Америки і Канади! Грайте сурми!

Труби: Тру — ту — ту-ту!

БРУЛІОН: Я — представник динамічного покоління — маркіз

Буйдуар де Бруліон — відкриваю з'їзд, вітаю вас і почесну президію з'їзду: представника Великої України — професора Енергієнка, друга й сучасника великих мужів: Сергія Єфремова, Миколи Зерова і Василя Чапленка...

ЕНЕРГІЄНКО: *(собі)* Слава!

БРУЛІОН: І професора Старушка, сучасника Корнила Устіяновича, Шашкевича і Лужницького!

СТАРУШКО: Просю дуже, я не гніваюся...

БРУЛІОН: У почесну президію обрані: професор Романенчук і його "Київ", якого наддніпрянці не читають, та редактор Волиняк, який з любови до галичан починає видавати новий журнал "Львів"!

ЕНЕРГІЄНКО: Хай живе соборність!

БРУЛІОН: *(підносить угору книгу-каталог)* Увага! З'їзд починається! Грайте в сурми, бийте в літаври.

Труби: Тру — ту — ту!..

БРУЛІОН: Перші ідуть поети!

ЕНЕРГІЄНКО: Залізний імператор строф!

СТАРУШКО: *(приставляє долоню до очей)* А мозє Тодось Старший Боярин?

БРУЛІОН: Боярина немає — він "флігендер голендер".

СТАРУШКО: У Голляндії?.. А я думав, сцьо він все ще в Канаді, або на Алясці.

Входить новий поет, з поетичною чуприною, з книгою в руках.

БРУЛІОН: *(читає з книги)* "Новий поет, продукт еміграції. Родився... Хрестився... Учився... був бухгалтером у Повітовому Союзі в Калуші... командантом поліції в Міттенвальді... а в Чікаґо, бачучи занепад нашої літератури, почав писати вірші. Друкується в усіх журналах.

НОВИЙ ПОЕТ: *(виступає і деклямує поважно)*

"Думи мої, думи мої,

Лихо мені з вами.

Нащо стали на папері

Сумними рядами?"

ЕНЕРГІЄНКО: Прекрасно! Це справжній поет!

СТАРУШКО: Просю, просю далі.

ПОЕТ: "Чом вас вітер не розвіяв

В степу, як пилину?
 Чом вас лихо не приспало,
 Як свою дитину?"

БРУЛІОН: Браво!

ЕНЕРГІЄНКО: Славно!

СТАРУШКО: То сцьось як Шевченко.

ЕНЕРГІЄНКО: *(отямився)* Правильно! Це ж написав Шевченко.

ПОЕТ: Я і не знав, що вмю писати, як Шевченко! *(гордо, задержши голову, виходить)*

Труби: Тру — ту — ту — ту!

БРУЛІОН: З черги — представники літературної критики!
(підніс каталог угору)

Входять три Критики. Співають під музику.

ТРИ КРИТИКИ: З професії редактори
 Літературні ми цензори
 Рецензії всілякі
 Ми пишем небораки.
 Ніщо не розумієм
 І пишем, як умієм,
 Щоб і література
 Морально чиста була.

1-ИЙ КРИТИК: Я пишу в діялогах,
 Як змога і не змога,
 Там думку викладаю
 Яку? — ніхто не знає...
 В театрі бачу діти
 І мушу червоніти,
 Для мене справжні муки
 Ці неморальні штуки!
 За це я в нагороду,
 За працю для народу,
 Дістав від Об'єднання
 Аванс — признання.
 В признання мого труду
 Писать від нині буду
 Рецензії — пеленки
 Я дітям — до "Веселки".

2-ИЙ КРИТИК: З професії репортер,
 З війни теж маю ордер,

У критики я пруся,
 Сюди й туди верчуся,
 Щоб всіх задовольнити
 Не дай Біг — обидити,
 Я (Про)видінню свічку кладу
 І чортові — огарок!..

Останнім же я віком
 Став справжнім чоловіком,
 Повість-роман створив я,
 Дістався на верхів'я.
 Ходжу у апогеї,
 Виношую ідеї,
 Й помазаний елеєм
 Святкую ювілеї!..

1-ий і 2-ий Критики стають по боках. Посередині стає 3-ій Критик, з книжкою в руках.

ЕНЕРГІЄНКО: А це хто?

БРУЛІОН: Критик От-такий-собі. Написав книжку есеїв — під Еліота.

СТАРУШКО: Сцьо? До-йоти?..

БРУЛІОН: Півкритик — півписьменник. Блискучий інтелект — висловив у своїй книжці глибокі самокритичні думки.

СТАРУШКО: Пі, пі!..

БРУЛІОН: Він сказав:

3-ІЙ КРИТИК: "Я щойно після 15-ти років переконався, що не маю таланту до писання".

ЕНЕРГІЄНКО: Що ж тепер?

3-ІЙ КРИТИК: *(глядаючи перед себе)* Тепер уже запізно покидати, бо я зробився відомим письменником!

БРУЛІОН: Чудово! Назва його нової книжки: "Мізки".

ЕНЕРГІЄНКО: Мізки! Мізок — чудова річ! Починає працювати з хвилиною, коли народжується і не перестає аж до хвилини, коли стає літературним критиком!

Три Критики кланяються і виходять. Трубки: Тру-ту-ту!.. Входить Професор — літературознавець, в окулярах.

БРУЛІОН: Вітайте, пане професоре! *(до Енергієнка)* Пан професор ласкаво зволив прибути на з'їзд і виголосити

доповідь на тему стану української літератури під наголовком: "У передсінках Америки"...

ЕНЕРГІЄНКО: Славно!

Енергієнко і Старушко плещуть у долоні.

БРУЛІОН: Пане професоре! Що нам скажете нового у своїй доповіді?

ПРОФЕСОР: Нічого.

БРУЛІОН: Так, ми знаємо. Але в яку форму ви вберете це цього разу?

Надбігає Маляр, у чорній краватці, з довгим волоссям.

МАЛЯР: Спізнився?

СТАРУШКО: Хто то так біжить?

МАЛЯР: Ось мій образ на з'їзд... (домальовує)

ЕНЕРГІЄНКО: Оце, розумію, творче мистецтво!

Усі оглядають образ.

СТАРУШКО: Сцьо то мозе бути?

ЕНЕРГІЄНКО: Українські гетьмани!

БРУЛІОН: З одним оком? Ні, це Пікассо! Або Мороз!

СТАРУШКО: Який Мороз? Я не бацю снігу! Які чудові гори!

ЕНЕРГІЄНКО: (обертає образ) Та це не гори, це жіночий бюст!

БРУЛІОН: Це, напевне, Дмитренко! Або Литвиненко перекинувся на полотно!

ЕНЕРГІЄНКО: Біжить до Славка Гординського, щоб перемалював цю Варвару на Миколу!

СТАРУШКО: Сцьо? Миколу Хвильового?

БРУЛІОН: Панове! Після з'їзду! А то знову почнеться війна в Канаді!

Професор-літературознавець підходить, оглядає образ на всі боки, врешті дивиться "горіногами", зігнувши голову між коліна.

ПРОФЕСОР: (підводиться) Це прекрасна картина. Називається "Коміть головою". Вона представляє символічно нашу еміграцію.

МАЛЯР: (гордо) Дякую!

УСІ: Правда! Мистецький твір! (оплески)

СТАРУШКО: Догори ногами. Чудесно! Світ ся кінчить!

БРУЛІОН: А зараз — мистецько-вокальний виступ найкращих наших співаків: тенора Івана Воробчика і меццо-сопрано — пані Лариси Кольоратуренко!

Оплески. Входить малий, сухий тенорик і огрядна співачка з грудьми, як гори. Кланяються.

БРУЛІОН: За традицією — арія з опери "Запорожець за Дунаєм", яку співають на кожному з'їзді більше ста років!!

Оплески. Співаки починають дует: "Ластівко моя прекрасна". Тенорик стає на пальці... Співачка виводить кольоратуру: А...а...о...о...і...і... Потім, схопившись і обійнявшись, співають дует:

"Серцю радісний цей час..."

Знову співачка сольо. Тягне вгору: І...і...і..... Тенор підбігає і підтримує їй груди, щоб могла витягнути. Витягнула високе "Ц"! З радості Лариса пірвала Воробчика в цупкі обійми. Співають дует. Але Воробчик починає душитись:

*"Ластівко, моя прекрасна,
Пусти, пусти — бо задушусь!"...*

Меццо-сопрано Лариса душить ще міцніше:

"Смерть одна розлучить нас!.."

Тенор мліє і паде додолу.

ЕНЕРГІЄНКО: Придушила!

БРУЛІОН: Що за сила мистецтва!

СТАРУШКО: (на тенора) Він сьце дригає!

ЕНЕРГІЄНКО: Рятуйте його! У лікарню!

Маляр і Енергієнко тягнуть тенора за сцену. Співачка жєнеться за ними, співаючи завзято кольоратурою:

"Смерть одна розлучить нас!.."

СТАРУШКО: Дузе гарне представлення!

БРУЛІОН: А тепер запрошуємо всіх на великий баль у Касса Блянка, у середньовічному замку, де аранжером буде — щойно прибулий з Нью-Йорку — міністер Мамай!..

УСІ: Мамай!

МАМАЙ: (у хороводі — під звуки вальса)

*"Бо доля тому дасть
Признання, славу і власть,*

Хто здобуде її
 У творчій боротьбі!
 Тож хай живуть нам мистці,
 Поети і малярі!
 Всі ви творцями є
 Золотої доби!"..

Учасники з'їзду танцюють у хороводі.

УСІ: *(повторяють ще раз дві строфи)*
 "Бо доля тому дасть..."

Оплески. Насередину виходить Мамай.

МАМАЙ: Шановні Пані і Панове! Великі письменники, великі мистці і ви решта — нормальні люди! Серце мені трепоче з радости, в голові мені памороки заходять, коли слухаю виступів на цьому історичному з'їзді. Це ренесанс, нове відродження нашої культури, це гряде золота доба, що перевищить золоту добу великої літератури Самчукового "МУРу"!

ЕНЕРГІЄНКО: А я гадав, що та доба ще не почалась.

БРУЛІОН: Не почалась, але скінчилась!

ГОЛОСИ: Не перебивайте! Говоріть Мамаю!

МАМАЙ: Нові таланти, нові письменники пишуть, друкують! З пієтизмом видано твори наших двох найбільших геніїв: Шевченка і Маланюка. А за ними й менших: Коцюбинського, Лесі Українки. Еміграційні поети пишуть, видавництва видають твори Гоголя, Курдидика, Франка!

СТАРУШКО: Сцьо? Франко ще стало пише? Просю дузе!

МАМАЙ: Завдяки високій творчості сучасних поетів — ми передрукуєм всіх наших клясиків і врятуємо українську літературу для грядущих поколінь! А на випадок — коли б наступне покоління не вміло читати по-українському — я пропоную видати книгу "каміксів" і повне видання про українського Тарзана!

УСІ: Добре! Українського Тарзана! Українські "камікси"!

Оплески. Мамай кланяється.

МАМАЙ: Святочна Громадо! На закінчення — фестиваль театрального мистецтва.

ГОЛОСИ: "Запорожець за Дунаєм!", "Наталка Полтавка!", "Ой, не ходи, Грицю!"

БРУЛІОН: Авраменка? Він все ще крутить нового Гриця.

ГОЛОСИ: Давайте сюди "Гуцулку Ксеню"! "Блакитного Генриха"!

БРУЛІОН: *(заспокоює)* Громадяни! "Блакитний Генрих" не відбудеться, бо торонтські політики підозрівають, що це замаскований твір Миколи Куліша.

ГОЛОСИ: *(розчарування)* О...

БРУЛІОН: За це буде виставлений новий твір, який усі розуміють і не образяться. Травестія з травестії з травестії: "Пошились у дурні в Америці ще раз"... *(оплески)* В ролі містера Кукси виступить колишній міністер, а тепер радний — наш великий дипломат Мамай! *(оплески)* У ролі містера Дранка — професор Старушко! *(оплески)*. Ось їхні дочки: Джіні й Джени! *(оплески)* Антін і Василь — їхні закохані хлопці! *(оплески. Актори кланяються)* А в ролі жениха Нечипора — *(оглядається)* виступить маркіз Буйдуар де Бруліон! *(кланяється)* Оркестра — увертюра! *(оплески)*

Музика грає: "Не такий я, не такий я, вибачай"... Тоні, Біл, Джени й Джіні пританцьовують, Кукса і Дранко чіпляють на себе детальки.

КУКСА: "Ой, не спиться, не лежитья,
Та й сон мене не бере...
Пішов би я до дівчини,
Та не знаю, де живе..."

Втомився, не так від тієї роботи, як від тих гадок... Не знаю, чи Юнайтед Стейтс бондс купувати, чи на "штоках" грати... Відколи я перестав платити національний податок — то і хату купив, і два кадіяки і телевіжин. А тепер жура — жура постійна. Не знаю, чи купувати штоки Дженерал Моторс, чи Дженерал Електрик...

"І сон мене не бере"...

Дранко підкрадається з ціпком.

КУКСА: А це що? Містер Дранко! Ви все ще в політиці берете участь?

ДРАНКО: Бачив їх на власні вуха, чув на власні очі!.. Це Біл з моєю Джени!

КУКСА: Ха, ха!.. Ваша аж пашить, аж пашить!

ДРАНКО: Аж, аж! — А ваша аж горить!

КУКСА: Аж горить! Аж пищить! Звісно — студентка!

ДРАНКО: А те зілля як приспіє, так краще з двору —

КУКСА: Бо, як переспіє — то, хіба, в старші пластунки записати.

ДРАНКО: Та що у вас! Три. А в мене аж сім!

КУКСА: Та бо й три!

ДРАНКО: Та бо й сім!

КУКСА: Три!

ДРАНКО: Севен!

КУКСА: Срі!

ДРАНКО: Севен ап!

КУКСА: Не вірте!

ДРАНКО: Вірте!

КУКСА: Вірте, вірте!

Підбігають і співають.

КУКСА І ДРАНКО: *(дуєт)* "Не такий я, не такий я, вибачай!.." *(і т. д.)*

ДРАНКО: Чув я, що скоро весілля буде.

КУКСА: Що? Невже на телевізіїн Мариновича передавали? А, що ж, і вас просимо не минати.

ДРАНКО: Та куди! І вас, милості просимо.

КУКСА: *(до публіки)* Невже цей пелехатий про мого жениха — мільйонера знає?

ДРАНКО: Звідкіля цей старий чорт довідався, що з Нью-Йорку города міста американський мільйонер жених до мене їде?

Хлопці — з боків — гукають до себе.

АНТІН: Василю, о-кей!

ВАСИЛЬ: О-кей!

Дівчата, підсвистуючи, танцюють кроки "джітер-буга"; стають напроти себе і стискають руки.

ДЖІНІ: Так виходимо заміж за наших хлопців! Слово?

ДЖЕНІ: Слово! Ми патріотки. Наші серця тільки для українських хлопців! *(виходять, танцюючи)*

КУКСА: *(до публіки)* Ю сі, ват ай мін?

АНТІН: *(гукає)* Містер Кукса! Гості на весілля сходяться. І музики Няка прийшли!

КУКСА: Вважай, щоб не випили всієї горілки!

ВАСИЛЬ: *(зугає)* Містер Дранко! Гості на весілля приходять. І музики Босого прийшли!

ДРАНКО: Стережіть молоді, щоб Гума не щипав!

КУКСА: *(виглядає)* Не йде і не їде мій мільйонер. Не йде і не їде...

ДРАНКО: Кого ж цей чорт виглядає?

КУКСА: Я його шукаю, я його питаю — а він тут!

*Бруліон-Нечипір по середині сцени, з гітарою в руках.
Характеризація "а ля" Елвіс Преслі.*

ТОНІ: Кріпись, Нечипоре!

БІЛ: Кріпись, друже з Ен-Вай-Ю!

НЕЧИПІР: *(грає на гітарі)*

"Ляф мі тендер, ляф мі світ,

Тейк мі ту юр гарт!.."

ДЖЕНІ І ДЖІНІ: Він, він!.. *(пищать)* !...!.....

Музика переходить на "А дівчина горлиця" в ритмі "рак'н рол".

НЕЧИПІР: *(починає здригатись, підскакувати в конвульсіях і бити на гітарі)*. Донт бі круел!.. А дівчина горлиця... Донт бі круел!..

ДІВЧАТА: *(повісились на шю Нечипора)* Елвіс! Пелвіс! Ми з тобою на кінець світа! !...!...!...

АНТІН І ВАСИЛЬ: Здуріли дівки з Елвісом!

КУКСА: О-кей! Антоне, хай собі їдуть з Елвісом! А ти бери молодшу — вона мудріша, до коледжу не ходила.

ДРАНКО: *(до Василя)* Василю! А ти бери хоч усіх моїх шість, що лишилися! Крейзі гавз!

НЕЧИПІР: Донт бі крейзі! Ля, ля, ля, ля! *(паде в судорогах, повисивши рамена на Джени й Джіні)*

КУКСА І ДРАНКО: Алеж бо і дві! Алеж бо і шість! *(підбігають і співають)*

"Не такий я, не такий я, вибачай,

Щоб піддатись на одчай!"

ТРЕТЯ ІНТЕРМЕДІЯ

Чути гудок корабля: у...у...у... Надбігають Громадяни.

ПЕРШИЙ: Де вони, де наші?

ДРУГИЙ: Коли відчалюють?

ПЕРШИЙ: Ідуть, ідуть!

БРУЛІОН: *(надходить)* Розступіться. Дайте дорогу! *(до публіки)* Громадяни! Сенсаційна, велика історична подія! Перша українська фільмова експедиція довкола світу — вирушає в дорогу!

ГРОМАДЯНИ: Експедиція довкола світу!

БРУЛІОН: *(до публіки)* Союз українських старих емігрантів-мільйонерів, захоплений вітальністю нової еміграції — фінансує епохальне діло! Українська фільмова експедиція довкола світу — це найбільша подія нашої історії 20-го сторіччя! *(гудок корабля)* Громадяни! На чолі експедиції стоїть основник першого "найт-клуб"-у, радний Об'єднання, провідник нашої еміграції — великий Мамай!

ГРОМАДЯНИ: Мамай!

БРУЛІОН: Помагайте ладувати багаж експедиції!

Входять Мамай і Маляр. За ними дівчата — обкидають Мамаю конфетти й квітами.

МАМАЙ: Поблагословили на дорогу! Два єпископи і п'ять каноніків.

БРУЛІОН: Тисячі громадян проводжають.

1-ИЙ РЕПОРТЕР: *(до Мамаю)* Пане Міністрі! Дозвольте інтерв'ю для нашого щоденника!

2-ИЙ РЕПОРТ.: *(цокає фотоапаратом)* Дякую, пане Президенте!

МАМАЙ: Я президент! Я цього ще не знав!

3-ИЙ ГРОМАД.: *(надбігає)* Хто це? Президент Витвицький приїхав?

2-ИЙ ГРОМАД.: Та що вам? Бачите, стільки народу! І преса, і єпископи благословлять. Це щось більше! Це експедиція довкола світу!

БРУЛІОН: Уважно! Розступіться! Наше авто вантажать на корабель.

ГОЛОС: Громадянство Канади пересилає вам скрині "Кенедієн Ві-О"!

ГРОМАДЯНИ: Слава експедиції! *(летять конфетти)*

МАМАЙ: *(стаючи посередині між Бруліоном і Малярем. Беруться за руки)*. Громадяни, друзі мої, діти! Не ридайте! — Ми скоро прибудем! Здобудемо в світі славу — вона і вам буде!!!

Гудок щораз голосніше й довше: у...у...у..... Три члени експедиції махають на прощання руками.

ГРОМАДЯНИ: *(співають)*

Всвіт-заочі, в кожний край,
Їде наш чумак Мамай!
Грай йому, музико, грай,
Бо це їде наш Мамай!

МАМАЙ: Експедиціє — рушай!
Їде дипломат Мамай!
В Лондон, Відень, у Бомбай,
Африку і Парагвай!..

УСІ: Всвіт-заочі, в кожний край,
Їде наш чумак Мамай!
Грай йому, музико, грай,
До побачення, бай-бай!..

(і жіноцтво заридало, а за ними всі: У...у...у...)

V

ЕКСПЕДИЦІЯ

Гімн Мамає кінчається. Завіса підноситься. Експедиція фільмує.

Музика: "Габанера" — на мотивах з опери "Кармен".

БРУЛІОН: Еспанія!

МАМАЙ: Еспанія!

ТАНОК КАСТАНЬЄТ (балерини Карменчіти)

БРУЛІОН: *(фільмує)* Прекрасно! Чудовий початок нашого фільму.

МАМАЙ: Добрий початок до нав'язання дипломатичних стосунків!

Члени експедиції підтанцьовують довкола Карменчіти. При кінці вона перехилиє Мамає і цілує.

МАЛЯР: *(нагло, поглянувши вбік)* Біжить! Біжить!

БРУЛІОН: Генерал Франко?

МАМАЙ: *(все ще в обіймах)* Заздрісний коханець!

МАЛЯР: О-о!..

МАМАЙ: Інженер Кішка!

БРУЛІОН: Торeadор?!

МАЛЯР: Ще гірше! Еспанський бик!

Члени експедиції застигають в кумедних позах. Павза. Музика починає піричну мелодію.

БРУЛІОН: Париж!

МАЛЯР: Мон-мар!

МАМАЙ: Сарсель! Сорбонна!

БРУЛІОН: Мулен Руж!

МАЛЯР: Я бачу Гніздовського з пензлем!

БРУЛІОН: То не пензель — то Гуцалюк!

МАМАЙ: То не Гуцалюк — то мідінетки!

Музика крипає. Жіноче Тріо виходить.

ЖІНОЧЕ ТРІО: "LA VIE EN ROSE" *(співочий нумер)*

При кінці співу виходять три Апаші. Перекрутившись довкола дівчат, підходять до експедиції.

1-ИЙ АПАШ: В імені КОДУСа і Студентської Громади в Парижі — дякуємо за зфільмування нашого життя і нашої праці в Парижі.

БРУЛІОН: Прошу дуже! Це для історії. А тут — вам — рахунок за фільмування. *(подає папірець. Студенти кланяються і вибігають з дівчатами)*

МАМАЙ: Увага! Експедиція довкола світу продовжує свою мандрівку.

Музика: "Китайський танок" — чотирьох китайців.

МАМАЙ: Де це ми?

МАЛЯР: Невже у Львові?

БРУЛІОН: Ні, ми на Формозі! *(крутить камерою)*

МАМАЙ: *(до одного китайця)* Салем Алейкум, хінське, тобі! Я — не говорити по-китайськи...

КИТАЄЦЬ: *(здіймає шапку і відчіпає косу)* Я не китаєць — я прем'єр Стецько — на дипломатичній місії.

МАМАЙ: Брате! Друже по-прохвесіі! Ще не вмерла наша дипломатія!

Китайці вибігають.

Оркестра починає рубати "Розамунде". Мамай, Бруліон і Маляр прокидаються з застиглої пози.

МАМАЙ: Що це?

МАЛЯР: Марш!

МАМАЙ: Війна?

БРУЛІОН: Нова Німеччина. Мюнхен!

Пісня "Розамунде" голоснішає. Всі три маршують швидким кроком. Їм назустріч — Німець у баварській капелюшку.

НІМЕЦЬ: Штеген бляйбен! Габтахт!

Музика притихає. Мамай, Бруліон і Маляр стають перед Німцем.

МАМАЙ: Гутен морген!

НІМЕЦЬ: Гайль!

БРУЛІОН: Що, гайль?!

НІМЕЦЬ: Гайль Аденауер!

МАМАЙ: Німака і могила не виправить.

НІМЕЦЬ: Авслендер? Доннерветтер!

МАМАЙ: Україне. Фербюндете!

НІМЕЦЬ: Нікс мер Україне. Райхсканцлер Гітлер капут, Райхско-
місаріят Україне капут!

МАМАЙ: Що за губа! Аж руки проситься!

НІМЕЦЬ: Ви хто, руссен?

БРУЛІОН: Демн крейзі джермен! Ми з Америки! Америка!
Ферштанден?!

НІМЕЦЬ: Америка! Америка! Бітте, бітте! Год блес Америка!
Доляри ібер аллес!!

МАМАЙ: Біжи нам по таксівку — їдемо до Австрії.

НІМЕЦЬ: Зофорт!

МАМАЙ: *(схопив його за обшивку)* Америка і Україна — цвай
фербюндете! Ферштанден?

НІМЕЦЬ: Прийміть і Німеччину до вашого союзу.

МАМАЙ: Не хочемо! Ферштанден? Біжи по таксівку!

НІМЕЦЬ: Яволь, гер генераль! *(вибігає)*

БРУЛІОН: Їдемо до Австрії. Там українці нас вижидують.
Збирають шилінги на великі бенкети в нашу честь!

МАМАЙ: Що ж, не можемо відмовити їм чести — приймати
нас.

МАЛЯР: До Відня!

*Музика: "Вінер блют". Українські громадяни входять,
кланяються і підносять квіти.*

Вальс-танок трьох пар. — Експедиція фільмує.

МАМАЙ: Ах, Відень — столиця дипломатії і жіночого чару.
Вітай блудного сина, що повернувся на твоє лоно!..
(стає і співає)

"Бо доля тому дасть
Признання, славу і владсть,
Хто здобуде її
В диплома — тії..."

*Оплески. Маркіз де Бруліон фільмує цю сцену. Нагло
детонація і громи. Збентеження поміж присутніми.
Сценою пробігає Продавець газет.*

ПРОДАВЕЦЬ: Повстання, революція вибухла на Мадярщині!
Бої в Будапешті! Нове повстання на Мадярщині!..
(вибігає)

Знову детонації.

ГОЛОСНИК: Увага! Говорить радіо "Голосу Свободи". Східня Європа в огні! Революція в Мадярщині, в Румунії і Болгарії. Радянські війська відступають з Польщі!..

МАМАЙ: *(увесь у гарячці)* Фільмуйте, знімайте! Повстання!

ГОЛОСНИК: Вогонь повстань росте! Польща, Чехо-Словачина, Україна!

МАМАЙ: Україна? Революція в Україні?..

Всі три припали до камери — обернули її набік. Фільмують — дивлячись кудись на схід.

МАЛЯР: Бачите? Бачите? Там Київ! Україна!

За сценою лунає пісня-марш "Засвіт встали козаченьки"...

БРУЛІОН: Бачите? Софійський майдан?

МАМАЙ: Революція, національна революція в Києві! Чуєте стріли? Джети, літаки пролітають над Києвом!

Мамай дивиться у камеру. Маркіз Бруліон крутить.

БРУЛІОН: Товпа на вулицях столиці кричить, демонструє!

МАЛЯР: Робітники ідуть із заводів!

МАМАЙ: Слухайте пісень! Це колгоспи, це українські села рушають до бою!

БРУЛІОН: Московська імперія розпадається! Росіяни покидають Україну!

МАМАЙ: Партизанська армія займає міста від Карпат по Чорне море!

БРУЛІОН: Казахстан домагається прилучення до України.

МАМАЙ: Певно! Там сто відсотків населення — українці!

БРУЛІОН: Бачите? На Хрещатику ставлять пам'ятники Хвильовому і Шерехові!

МАМАЙ: Тичина і Бажан, припнявши блакитно-жовті стрічки, радіють, цілуються як діти!

БРУЛІОН: Сосюра говорить промову під пам'ятником Хмельницькому!

МАМАЙ: Лакей Корнійчук дістав посаду кельнера в Клюбі імени Жені Блакитного.

МАЛЯР: Там щось біжить.

БРУЛІОН: Як кабан.

МАМАЙ: Це Нікіта! Кричить: Я Микита Хрущенко з Курської області. Дозвольте мені повернутись до молодечої професії і бути свинопасом у вільній Україні! *(Мамай хватає в гарячці камеру)* Берім, берім мерщій камеру і їдьмо до Києва! До Києва!

Раптом камера паде на землю. Детонація. Світло гасне. Голоси в темряві.

МАЛЯР: Що сталося?

МАМАЙ: Світло! Де камера? Їдьмо!

БРУЛІОН: Камера розбилася.

З а в і с а

ЧЕТВЕРТА ІНТЕРМЕДІЯ

Перед завісою. Зліва йде Бабуся. Її назустріч Мамай з гітарою та Папугою на плечі.

БАБУСЯ: Мамай! *(зупинилася, відкривши уста)*

МАМАЙ: Здорові були, бабусю!

БАБУСЯ: Чула я, сердешний! Розбилася машина...

МАМАЙ: Нічого.

БАБУСЯ: Ага! Нічого — нову збірку проводитимуть на залишенців з експедиції! Видно, така доля — ось тобі ще один вузлик. *(тиче)* А мені час на обертайм.

МАМАЙ: Не обертай, бабусю, а завертай. Повертаємось у добру годину. Великі вісті, радісна новина!

БАБУСЯ: Що таке? Хрущов переставився? Царство йому... *(хреститься)*

МАМАЙ: Бийте в дзвони, бийте в телевізії по барах! Скликайте своїх кумів з Кислокапустянської волости, бабусю! Наша Пашківка вільною стала.

БАБУСЯ: *(затремтіла)* Пашківка?!

МАМАЙ: *(підносить голос)* Повстання, революція в Пашківській волості! Кацапи втікають. Соловейки щебечуть у вільних пашківських садах!

БАБУСЯ: *(з радості хоче обняти Мамай)* Голубе!

ПАПУГА: *(до Бабусі)* Не лізь! Стара папуго!

МАМАЙ: *(підносить гітару)* Ходім, бабусенько, сповістить
громаді радісну новину.

ПАПУГА: Грайте марш!

БАБУСЯ: *(тремтливим голосом, без музики)*

Ой, Мамаю і ти, птичко,

Моя злотопера!

Буде радісно на серці

Усім нам тепера!

ПАПУГА: *(до Бабусі)* Перестань! Не маєш голосу!

МАМАЙ: Ходім!

ПАПУГА: Грай, Мамаю!

Починає музика.

МАМАЙ: *(до Бабусі)*

У житті все так буває —

Раз внизу, раз зверху.

Так казав давно мудрець наш,

Тенор Островерха!

ОБОЄ: *(до публіки)*

За законом противаги —

Раз тепле, раз зимне!

Вільні будем, ворогів же

Скоро трясця гримне!!

БАБУСЯ: Мамаю! Дивись скільки народу! Усі вийшли вітати
тебе!

Завіса підноситься.

VI

ФІНАЛ

*На сцені ввесь ансамбль. Співають на привітання
Мамаю.*

УСІ: Вітай же нам, наш Мамаю,
З твоїм папугаєм!
Щирим серцем, щирим співом
Ми тебе вітаєм!
    Переїхав світ широкий,
    Вертаєшся в славі.
    Скажи всім нам, що нового
    Тепер в нашій справі.
Всі ми разом тут зібрались
Від ліва до права! —
Щоб квітами привітати
Мамаю у славі!!!

Квіти й конфетти сипляться на Мамаю. Оплески.

ПАПУГА: Грай, бандуро!
МАМАЙ: Громадяни мої милі,
І ви, дипломати!
Дуже щось важливе має
Вам Мамай сказати!
    Недалекий, недалекий
    Той час, браття милі,
    Як Пашківку ми побачим
    У красі і силі!..

УСІ: Вітай же нам, наш Мамаю,
З твоїм папугаєм,
У тріумфі! Морем квітів
Ми тебе вітаєм!..

Оплески, квіти, конфетти.

МАМАЙ: *(стає посередині)* Сини й дочки Пашківської волости!
Великі вісті привожу вам із моєї дипломатичної подо-
рожі! Надходять великі події. Кипить і дише неспокоєм
придавлений схід Європи — там, де наша Пашківка...

Іде гроза!.. Блискавиці видно над тополями Пашківки, чути непокірний, гнівний шум далеких лісів і степів!

УСІ: Степів!..

МАМАЙ: Повстання в сателітських державах та неспокій поневолених народів вказують ясно, що — як казав принц Гамлет — щось псується в кацапській імперії.

ПАПУГА: Заносить трупом.

МАМАЙ: Ще стоїть червона хмара над сходом Європи. Ще придавлюють дивізії танків чорнозем Пашківки і вулиці дорогих міст... Та недовго! Початого розкладу імперії, початого процесу визволення народів не змогли втримати царські штики, не зможуть і червоні... Наша Пашківка разом з усіма народами Європи у вогні нової великої революції — революції волі і свободи!

УСІ: Свободи!.. Провадь нас, Мамаю!!

МАМАЙ: Що робить нам, пашківцям, розкиненням долею по всьому світу, щоб допомогти нашим братам у боротьбі?

ПАПУГА: Додому! На кораблі! Всі пашківці до зброї!

МАМАЙ: Суща правда, голубе мій! *(до публіки)* Дорогі Пашківці! Збираємось на Україну, на кораблі! До зброї!

ГОЛОСИ: Та ми не можемо так знечев'я... Ми мусимо продумати... Піти до банку, полічитиkonto...

ХТОСЬ: Ви зверніться до Визвольного Фронту.

МАМАЙ: Ми всі — як один — визвольний фронт. За мною, вперед, новітні запорожці! Шаблюки вгору! За Пашківку!

ГОЛОСИ: Та пождіть. Треба спакуватись, холодильники продати, меблі...

ХТОСЬ: Біжутерію...

УСІ: За Пашківку!! *(оплески)*

ПРЕЗИДЕНТ: Вас, пане міністре, ми просимо взяти провід!.

УСІ: Провід!

МАМАЙ: Усіх вас іменую членами Світового Союзу Мамаївців. Рід Мамаївців прадавній, від віку в вік. Мамаївці жили в Пашківці, коли на півночі лише ведмеді по лісах блукали і будуть жити над Дніпром річкою, коли на півночі знову лише ведмеді остануться! *(оплески)* І будуть жити Мамаївці і їхня Пашківська Республіка — наперекір усім ворогам і нашим власним хибам. *(павза)* Усіх вас — і кожного зосібна — іменую провідниками Мамаївців!

УСІ: Слава!

Хай живуть Мамаївці!

Хай живе Мамай!

Їдемо! До зброї! За честь і славу Пашківки!!!

Усі товпляться довкола Мамаю, стискаючи йому руки й обіймаючи його. Вбігає Посланець.

ПОСЛАНЕЦЬ: Телеграма для міністра Мамаю! Від Об'єднаних Націй у Нью-Йорку!

МАМАЙ: *(читає)* "Збори Об'єднаних Націй вітають народи Східньої Європи з їхньою свободою. А славний і хоробрый народ Пашківки — просять ще трішки зачекати. На гарячі прохання Політбюра в Москві — Об'єднані Нації рішили відкласти сесію у справі свободи Пашківки на всього сто років, до року 2050-го! Радянські армії дістали наше благословення зайняти знову Пашківку..."

Мамай уриває, дєре папір, кричить:

МАМАЙ: Зрада! Зрада!

УСІ: До зброї, до зброї!

МАМАЙ: Неможливо — я не вірю! Я зараз іду до Об'єднаних Націй! Я виголошу промову!

ГОЛОСИ: Ідіть! Ми ждемо! Дайте відсіч!

МАМАЙ: Іду, іду! А ви чекайте, чекайте тут.

ГОЛОСИ: Навіть сто років!

МАМАЙ: Я скоро повернусь! Чекайте. Я завжди буду з вами.

ГОЛОСИ: Сто років! Навіть двісті!

МАМАЙ: Бо Мамай — це кожен з нас! І навіть, як мене не стане — кожен з вас — Мамай! Прощайте!

УСІ: Мамай Невмирущий і всі Мамаї!

ФІНАЛ

Хай лине пісня про Мамаю

Хай лине гімн про папугая.

Доб'ємось щасливих берегів,

Хай лунко лине наш пашківський спів!

Слава й честь Мамаю

У нашому краю,

Збудуємо новітній рай

Пашківку нашу, рідний край

Пливе, пливе до ясних зір
На тихі води юний спів.
Ми кинули журби й печалі
Несемо вам нові скрижалі
Мамаївських правд і вір.

Слава й честь Мамаю
У нашому краю!
Наш герб — це папугай
І вічно житиме
В серцях у нас Мамай!!

З А В І С А

ДУМА ПРО МАМАЯ

*Сюрреалістична панорама Американської України
другої половини ХХ-го сторіччя*

ДУМА ПРО МАМАЯ

Пролог і Епілог укупі

Дії

1. Україна скитальська 1948 — 1988
*Інтермедія перша:
Червона Свитка*
2. Україна Скитська 488 до Хр. — 1988
3. Україна Княжа Р. Б. 948 — 1988
*Інтермедія друга:
Плач Панни Ярославни*
4. Україна Козацька 1588 — 1988
5. Україна Стрілецька 1914 — 1988
*Інтермедія третя:
"О пів до другої години"*
6. Україна Лісова 1948 — 1988
*Інтермедія четверта:
"Чуєш, брате мій"*
7. Україна майбутня Р. Б. 2000 — ?

ПРОЛОГ І ЕПІЛОГ УКУПІ

Екран на тлі моря. Напис: ЕВРОПА 1949. У німецькій пристані Бремен заякорені кораблі з різних країн: "Аргентина", "Канада", "Франція", посередині — американський "U.S.S. General Noy". На помості: капітан корабля Окей і капелян американської армії отець Шток.

*Музичний вступ: "Дума про Олексія Поповича".
Струни бандури і спів Зіновія Штокалка — на старовинний лад.*

ГРОБОВИЙ ГОЛОС: Дума про Мамаю. Сюрреалістична панорама американської України другої половини двадцятого століття. Серпень Року Божого 1949-го. Гавань Бремен у Німеччині. Кінець одиссеї героїв великої війни і скитальщини. Добрий Господь і святці запорізькі післали козакам новітній ковчег Ноя, американський транспортний корабель "Ю. еС. еС. Дженерал Ной".

ХОР АРЛЕКІНІВ-БАНДУРИСТІВ:

"У святу неділю не сизи орли заклекотали,
Як то бідні невольники у тяжкій неволі заплакали.
Стали бідні невольники на собі кров християнську
зобачати,
Стали вони віру бісурменську клясти-проклинати.
Ти, земле советська, віро марксистська,
Ти, розлуко християнська!
Не одного ти розлучила з отцем, з матір'ю
Або брата зі сестрою
Або мужа з вірною жоною.

Визволь, Господи, всіх бідних невольників
 З тяжкої неволі советської,
 З каторги московської!
 На тихі води,
 На ясні зорі,
 У край веселий,
 У мир хрещений..."

Гудок корабля. По боках екрану освітлені дві постаті в уніформі: капітан Окей і капелян Шток, посланець ЗУДАК-у. Салютують. За сценою гамір людвй. Виходять два автори.

АЛЕКСЕВИЧ: А, Вова Пац! Здрастуй у ранок нового життя!

ОВОА ПАЦ: Сервус, поважання, о-ревуар, тротуар, се-суар...

АЛЕКСЕВИЧ: Що, ти в Париж?

ОВОА: У Париж, а там у Гонолюлю, і люлю і Тагіті.

АЛЕКСЕВИЧ: І острів Паго-Паго?

ОВОА: Па-па. Прощай!

АЛЕКСЕВИЧ: Яке ж у тебе англійське вбрання? І "пумпи" і кашкет Шерльока Голмса?

ОВОА: Псс... Це ще з Харкова, від похідних груп. *(накладає чорні окуляри)* Так законспіровані проїхали всю Україну й еміграцію.

АЛЕКСЕВИЧ: Та не вернулись... Їдь з нами. Дивись, паруси корабля. Вова, давай пролог до нової блакитної авантури. Ти прекрасно пишеш прологи.

ОВОА: А ти — епілоги.

АЛЕКСЕВИЧ: Дякую. *(шум за сценою зростає)*

ОВОА: Як так, хлопчики, давай — поїхали!

ГОЛОС: Давай, давай часи.

ОВОА: *(зукає)* А тихо, там, блакитні птахи! Сюдою, на корабель.

ХОР:
     Їдем в Америку
     Чіку, чіку — чіку, чіку,
     Океаном ми пливемо, їдем
     В Америку вільну і велику
             чіку-чіку...

Капітан Окей і о. Шток салютують. Вова Пац розмахує рукописом прологу. Гамір голоснішає.

ОВОА: Громадяни, не демонійте.

ЖІНКА: У нас і мати, і дві бабусі, і дідьо Сізьо.

ОВОА: Почувайтесь, як у себе вдома.

ДІДЬО СІЗЬО: *(на кріслі-візочку)* Де ми, вдома? Повернулись на Україну?

ЖІНКА: *(стрепенулась)* Де мої валізи? А де він?! Люди рятуйте, чоловіка загубила!

ОВОА: Нічого, громадянку. Вам приділять другого.

ЖІНКА: *(зраділа)*. Невже? Спасибі!

ОВОА: Документи?

ХЛОПЕЦЬ і ДІВЧИНА: Загубили. Ми закохані.

ОВОА: Закохані? Заручені? Подружені? Прошу — на поміст нового життя!

ДІВЧИНА ДРУГА: *(з немовлятком на руках)* Я заручена.

ОВОА: Прекрасно. Де наречений?

ДІВЧИНА: Отой, попереду.

ОВОА: У нього ж друга наречена при боці.

ДІВЧИНА: *(гордо)* Я — перша!

ОВОА: Зі стажем. Прошу, ступайте.

Дівчина ступає на палубу корабля. Отець Шток перехрестив рукою над нею. За сценою теноровий голос співає: "Торвадор, торвадор!..."

АЛЕКСЕВИЧ: О, цей ще з Австрії. Пам'ятаєш, тенор перший?

ОВОА: І останній, тямлю.

ТЕНОР: Я з тенора став на еміграції політиком. Політичний супермен. У нас такого не було і не буде.

АЛЕКСЕВИЧ: І не треба.

ОВОА: "Вас іст дас?"

ГЕРОЇНЯ: Пригадуєш? Дас іст героїня еміграції. Актриса з Ляндеку. Забув?

ОВОА: Я вас ніколи не забуду. Мадам, ви віджили... *(по хвилині)* і віджили...

ГЕРОЇНЯ: Набираєш знову до театру?

ПАСКАР: *(у черзі за нею)* Та рухайтесь, пані. Я нервовий.

ГЕРОЇНЯ: *(до нього)* Є, поцілуйте мене в ніс.

ПАСКАР: Пані, я стою в черзі до корабля. На пестоці не маю часу.

ГЕРОЇНЯ: Хуліган!

Героїня зомліває, її підтримують. З-за куліс чути коров'яче: му...му...му...

ПАСКАР: Рухайтесь, я мушу ладувати мої корови з Фрайману.

ХОР: Замотеличене Теля —
                           Ось вам Театр наш, "Студія",
                           В Америці для нас нове життя,
                           Замотеличене Теля, Оле, Оля!!

ГОЛОСИ: — Театр-Студія Гірняка!
                   — І театр Блавацького.
                   — Наша культура з нами!

Під музику Арлекіни-бандуристи укладають перед екраном театр ляльок. Відходять на боки і трублять у бандурки, як у сурми: тра-та-та!

ХОР: Спудеї Театру-Студії Йосипа Гірняка й Олімпії Добровольської мають честь представити Вашеці велике вертепне дійство: "Пошились у дурні".

Оплески. Кукса повертається швидкими рухами кукли, співає голосом Гірняка.

КУКЛА КУКСИ: І пить мені не хочеться
                           І сон мене не бере,
                           Пішов би я до дівчини,
                           Та не знаю, де живе...

Що це? Хто кличе?.. Ніхто. Найкраще робити проби вночі. Ніхто не перебаранча...

ГОЛОС БЛАВАЦЬКОГО: А де Юза?

КУКСА: Що таке верзеться проти ночі? А, Дранко! І звідкіль він дізнався, що я в Америку їду? Невже по бандерівським радію передавали?

КУКЛА ДРАНКА: Ми тут, Юза. Прийшли на показ п'єс, які везеш в Америку.

КУКСА: (*б'є себе по заді*) Од клопоту в голові гуде, як у млині. Змійку, скликайте студійців. Ми їм покажемо, що таке справжній театр!

ГОЛОС ПАЗДРІЯ: Чи ми мушимо дивитиша на сей дитячий шадок?

ГОЛОС ШАШАРОВСЬКОГО: Починаймо дебати.

ГОЛОС ТОНЬКА: Які дебати? Де будуть дебати?

ГОЛОС ЩЕПКА: Тут є дебати, Тоньку. Держись Нечипоре!

ГОЛОС ТОНЬКА: Та ще держусь, Щепку.

КУКСА: Ми веземо в Америку і "Мати і Я", і мене, і "Мамая". Будемо грати на Бродвеї, зробимо театральну революцію в новому світі. Нас ждуть нові тріумфи.

ДРАНКО: А скільки в тебе нових п'єс?

КУКСА: Аж дві.

ДРАНКО: А в мене три.

КУКСА: У мене чотири.

ДРАНКО: А в мене п'ять.

КУКСА: У мене шість.

ДРАНКО: А в мене сім!

КУКСА: Не те! Шість — та добрих.

ДРАНКО: А сім...

КУКСА: А шість...

ДРАНКО: А сім...

КУКСА: А шість...

ДРАНКО: Сім!

КУКСА: Шість і нового Мамаю!

ДРАНКО: О, ні! Нову п'єсу про Мамаю везу я.

КУКСА: Що таке? Нову п'єсу? Мамаю? Зрада! Студійці, держайте! Змійку, кличте Юрка на підмогу.

ГОЛОС ШАШАРОВСЬКОГО: Рольо Мамаю буду грати — я!

КУКСА: *(співає)* Що він там буркоче,

Баньки витріщає?

Неначе сорока — ввічі заглядає.

Не такий, не такий я, вибачай,

Щоб оддатись на одчай...

(гукає) Змійку, до зброї! Пакуйте декорації, костюми!
Де п'єси? Де Мати? А де Я?

*Загудів вітер, зарокотіли громи. Буря над морем.
Потемніло. З провалля прогудів Гробовий голос: "А...а...
Мамай... Ма...май..."*

ДРАНКО: Я пізнаю цей голос. Це голос батька Гамлета.

КУКСА: Я пізнаю. Це дух нашого батька — Леся Курбаса.
Студійці, держайте! Ми тут, батьку!

ОВОА: Це мій батько кличе. Я їду в Аргентину, батечку! Де я подів п'єси? Де чемодан? *(вибігає в напрямі корабля "Аргентина")*

АЛЕКСЕВИЧ: Вова, Пац! Зажди! Він узяв мою п'єсу.

Громи. Блискавиці. На екрані тінь Відьми.

ГОЛОС ЇВГИ: Ха, ха, ха!.. Загубить п'єсу. Ні Гірняк, ні Блавацький не будуть мати Мамаю. Ха, ха, ха!..

Тінь Відьми на екрані пропадає. Екран темніє. На ньому білий Дух Батька, гробовим голосом:

"О, діти, діти... Де вас подіти? А..."

Стогне і западається у провалля. За ним падуть кукли Кукси і Дранка.

ГОЛОС ШАШАРОВСЬКОГО: З причини появи духів дебати не відбудуться.

Гонг

Синє світло прожектора освічує сцену. Алексевич-Попович виступає в середину кола.

АЛЕКСЕВИЧ-ПОПОВИЧ:

Ей, козаки, панове молодці,
Добре вчиніте,
Мене, Олексія-Поповича, самого візьміте,
До моєї шиї біленький камінь причепіте.
Очі мої козацькі-молодецькі червоною китайкою
заслоніте,

Ой, самого мене та у море іспустіте.
Я від вас таки гріхів більше мав
Я ж письма Мольєра відписував,
А дійства Шекспірівські наслідував,
І драму про чумака Мамаю запропастив...

ГОЛОС ЇВГИ:

Прокляття, на тебе, Олексевичу-Поповичу і на твого
Мамаю!

30-ть років будеш її шукати,
30-ть років будеш її писати,
30-ть років!

Буря втихає. Ївга зникає з екрану.

ХОР:

"Стала зло-супротивна хвиля на Чорному морі
притихати,
Притихла і впадала, мов на морі не бувала.
Ой, усіх козаків-скитальців
До берегів Америки живцем прибивала —
На тихі води, на ясні зорі,
У край веселий, у мир хрещений..."

Е П І Л О Г

На фоні звуків Штокалкової бандури — закінчення "Думи про Олексія Поповича".

ГРОБОВИЙ ГОЛОС: Новітній ковчег Ноя прибив до нью-йоркського берега 10 серпня 1949 року. Американські українці прийняли братів з відкритими серцями. Нащадки козаків замінили шаблі на мітли: пішли замітати підлоги в банках, щоб колись складати там гроші; пішли на будови домів, щоб пізніше їх купувати. Заклали нові школи, нові товариства і старі партії. Громадянство віддячилось корифеям театру і дало їм високі нагороди. Йосипові Йосиповичу Гірнякові — посаду директора бару "Де ковбаса та чарка", а Володимирові Блавацькому — посаду писаря у бюро забезпечень. Отець — майор Ю. С. Армії Шток за великі харитативні заслуги був піднесений Святішим Отцем у чин єпископа і, за американським звичаєм, згинув у автомобільній катастрофі у штаті Коннектікет. Клятьба ж відьми Ївги заворожила Алексеви́ча-Поповича в повитуху, щоб він 30-ть років чекав на порід нового Мамая.

Гонг

1

УКРАЇНА СКИТАЛЬСЬКА
1948-1988

Сьома вулиця — між церквою св. Юра та крамницею "Сурма". Панорама долини міста Нью-Йорку з написами на будинках: Український народний дім, ресторан, Пласт — станція "Квіти на багні", СУМ, Жіночий визвольний фронт, Театр абсурду, "Увага, бабтисти і гіппі! — Христос приходить скоро!", Мойшес кнішес, червоні сукні в крамниці і напис: "Беттер ред, тен дед", "Нам допоможе святий Юр" і "Магатма Ганді ресторан"...

На вулиці станки, шатра, будки. Новітній сорочинський ярмарок.

Під екраном — естрада, на ній намальовані інструменти: скрипка, бубон, бас, — по боках: макет адмірала Сурмача з вуликом бджіл і макет отамана Галушки — власника ресторану летючих козаків "Київ". Арлекіни-бандуристи простягають синьо-жовтий транспарант "Український фестиваль".

ХОР: В карнавалі, як маски гуляють
                             В карнавалі зорі сяють нам,
                             Всенародній фестиваль в Нью-Йорку
                             Всі спішімо разом на "Давнтавн".

Годинник на вежі Юра б'є годину: Раз, два, три... дев'ять, десять...

РЕПОРТЕР: *(з мікрофоном у руці. Чорні окуляри)* Доброго ранку, громадяни. Дванадцята година. Час вставати. Час на великий фестиваль. Говорить радіо "Свобода" імени Зенона Сника і перша українська телевізія з руслом попід Гадсон. У програмі — промови, співи, танці... і вареники і промови і вареники і промови...

ТЕЛЕ-РЕПОРТЕР: *(знімає кінокамерою)* Це русло Пі-Пі-Сі, канал 69, на вулиці Каналовій. Ми на долині міста Нью-Йорку, у серці, так званої, "Малої України", "Little Ukraine". Ми свідками неймовірної події: інвазії цих

новітніх марсіян на Нью-Йорк і створення етнічної держави в державі, яка сягає від Гарлему до гаремів пакістанців на шостій вулиці. Своім борщем і блинцями вони підбили шлунки всіх народів Близького і Далекого Сходу в Нью-Йорку.

РЕПОРТЕР СС: *(Свобода-Снилик)* За благословенням отців Василіян Божий мир спожіє під час фестивалю сто тисяч вареників, п'ятдесят тисяч пиріжків, п'ятдесят тисяч ковбасок і голубчиків. І три пуди капусти. Запрошуємо!

*Надходять два Василіяни — благословлять станки.
Адмірал Сурмач салютує.*

ТЕЛЕ-РЕПОРТЕР: Ми під мінаретами мечету Юра, юрба надходить у чудових одягах американських індіанців...

Похід під звуки марша І. Недільського "Засяло сонце".

УСІ: Засяло сонце золоте,
                          Народ збудивсь зі сну
                          І все піднялось, що живе,
                          Щоб тут дістать по бублику!

"Несуть прапори малинові...", прапороносці високо держать стяги. Дівчатка з кошиками кидають квіти на трибуну. Танцюристи шлють цілунки публіці. Молодиці в полтавських плахтах підкидають колесами ковбас, мов циркові жонглери. Оплески, вигуки. На трибуні президент Кучерявий з директором Золотоустим.

КУЧЕРЯВИЙ: Як президент Комітету і нашого банку — вітаю вас! *(оплески)* У нас бували різні фестивалі: національні, парафіяльні, музичні і пластичні. Православні і католицькі, баптистські і бабські. І до чого це довело нас? До нестравности.

Сьогодні, сьогодні, мої громадяни, я відкриваю перший Самостійний, Соборний, Фінансовий Фестиваль — у скороченні Ес-Ес-Фе-Фе! *(оплески)* Ми прибули сюди, в Америку, після війни — безгрішними скитальцями, без грошей і без гріхів. І чого добилися працею тридцяти років? Відкрили три ресторани, три цвинтарі і відновили тридцять партій. У світі тепер

важливі не партії, а фінанси, валюта! У противагу Українській Радянській Республіці, якої горбатих фінансів і Горбач не направить, ми створили тут Українську Фінансову Республіку! Капітал — наша зброя. Давнє гасло "що українець — то одна партія", заступимо гаслом "що українець — то один банк". Наше гасло: "Демонструймо не на зборах, а в банку". Доляр поведе нас до свободи!

РЕПОРТЕР СС: В Джерсі Ситі?

КУЧЕРЯВИЙ: Громадяни! Ідею фінансового відродження України я дістав із писань політичного мислителя, нашого Донцова і Дивнича вкупі; колишнього славного команданта табору Ді-Пі "Вишневий садочок" — директора Золотоустого! (*Золотоустий кланяється*) Він виїхав до Фльоріди, на калабаню — і там написав книгу: "Основи Мамаїзму і Мамайців".

ЗОЛОТОУСТИЙ: Одної ночі...

КУЧЕРЯВИЙ: (*перerbиває*) Одної ночі приснився йому Мамай і сказав: "Братіку, якби я ще раз народився — то став би директором банку".

ГОЛОСИ: О, о!..

ЗОЛОТОУСТИЙ: У Санто Домінго Мамай, голий, як турецький святий, сидів на малпі.

КУЧЕРЯВИЙ: (*перerbиває*) На пальмі — і проповідував свої теорії малпам.

ЗОЛОТОУСТИЙ: А далі — поїхав в Аргентину.

КУЧЕРЯВИЙ: І там оженився з молодою вдовицею по мільйонерові.

ЗОЛОТОУСТИЙ: Став мільйонером і так посвятився для Пашківки.

ГОЛОСИ: Мільйонер, патріот!

КУЧЕРЯВИЙ: Діти мої, надіє Української Фінансової Республіки! Біжіть негайно до нашого банку і складайте гроші. Сказав великий Іван Франко: "Кожний думай, що на тобі мільйонів стан стоїть, що за долю мільйонів мусиш дати ти одвіт"... Розуміється, Іван Франко мав на думці мільйони долярів. (*оплески*)

Дівчатка виступають перед естраду.

КУЧЕРЯВИЙ: На рогах вулиць нашої республіки заінсталюємо живі ошадностеві скриньки. Ось на грудях наших гу-

цуючок скарбонки у формі дзбаночків-близнят. Кожний зупиняється і кидає у дзбаночки монету. Проектуємо державну лъотерію Фінансової Республіки. Можна буде виграти завод у Харкові або донецьке вугілля, карпатську нафту, криворізьке залізо. Виграші стануть у силі, коли розвалиться СРСР — тож Захід із нашими лъосами кинеться розбити тюрму народів.

ЗОЛОТОУСТИЙ: Президенте, ваші ідеї випередили мої!

Оплески. Публіка товпиться довкола дівчат із скарбонками.

ГОЛОСИ: Де тут кидати?
Тисніть цього гудзика.
Не тисніть!
Хі, хі, хі...

КУЧЕРЯВИЙ: На стороні похідних автоматів-щадниць ставлю адмірала Сурмача з ескадрами бджіл та отамана Галушку з артилерією галушок з "Кієва".

ЗОЛОТОУСТИЙ: Якби замість куль могли літати наші галушки і голубці — ми вже давно мали б Україну!

Публіка: "Славно! Ну-мо щадити. За честь, за славу, за бджоли!" Надходить пан Заглоба, у шляхетському контуші, із шаблєю при поясі.

ПАН ЗАГЛОБА: Честь, чолом!

КУЧЕРЯВИЙ: І тобі лобом!

ЗАГЛОБА: Чую, тут лъотерія. Чи можу купити лъос на Жмеринку і Софіївку? Мій татусь був економом у графа Потоцького.

КУЧЕРЯВИЙ: На землю українську лъосів не буде.

ЗАГЛОБА: А білет на поворот до Львова?

КУЧЕРЯВИЙ: Пропало. Забудьте.

ЗАГЛОБА: Ов, а чи можу дістати позичку на поворот до Лондону?

КУЧЕРЯВИЙ: Заручників маєте?

ЗАГЛОБА: Самого президента в екзилі. О-ревуар, брати. До відзєня. *(виходить, але вертається)* А як буде по-українськи "Наш Львуф"?

ЗОЛОТОУСТИЙ: Наш Львів!

ЗАГЛОБА: Львіф? Ум... Теж ладне. *(виходить)*

МУРИН: *(танковим кроком, підсвистуючи джазову мелодію)*
Що це таке, мен? Лъото? Дайте "кводра".

СЕКРЕТАР: Ви дайте. Дістанете льос.

МУРИН: Кули-т, мен.

СЕКРЕТАР: Ти купит!

*Мурин підкидає з руки монету і виходить. Із-права проходять два "веселі" з Грініч Віледж. До них дівчата з бальончиками. "Веселі" відмахнулись і вибігли держа-
чися за руки. Назустріч молодий, русявий вусач. Види-
вився на людєй.*

ВУСАЧ: Юкрейнієн фестивал?

ХТОСЬ: Є...

ВУСАЧ: Тенк Гад — Ай ем Айріш... *(і пішов до пивної "Мек Сорлі")*

ЗОЛОТОУСТИЙ: Президенте! Ще йдуть делегації. Усі сусіди
— народи Давнтавну складають поклін.

КУЧЕРЯВИЙ: Це італійці з піццями.

ЗАКАРПАТЕЦЬ: *(перед естрадою)* Шумні святки у вас. Ми з
вами.

ЗОЛОТОУСТИЙ: Ви звідкіль?

ЗАКАРПАТЕЦЬ: Од Пряшова. З Виходного Словенска.

КУЧЕРЯВИЙ: *(почув)* З Чехо-Словащини! Панове, після поляків
— ось чехи і словаки приходять з привітом.

ЗАКАРПАТЕЦЬ: Ні, ні... Ми ваші, з Пряшова і Любовні...

КУЧЕРЯВИЙ: Із Закарпаття? А... *(до Золотоустого)* Тут треба
бути дипломатом. Знаєте, Духнович, Маґочій... *(до публіки)* Вітаємо вас, підкарпатських братів-русинів і
даємо вам автономію у нашій федерації.

ЗАКАРПАТЕЦЬ: Що ви таке мовите? Ми такі ж українці, як і ви.
У нас, у Свиднику, фестиваль шумніший, як ваший.

КУЧЕРЯВИЙ: *(обіймає його)* Брате, хай вас поцілую.

*Публіка плеще в долоні. Музика: Закарпатський танок
"Кручений". Зашуміли у крутіжжі танку полтавські
плахти і гуцульські фоти. Наприкінці вибігає Мурин:
"Окей, мен! О-є! О-є! О-є! Сольовий танок Мурина
"Українське диско". На закінчення вся публіка йде в
танець.*

ГОЛОСИ: Ідуть, ідуть! Індійці.

Хто, хто? Китайці?

Індійці з шостої вулиці.

Люди, цигани йдуть. Ховайте, що можете!

За сценою мелодія "Маюфес". Танковими кроками виходять: посадник Нью-Йорку мейор Скач, у вишиваній сорочці, і його радні.

МЕЙОР СКАЧ: Гело, гело, дорогі українці! Я ваш мейор Скач, посадник Нью-Йорку. Поздоровляю вас з вашим великим святом, на цьому великому майдані вашого великого Тараса, під мінаретами вашого великого Юра. *(поглянув на громадян)* У вас, українців, усе велике. Особливо жіночі фігури... *(Радні притакують головами)*

КУЧЕРЯВИЙ: А ми вітаємо вас, великого посадника великого Нью-Йорку і сина великої української землі, з великого міста Коломиї.

СКАЧ: Дякую, дякую. Знаєте, як посадник Нью-Йорку — одного дня я еспанець, другого італієць, третього ірляндець. Але кожного дня я — ваш українець. *(оплески. Радні кивають головами)*

КУЧЕРЯВИЙ: Ми просимо вас, дорогий мейоре, довершити акту відкриття пам'ятника дипломата Пашківської Республіки і нашого духового батька — Мамая.

ПУБЛІКА: Мамая!

СКАЧ: *(зриває полотно зі статуї)* Мамая? Я знаю Мамая. З Коломия. *(співає)* Я Мамая, ти Мамая, оба ми Папая...

ХОР: *(докінчує)* Оба ми Мамаї.

Посідаймо, полягаймо,

Ніби задрімаймо.

СКАЧ: *(оглядає статую Мамая)* А, що за прекрасний твір вашого геніяльного земляка Архипенка.

КУЧЕРЯВИЙ: *(зам'явся)* Та ні, це не Архипенка.

СКАЧ: Що?! Не Архипенка? Та він скульптор світової слави, геній.

ЗОЛОТОУСТИЙ: У нас багато геніїв, більших за Архипенка.

СКАЧ: Ай, яй, яй! Яка шкода. Якби Архипенко був поставив у Вашингтоніobelіск, чи патик, то його твір був би світовою атракцією і пропаґандою для вашої країни до кінця світу.

ГОЛОС: Пане! Мамай варта не одного патика, а трьох!

РАДІО-МЕГАФОН: Увага, увага! Радіо Пі-Пі-Сі! Саме в цьому

моменті на летовищі Кеннеді приземлюється літак Аерофлоту. Він привіз звільнених у виміні між урядом Америки і СРСР десятьох радянських дисидентів.

РАДНІ: Дисиденти? Наші рідні рускі дисиденти? Біжімо мерщій на Кеннеді! *(Скач і хусити притьмом вибігають)*

ГОЛОС РАДІЯ: Літак приземлюється. Виходять. Десять руских дисидентів і один українець.

ГОЛОСИ: Ходімо, вітаймо його!

Пісня "Ой, Морозе, Морозенку". Світло темнішає, вулиця пустіє. Надходить Бабка, в червоній юці. Поглянула на статую Мамая і зідхнула. Присіла на ступнях встради. До статуї підкрадаються злодії з мішками.

ПЕРШИЙ ЗЛОДІЙ: Гей, Джов, казав бос, що ці різьби й образи варті мільйонів, розумієш?

ДРУГИЙ ЗЛОДІЙ: Іст Віледж тепер центр світу в усьому. Пакуй швидко.

ПЕРШИЙ: *(кидає в мішок Мамаєву люльку)* А цей камінь рушиш?

ДРУГИЙ: Окей, бос! О!.. А може цю другу статую?

ПЕРШИЙ: Швидко, піднеси.

Злодії торкнулися Бабки. Вона схопилася на ноги і закричала: "Паничу! Буду кричати гвалту!" Злодії закривають їй рота: "Пс... Пс!" Втікають з мішками. Пісня повертається: "Ой, Морозе, Морозенку...". Екран за-свічується.

ГОЛОС МЕГАФОНУ: Галло, галло! Радіо Свобода. Наш славетний дисидент — вільний! У Нью-Йорку громадяни вітають героя квітами. Жінки плачуть, дівчата мліють. Герой підіймається на трибуну, промовити до щасливих мас. Серед співу і вигуків не можливо чути його голос.

На екрані тінь дисидента. Промовляє, жестикулює, посилає привіти.

ГОЛОС МЕГАФОНУ: Ентузіастична публіка бере приступом трибуну, оточує дисидента, тисне руки, обіймає, цілує героя! Хоровід дівчат пірвав його в танок, як стихія ріки. Він біжить, він танцює, він віддалюється. Його не видно, він пропав, зник з очей. Героя пірвали дівчата.

ГОЛОС З-ЗА СЦЕНИ: Баби! До Канади!

БАБКА: *(прокидається)* Пірвали? Які баби?

Статуя затрусилась і Мамай схопився на ноги.

МАМАЙ: Героя пірвали? Мене пірвали? Банд — банд... бандити? Скрийте мене! *(спіткнувся на Бабку, що на лавці)* Червона Свитка! Нечиста сила. Святі запорозькі, рятуйте душу неповинну! *(і припав навколішки, закриваючи голову бабиною запаскою)*

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ПЕРША

Червона Свитка *(майже за Гоголем)*

БАБКА: Сюди, Опанасе Йвановичу! Ось тут нижчий тин, перелазьте, та не бійтесь. Боже, що на цьому ярмарку і зчинилось? Усе повивертали.

Мамай з шумом гелпнув на дошку.

БАБКА: Ой, лишенько! Чи не вбилися ви часом, чи не скрутили ще, боронь Боже, в'язів?

МАМАЙ: Це — менше з тим, найлюбезніша Хавроніє Нечипоровно. *(стаючи на рівні ноги)*

БАБКА: Ходім до цього павільйону. Там нікого нема. Там ковбас і книшів! Вареники, галушечки пшеничні, пампушки, товченики! Усе принесли на цей фестиваль — і повтікали.

МАМАЙ: Славний сорочинський ярмарок! Та все ж, Хавроніє Нечипоровно, серце моє жаждає від вас поживи над усі пампушечки й галушечки солодшої.

БАБКА: Оце вже я й не знаю, якої ще ви поживи хочете, Опанасе Йвановичу?

МАМАЙ: Та любови ж вашої неоціненна Хавроніє Нечипоровно! *(держучи в одній руці вареники, а другою обіймаючи дубелий і широкий стан)*

БАБКА: Бозна що й вигадуете ви, Опанасе Мамайовичу. *(соромливо спустивши очі)* Чого доброго, ви ще почнете й цілуватись.

МАМАЙ: Щодо цього, я вам скажу, хоч би й про себе. Я вже не кум з "Народнього Малахія", а дипломат Пашківської Республіки, прямо з Аргентіни.

Почувся шум і грюкіт. Бабка виглянула й уся пополотніла.

БАБКА: Ну, Мамаю, попались ми з вами. Горлорізи вертаються. Лізьте сюди!

Замасковані гангстери скидають мішки з плечей і викидають крадені речі.

ПЕРШИЙ: *(захриплим голосом)* Лісен, ось ваші різьби й образи. Візьміть собі назад.

ДРУГИЙ: *(пхає Бабці різьбу в руки)* Маєш. Ми думали, це Пікассо, ю нов.

БАБКА: *(тупнула ногою)* Це найкращі твори українських мистців в Америці — світової слави. Кращі за Пікассо.

ПЕРШИЙ: Шур, шур!

ДРУГИЙ: *(навколішках, цілує Бабці руки)* Леді, просимо, візьміть назад оце велике мистецтво.

ПЕРШИЙ: Нас чекає куля в лоб, бос сказився!

Чути стріли за сценою. Гангстери кидають мішки і вибігають.

МАМАЙ: Аварія...

БАБКА: Ой, я вже і спізнилася на роботу в музеї. Ходи, Мамаю, зо мною. У музеї вистава скитських скарбів з могил в Україні. Ти чував про скитів?

МАМАЙ: Ходім, Червона Свитко. Колись археологи відкопають оці скитальські скарби *(показує на мішок)* і тебе, скитську бабу. Та зараз ще заскоро тебе в могилу пхати. *(виходить)*

2

УКРАЇНА СКИТСЬКА
488 до Хр. — 1988

Заля Скитського Інституту Америки. На правому розі екрану канделябри, на лівому герб скитів — золотий олень. Над екраном напис: Україна скитська: 488 до Хр. — 1988. На авансцені Червона Свитка з мітлою. За нею Мамай.

ЧЕРВОНА СВИТКА: Оце тут, у Метрополітальному музеї, вистава скарбів скитів. З музеїв в Україні. Срібло, злото.

МАМАЙ: А... Я вже чую повів степового вітру!

ЧЕРВОНА СВИТКА: Це штучне охолодження дує.

На подіюм виходять професори: Старушко-син пхає крісло із Старушком-сеньйором. За ними Енергієнко з бумагами в руках. Мугикають тоненькими голосами:

Їдем до Ляндеку

Чику-чику, чику...

Днесь там скитська нарада

Для науки переважлива справа,

Їдем до Ляндеку

Чику, чику-чик...

СТАРУШКО-СИН: Татку, пригадуєте Інсбрук? Ваші наукові праці?

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Так, пригадую... Але не пригадую, пощо я їх писав?

ЕНЕРГІЄНКО: Сьогодні в нас подвійне свято: ювілей нашої Академії і проголошення річних нагород з ділянки літератури й науки Скитії.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: *(заворушився)* А де ж наш професор Сліпавий?

ЕНЕРГІЄНКО: *(похилив голову)* Чи забули, сеньйоре? Він виїхав був до Австралії і там кенгуру копнув його межі очі. І наш дорогий професор Сліпавий пішов ще раз на еміграцію, до неба...

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: То в такому разі відкриваймо засідання.

СТАРУШКО-СИН: *(перед мікрофоном говорить до публіки)* Дорогі гості! На наше свято ми запросили представника

молодої генерації скитських науковців, молоді — маю на думці віком нижче сімдесятки — тричі орденоносця, професора Богдана Рубчака.

ЕНЕРГІЄНКО: Славно! Його колюмна в Енциклопедії Українознавства довга на сім целів.

СТАРУШКО-СИН: *(до проф. Рубчака)* Тричі скитське спасибі вам за те, що загостили до нас. Дозвольте познайомитись: оце мій батько — відвічний президент Академії ще від часів Грушевського і Студинського.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: *(підніс руку)* Щось такого хотів-єм сказати... *(і забув)*

СТАРУШКО-СИН: ... і неодмінний секретар Академії професор Енергієнко. Він спеціаліст з літератури. Він нічого іншого не знає крім літератури...

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: А й з літератури знає небагато...

СТАРУШКО-СИН: *(до Рубчака)* Дорогий професоре, вітаємо вас між нами на форумі Об'єднаної Незалежної Академії Наук Еміграції, у скороченні ОНАН!

ПРОФ. РУБЧАК: Достойні колеги ОНАН-у, дорогі онанці! Я вдячний вам від щирого серця. Та ви не вітаєте мене, а вітаєте. За те я вітаю над вами, ширяю над вами і нашою літературою, як орел... У нас колись була література, а не було літературних критиків, тепер є в нас знаменитий критик *(поправляє окуляри)* а — немає літератури.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: *(підніс голову)* Щось такого...

РУБЧАК: Повторюю всім відомий трюїзм: без творчости творчість неможлива. Кожний сильний поет — слово "сильний" уживаю не завжди як синонім "добрий", безпощадно ламає правила, які заважають... Піду далі. Поет має повсякчасно ламати... бо інакше...

ЕНЕРГІЄНКО: Його поламають!

РУБЧАК: ... він стане епігоном. Скільки він не писав би — він все одно не напише більше двадцяти віршів.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: То й так забагато.

РУБЧАК: В наші дні бачимо, що модернізм... відходить на пенсію, а на його місце приходить щось нове, провізорично назване "постмодернізмом". Але... воно не буде поверненням до якогось "премодернізму" ... буває тільки рух спіралі. Бож "постмодернізму" не могло бути без модернізму, як сюрреалізму не могло бути

без символізму, що проти нього сюрреалізм так завзято воював.

Професори відкрили уста. Рубчак витирає чоло.

СТАРУШКО-СИН: А існує ще Нью-джерська група?

РУБЧАК: Чи існує? Я цього не знаю — мабуть, знає Бог, та ще може Богдан Бойчук. Вона існує солідарністю в обличчі несамовитих атак, які посипалися на нас із... заржавілих гаківниць.

СТАРУШКО-СИН: Дозвольте, професоре, а хто з поетів групи найкращий?

РУБЧАК: *(скромно)* Скажу довірочно — Богдан Тиміш. Почав писати надто рано і, що гірше, друкуватися теж. Пригадаймо хоч би його архитвір "Моїй Мар'янні" *(оплески)* Коротко, панове, заслуга Нью-джерської групи в тому, що вони піднесли поезію ероса догори й досягнули вершини сексуальної поезії не то в скитській, а в світовій літературі.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: *(пробудився)* Секс? Що це таке?

РУБЧАК: І по тридцяти роках вони стали клясиками літератури, сіли на Парнасі відпочивати. Виписалися. Повторюю всім відомий трюїзм: без писання творчість неможлива, ов... *(заглянув до нотаток)* Я вже знову на першій сторінці... Тепер почалася доба епігонів!

Оплески. Професори тиснуть промовцеві руки: "Спасибі, чудово, прекрасно"...

СТАРУШКО-СИН: Дорогі Панство, приступаємо до літературних нагород ОНАН-у. Церемонію проведе і пояснення критичні дасть гідний учень і послідовник Григорія Подоляка й Івана Кошелівця — наш професор Енергієнко.

ЕНЕРГІЄНКО: *(виймає текст)* Останній рік приніс нові тріумфи нових епігонів. Почалось усе від цибулі. Ось цитую:

Ніч, як цибуля роздягається,
В дзижчанні вуликів
Танцюють заяці...

Академіки слухають, відкривши уста.

ЕНЕРГІЄНКО: ... і поет закохується в цибулі! (*читає*)

Твоє біле тіло хочу їсти,
В твоє тепле тіло хочу завітатися.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Цибуля пече в очі...

ЕНЕРГІЄНКО: Все коріння бажань вросло
В цибулене дно ріки.
Зі стегон цибулі випиваєш
Зелені квіти,
Аж в зуби востає
Ніг твоїх коріння...

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Ой, це дуже болюче!

РУБЧАК: (*захоплено*) Це українська поезія абсурду.

СТАРУШКО-СИН: Це абсурд української поезії.

ЕНЕРГІЄНКО: (*читає зі збудженням*)

Я чоловік, я вічно в тяжі
Ще хлопцем я вагітнів від дівчат —

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Свят, свят, свят!

ЕНЕРГІЄНКО: (*голосніше*)

Хотілося б усе збагнуть до дна
І записати усе оте сонетом,
Делікатним віршом, та ось —
Дівки танцюють гопака,
Цяцьками трусять
Швидше, швидше...
І думка проситься на світ сама,
Яке ото біологічно вічне!

Енергієнко, знесилений, паде у крісло. Професори заворушилися.

МАМАЙ: (*на авансцені*) Що це за чортівнина, Червона Свитко?
Бісова мана!

СТАРУШКО-СИН: (*по лавзі*) Тепер виступить цьогорічний
лавреат і прочитає свій найновіший вірш.

ПОЕТ-ЛАВРЕАТ: (*обличчям до залі*)

Найгірше
що
вкінці
поезія
теж стає нудною
і немає про що
писати...

Мовчанка. Поет виходить.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: То то було б то...

СТАРУШКО-СИН: Лавреат прози прочитає уривок із своєї наймодернішої новелі у стилі потоку свідомости і несвідомости.

ЛАВРЕАТ: *(той самий, виходить з другого боку)*

Бар називається бар Еді і бар Мері, або бар Мері й Еді. Мері при шинквасі, Ед при Мері пасі. Ед обіймає Меріне плече лівою рукою, Мері держить його ліве плече правою рукою. Це важко пам'ятати, де і як тримати. Ед кладе ліву руку на Мерині груди. Мері кладе праву руку на Едові, здається, груди. Ед і Мері цілуються. Ед давиться. Він цілує правим кутом уст. Мері цілує лівим. Цілюються направо і наліво.

Мері шепоче: Ти найкращий поет, бо цілуєш краще за всіх. Ед відчуває, як надхнення зростає. Ед каже: Я творчий атлет! Помацай мої біцепси. Це сила поета. Мері мацає правою рукою лівого біцепса, лівою рукою правого біцепса. Ед напняв праве рам'я. Правий біцепс дрижить, тугішає. Більше. Ще більше. Мері каже: Твій біцепс — поет! Хапає лівою рукою правого біцепса і —трість! Тарах!.. Пш...ш...ш... Надхнений біцепс тріснув як надутий бальон... Ед каже правим кутом уст: у мене є ще лівий біцепс.

РУБЧАК: *(захоплено)* Прозаїк мінімаліст!

СТАРУШКО-СИН: Пуантоліст.

ЕНЕРГІЄНКО: Нігіліст.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Сьось такого... *(задрімав)*

СТАРУШКО-СИН: І третя премія з наукової ниви. Лавреат — багатонадійний учений кафедри українських студій на Гартфордському університеті.

Лавреат у темних окулярах, з гітарою і магнетофоном через рам'я, з антеною на капелюсі.

ЕНЕРГІЄНКО: Наш лавреат проф. Оригінальний дістає нагороду за книгу "Скитські запорожці — гомо-сапієнси". *(Оригінальний бренькнув на гітарі)*

ПРОФЕСОРИ: О!

ЕНЕРГІЄНКО: У своїй праці професор Оригінальний довів науково, що наші запорожці були не лише гомо-сап'янці, але гомонкольоси; пили, гуляли і були веселі. А жінкам вступ на Січ був заборонений!

Оригінальний бренькнув на гітарі. Гамір, замішання, протести. З-за куліс виходить жіноча демонстрація.

ЖІНКИ: Протестуємо! Чого доброго! Сам ти гомонкулюс.
Запорожці кохали нас!

БАБКА: Ще й як!

МАМАЙ: *(виходить насередину, кланяється)* Достойні професора! Це історичне непорозуміння. Я, козак Мамай, ручусь головою, що запоріжець без баби не обійшовся. А часом одної було й замало.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Я перепрашаю, з ким маю честь?

ЕНЕРГІЄНКО: Вітайте, Мамаю Мамайовичу!

МАМАЙ: *(вказуючи на свою торбину)* Панове братці, ідучи на еміграцію, я зберіг зі собою великий твір козацької доби "Думу про Семена Залубу".

ЕНЕРГІЄНКО: Зберіг? Невже? Дорогий мій! Це ж дума про ще одну Марусю, яку Семен виручає з неволі й везе на Січ.

ГОЛОСИ: На Січ? Славно!

РУБЧАК: Так, це лицарський епос, друге "Слово о полку Іларіона", про яке Гординський ще не дізнався.

МАМАЙ: *(розгортає рукопис)* Слухайте, нащадки запорожців:

Козацький рід усіх Залубів
Почавсь десь в сірій давнині.
Бо ще, як Січ в нас закладали
То так в реєстрах їх назвали.

(голосніше)

А раз в степу, як їхній курінь
Нечайно турки облягли,
Тоді Залуби добре знали,
Шаблями шанці обкопали
І братію усю спасли.

(оплески, вигуки)

ЕНЕРГІЄНКО: Мамаю! Ви зберегли наш епос "Думу про Залубу"! За це Академія дає вам премію і досмертний титул члена ОНАН-у!

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Добре йому так.

ГОЛОСИ: Славно! Мамай! Академік!

ПРОФЕСОРИ: *(рвцитують разом з Мамаєм)*

Тому кохайтесь, любі друзі,
Бо раз в житті буває май!

А хто не може — прошу пана —
То скаже його мати зрана:
Кохатись іншим не мішай!

ЖІНКИ: *(сперечаючись одна з одною)*

Це не Мамай!

Це Ревай!

Мамай? Ревай?

Наш ворог!

Окружіть його колом.

ЗАЛЬОТНИЦЯ: Будь ласка, ваш автограф! Чи можемо запросити на чайок до нас?

МАМАЙ: *(підписує автограф)* З радістю, а яка адреса, мила пані?

ЗАЛЬОТНИЦЯ: Жіночий Клуб, вулиця Любови.

МАМАЙ: Жіночий клуб? Я завжди підпирав жіночі клуби!

ЖІНКИ: Ходім-те з нами. *(беруть Мамая під пахви й енергійно виводять)*

МАМАЙ: Сердечні красавиці. Задусять з любови.

СТАРУШКО-СЕНЬЙОР: Я мав щось такого сказати...

З а в і с а

3

УКРАЇНА КНЯЖА
Р. Б. 948-1988

*Над екраном напис і велике око.
Балет княгинь "Білий сніг", до слів Марти Тарнавської.
Конгрес воюючих феміністок Княжжі України. Княгиня
перша дзвонить у дзвінок і стає за президіяльний
стіл.*

КНЯЖНА ПЕРША: В імені княгині Ольги відкриваю наш конгрес. Як знаєте, ми покинули "Союз жінок русичів" і заснували воююче крило союзу — "Орден княгині Ольги". Ми аванґард амазонок над Дніпром. Доволі нам терпіти неволю мужчин-русичів, доволі ми несли тягар на наших грудях. Ми йдемо в бій — за перемогу жінок, за жіночу супремачію. Ми хочемо бути зверху! (*ентузіязм*) Програма така: Доповідь перша: Роля жінки в ролі жінки — княжна Мирослава. Доповідь друга: Роля жінки в ролі мужчини — княжна Святослава. Точка третя: Роля мужчини в ролі жінки — княжна Зелислава. Четверта: Жінки в кризі. Як здобути мужчин? — княжна Ростислава. Точка п'ята: Материнство — без мужчин. (*зідхання жінок*)

ХОР ЖІНОК: Хай чоловіки родять дітей!

КНЯЖНА ПЕРША: Мішані подружжя...

ХОР ЖІНОК: Заборонити!

Стукіт у двері.

КНЯЖНА: Хто там?

ГОЛОС: Чоловіча делегація на конгрес.

ЖІНКИ: Не впустити, впустити, пустити!

*Входять Батько і Син, в руханкових одягах. У Батька
фільмова камера, у Сина атлетичні мускули. Жінки-
княжні: А-а...*

КНЯЖНА: Як смієте приходити сюди, у фортецю фемінізму?

БАТЬКО: Ми теж феміністи. Моя пасія — знімати фільми для
Ві-Сі-Ар — для грядущої пам'яті, хе, хе...

СИН: І для моєї Марусі! (*застиг у позі*)

БАТЬКО: Моя пасія — забавляти рідне жіноцтво вигадками-жартами. *(пускає камеру в рух)*

КНЯЖНІ: *(заворухилися, причепурюються)* Знімайте, забавляйте!

КНЯЖНА ПЕРША: Стоп! Хтось іде.

Входять три жінки з Мамаєм.

ЗАЛЬОТНИЦЯ: Оце ми спіймали птицю. Завзятого ворога жіноцтва, бісурмена, міністра Ревая.

ГОЛОСИ: Міністер? Ревай? Ми пам'ятаємо. Антифемініст! Злочинець.

МАМАЙ: Як же це, голубоньки? Це якесь історичне непорозуміння. Я не міністер Ревай, а міністер Мамай, дипломат Пашківської Республіки.

ЗАЛЬОТНИЦЯ: Під суд його! Заплатиш за злочини.

МАМАЙ: Заплачу, чим хочете. А де чайочок, моя мила? *(хоче йти)*

КНЯЖНА ПЕРША: В ім'я Ордену княгині Ольги — проголошую суд над цим злочинцем. Прокурор має слово.

ЗАЛЬОТНИЦЯ: Ми давно запрягли пімсту цьому міністрові. Тепер він тут. Ми кров'ю змиєм нашу честь.

МАМАЙ: Прекрасні мої! Я радо піду на муки і вмру отут на лоні не Авраама, а ОКА. — Та я не ворог, а навпаки, я найбільший шанувальник жіноцтва.

ГОЛОСИ: Ми не віримо.

МАМАЙ: Авжеж. Жінки делікатні, тендітні створіння. Їх не то викидати, а носити треба на руках удень і вночі. *(підходить до трибуни)* Їх треба ставити на п'єдестал і обожати як небесні створіння, *(тихше)* з деякими винятками.

КНЯЖНІ: *(задоволені)* Так?..

МАМАЙ: Я б оддав п'ять чоловіків за одну жінку, *(тихше)* але хорошу. Будучи міністром, я подав проєкт закону, щоб кожний громадянин мав дві жінки. Одну — до господарювання, а другу — до кохання.

КНЯЖНІ: Ні, ні. Краще одній жінці двох чоловіків.

ГОЛОС: І обох до кохання.

МАМАЙ: Дорогі княгині! Я пропоную для вас по трьох коханих!

ГОЛОСИ: Добре! Так! Звільніть його, хай пише новий закон. Звільніть!

Балет княжого двору, частина 2-га. Мамай плеще в долоні. Поява арлекінів — княжих скоморох. Арлекіни на трамплінах перекидаються, летять, кидають паперові квіти. Атлети, Син і Батько, стрибають у мускулястих витівках, викрикуючи: "Це для Марусі! Для Ганусі! Це для Нілюсі!" Танок князівень.

ГОЛОС: *(під звуки літаврів)* Станьте! *(музика вриває)* Орден княгині Ольги, струнко! Перед вами сама княгиня Ольга! *(на підвищенні стає, в пишній злототканій сукні, княгиня Ольга)*

ОЛЬГА: Дівчатка! Наш великий день тріумфу! Чоловіки знищені. *(побачила перед собою Мамаю, що застиг у балетній позі)* Хто це?

ГОЛОСИ: Наш приятель Мамай. Ревай!

ОЛЬГА: *(зверещала)* Це ти, Мамаю?!

МАМАЙ: Ївга! моя Ївга!

ОЛЬГА: Діти! Це злочинець, псубрат. Він кинув свою жінку й утік як політичний емігрант!

Мамай підходить до княгині Ольги і благально простягає руки: Прости! Ївгочко! Спіткнувся і, падаючи, схопився за сукню та роздёр хвіст княжої кирві.

ЇВГА: *(зверещала)* Поставте його під суд, зараз! І засудіть найсуворіше на смерть. Повісити Мамаю за всі ноги, комітьголовою!

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ДРУГА

Плач Панни Ярославни

Перед завісу виходить Мамай, за ним, держучи його на панцюгу, князівна Ярославна, з галябардою в руці.

ЯРОСЛАВНА: Отут тюрма. Сідай. Довго мучитися не будеш. Вранці на публічному майдані попрощаєшся зі світом. Так, як показують французьку революцію в кіні.

(Мамай труситься)

ЯРОСЛАВНА: Боїшся?

(Мамай заперече головою)

ЯРОСЛАВНА: Тобі холодно?

(Мамай дзвенить зубами й притакує)

ЯРОСЛАВНА: Що за козак із тебе? Стань до мене плечима і притулись. Загрієшся. А щоб ти не втік, то прив'яжу тебе до себе. Добре отак?

МАМАЙ: Угум... Угум... *(стоять притулені)*

ЯРОСЛАВНА: Онімів? Напиши на картці, що хочеш сказати. *(Мамай пише олівцем. Ярославна читає вголос)* Прокляття відьми відняло мені мову. Та, як молода дівчина поцілує в уста, відьомське прокляття пропаде. — Справді? *(внутрішнє вагання)* Я ще ніколи не цілувалась.

МАМАЙ: О?..

ЯРОСЛАВНА: Ми цілуємо нашу княгиню, а вона нас.

МАМАЙ: О-о?!

ЯРОСЛАВНА: Серце мені каже: треба сповнити останню просьбу засудженого. Діткнуся так легко. *(цілує)* Не помагає? Ще раз.

МАМАЙ: Гм, гм... Сильніше!

ЯРОСЛАВНА: Сильніше? Добре, ще раз.

МАМАЙ: Отут, сильніше! Ти мене врятувала. Мені повернуло мову.

ЯРОСЛАВНА: Це дуже смачне.

МАМАЙ: І нешкідливе.

ЯРОСЛАВНА: Доволі. Ти дуже схвилюєшся перед смертю. *(по хвилині)* А ти, Мамаєчку, чого посумнів?

МАМАЙ: Як же не сумувати, голубонько моя? Який сором козакові висіти догори ногами!

ЯРОСЛАВНА: *(мрійливо)* Як тебе повісять, я буду сидіти на горбочку і плакати-голосити, як княгиня Ярославна за своїм Ігорем... Що це зі мною твориться? Ні, Мамаю, краще за шибеницю — повішся на моїй шиї. І мене повісять. Я вартова, я маю берегти тебе.

МАМАЙ: Ярославно, голубонько! Втікаймо мерщій звідсіля, на Низ, на Запоріжжя, де відьмам вступ заборонений.

ЯРОСЛАВНА: *(розв'язує панцюг)* Тікаймо, тікаймо! Там я буду цілуватись з молодими козаками!

МАМАЙ: Як же це? А не зі мною?

ЯРОСЛАВНА: Ні. Спасибі за науку! *(вибігають)*

4

УКРАЇНА КОЗАЦЬКА
1588-1988

Загадсонська Січ. На екрані хмарочос УНСоюзу. Обабіч екрану запорожці: сині жупани ліворуч, червоні жупани — праворуч. У руках списи. Запорожці вирушають із Січі в похід.

ПІСНЯ: Засвистали козаченьки
                              В похід опівночі,
                              Заплакала Марусенька
                              Свої карі очі...

ОСАУЛ: У похід, товариство! Отамане, скажи, як на турка стати?!

ГУРТ: Скажи, скажи! *(піднесли прапори вгору й гупнули в землю)*

ОСАУЛ: Панове братці! Списи у вас єсть?

ГУРТ: Єсть!

ОСАУЛ: Шаблі є?

ГУРТ: Є!..

ОСАУЛ: Гаківниці є?

ГУРТ: Є!..

ОСАУЛ: Порох є?

ГУРТ: Є!..

ОСАУЛ: Січові діди єсть?

ГУРТ: Є!

ОСАУЛ: І попи?

ГУРТ: Є!

ОСАУЛ: А гармати?

ГУРТ: Є, є!..

ОСАУЛ: І прапори козацькі є?

ГУРТ: Є!..

ОСАУЛ: Прапори вгору! Давайте — пісню, в похід!

ПІСНЯ: Засвистали козаченьки
                              В похід опівночі,
                              Заплакала Марусенька —

ПЕРШИЙ КОЗАК: *(перербиває)* Станьте, зупиніться! Так не йде. Має бути не "Засвистали козаченьки", а "Засвіт встали козаченьки".

ДРУГИЙ КОЗАК: Ні! Має бути "Засвистали козаченьки".

ПЕРШИЙ: Ні, ні. "Засвіт встали козаченьки". Так сказав один авторитет.

ДРУГИЙ: Де?

ПЕРШИЙ: Написав у "Свободі".

ЗАПОРОЗЬКИЙ ДІД: Ні, товариство. Має бути: *(заспівав)*

Заплакали козаченьки

Засвіт, по півночі,

Засвистала Марусенька

У козацькі очі...

СИНЬОЖУПАНЦІ: "Засвистали козаченьки в похід опівночі!"

ЧЕРВОНОЖУПАНЦІ: Ні, "Засвіт встали козаченьки!"

СИНЬОЖУПАНЦІ: Засвистали козаченьки!

ЧЕРВОНОЖУПАНЦІ: Засвіт встали козаченьки!

Козаки розділюються на дві частини.

ТРЕТІЙ КОЗАК: Вибачте, але ваш прапор неправильний. У вас прапор синьо-червоний, а має бути червоно-синій.

ЧЕТВЕРТИЙ КОЗАК: Куди тобі! Має бути синьо-червоний!

ТРЕТІЙ КОЗАК: Червоно-синій!

ЧЕТВЕРТИЙ КОЗАК: Ні, синьо-червоний. Синій колір зверху!

ТРЕТІЙ КОЗАК: Неправильно! За історією малиновий колір угорі!

ЧЕТВЕРТИЙ КОЗАК: Ні!

ТРЕТІЙ КОЗАК: Ні!

ЧЕТВЕРТИЙ КОЗАК: Ні? То ми не йдемо в похід. Наше має бути зверху!

ГОЛОСИ: Кличте отамана.

На середину, поміж два табори виходить кошовий отаман Добролев.

КОШОВИЙ ДОБРОЛЕВ: Братіки, давайте кінець суперечкам. Ідемо в похід на турка-бісурмена.

СИНЬОЖУПАНЦІ: На турка? Ха! Ми йдемо походом на ворога число один: на москаля!

ЧЕРВОНОЖУПАНЦІ: Ні, найперше на турка, а потім на ляха!

СИНЬОЖУПАНЦІ: На москаля!

ЧЕРВОНОЖУПАНЦІ: На турка!

КОШОВИЙ: Схаменіться, запорожці! За що ви сваритесь? Чого ви поділились?

ПЕРШИЙ КОЗАК: Ми Український Козацький Комітет — УКАКА.

ДРУГИЙ КОЗАК: А ми Українська Козацька Рада — УКАРА!

КОШОВИЙ: Змилуйтесь, яка різниця? Жадної немає.

ПЕРШИЙ КОЗАК: О-го-го! Різниця одної букви! УКАКА!!

ДРУГИЙ КОЗАК: УКАРА! О-го-го!

КОШОВИЙ: А, насередині цього майдану! — Як не погодитесь
— зложу мою булаву.

СИНЬОЖУПАНЦІ: Нехай! У нас полковник Лис за отамана
буде!

ЧЕРВОНОЖУПАНЦІ: Ні, ні! Нам не Лис, а містер Плис за
отамана буде!

СИНЬОЖУПАНЦІ: УКАКА! Хай живе отаман Лис!

ЧЕРВОНОЖУПАНЦІ: УКАРА! Хай живе містер Плис!

ГУРТ: Лис!

Плис!

Давайте на кулаки! Побачимо, чия буде!

Ви з нами не починайте!

Козаки розділились і стали одні проти одних з кулаками, вдарили по шаблях.

КОШОВИЙ: Братці молодецькі, козаки загадсонської Січі! Хай
вам буде і містер Лис і містер Плис, а я з розпуки у
Дніпро-Гадсон плись! (*стрибає*)

Добролева стримують. Здалека чути пісню "Засвітали козаченьки". Входить Мамай з молодим чурою.

ГОЛОСИ: Хто це? Ще один отаман? Він із УКАКА чи УКАРА?!

МАМАЙ: (*посеред запорожців*) Шановні братці-запорожці. Я
козак Мамай — ваш товариш по зброї... і дипломатії...

ГОЛОСИ: Мамай! Побратим! Вітай!

КОЗАК ПЕРШИЙ: А ти з якого табору будеш? Ти за Лисом, чи
за Плисом?

МАМАЙ: Я, братіки, за самим собою. За Мамаєм і мамаївцями.
Ми (*вказує на чуру*) двійка.

КОЗАК ДРУГИЙ: Двійкарі! Вони і тут взялися!

КОЗАК ПЕРШИЙ: А, хороший молодий козак! (*до Ярославни*)
Давай, почоломкатись. (*обіймає*)

ЯРОСЛАВНА: Та пустиш уже? (*почервоніла*)

КОЗАК ДРУГИЙ: Давай і мені побрататись.

Ярославна ховається за Мамаєм.

МАМАЙ: Так ви готові в похід? Я йду з вами!

КОЗАК ТРЕТІЙ: Не можемо йти в бій. Не знаємо чи сине зверху чи внизу, який наш гімн, чи засвітали чи засвітали.

КОЗАК ЧЕТВЕРТИЙ: І хто в нас отаманом — чи Лис чи Плис?

КОШОВИЙ: Скоріше, хлопці, вибирайте гімни й отаманів, бо не вдержу цієї булави, ось-ось повалюся.

МАМАЙ: А яка ж різниця? Обидва прекрасні запорожці.

ГОЛОСИ: У Лиса ніс угору.

А у вашого Плиса — ніс униз!

ЗАПОРОЗЬКИЙ ДІД: А я за Мамаю і його гарного чуру! Давай, обіймемось, козаче.

Ярославна відганяється від Діда. Хоче втекти, козацька шапка спадає з голови і золоті кучері розлетілись на вітрі.

ЗАПОРОЗЬКИЙ ДІД: Ага! Оце ж тобі козак! Давай, хай пригорну!

ГОЛОСИ: Жінка на Січі!

Зрада!

Мамаю, що це?

МАМАЙ: Дорогі братіки, нові часи настали. Модерним запорожцям не обійтися без жінок. У наших часах жінки — це атомово зброя. Не можемо самі побити воріженьків — візьмім наших жінок на підмогу.

КОЗАКИ: — Жінкам заборонено на Січі!

— Арештуйте Мамаю!

— Ні, слава йому за нові ідеї.

— За те виберімо його кошовим!

— Мамаю на кошового отамана!!

МАМАЙ: Товариство славне! За демократичним порядком, проголошую мою кандидатуру на кошового отамана Січі над Гадсоном. *(оплески)* Подай, генеральний писарю, бумагу. *(Ярославна подає)* Ось вам моя програма-універсал:

Перше: від сьогодні жінки мають на Січі повні права. На кожного запорожця припадає по одній козацьці, а за статистикою і по півтори...

ГОЛОС: Слава статистиці.

МАМАЙ: Друге: пити сивуху буде заборонено.

ГОЛОСИ: О-о!.. Неможливе!

МАМАЙ: Віднині на Загадсонській Січі буде вільно пити лише
— коньяк!

(оплески)

МАМАЙ: Йдемо в похід під одним малиновим прапором і з
одною піснею на устах:

Засвистали козаченьки
В похід опівночі,
За-світ стали Марусеньки,
В похід — для помочі!

(оплески)

КОЗАКИ: Хай Мамай за отамана буде!
Слава новому кошовому!

Добролев передає булаву Мамаєві.

МАМАЙ: Батька Добролева іменую пашківським амбасадором
на Бермюди, Барбари і всі Караїбські острови. Прощай,
отамане. *(цілюються)* А тепер, братці, в похід, на турка!!

Оркестра вдаряє пісню "Засвистали".

ЯРОСЛАВНА: Мамаю, Мамаю! Пливають човни!

МАМАЙ: Невже турки?

ЯРОСЛАВНА: На човнах дівчата, княгині ОКО! Скрійте мене!

МАМАЙ: *(поглянув у довгу люпу)* Святі запорозькі! Рятуйте!
На переді човна Ївга! Я пропав! *(кинув булаву і крикнув*
до запорожців) Але козацька слава не пропала! *(стри-*
бає у воду й пливучи, зникає)

Оркестра: "Засвистали козаченьки..." кришає. Мар-
шовим кроком входять княгині ОКО. Запорозжці віта-
ють їх вигуками.

КНЯГИНЯ ЇВГА: За волею і традицією русичів — ми, жінки,
беремо вас, жонатих і нежонатих, і вашу Січ під нашу
опіку. Коли будете спілкуватись з нами, буде вам, як у
раю.

КОЗАКИ: Як у раю! Будемо, будемо!

ЇВГА: Як не будете слухатись, загинете, як Мамай. *(стреп-*
нулася) Мамай! Де Мамай?! Він був тут. *(гнівно)* Він не
втече! Трубїть у сурми. Рушайте в похід за Мамаєм!
(сурми)

КОШОВИЙ ДОБРОЛЕВ: Світла княгине Ївго! Дві доби історії
зустрілися і ваш княжий період з нашим козацьким.

Два періоди. Радість! Історія, як мур, — ковінькою не проб'єш. Ми піддаємося під вашу опіку. *(до козаків)*
Ось моя пропозиція: Хай Ївга нам за кошового отамана буде!

ВСІ: Правильно! Хай Ївга за січового отамана буде.

ДОБРОЛЕВ: Прийміть, шановна пані, цю булаву, бо я носити її не в силі. *(заточився, передаючи булаву Ївзі)*

ВСІ: Хай живе новий кошовий і її штаб!

ЇВГА: *(поглянула грізно)* Дівчата! Доволі обніматись! Станьте гордо, випніть груди. Будьте нещадні з козаками. Око за око! Грудь за грудь! До бою!

ТАНОК-ГОПАК

З а в і с а

5

УКРАЇНА СТРІЛЕЦЬКА
1914-1988

Хор арлекінів співає в'язанку стрілецьких пісень під звуки бандурок: "Ой, у лузі"..., "Як з Березжан до кадри"..., "Гей там у Вільхівці"... На залі кружляють у танку пари, старші й молодші. "Човник хитається серед води"...

АРЛЕКІНИ: "Україна стрілецька". На вакаційній оселі "Черемшина" — щорічний баль комбатантів: Усусусів, Армії УНР, УГА, Дивізії та УПА. Оркестра! Маестро Няко! Комбатантський вальс!

Вальс: "Зустрів я, не чекаючи"... Пари підскочили в танку, кланяючись одне одному. Арлекіни співають:

*"І попросив, вітаючи,
Затанцювати вальс...*

Поодинокі пари зупиняються на авансцені.

МИГУНЦІ

1

УСУСУС: Знають, пані? Усі мої товариші зброї так змінилися, що я їх не можу пізнати!

ПАНІ: Невже?

УСУСУС: А найсмішніше, моя пані, що мене ніхто не пізнає!..

(музика посилюється)

2

МОЛОДИЧКА: Ах, я пригадую вас молодим поручником, як дивізія маршувала на фронт.

ДИВІЗІЙНИК: А ви звідкіль походите?

МОЛОДИЧКА: Зі Львова.

ДИВІЗІЙНИК: Та я знаю, що зі Львова, але з якого села?

3

ДАМА: З вас, генерале, прекрасний кавалер, так легко тягнете мене за собою.

ГЕНЕРАЛ: Мадам, колись під Жмеринкою ми тягнули на фронт ще важчі гармати!

ДАМА: ??!..

4

ДІВЧИНА: Як чудово-прекрасно тут, на "Черемшині". Гори, річка... Коханий! Я хотіла б стати малою рибкою...

УПІСТ: А я хотів би, щоб ти стала рачком...

5

ПАНІ: Пане сотнику! Ви молодець, ви чудово тримаєтеся!

УСУСУС: Тримаюся, пані, вас, от-от... (*спотикнувся, Пані підтримала*)

ПАНІ: А кохати, любити — це можете?

УСУСУС: (*зупинився*) Любити? Хіба — неньку Україну! (*салютує*)

Музика сильнішає: "Човник хитається серед води"...

АРЛЕКІН: Пане капельмайстре! Оркестра — туш! Кульмінаційна точка забави, балю комбатантів. Хоровід усіх формацій і всіх родів зброї. Перед веде курінь молодих бійців вище сімдесятого року життя, далі піхота віком під вісімдесятку, а позаду тили, вище дев'ятдесятки, змоторизоване запілля на візочках.

Хоровід рушає під звуки марша.

ХОР:
Не сміє бути в нас страху
Ні жадної тривоги,
Бо ми є лицарі грізні!..

На сцену входять дві маски, у гуцульських киптарях, з топірцями.

ГОЛОСИ: А!.. Цяпка Скоропад
І Гриць Зозуля!
А я не знала, що Цяпка ще живе.

ЦЯПКА: (*здіймає маску*) Пані! Цяпка живий і здоровий, як наш цісар Франц Йосиф!

ГОЛОСИ: Це наш Цяпка Квасопад, управитель "Черемшини"! (*радість!*)

ЦЯПКА: Комбатанти, вітайте на нашій "Черемшині" — клаптику рідних Карпат на землі Вашингтона. Як казав наш Пророк: "Чи діждемось Вашингтона?" — і ми діждались "Черемшини". (*оплески*) Тут ми показали наш організаційний геній і тут центр нашого національного і сентиментального і любовно-сексоманіяльного життя.

ГОЛОС КОМБАТАНТА: І мілітарного!

ЦЯПКА: І кулінарного. Де кращі гарячі песики і холодні собачки, як не в нас! Де краще рідне пиво "Бек" і безалькогольні коктейлі "Відродження"?

А найважливіше — життя культурне. І ось, нині, для вас, дорогі гості, за нашою традицією — театральна імпреза! Ось директор театру — гуцул Гриць Зозуля.

ГОЛОСИ: Вітаємо!

ХТОСЬ: Гриць Зозуля не гуцул.

ЦЯПКА: Пані, такий самий гуцул як я, чи Михайло Мороз. На "Черемшині" ми всі гуцули!

Оплески. Гриць Зозуля скидає маску.

ГОЛОСИ: Та це ж Мамай!

ЦЯПКА: (*здивувався*) Мамай? Він також гуцул. На "Черемшині" я збудував усі вілли в гуцульському стилі. Тут усі працівники в гуцульських одягах, а всі гості у барі Олекси Довбуша. Ми створили гуцульський курінь і виїдемо на Україну допомагати нашим братам. В Україні всі повинні стати гуцулами. Тоді Україна відродиться вмить. Бо з гуцула москаль не зробить ані русского, ні малороса, ні хахла! (*оплески*)

МАМАЙ: (*виступає вперед*) Гречні ґазди і ґаздині і решта розведеної публіки.

ГОЛОСИ: Тихше, Мамай говорить!

МАМАЙ: Бадіки мої файні і милі. Гелло вам — з Голлівуду.

ГОЛОСИ: Гелло тобі, Мамаю.

МАМАЙ: Як знаєте, як політичний емігрант після Першої світової війни, я забрів у Голлівуд! Але — спізнився: усі мої ролі вони дали Чарлі Чаплінові... Доводилось опяť грати "Ой, не ходи, Грицю"... Та на "Черемшину" по-

вертаються всі птахи з райських країн: Іван Годяк вернувся, і Яким Паляниця, і Місько Мазурка... І тепер я. (*оплески: вітай!*) Вертаюся як режисер Пашківського театру, і Стрілецького театру.

ЦЯПКА: І Гуцульського театру!

МАМАЙ: ... і соборного театру. В театрі ми дігнули Європу. Після могилянських спудеїв і побутових корифеїв — прийшов "Березіль" Леся Курбаса. Його театр світовий. Наш Лесь Курбас — геній! (*оплески*) Дозвольте запропонувати вам сьогодні комедію з його часів — "Мина Мазайло".

ЦЯПКА: Маестро! Нащо нам штука про якогось Мазайла-малюра?

МАМАЙ: Це модерна велика трагікомедія Миколи Куліша.

ЦЯПКА: Я розумію. Ми маємо доволі трагедій. Нам треба чогось народнього, традиційного.

ГОЛОС: Так, так.

КОМБАТАНТ: Маестро, то файне вогорення, але ви краще заграли б нам "Наталку Полтавку".

ДРУГИЙ: Або "Запорожця".

МОЛОДИЧКА: Або "Дай серцю волю, заведе в лікарню".

ПЕРШИЙ: "Де ковбаса та чарка"...

ДРУГИЙ: Поставте нам "Сватання на Гончарівці". Для наших внуків.

ЦЯПКА: Так! Сватання на "Черемшині". Моя "Черемшина" це одне велике бюро одружень!

КОМБАТАНТ: Сватання в стилі забутих предків.

МАМАЙ: (*розвів руки*) Що ж? Ми вийшли з побутовщини, дійшли до вершин європейського театру, тож вертаймося знову в побутовщину.

ХТОСЬ: Але актори хай говорять помалу, щоб наші діти трохи розуміли.

ЦЯПКА: Маестро, я даю вам усіх моїх легінів на сцену.

МАМАЙ: (*підіймає руки вгору*) "Сватання на Гончарівці і Вільхівці" з піснями і танцями.

Мамай співає: "Верховино, світку ти наш"... Виходить гурт легінів, співаючи.

ЛЕГІНІ: Гуцулко Ксеню
                     Я тобі на трембіті
                     Лиш одній в цілім світі
                     Про любов розкажу.

Оточують Мамаю колом.

ЛЕГІНЬ: Гей, браття опришки,
Долийте горілки!
І затанцюймо аркана!

Танок легінів — АРКАН.

МАМАЙ: *(присідає)* От і втомився. Це не те, що колись. І не так часто.

ЛЕГІНІ: А тепер, Мамаю, закурім люльки! *(присідають на колодах і крешуть вогонь до люльок)*

МАМАЙ: Щось, легіники, це не пахне козацьким тютюном.

ЛЕГІНЬ: Бо це тютюн з конопель.

ДРУГИЙ: *(засміявся)* Гуцельський тютюн!

МАМАЙ: *(піднявся, закашляв, ловлячися рукою за горло)* Що це? Мені темно в очах. Клята люлька. Але тютюн добрий. *(затягається димом і паде непритомний на землю)*

ГЛЯДАЧІ: Що йому? Що Мамаєві? Що ви йому дали?! Він не дихає. Посинів. Давайте штучне дихання! Де вартові з басейну?

Вбігає вартова в купальному одязі і припадає до Мамаю, що простягнувся непритомний.

ГОЛОСИ: Рятуйте! Давайте штучне дихання із уст до уст.

Тиша. Хвилини напруження.

Рятункове штучне дихання з уст до уст.

Мамай підняв голову і відкрив очі.

ГЛЯДАЧІ: А!.. Відрятували!

Мамай простягає руки до вартової. Вона вибігає.

Мамай за нею.

МАМАЙ: Та зажди, голубко! Рятуй ще!

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ТРЕТЯ

"О пів до другої години"

Перед завісу виходить Мамай, заточуючись.

МАМАЙ: Що таке діється зо мною? І де я? *(розглядається)*
Ліс — не ліс, поляна — не поляна... Який біс водить мене за носа! І люльку козацьку загубив, як Тарас Бульба... *(б'ється в шаравари)* А!.. Люлька! Кріпкий тютюн мають гуцули... З конопель. *(надслухує)* Що це за пісня лине? Звідкіля?

ХОР АРЛЕКІНІВ: Мала мати одну доню,
Не пускала ї' по воду:
А я бим-ся заложила,
Моя доня праведлива!

(кроки вояцького маршу за сценою: Раз, два! Раз, два! Раз, два!)

Мати доню питалася,
Чом криниця хиталася?
Моя мамко, хиталася,
Бо корова чіхалася!

Гей! Раз, два!.. Раз, два!..
Добре, доню, ти зробила:
Стрільцям воду підносила!
Як я молододою била,
Том я то саме робила...

Гей!..

МАМАЙ: Пізнаю! Це славна дивізія "Лемківщина". *(гукає)* Тут козак Мамай! Готов до маршу з вами!

Входять маршовим кроком: Гого-пенко і стрілець із крісом через плече.

ГОГОЛЕНКО: Раз-два, раз-два! Стій! Кріс до ноги!

МАМАЙ: Що за мара? *(заглядає в корчі)* Далєбі, щось чорне шугнуло під ноги. Таке маленьке, чорненьке. Невже?! Щез-би!

ГОГОЛЕНКО: *(до стрільця)* Спо-чинь! Позір! Ходом руш! *(співають знову):*

Як я їхав з Дебречина до Хусту,

Знайшов я-сми вишиваную хусту.

Ой, чи мила, чи не мила ї...

(наткнувся на Мамая) Хто це? Стань, бо стріляю!

МАМАЙ: *(підносить руки вгору)*

Як я їхав з "Верховини" додому,

Зайшла мені чорна кура дорогу.

ВСІ ТРИ:

Іди, іди, чорна кура, додому,

Не завадзай, не завадзай

По дорозі нікому!

МАМАЙ: Пізнаю! Ви генерал Гого-Ленко! Командир Лемківської дивізії. *(салютує)* Тут — козак Мамай, готовий до звіту.

ГОГОЛЕНКО: Козак Мамай?! Це історична персона. Ви, мабуть, не козаком, а полковником стали?

МАМАЙ: Бог з вами. Я козак, то всі інші по війні старшиною стали.

ГОГОЛЕНКО: У нас теж на одного стрільця припадає десять офіцерів. Я почав від четаря, щороку авансував і сьогодні я генералом.

МАМАЙ: Вітаю!

ГОГОЛЕНКО: Ви знаєте, моя третя дивізія "Лемківщина" переїхала з Дебречина до Хусту, з Хусту до Італії, звідтіль до Бразилії, Австралії, а з Нової Фунляндії сюди, у ці ліси. Щоб нас не знайшли ні НКВДе, ні СіАйЕй, ні СіОсі, ні СіБіСі, ні ЕйБіСі, ні ЕнБіСі. Тут підпільна Лісова Україна, а ми її збройне рам'я! *(до стрільця)* Піди на край поляни і стань на варті. *(до Мамая)* Я пропоную вам стати на чолі одного з моїх полків. Я розбудовую третю дивізію в могутню армію. Нас ждуть великі бої! *(гукає до стрільця)* Позір! Спочинь!

МАМАЙ: А скільки у вас стрілецької мужви?

ГОГОЛЕНКО: Я створив нову мілітарну систему: ми творимо насамперед полкові оркестри — як зародок мілітарної сили. Зважте, що в нашій історії найважливіше у воєнному ділі — добра пісня. У нас такі прекрасні бойові пісні, що ними поб'ємо ворогів і без куль. *(гукає в бік стрільця)* Позір! Подай мені штабові пісні.

Стрільць входить і подає правою рукою папери. Лівою держить руку дівчини.

МАМАЙ: А це що таке?

ГОГОЛЕНКО: У нас система — на кожного стрільця припадає одна сестра милосердя. У випадку поранення... Отут список моїх полкових оркестр. Як вони заграють — воріженьки згинуть, як роса на сонці! *(зугає в ліс)* Полки, готові до звіту?! "Сурми"! *(за сценою звук сурми)*

"Кобзарі"! *(дзвонькнули струни кобз),*

"Буруни" *(громовиця),*

"Іскри" *(блискавиці),*

"Дніпрові хвилі",

"Жовте жито",

"Зелене жито",

"Кубанські козаки" *(барабани загуділи),*

Полк "Червоної калини" *(сурми),*

"Блиск шабель" *(блискавиці),*

"Булава" *(барабани)*

і для вас, Мамаю, полк "Сини степів", бо ви син степів!
(звук труби вниз...)

МАМАЙ: Спасибі. З дипломата — став еміграційним полковником.

ГОЛОС З ЛІСУ: А про "Рушничок" забули? *(і загримів раковий марш)*

ГОГОЛЕНКО: Прапори вгору! *(до стрільця, що за корчами)* Вартовий! Ти чому не салютуєш?

СТРІЛЕЦЬ: *(виходить)* Голошу слухняно, не можу. В одній руці держу кріс, а в другій Анничку.

ГОГОЛЕНКО: Мамаю, я іменую вас командиром нової четвертої дивізії Лісової Республіки. Нам треба якнайбільше пісень і оркестр. Позір! В похід — третя дивізія генерала Гоголенка і четверта дивізія генерала Мамаю! *(обидва генерали і стрілець салютують)*

ХОР і ДВА ГЕНЕРАЛИ:

При каноні стояв
І фурт — фурт ладував,
І фурт — фурт...
І фурт — фурт ладував!
Вража куля його
Вже забила давно,
А він все ще стояв
І фурт — фурт ладував...

Виходять маршовим кроком.

6

УКРАЇНА ЛІСОВА
1948-1988

Психіатрична лікарня в Лісовій Україні. Кабінет доктора Психіятренка. Посередині канапа, на ній жіноча постать. Побіч у фотелі сидить доктор Психіятренко. Діялог у темряві:

ЖІНОЧИЙ ГОЛОС: Докторе, ваше лікування дало щасливі плоди.

ПСИХІЯТРЕНКО: Плоди, це прекрасно.

ЖІНКА: Ваша психоаналіза вилікувала мене. Я вас кохаю, вас поважаю, вас пожадаю.

ПСИХІЯТРЕНКО: Дорога пані, без комплікацій, залишімося при професійних стосунках.

ЖІНКА: Не можу. Я вас кохаю, я закохана! Поцілуйте мене в цю ж мить.

ПСИХІЯТРЕНКО: От і нещастя із тою психоаналізою! Пані, облиште. Я, власне, не повинен був навіть лежати з вами на цій канапі.

ЖІНКА: Ваша аналіза до Дунаю! *(виходить обурена)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Діагноза — жіноча невдячність, а все таки вона велика діячка.

Входять Мамай і Гоголенко.

ГОГОЛЕНКО: Ось ми і тут. Оце професор Психіятренко, що лікує нашу діяспору психоаналізою діяфрагми... Докторе, оце маю честь познайомити: легендарний чумак, козак, дипломат, а тепер — генерал Мамай! *(до вартового за сценою)* Грайте "Сина степів". Струнко! *(звук сурми. Гоголенко виходить)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Прекрасно, прекрасно. Легендарний Мамай, син степів? До психоаналізи? Вітаю, прошу, лягайте на канапу. Посуньтєся, я з вами.

МАМАЙ: Та як? з вами?

ПСИХІЯТРЕНКО: Канапа психоаналізи Фрейда.

МАМАЙ: Я постою.

ПСИХІЯТРЕНКО: Так сідайте, будь ласка, прекрасно, пре-

красно. Моя клініка — це психіатричний центр Лісової України, центр нашої політичної думки і... дурощів. *(ходить довкола Мамая у збудженому піднесенні)* Бачите — це мій псих-комп'ютер. Він дає діагнозу вмить. *(вказує на чотири кольорові колеса під екраном)*

МАМАЙ: Спасибі, я нормальний.

ПСИХІЯТРЕНКО: Нормальний? Політик? Неможливе. Вам тільки так здається. *(стає перед Мамаям)* До якого середовища належите?

МАМАЙ: До Пашківки. Усе життя.

ПСИХІЯТРЕНКО: І ні раз не змінив орієнтації? Не пішов у другу партію?

МАМАЙ: Ні раз.

ПСИХІЯТРЕНКО: Це ненормально. А скільки помий виливаєте на голови противників?

МАМАЙ: Кілька відер.

ПСИХІЯТРЕНКО: Це нормально. А ви істота соціяльна? Суспільно спілкуєтеся?

МАМАЙ: З жінками і чоловіками!

ПСИХІЯТРЕНКО: Ов?.. Вітаю! Це треба неодмінно записати. *(нотує у блокноті)* Промови на зібраннях говорите?

МАМАЙ: Авжеж. Короткі і до речі.

ПСИХІЯТРЕНКО: Ненормально.

МАМАЙ: Але ніхто не слухає.

ПСИХІЯТРЕНКО: А це нормально. *(нотує)*

МАМАЙ: Так. Вимирають пашківські козаки, а нове покоління не хоче прислухатися до козака Мамая — і тут, і в Пашківці.

ПСИХІЯТРЕНКО: *(любовно обіймає спину Мамая)* Міністре, генералику мій. Приймаю вас, голубе, не як пацієнта, а за мого асистента. Ваш мозок ще не дуже пошкоджений, ще працює. Ви унікат серед наших середовищ.

МАМАЙ: Спасибі, я ж міністер Пашківської Республіки.

ПСИХІЯТРЕНКО: Анахронізм! Будете міністром у двох, у чотирьох республіках. *(кличе)* Медсестро Горпино! Ходімте — новий пацієнт. Зміряйте тиск крові.

Медсестра, у міні-спідничці, заходить біля Мамая.

МАМАЙ: *(підняв очі вгору)* Господи, як узав ти силу, візьми й охоту!

ПСИХІЯТРЕНКО: *(поглянув підозріло на Мамая)* Чи, часом, ти не Гриць Зозуля?

МЕДСЕСТРА: Тиск крові мінус два зера!

ПСИХІЯТРЕНКО: Принесіть негайно ліки. Стакан української з перцем! *(Медсестра вибігає)* Ні, два стакани! Прекрасно, прекрасно. Мамаю, ходіте, покажу вам "Санаторійну зону" нашої діяспори.

На екрані блимають різнокольорові світла, а далі появляються тіні.

ПСИХІЯТРЕНКО: Дивіться, мій хороший! Всі наші вожді, провідники великі і посполиті — всі мають там своє курікулюм аквавіте.

МАМАЙ: Куріку?.. Кукуріку?

Запіяв півень: кукуріку! Заметушилися тіні на екрані. Одна зникає, друга виринає. Вимахують руками. Далекий гомін юрби.

ПСИХІЯТРЕНКО: Це центральний комп'ютер. Тут кожне середовище, кожна республіка: Республіка Центральна і Західня, УНРЄ, і Східня! Республіка Карпатська, Буковинська, Степова, Лісова!

МАМАЙ: Пашківська!

ПСИХІЯТРЕНКО: А партій — без ліку!

ГОЛОС МЕГАФОНУ: Партія УРДПе номер один, УРДПе номер два, номер три!.. Націоналісти, партія номер один, номер два, націоналісти номер три.

МАМАЙ: І чотири, і номер п'ять, шість...

ГОЛОС МЕГАФОНУ: Селянська партія, Селянська Спілка, Селянський Союз, Гетьманський Союз, Ес-ери, Ес-деки, таджики... і ще партія УНДО *(чути хропіння в мегафоні)*

ПСИХІЯТРЕНКО: Стоп! Є в них бодай один член?

ТІНЬ НА ЕКРАНІ: Немає. Лишилося по пів члена.

МАМАЙ: Хто це?

ПСИХІЯТРЕНКО: Останній галицький політик. Еко сказав: "Він багато знає, а ще більше забув".

МАМАЙ: *(вказує на нову тінь на екрані)* А цей увесь час пише й пише. *(зукає)* Не пишеть, немає кому читати!

ТІНЬ: Я знаю, але мушу. Це послання на наш Світовий Конгрес.

МАМАЙ: А за що ви сваритесь на Конгресі?

ТІНЬ: За майбутній устрій України.

МАМАЙ: Та найперше здобудьте Україну, а потім будете сваритися про устрій.

ПСИХІЯТРЕНКО: Прекрасно! Мамаю, це все західняки із со-тнею партій. А ми зложім власну, наддніпрянську.

МАМАЙ: Я маю мою Пашківську.

ПСИХІЯТРЕНКО: Вже починаєте? Горпино! Принесіть стакан з перцем! (до *Мамая*) Це все міраж, фатаморгана! Вони не знають, що вони не в живому світі — вони в музеї воскових фігур доктора Психіятренка! (*паде в крісло й витирає чоло*) Прекрасно. Не філюйтесь, я за вас філююсь... Міністре Мамаю, тепер ви стрінете вагому, найвагомішу персону моєї санаторії. (*підходить до блідолиці персони, що сидить під екраном. Психіятренко кланяється низько*) Ваша Ексцеленціє! Як почуваемось сьогодні? Чи смакував сніданок, як шлунок і так далі?

ПЕРСОНА: (*тремтячим голосом, підносить руку*) Пишіть листи, пишіть універсали від мене, найвищого президента і гетьмана! Розсилайте на ввесь світ!

ПСИХІЯТРЕНКО: (*відступаючи, глибоко кланяється*) Як стій, Ваша Ексцеленціє. Прекрасно.

МАМАЙ: Хто це?

ПСИХІЯТРЕНКО: Йому здається, що він найвищий вождь, президент і гетьман Лісової України.

МАМАЙ: Та він, либонь, ним і є.

ПСИХІЯТРЕНКО: Неможливо, не може бути двох.

МАМАЙ: Ні? Чому?

ПСИХІЯТРЕНКО: Бо найвищим гетьманським президентом і президентським гетьманом Лісової України є — я!

Гонг. Світло гасне.

З а в і с а

ІНТЕРМЕДІЯ ЧЕТВЕРТА

"Чуєш, брате мій?"
(майже за Шекспіром)

ПІСНЯ В МЕГАФОНІ: Чуєш, брате мій, товаришу мій?
 Відлітають сірим шнурком
 Журавлі в вирій...
 Кличуть: кру, кру, кру,
 В чужині умру...

Арлекіни-гробокopatелі, з лопатами, виступають з-за гробів. Копають землю.

ПЕРШИЙ: *(співає, б'ючи лопатою об землю)*

Ой, коню, мій коню,
 Не стій наді мною,
 Хай я ще тут полежу...

ДРУГИЙ: Чуєш, хтось співає з-за гробу?

ПЕРШИЙ: Поспішаймо. Самоходів Борогела туй-туй не видно.

ДРУГИЙ: Та й нащо їм цих небіщиків?

ПЕРШИЙ: Не знаєш? Їх перевозять в Україну, човнами. Не бий так сильно лопатою в труну, а то в морі замокне.
(обертається, копаючи, і співає)

Ой, коню, мій коню,
 Не стій наді мною...

ДРУГИЙ: Бігме, що в гробі співає.

ПЕРШИЙ: Добре, що не кажуть нам рушати цих чудернацьких пам'ятників. А то б ми самі спустили духа. *(вдаряє лопатою об камінь: дзень!)*

ГОЛОС ІЗ ГРОБУ: Ой, ой! Вважай, старий! *(з-за гробу підводиться постать у чорній пелерині з білими ребрами. На голові корона)*

КОРОЛЬ З "ГАМЛЕТА": Чого ви мене турбуєте? Заплатив я за місце в Українському Пантеоні Бавнд Бруку, над самою річкою. Вода мені ноги полоще, лежу спокійно, у славі, а ви мені перешкоджаєте.

ПЕРШИЙ: Це Гамлет. Я бачив його в театрі, ще в Львові.

ДРУГИЙ: Це Король.

КОРОЛЬ: Малий Король з великого "Гамлета". Пам'ятаєте? Режисер: Гірняк, Гамлет: Блавацький? Подайте мені

отой череп. *(держить череп у руках)* Цей череп мав язик у середині і співав прекрасним голосом, фальшуючи часто. Або мав язик критика, що критикував мою гру в театрі, або, може, був мільйонером, що дав доляра в церкві і два доляри на національні цілі... Увесь їх голос, критика, всі доляри лежать у цій дерев'яній пачці.

ПЕРШИЙ: О-тут, пане, ще один череп. *(подає)* Якогось ес-ес-а.

КОРОЛЬ: Ні, Шекспір каже — сукин сина. *(бере череп у руки)* Стривайте. Ах, горе! Я знав його, Горацію! Це був придвірний жартун, комедіописець. Автор ревій, комедій, заулків і провулків. Автор дотепів власних і позичених. Де вони тепер? Розлетілися як наші театри? Де тепер ті уста, що тут були причеплені. І пили коньяк "Курваз'є"? І цілували прекрасних жінок? *(Король стреленувся)* Жінки! Боже, я запізнився на зустріч! Прощайте. *(кидає череп гробокопателям)*

ПЕРШИЙ: Не йдіть. Ми мусимо ладувати вас на вантажник.

КОРОЛЬ: Спішусь! Коли вам мене треба, я буду тут, у Галі, два гроби далі. *(вибігає)*

Входять Містер Борогел, Аркадій Лисенко і Жєня Стеценко.

АРКАДІЙ: *(затирає долоні)* Жєнічка, усе по пляну. Самоходи прибули.

МІСТЕР БОРОГЕЛ: За організацію не бійтеся. Це вам не советська, а американська. Даю вам транспорт небіжчиків разом із моїм рахунком. *(до гробокопателів)* Готові? Це представники уряду з Києва. Наші комітети постановили дати допомогу батьківщині в час гласности-перестройки і післали їй найцінніші скарби еміграції — наших небіжчиків. Моя цементова фірма перевозить усіх: мертвих, живих і ненароджених.

ЖЄНЯ: Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий!

ГРОБОКОПАТЕЛЬ: А... *(стогне, тягнувши труну з гробу)*

АРКАДІЙ: *(скрикнув)* Вважайте. Труна трісла!

ЖЄНЯ: *(перелякано)* Але небіжчиків нічого не сталося?!

АРКАДІЙ: Містер Борогел, ось вам записка для Комітету з нашими підписами: Аркадій Лисенко і Женя Стеценко.

БОРОГЕЛ: Які рідні, прекрасні прізвища: Лисенко і Стеценко. На дорогу — бажаю вам й оцим небіжчикам — усього найкращого.

ЖЕНЯ: *(вказує на трупа)* Аркадій, ці націоналісти прекрасно тримаються.

АРКАДІЙ: Поїхали, Женічка! Вдалось прекрасно. *(цілує)*

ДУЕТ

ЖЕНЯ: Поцілуй, товарищ,
Так, як ще не цілував ти жадну.
Поцілуй, товарищ,
Твоїх поцілунків я так прагну.
Бо у світі — це найкраще
Щоб любов приймати щодня натще
Поцілуй, товарищ, ще!

АРКАДІЙ: Поцілуй, товарищ Женя
Так, як ще не цілувала мене,
Поцілуй із-ліва, справа,
Удалася наша справа!
Через море кораблі рушають,
Нас ордени в Києві чекають.
Поцілуй, товарищ Женя, ще!

7

УКРАЇНА МАЙБУТНЯ
Р. Б. 2000

ХОР АРЛЕКІНІВ-БАНДУРИСТІВ:

Гей гук, мати, гук,
Де козаки йдуть.
І веселая та доріженька,
Куди вони йдуть.
Отаман іде, як голуб гуде,
Уже наше товариство
Коней сідлає...

АРЛЕКІНИ: *(проголошують публіці)*
"Україна майбутня"

Глибина сцени притемнена. Посередині саркофаг. Обабіч — у стінах мавзолею ніші, де стоять мумії одалісок. Починається українсько-орієнтальна мелодія.

ТАНОК ОДАЛІСОК

Чути удари в стіну, грюкіт, вигуки за сценою. Одаліски розбігаються і стають у нішах — знову нерухомі мумії. Входять робітники з дошками, з електричними лампами в руках. Сцена стає освічена.

За робітниками професори: Енергієнко і Старушко-син, обидва старі діди з білими бородами по коліна. В руках тримають широчезні папери-плани.

ЕНЕРГІЄНКО: Отут, отут, професоре Старушко. Дивіться — успіхи археологічних розкопів академії ОНАНу! Експедиція відкрила у розкопах давню нашу культуру.

СТАРУШКО: Так? Так?

ЕНЕРГІЄНКО: Давню нашу культуру, рівну культурі трипільській. Відкрила блискучу культуру — озерянську!

СТАРУШКО: Культура озерянська? Отут?

ЕНЕРГІЄНКО: Авжеж! *(внтузіястично)* Тут на пагорбах, у лісах над американським Дніпром — Делаваром — виросла могутня цивілізація, що процвітала 50 років, як культура азтеків чи інків у Перу. А ми стоїмо отут, у їхній столиці, в озерянській Мачу-Пічу... Гляньте, у мене

мапи розкопів. *(розгортає мапу. Гурт робітників і науковців експедиції оточує Енергієнка)* Бачите, оце священне озеро, а довкола святині озерянців? Мавзолей Богутара, єгипетська піраміда Олітетти, криниця Сафіяна. Тут були копальні нафти, друга Сауді Арабія! Українські Рокефеллери! Ось тут палаци Декайла, Михайлова, Няка. А отут — на помості, над озером сидів їхній Липинський — філософ Богдан Троїстий і виглядав нової, вільної людини.

ГОЛОС: І діждався?

ЕНЕРГІЄНКО: Мабуть, ще далі жде її.

СТАРУШКО: А що в тій піраміді Нефрететти?

ЕНЕРГІЄНКО: Тут ідеолог та історик Озерян збудував піраміду в честь дружини й ущільнив її, щоб там берегти архіви Тараса.

СТАРУШКО: Батька нашого — Тараса?

ЕНЕРГІЄНКО: Ні, професора Тараса.

ХТОСЬ: А де ми тепер?

ЕНЕРГІЄНКО: Ось тепер ми в середині святині-мавзолею Рубака Богутара.

СТАРУШКО: Що це за ім'я?

ЕНЕРГІЄНКО: Рубарк Богутар — це був їхній кумир, божок-багатир. Його ім'я це комбінація імен багатьох його батьків і матерів.

СТАРУШКО: Багатьох матерів? Неможливо.

ЕНЕРГІЄНКО: У духовому розумінні. Це був український Болівар. Усі озерянці походять від нього. Його мумія лежить ось тут — по середині святині, у цім саркофагу. А довкола лежать його жінки. Їх поховано, за звичаєм, живими з Богутаром. Він заманював молодих шанувальниць і так довго читав їм свої поезії, аж вони засипали в летаргії.

СТАРУШКО: Не підходьте. Бачите, одаліски виринають з саркофагу!

Музика повільно — таємничче:

"Білий сніг, білий сніг"

Т а н о к   о д а л і с о к

ОДАЛІСКИ: *(переривають танок)* Встає, стає!

ГОЛОСИ: Хто стає, де?

ОДАЛІСКИ: Він, він, Богутар! Рубак Богутар!

Мумія-Богутар, у летаргії, підіймається з саркофагу і, випрямивши руки, іде до жінок. Одаліски оточують його й танковим кроком виходять. За ними прямує у трансі за сцену Богутар.

ЕНЕРГІЄНКО: (у розпачі) Держіть його! Держіть!

Входить гурт громадян, за ними тріо: Борогел, Женя і Аркадій.

БОРОГЕЛ: Де мумія Богутара? І де його "гирлфрендс"? Ми приготували для них спеціальний транспорт.

АРКАДІЙ: Поспішаймо, товариші. Човни готові в дорогу.

СТАРУШКО: А це що таке?

БОРОГЕЛ: Кораблі везуть в Україну транспорт наших героїв з Бавнд Бруку й Озерян. У Києві все ще Щербицький і малороси при владі. Тільки трупи можуть їх вистрашити.

ЖЕНЯ: А де ж той Дон Жуан Богутар? (перелякано) Ой, ле-ле! Із труни лізе страховище!

ГОЛОСИ: Що це, що це?

З-за саркофагу виходить манекен-комп'ютер. Голова — глобус — крутиться ритмічно, блимаючи електричними очима. Повторяє пискливо: пі...пі...пі...

ГОЛОСИ: Комп'ютер — робот!

Син Богутара!

Богутар нумер два!

Громадянин підходить до комп'ютера і натискає гузик.

БОГУТАР Ч. 2: Пі...пі...пі... Чим можу вам служити?

ГРОМАДЯНИН: Ти син великого Богутара може?

БОГУТАР Ч. 2: Пі...пі... так... правого і лівого ложа.

ГРОМАДЯНИН: Що нам робити з тобою?

БОГУТАР Ч. 2: Їду до Києва перестроїти перестройку. Пі...-пі...пі...

ГРОМАДЯНИН: А в Москву поїдеш?

БОГУТАР Ч. 2: Ні, не треба.

ГРОМАДЯНИН: Чому?

БОГУТАР Ч. 2: В Москві війна. Там говорять уже по-китайськи.

АРКАДІЙ: Брехун! Вантажте його в човен!

ЖЕНЯ: І ладуйте озерянські архіви й книги, щоб допомогти Неньці-Україні.

Замішання. Всі виходять у поспіху. Завіса затягається. Перед нею проходять, ніби хитаючись у човнах, одаліски. Держачи в руках нагробні пам'ятники, гомонять, без слів, мелодію "Ідем до Ляндєку"... Завіса відкривається і на сцені — соняшний острів на озері. Прапор: "Морський табір", пластуни — синьоморці допомагають одаліскам вийти з човнів. За ними вилітає комп'ютер — Богутар ч. 2.

ГОЛОСИ: Застрагли на міліні!
Хтось розставив перешкоди.
Що робити?

ПЛАСТУН-КОМАНДАНТ: Ви на таборі синьоморців "Оріон".
Ми вас переведемо й пустимо човен на глибини.

ЖЕНЯ: Любий мій! Нам спішно!

АРКАДІЙ: Поспішай, поспішай мальчик!

СИНЬОМОРЕЦЬ: Дивіться, ще щось лізе з води.

СТАРУШКО: Що це таке? З антеною на голові, з апаратом кисня? І кричить: "Свідок, Свідок!"

КОМАНДАНТ: Це, певно, "Свідок", син пророка Василя Барки.
Вершник апокаліпси Озерян.

СИНЬОМОРЕЦЬ: Та це не свідок, а норець. Підводний чоловік-жаба.

На березг виходить Мамай, в убранні норця, з величезними плавцями на ногах. Скидає з голови шолом.

МАМАЙ: Я свідок зради!!

ГОЛОСИ: Та це Мамай! Мамай!

МАМАЙ: *(скидає з себе пластичний одяг)* Громадяни! Нарешті наздогнав ваші човни. Мусів плисти водною ракетою і задержати вас. *(до Синьоморців)* Хлопці-молодці! Арештуйте цих двох агентів КаГеБе! Цю дівчину і цього типа.

ЖЕНЯ: Я невинна! Я Женя Стеценко — животна балеріна: "беліденсер". Ось подивіться! *(починає танок)*

АРКАДІЙ: Це провокація!

МАМАЙ: Пашківська Секретна Служба розкусила ворожу інтригу.

ПЛАСТУН-КОМАНДАНТ: Ми агентів арештуємо, а транспорт вертається до Озерян.

ОДАЛІСКИ: Вертаємось! Вертаємось до Богутара!

Біжать до човнів. За ними комп'ютер. Женья і Аркадій падають навколішки.

ЖЕНЯ: Простіть нам. Відтепер ми будемо справжніми патріотами.

МАМАЙ: *(до агентів)* Ви залишитесь з нами, щоб пройти вишкіл національного освідомлення. Орденів червоних не дістанете. Але, як будете чемні, — сучасне видавництво "Озеряни" дасть вам сорочки з написом: "Говорімо рідною мовою".

Вбігають дві одаліски з криком.

ПЕРША: Рятуйте! Комп'ютер біг за нами і впав у bagno.

ДРУГА: А чого чіпався нас, як його батько Богутар!

ПЕРША: Бідний хлопчик... *(хлипає)*

ДРУГА: Число два втопилося в bagno!.. *(втирає сльози)*

МАМАЙ: *(стає по середині гурту)* Не журіться. Збудуємо ще кращі комп'ютери-роботи. І ще вищі пам'ятники поставимо на наших цвинтарях-пантеонах.

Гурт стає довкола Мамаю і обтирає сльози.

МАМАЙ: Громадяни, Пашківці! Не сумуйте. Маємо культуру трипільську, козацько-пашківську і культуру озерянську. Ми не пропадем. Вертайтесь додому, до праці. Стройте ще вищі піраміди-могили і начиняйте їх архівами і творами духа. Будуйте робота-Богутара третього, бо Пашківка все ще не вільна.

ГОЛОСИ: Не покидай нас. Куди їдеш?

МАМАЙ: Я поїду по всьому світу, по всій пашківській діаспорі. Полечу водною ракетою на Чорне море, а звідтіть по Дніпру, подивитись, чи мої козаки в Пашківці пробудились. Бо — козацькому роду нема переводу, пускайте мотор! *(гуркіт мотору-ракети)*

ОДАЛІСКИ: Візьми нас з собою, Мамаю!

МАМАЙ: *(вагається)* Держись, Мамаю! *(по хвилині)* Краще — іншим разом. Зачекайте, красавиці. Я до вас прибуду. Прощавайте! *(підходить до берега і скаче в човен)*

ВСІ: Щасливої дороги, Мамаю!!

На екрані появилася тїнь — профїль Мамая. Махає рукою.

ГОЛОС МАМАЯ: Бувайте!

ГОЛОСИ: Мамай! Мамай!

ГОЛОС З ГУРТУ: Люди, дивїться на екран! Це не Мамай, це Йосип Гїрняк!

Мотор човна загудїв, тїнь зникає.

ФІНАЛ: СЛАВА Й ЧЕСТЬ МАМАЮ!

ВСІ:

Пливе, пливе до ясных зїр,
На тихї води — юний спїв.
Ми кинули журби й печалї,
Несемо вам новї скрижалї
Мамаївських правд і вїр!

Слава й честь Мамаю
У нашому краю.
Збудуємо ще раз Пашкївку — рай!
Тож, Боже, помагай!

Наш герб — орел і квіт розмай!
І вїчно житиме
В серцях у нас
Мамай!

ЗАВІСА

ПРИМІТКИ

НУМЕРАЦІЯ СТОСУЄТЬСЯ ДО СТОРІНОК КНИЖКИ

- Замотеличене Теля, замаскований літературно-театральний кабарет.* — "Замаскований", тому що вистава відбувалася в періоді м'ясниць і актори виступали, в низці сцен, у масках. Кабарет versus кабаре: в Українсько-німецькому словнику З. Кузелі — Я. Рудницького подано: "кабаре (н), зах. українське: кабарет (-у); -товий, — Kabarett (німецьке)". Автор залишив слово "кабарет" у підзаголовку не з льокального патріотизму, а тому що й проф. Юрій Шевельов уважає, що "... правопис з 1928 р. (Синявського —Скрипника) у трактуванні чужих слів виходив не з традиції в українській мові, а з форми в мові, звідки їх уперше нібито позичено. А чужі слова в 19-20 ст. не приходили з французької мови і рідко з німецької".*
- 28 *Жив Щипун за сім горами...* — Автор чомусь уважав, що "за сім горами" пахне цінною архаїчною формою.
- 44 *Ось наша ревія уся* (у пісеньці Фіналу) — Ревія = ревію і — навпаки.
- 49 *Пролог* — автором "Прологу" був Володимир Куліш (псевдонім: Вова Пац). Він був і автором травестії "Запорожець" у "Замотеличенім теляті".
- 60 *Блакитна авантура*, картини: "Дотепи" I, II, III (як і "Мигунці" у "З. Теляті") зродили були завваження, мовляв, жарти не оригінальні. Всі комедійні ситуації і комбінації усіх дотепів були видумані людством давно. Кожен жарт автор пристосував до таборового побуту, як вияв психології таборових мешканців.
- 78 *Драматична школа* (кінець Фіналу) — цю назву для Студії дав Йосип Гірняк підо впливом проф. Богдана Романенчука, що в тому періоді був адміністративним директором і викладачем теоретичних предметів у "Драматичній школі". З його відходом повернулася назва "Театр-Студія".
- 97 *Щепко виходить... входить Мирон Чолган...* — В інтимній атмосфері пародій на вистави Студії — актори виступали часом під власними іменами. Імена ж "Щепко і Тонько" (Залеського і Кривецького) перекликалися з іменами комедійної пари передвоєнного львівського радіо.

---

* Ю. Шевельов, "У довгій черзі: проблеми реабілітації", *Сучасність*, Ньюарк, Н. Дж., ч. 12, грудень 1990, стор. 69.

- 120 *Пан у пенсне* (Друга інтермедія) — співає (як і дівчата у віденській каварні) популярні віденські пісеньки. Наприкінці переходить у строфу "В таборі, в Ляндеку...", яка кінчиться двома стрічками "під Я. Давидовича". Я. Давидович — талановитий актор естрадних театрів до війни, на еміграції був членом Ансамблю акторів Володимира Блавацького.
- 135 *...виходять апатриди* — Апатриди — французька назва для бездержавних осіб. (Театр-Студія була тоді у французькій зоні Австрії). Інші назви: біженці, скитальці, переміщені особи (англ. displaced persons — D.P.)
- 228 *ЕАМ — лівий патріот* — ЕАМ, назва прокомуністичного табору в громадянській війні в Греції 1946-47.
- 249 *Провулок Св. Духа* — У п'єсі особи різних національностей уживають цілі фрази в їхній мові. Було б неможливо дати переклад кожної фрази. В п'єсі надрукованій у журналі "Сучасність" (ч. 11, листопад 1990) автор, на сугестію редактора, змінив багато фраз на українську мову. У цьому виданні він рішив задержати оригінальний текст, вважаючи, що цим він задержав первісний ритм п'єси.
- 272 *Екскуррант мортуї ет ад ме веніант* — переклад з латинської мови: "Нехай мертві вибіжать і прийдуть до мене".
- 274 *Акцієн квод тібі до ет нігіль...* — "Бери, що тобі даю, навіть, якщо це є ніщо".
- 344 *Листи перед прем'єрою* — адресовані до: 1 — Степана Залеського, 2 — Віри Кемпе (член Театру-Студії в Ляндеку), 3 — редактора Олега Лисяка.
- 349 *Загублений скарб* — п'єса зовсім наново написана, без ужиття одного рядка тексту "Дітей Дажбога". Автор узяв ідею, ситуації та персонажі — і те все перетоплене дало інакшу п'єсу. Музику скомпонували Богдан Гірняк і Левко Гуменний. "Музичні ілюстрації":

1 дія:

"Мрія", танго	Б. Гірняка
"Батьки народу", куплети	Б. Гірняка
"На пробу", румба	Л. Гуменного

2 дія:

"Новий ритм", танго	Л. Гуменного
"Серце", пісенька-словфокс	Б. Гірняка
"Над ранком", вальс	Б. Гірняка

3 дія:

"Отут, отут", румба	Л. Гуменного
"Фінал", на мотивах "маршу Капіса"	Л. Гуменного

- 401 *Мамай невмирущий* — Продовження тексту "Сієста у Порто-Чіко":

Сієста у Порто-Чіко
 Дозвілля час,
 Дрімоти час,
 Аміго!
 Спинилось все, заснуло все
 Тропічно.
 Дозвілля час,
 Сієсти час
 Маєстатичний! (і т. д.)
 Сієста у Порто-Чіко ..... (повторення).

- 403 Продовження тексту самбо "Гонцалес":

Гонцалес: Чікіти... чікіти... банани,
 Що мені робити з вами,
 Що робити з вами?
 Цілувати, чи заграти — вам на банджо?
 Затанцюймо самбу-мамбо, самбу-мам-бо,
 Сам-бу, мамбо!..

Тріо Чікіт: Гонцалес, Гонцалес, Гонцалес,
 Чи ти справді, чи ти справді
 Вірно нас кохаєш?
 Ой, не грайся з нашим серцем, із дівочим,
 Бо за зраду, бо за зраду видряпаєм
 Тобі очі!..

Як було зазначено в "Коментарях", автор "підставляв" слова до готових музичних мелодій. Він не вважав цю функцію частиною літературної творчості і ніколи не почувався віршописцем.

- 413 *Бом* — назва нью-йоркських п'яниць, що блукають вулицями міста.
- 426 *Я Юзько Калафатюк* — комедійне амплуа актора Анатолія Радванського в його естрадних виступах. Калафатюк говорить львівським макаронізмом, подібно як Місько Макольондра з "Веселого Львова".
- 432 *Входить маркіз Буйдуар де Бруліон* — дружній шарж на приятеля і поета, покійного Нестора Ріпецького-Жарського. Він справді організував фільмову експедицію з Канади довікола світу.
- 437 *Мелодія вальса Штравса з оперети "Циганський барон"*. Співав її славний Іван Рубчак. Початок строфи "Бо доля тому дасть" — це слова оригінального тексту дир. Йосипа Стадника.

- 447 *Східня Европа в огні!* — "Революція в Мадярщині, Румунії і Болгарії... Радянські війська виходять з Польщі"... Бруліон: Московська імперія розпадається!" — В 1956 р. автор об'явився пророком, передбачаючи події 1898-90 рр.! Особливо в закінченні "Мамая невмирущого", де Америка й Об'єднані Нації просять Україну заждати ще сто років і не виходити зі складу СРСР...
- 474 *Професор Рубчак* — Богдан Рубчак колись давно дав згоду авторові виступити на сцені, в новій його п'єсі. У цій ролі — весь текст, всі слова проф. Рубчака — його власні, вибрані зі статті в журналі "Сучасність".
- 478 *Дума про Сємєна Залубу* — авторство Думи приписують бардові Зинівієві Штокалкові, але це ще вимагає наукового доведення.
- 479 *Це Рєвай...* — кол. міністер Юліян Рєвай, що попав був у конфлікт із Союзом Українок.
- 484 *Засвистали козаченьки* — чи "За світ встали козаченьки?..." Це алюзії до гарячої дискусії на сторінках нашої преси в Америці, дискусії неповажної і смішної.
- 490 *Мигунці* — в "Думі про Мамая" ужив автор низку клясичних зразків "діяспорного" а то й загальноукраїнського гумору. Криницею їх були річники "Лиса Микити" Едварла Козака та "усне передання".
- 495 *О пів до другої години* — у цій інтермедії автор старався вмістити винятки найкращих т. зв. дивізійних пісень, які сьогодні є такою ж клясикою, як стрілецькі пісні.
- 510 *Наш герб — орел і квіт розмай* — Після 70 років (1919 —1989) Мамаєвого гербу, папуги — Пашківка і Мамай дістають новий герб: орел і квіт розмай. Одиссея Мамая закінчена. Він повертається до Києва, як герой і символ "Мамаївських правд і вір".

ХРОНОЛОГІЧНА ТАБЛИЦЯ П'ЄС

П'єса	Дата написання	Дата прем'єри
Замотеличене теля	1945	1946
Блакитна авантюра	1946	1946
Сон української ночі	1946	1946
Провулок Св. Духа	1946	1949
Останнє втілення Лиса Микити	1947	*
Наступ	1947	—
Замотеличене теля 2	1947	1948
Хожденіє Мамає	1948	1948
Діти Дажбога	1949	—
Загублений скарб	1952	1953
Мамай невмирущий	1956	—
Дума про Мамає	1989	—

* П'єса *Останнє втілення Лиса Микити* була в стадії приготування і сценічних проб, але до вистави не дійшло.

Уривок *Останнього втілення Лиса Микити* був надрукований у тижневику "Час", Фюрт, Німеччина, червень 1948.

Провулок Св. Духа — (1-ша і 7-ма картини) надруковані в журналі "Літаври" під редакцією Юрія Клена, Зальцбург, Австрія, ч. 4-5, 1947.

Провулок Св. Духа — повний текст п'єси надрукований у журналі "Сучасність", Ньюарк, Н.Дж., ч. 11, листопад 1990, стор. 13-42.

ЗМІСТ

<i>Передмова</i> (Валеріян Ревуцький).....	5
<i>Коментар 1</i>	17
Замотеличене теля.....	21
Блакитна авантюра.....	47
Замотеличене теля 2	79
<i>Коментар 2</i>	104
Сон української ночі	107
Хожденіє Мамає по другому світі	139
Останнє втілення Лиса Микити	191
<i>Коментар 3</i>	246
Провулок Св. Духа.....	249
Діти Дажбога	289
<i>Коментар 4</i>	344
Загублений скарб.....	349
<i>Коментар 5</i>	395
Мамає невмирущий	399
Дума про Мамає	455
<i>Примітки</i>	511
Хронологічна таблиця п'єс	515

Вставка: Ескізи Е. Козака до "Лиса Микити"

Друкарня "Компютопрінт Корп."
35 Harding Avenue, Clifton, New Jersey 07011
тел.: (201) 772-2166

